FORMA INSTITVTIONIS

CANONICORVM

ET

SANCTIMONIALIVM CANONICE VIVENTIVM

ANNO CHRISTI DCCCXVI.

LVDOVICI PII IMP. HORTATV IN CONCILIO AQVISGRANENSI EDITA.

AVBERTVS MIRÆVS *Bruxellensis, S.Th. Licentiatus & Decanus Antuerpiensis Notis illustrabat.*

ANTVERPIÆ
APVD CÆSAREM IOACH. TROGNÆSIVM.
ANNO M.DC. XXXVIII.

NOBILISSIMO CANONICORVM ORDINI.

Christianæ Ecclesiæ regimen, initio iam inde ab Apostolorum temporibus ductо, non monachi, sed Clerici tenuerunt, qui sacra fidelibus ministrabant. Clericalis autem ordo ab vnigenito Dei Filio, humanam carnem induto, in XII. *Apostolis primùm est institutus: exinde duobus ac septuaginta discipulis auctus, mox alijs atque alijs ministris perpetua successione multiplex redditus, à sæcularium rerum cura, ad diuinum cultum exercendum, animarumq́; salutem exemplo, verbo, ministerio procurandam, fuit segregatus. De multiplicibus hisce ministris Paulus gentium Doctor ad Ephesios disertè loquitur:* Ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios Pastores & Doctores, ad consummationem sanctorum in opus ministerij in ædificationem corporis Christi. *Clericorum porrò nobilissimus ordo, à* CHRISTO IESV, *vt dixi, institutus, varios habuit status ac velut ætates. Primus in ipsis Apostolis status fuit: ab Apostolis deinde ad viros Apostolicos transijt. Ac primis quidē nascentis Ecclesiæ temporibus, communis vitæ ratio ab vniuersis fidelibus (vt ex Actis Apostolorum clarissimè datur intelligi) studiosè culta fuit. Apostolico spiritu (vt res humanæ semper in peius vergunt) paulatim deferuescente, illud vitæ communis genus Clerici tantummodò retinuerunt. Communis igitur vitæ disciplina, quæ in Palæstina primùm sub Apostolis eorumq́; discipulis floruit, à* PETRO *Apostolorum principe inde Antiochiam, ac demum in Occidentem, atque in ipsam Vrbem Romam est translata. Vnde* Cap. 4.

non ineptè Hispani & aliæ nationes nostri ordinis Presbyteros sua lingua CLERICOS S. PETRI *nuncupant. Idem porrò viuendi institutum Alexandriæ in Ægypto primùm à S.* Marco *Euangelista plantatum, & postea per* Therapeutas *longè latéq; propagatum fuit: quorum sanè cælestem in terris vitam & sacra ministeria Philo Iudæus peculiari volumine, Eusebius lib.2. Historiæ ecclesiastica, Epiphanius Hæresi 9. Hieronymus in Catalogo Scriptorũ, Cassianus Collat. 8. capite 5. Nilus in Asceticis, Nicephorus lib. 2. cap. 16. Ioannes diaconus in vita Gregorij Magni, & alij accuratè describunt ac mirificè commendant. Atque ex hac quidem schola Alexandrina* Pantenus, Clemens, Origenes, Ammonius, Dionysius Alexandrinus, *aliíq; viri eruditissimi prodierunt, quorum scripta manibus omnium teruntur. Therapeutas autem fuisse Clericos, non monachos, idem Philo subindicat, & Eusebius ac Nicephorus disertè affirmant. Ceterùm ex Ægypto in Africam, Græciam, Galliam, aliásq; prouincias strictior ista disciplina paulatim migrauit: sed vt initio Clerus ferè solus seueriorem vitæ rationem tenuit, sic tractu temporis in duas classes partitus fuit. Prior classis, iuxta veterem atque Apostolicam formulam, in communi vitam agebat; altera eos complectebatur, qui priuatim sibi viuebant, sæculi hominibus immixti. Classis vtraque, ex vno eodemq; orta stipite, Ecclesiæ vniuersæ quàm maximè vtilis ac proficua semper exstitit. In prioris classis locum Collegia Canonicorum successerunt: quæ si non in communi, certè de communi hodiéq; viuunt. Duplicis huius Clericorum classis in Africa S. Cyprianus & S. Augustinus, in Italia S. Hieronymus, in Gallia Prosper Aquitanus, seu veriùs* Iulianus Pomerius *lib. 2. cap. 9. De vita contemplatiua, frequẽter meminerunt. Cyprianus quidem, libro De lapsis, laxiores sui æui Clericos acriter his verbis corripit:* Studebant augendo patrimonio singuli,

guli, & obliti quid credentes aut sub Apostolis antè fecissent, aut semper facere deberent, insatiabili cupiditatis ardore ampliandis facultatibus inhiabant. *Ad quē Cypriani locum Pamelius notat, Clericis priuatim viuentibus, pro cuiusque merito, singulis certam nummorum quantitatem quotannis ab Episcopo fuisse distributam. Quos quidem Clericos idem Cyprianus epist. 66. Sportulantes fratres nuncupat:* Hęc nunc, *ait,* ratio in Clero tenetur, vt qui ordinatione clerica promouentur, in nullo ab administratione diuina auocentur, sed in honore Sportulantium fratrum decimas ex fructibus accipientes, ab altari non recedant. *Hunc locum idem Pamelius explicans, tradit oblationes, quas Christiani ministris Ecclesiæ præstabant, olim per Episcopum solitas diuidi sportisq; inclusas inter Clericos distribui. A quo ritu manet hodieq; Sportularum nomen apud Iureconsultos. Ex Africa in Italiam transeamus. Floruit in ea ante annos* 1200. S. EVSEBIVS *Vercellensis Episcopus: is ab exilio domum ex Oriente reuersus, Clericorum Vercellis collegium, Apostolicæ perfectionis præstantia celebre, instituit, primusq; in Occidentalibus partibus officia Clericorum & instituta monachorum, diuersa inter se, coniunxit: vt S. Ambrosius lib.* 10. *epist.* 82. *loquitur. In Gallia idem vitæ genus S. Martinus Turonum Antistes excoluit, cœnobio Clericorum, instar monachorum, in communi viuentium excitato. Ex qua S. Martini schola Sulpitius Seuerus Clarum, Eusebium, & Refrigerium presbyteros, Aurelium diaconum, aliosq; laudatissimos Clericos prodijsse commemorat: vt nihil dicam de eiusdem S. Martini sodale & apud Maximum Imp. conuiua. Primis certè nascentis Ecclesiæ sæculis, pura monachorum cœnobia vnum tantummodò Sacerdotem habuerunt, qui monachis Sacramenta ministraret; erantq; prorsus diuersa Clericorum & monachorum officia. Apud Cassianum Collat.* 10.

cap. I. *in monasterio Scythico vnus Paphnutius Presbyter legitur exstitisse; cui in Abbatis simulq́; Presbyteri munere vnus Daniel successor est datus. Idem Cassianus narrat, quattuor Presbyteros quattuor ecclesijs monachorum, singulos singulis, præsedisse; ceteris omnibus, vtpotè merè laicis, ne in minorum quidem Ordinum gradu constitutis. Quin imò constat, ne vnum quidem Presbyterum intra quorumdam monasteriorum olim septa resedisse, sed Dominicis dictus ex vrbe proxima Liturgum aliquem euocari solitum. Ceterùm vt de S. Hieronymo taceam; S. Augustinum de communi Clericorum suorum vita, Sermone* I. *ad populum Hipponensem, audiamus disserentem :* Volui, *inquit*, habere in ista domo Episcopi mecum monasterium Clericorum. Ecce quomodo viuimus: nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium. Qui volunt habere aliquid proprium, quibus non sufficit Deus & ecclesia sua, maneant vbi volunt, & vbi possunt: non eis aufero clericatum. *Porrò vt ad medium Ecclesiæ æuum descendamus, Caroli Magni Imp. temporibus, Clericorum ordo, velut reddita iuuentute reuirescens, iterum caput extulit; & nouas phalãges, easq́; numerosissimas, nobili Canonicorum titulo, in orbem Christianum, publico bono, immisit. Carolo certè dotante, Osnabrugense, Halberstadiense, Monasteriense, Verdense, Bremense, Mindense, Hildesimense, Paderbornense, Hamburgense & Iuuauiense, cathedralia Canonicorum collegia in Germania (vt de alijs alibi nihil dicam) sunt excitata. Caroli filius Ludouicus Pius Formam Institutionis, quam vulgò* Regulam Canonicorum
816. *nuncupant, ab Aquisgranensis Cõcilij Patribus an.* DCCCXVI. *scribendam curauit. Hanc nostri maiores tanti fecerunt atque æstimarunt, vt ex ea Lectionem breuem in Choro (post recitationem Martyrologij) sub finem Horæ canonicæ quam vocant Primam, quotidiè recitandam censuerint: qui mos hodieq́; in Aquis-*

Aquisgranensi, Insulensi apud Gallo-Flandros, & alijs vetustioribus Canonicorum ecclesijs obtinet. Antiquitatem itaque velut fugitiuam reuocans, Speculum istud Institutionis canonicæ rursus perduco atque inspiciendum propono: vt laudabilem maiorum nostrorum disciplinam si non sequi, saltem mirari liceat. Et verò nemo est qui nesciat, quàm acres sæpè aculeos habeant auitæ pietatis ac virtutis monumenta. Memorant Q. Maximum, P. Scipionem, aliósq; proceres Romanos, cùm maiorum suorum imagines intuerentur, aut res præclarè ab eis gestas legerent, solitos dicere, animum sibi vehementissimè ad virtutem accendi. Opto & voueo, vt ista auita Institutionis canonicæ imago sacros aculeos in nostri ordinis hominibus potenter excitet: sicut domesticum S. ADERALDI, *Trecensis in Campania Galliæ Canonici & Archidiaconi, exemplum Trecenses S. Petri Canonicos, ad communis vitæ societatem resumendam, annis superioribus excitauit. Scio equidem* non omnibus annis omnia conuenire; *scio item non omnia veterum facta nostros in mores commodè posse transferri. Hanc tamen sanctissimam canonicæ* In*stitutionis Formam, ex Conciliorum decretis & Patrum scriptis concinnatam, iuuerit sæpiùs reuoluisse; vt ad illius exemplar suos quisque mores exigat, atque in melius mutet. Datum Antuerpiæ* M. DC. XXXVII. *pridie Idus Iunij: quo die* S. ODVLPHVS, *Vltraiectensis ad S. Saluatorem Canonicus, & Stauriensium in Frisia olim Canonicorum in communi viuentium fundator, anniuersario ritu colitur.*

AVBERTVS MIRÆVS.

PRÆFATIO
IN FORMAM INSTITVTIONIS CANONICORVM ET SANCTIMONIALIVM CANONICE VIVENTIVM.

CVM in nomine sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Christianissimus ac gloriosissimus HLVDOVVICVS superno munere victor Augustus, anno Incarnationis D. N. IESV CHRISTI DCCCXVI. Indictione X. anno siquidem Imperij sui tertio, Aquisgrani palatio generalem sanctumq; conuocasset conuentum,& cœpisset, secundùm ardentissimam erga diuinum cultum sibi cælitus inspiratam voluntatem, multa congrua & necessaria de emendatione sanctæ Ecclesiæ,illius videlicet amore,qui eam suo sancto & pretioso redemit sanguine, eique se ad futurum vsque ad consummationẽ pollicitus est sęculi,solerter ac curiosè pertractare: eò vsque inter cętera peruentum est, vt eumdem sanctum & venerabilem,Deo annuente,aggregatum conuentum consuleret, imò consulendo admoneret, super quibusdam ecclesiarum Prępositis,qui partim ignorantia,partim desidia subditorũ curam paruipendebant,& hospitalitatẽ minùs iusto diligebant,quid facto opus esset. Adiunxit etiam monendo,vt quia CANONICORVM vita sparsim in sacris Canonibus & in SS. Patrum dictis erat indita, propter simplices quosque minusque capaces, aliquam ex eisdem sacris Canonibus, & SS. Patrum dictis Institutionis Formam pari voto, parique consensu excerperent, per quã patenter Prẹlatorum & subditorum vita monstraretur: quatenus omnes,qui Canonica censentur professione, per viã propositi sui inoffenso gressu incederent,& in Christi militia deuotiùs vnanimes atque concordes existerent.Sed vt id nutu diuino fieret, Dominum in commune humiliter exorandum præmonuit, vt seruorum suorum exorabilibus pulsatus precibus,eius admonitionem secundùm suam voluntatem fieri, suaque gratia eam pręcedere & subsequi dignaretur. Ad quam etiam admonitionem sacer conuentus intimo gaudio repletus,expansis in cœlum manibus Creatori omnium gratias agens, benedixit: quippe qui talem,tam pium,tamque benignum Ecclesiæ suæ sanctæ Principem,cunctisque eius necessitatibus sapientissimum ac deuotissimum prætulerit procuratorem.Suscipientes ergò libentissimè hilariterque eius saluberrimam multis, Deo miserante,profuturam admonitionem, licet plerique, auxiliante Christo,deuotè ac religiosè cum sibi subiectis, Canonicam seruent Institutionẽ,& in plerisque locis idem ordo plenissimè seruetur: omnium tamen id animis sedit,vt secundùm eiusdem Principis admonitionem,vnà diuino freti auxilio,& eiusdem pijssimi Principis non modico adiuti iuuamine, eius videlicet liberalissima largitione copiam librorum præ manibus habentes, ex canonica auctoritate & SS. Patrum dictis, veluti ex diuersis patris quosdam flosculos carpentes, hanc Institutionis Formam excerperent, & Canonicis obseruandam conferrent: vt quorum fortè labore,ob tarditatem ingenij seu inopiam librorum,sparsim digesta difficilè comprehendi posset,solerti studio in eodem opere breuiter cõgesta,perfacilè ab his reperiri posset: per quam, vt præmissum est, & Prælati recto tramite incedere, & subditis normam viuendi,absque ignorantiæ obstaculo,salubriter nossent præbere.Vigilanti ergò studio eamdem Institutionis Formam colligere studuerunt: in qua plenissimè continetur,qualiter & Prælati viuere, & subiectos regere,eisque ecclesiasticos sumptus administrare,& in Dei seruitio cõstringere, benè operantes quoque ad meliora prouocare,proteruos quosq; & negligẽtes debeant corripere. Cùm igitur huius Institutionis Formam,coram memorato glorioso Principe prolatam, sacer conuentus laudibus extulisset, & ecclesiastica auctoritate fulcitam, laudeque dignam, ac sanctæ Ecclesiæ vtilimam

mam atque proficuam consona voce prædicaret, nihilque in ea reprehensionis ab ijs, qui sanum sapiunt, reperiri posse profiteretur, ab eodem victoriosissimo Principe, & ab omnibus qui aderant, *Deo gratias*, acclamatum est. Nec immeritò: quippe qui & occulta sua dispensatione, & gratissima inspiratione præfatum Principem, vt id fieri moneret, compulit, & vt ad effectum perduceretur, miserando adiuuit. Proinde omnium sententia statutum est, ab omnibus, qui in Canonica professione Domino militant, hanc Institutionis Formam, tot ecclesiasticorum virorum vigilanti studio congestam, dignisque præconijs laudatam, iuxta virium possibilitatem modis omnibus obseruandam: quatenus hanc, siue aliarum SS. scripturarum documenta, sedula meditatione perlegentes & Prælati & subditi, vocatione qua vocati sunt, ope diuina adminiculati, infatigabiliter ambulent, & pro tam pijssimo Principe, qui ob lucrum animarum hoc sacrum & venerabile Conciliū, ad hanc Formam congerendam & statuendam, salutiferis admonitionibus excitauit, modernis futurisq; temporibus Dei immensam clementiā iugiter exorent. Nam & in altero libello idem sacer conuentus, eodē religiosissimo Augusto monente, quamdam Institutionis Formulam ex sanctorum Patrum dictis studiosè excerpsit, & in vnum breuiter satisque congruēter congessit, & *Sanctimonialibus canonicè degentibus* tenendā percensuit. In qua continetur, quales eis Abbatissæ præferendæ sint, qualiter eisdem Sanctimonialibus infra claustra monasterij viuendum, quid à Prælatis stipendiorum dandum, quibus documentis & virtutum instrumentis exornandæ sint: quatenus hac Formula viuendi inspecta, & Deo sibi adiutorium præbente, humiliter suscepta & efficaciter impleta, cum bonorum operum lampadibus venienti Sponso apparere, atque eius thalamum ingredi mereantur.

INDEX CAPITVM.

XXVIII.

LXXII.

CXV.

FORMA

FORMA INSTITVTIONIS

CANONICORVM IN CONCILIO AQVISGRANENSI

EDITA ANNO DCCCXVI.

CAPVT I.

De tonsura clericorum. ISIDORI.

TOnsurę Ecclesiasticæ vsus à Nazaræis, nisi fallor, exortus est. Qui prius crine seruato, denuò post magnam vitæ continentiam deuotione completa caput radebant, & capillos in igne sacrificij ponere iubebantur, scilicet vt perfectionem deuotionis suæ Domino consecratent. Huius ergo exempli vsus ab Apostolis introductus est, vt hi qui in diuinis cultibus mancipati Domino consecrantur, quasi Nazaræi, id est, sancti Dei, crine præciso innouentur. Hoc quippe & Ezechieli Prophetæ iubetur, dicente Domino: *Tu fili hominis, sume tibi gladium acutum, & duces per caput tuum & barbam*; videlicet quia & ipse sacerdotali genere Deo in ministerium sanctificationis deseruiebat. Hoc & Nazaręos illos, Priscillam & Aquilam, in Actibus Apostolorum primùm fecisse legimus. Paulum quoque Apostolum, & quosdam discipulorum Christi, qui in huiusmodi cultu mirandi exstiterunt. Est autem in clericis tonsura signum quoddam, quod in corpore figuratur, sed in animo agitur, scilicet vt hoc signo in religione vitia resecentur, & criminibus carnis nostræ, quasi crinibus exuamur, atque inde innouatis sensibus vt comis rudibus enitescamus, exspoliantes nos, iuxta Apostolum, veterem hominem cum actibus suis, & induentes nouum, qui renouatur in agnitione Dei. Quam renouationem in mente oportet fieri, sed in capite demonstrari, vbi ipsa mens noscitur habitare. Quòd verò detōso capite superiùs, inferiùs circuli corona relinquitur, sacerdotiū regnumque Ecclesiæ in eis existimo figurari. Tiara enim apud veteres constituebatur in capite sacerdotum. Hæc ex bysso confecta rotunda erat, quasi sphæra media, & hoc significatur in parte capitis tonsa. Corona autem, latitudo aurei est circuli, quæ Regum capita cingit. Vtrumque itaque signum in capite clericorum exprimitur, vt impleatur etiam corporis quadam similitudine quod scriptum est, Petro Apostolo perdocente; *Vos estis genus electum, regale sacerdotium*. Quæritur autem, cur sicut apud antiquos Nazaræos, non antè coma nutritur, & sic tondetur. Sed qui hæc exquirunt, aduertant quid sit inter illud propheticum velamentum, & hanc Euangelij reuelationem, de qua dicit Apostolus: *Cùm transierit ad Christum, auferetur velamen*. Quod autem significabat velamē interpositum inter faciem Mosis & adspectum populi Israel, hoc significabat illis temporibus etiam coma sanctorum. Nam & Apostolus comam pro velamento esse dicit. Proinde iam non oportet vt velentur crinibus capita eorum qui Domino consecrantur, sed tantùm vt reuelentur: quia quod erat occultum in sacramento prophetiæ, iam in Euangelio declaratum est.

Ecclef. offic. lib. 2. cap. 4. — Ezech. 5. — Act. 18. — Ephes. 4. Coloss. 3. — 1. Pet. 2. — 2. Cor. 3. — 1. Cor. 11.

Cap. II. *De Ostiarijs.* ISIDORI.

Ibid. c. 14. OStiarij sunt qui in veteri testamento Ianitores templi vocabantur, qui præerant portis Ierusalem, quique ordinati per vices suas omnia interiora templi vel exteriora custodiebant. Hi denique inter sanctum & iniquum discernentes, eos tantùm in Ecclesia qui sunt fideles recipiunt. Intrare enim templum nisi per hos non possumus. Habent enim potestatem tam bonos recipiendi, quàm reijciendi indignos.

Cap. III. *De Lectoribus.* ISIDORI.

Ibid. c. 11. LEctorum ordo formam & initium à prophetis accepit. Sunt igitur Lectores, qui verbum Dei prædicant, quibus dicitur: *Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam.*
Ibi. 12. Isti qnippe dum ordinantur, primùm de eorum conuersatione Episcopus verbum facit ad populum. Deinde coram plebe tradit eis codicem apicum diuinorum, ad verbum Dei annuntiandum. Qui autem ad huiusmodi prouehitur gradum, iste erit doctrina & libris imbutus, sensuumque ac verborum scientia perornatus: ita vt distinctionibus sententiarum intelligat vbi finiatur iunctura, vbi adhuc pendeat oratio, vbi sententia extrema claudatur. Sicque expeditus vim pronuntiationis tenebit, vt ad intellectum omnium mentes sensumque promoueat, discernendo genera pronuntiationum, atque exprimendo proprios sententiarum affectus: modò indicantis voce, modò dolentis, modò increpantis, modò exhortantis, siue his similia, secundùm genus propriæ pronuntiationis, in quo magis illa ambigua sententiarũ adhibenda cognitio est. Multa enim in scripturis sunt, quæ nisi proprio modo pronuntientur, in contrariam recidunt sententiam,
Rom. 8. sicuti est; *Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus qui iustificat?* Quódque si confirmatiuè non seruato genere pronuntiationis suæ dicatur, magna peruersitas oritur. Sic ergo pronnntiandum est, ac si diceret: Deúsne qui iustificat? subauditur, non. Necesse est ergò in tantis rebus scientiæ ingenium, quo propriè singula conuenienterq; pronuntientur. Propterea & accentuum vim oportet lectorem scire, vt nouerit in qua syllaba vox protendatur pronuntiantis. Plerumque enim imperiti lectores in verborum accentibus errant, & solent irridere nos imperitiæ hi qui videntur habere notitiam, detrahentes & iurantes penitùs nos nescire quod dicimus. Porrò vox Lectoris simplex erit & clara, ad omne pronuntiationis genus accommodata, plena succo virili, agrestem & subrusticum effugiens sonum, non humilis, nec adeò sublimis, non fracta, non tenera, nihilq; femineũ
Ibid. c. 11. sonans, neque cũ motu corporis, sed tantùm cum grauitatis specie. Auribus enim & cordi consulere debet Lector, non oculis: ne potiùs ex seipso exspectatores magis, quàm auditores faciat. Vetus opinio est Lectores pronuntiandi caussa præcipuam curam vocis habuisse, vt exaudiri in tumultu possit. Vnde & dudum Lectores præcones vel proclamatores vocabantur.

Cap. IV. *De Exorcistis.* ISIDORI.

Ibid. c. 13. IN ordine & ministerio Ecclesiæ decet esse Exorcistas, secundùm officia quæ in templo Salomonis erant disposita, quæque posteriùs sunt ab Esdra dispertita. Et inuenimus eos qnos scilicet Esdras actores memorat templi, nunc esse Exorcistas in Ecclesia Dei. Fuerunt enim sub Esdra actores templi, seruorum Salomonis filij, qui actum templi totius sub cura sua haberent, ac sacris oblationibus deseruirent. Et cùm fuissent ex ordine & ministerio templi, longè fuerunt ab officio altaris Dei: quia nec psalmistis, nec ostiarijs, nec sacrorum seruis attingere licebat ad munera altaris, nisi tantummodo Leuitis. Quid ergo est? Nullam aliam curam habebant actores templi, nisi ad sarta-tecta facienda, vt quæcumque fuissent vexata in ædificio templi, aut delapsa, per eosdem actores de thesauris dominicis reficerentur atque excolerentur. Ergò actores templi Exorcistæ sunt in populo Dei. Quomodo enim actor prudens & bonus scit quis

quis sit domini sui census, & omnis substantiæ modus, & redigit apud se totius possessionis instrumenta originalia: sic & Exorcista redigit in suam diligentiam totius regni Domini secreta, vt memoriæ mandet de scripturarum sacramentis, vnde exerceat donum, quod illi est à Spiritu sancto concessum, secundùm Apostoli præconium. Exorcistas enim memorat Apostolus, cùm dicit: *Numquid omnes donationes habent sanationum?* 1. Cor. 12. Hi enim, cùm ordinantur, sicut ait Canon, accipiunt de manu Episcopi libellú, in quo Conc. Carth. iv. scripti sunt exorcismi, accipientes potestatem imponendi manus super energumenos siue D. xxiii. cathecumenos siue baptizatos. Exorcistarum.

Cap. V. *De Acolytis.* ISIDORI.

AColyti Græcè, Latinè Ceroferarij dicuntur à deportandis cereis, quando legendum est Euangelium, aut sacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras, dum Sol eo tempore rutilet, sed ad signum lætitiæ demonstrandum: vt sub typo luminis corporalis, illa lux ostendatur, de qua in Euangelio legitur: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Etymol. l. 7. c. 12. Ioan. 1.

Cap. VI. *De Subdiaconibus.* ISIDORI.

SVbdiaconi, qui apud Græcos Hypodiaconi vocantur, in Esdra inueniuntur, appellanturque ibi Nathinæi, id est, in humilitate Domino seruientes. Ex eorũ ordine fuit ille Nathanaël, qui in Euangelio Ioannis diuina proditione cõmonitus, Saluatorem meruit confiteri. Quique etiam ad primum diuinitatis indicium fidelis enituit, protestante Domino ac dicente: *Ecce verè Israëlita, in quo dolus non est.* Denique isti oblationes in templo Domini suscipiunt à populis. Isti obediunt officijs Leuitarum. Isti quoque vasa corporis & sanguinis Christi Diaconibus ad altaria Domini offerunt. De quibus quidem placuit Patribus, vt quia sacra mysteria contrectant, casti & continentes sint ab vxoribus, & ab omni carnali immunditia liberi, iuxta quod illis Propheta dicente iubetur: *Mundamini qui fertis vasa Domini.* Hi igitur cùm ordinantur, sicut sacerdotes & Leuitæ, manus impositionem non suscipiunt: sed patenam tantùm & calicem de manu Episcopi, & ab Archidiacono scyphum aquæ cum aquamanili & manutergium accipiunt. De Offic. l. 2. cap. 10. 1. Esd. 2. & 8. Ioan. 1. Con. Cart. iv. D. xxiii Subdiacon. Esa. 52.

Cap. VII. *De Diaconibus.* ISIDORI.

DIaconorum ordo, à tribu Leui accepit exordium. Præcepit enim Dominus Mosi, vt post ordinationem Aaron sacerdotis & filiorum eius, rursus Leui tribus in diuini cultus ministerio ordinarentur & consecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & seruirent pro Israël corã Aaron, & filijs eius, in tabernaculo Dei, excubantes in tẽplo die ac nocte. Ipsique gestarent arcam & tabernaculũ & omnia vasa eius, & in circuitu tabernaculi, castra ipsi rursus constituerẽt, & in promouendo tabernaculo ipsi deponerẽt, rursus ipsi componerẽt. A 25. annis & suprà, in tabernaculo seruire ipsis mandatũ est. Quam regulam SS. Patres & in nouo testamento constituerunt. In Euangelio autem primordia eorum, & in Actibus Apostolorum ita leguntur: *Conuocantes autẽ duodecim Apostoli multitudinem discipulorum, dixerunt; Non est æquum nos relinquere verbũ Dei, & ministrare mensis. Quid ergo est, fratres? Considerate ex vobis viros boni testimonij septem, plenos spiritu sapientia, quos constituamus in hanc rem. Nos verò orationi & ministerio sermonis instantes erimus. Et placuit sermo coram omni multitudine. Et elegerunt statim Stephanum virũ plenum fide & Spiritu sancto, Philippum, Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaũ aduenam Antiochenum. Hi steterunt ante Apostolos. Et cùm orassent, imposuerunt illis manus. Verbumq́, Dei crescebat, & multiplicabatur numerus credentium.* Exhinc iam decreuerunt Apostoli, Apostolorumque successores, per omnes ecclesias septẽ Diacones ordinandos esse, qui sublimiori gradu ceteris proximè circa arã Christi, quasi columnæ altaris assisterẽt, & nõ sine aliquo septenarij numeri mysterio. Hi sunt enim, quos in Apocalypsi legimus, septẽ Ibid. c. 8. Cap. 6. Apoc. 1. & 10.

Angeli tubis canentes. Hi sunt septem candelabra aurea, hi voces tonitruorum. Ipsi enim clarâ voce in modum præconis admonent cunctos, siue in orando, siue in flectendis genibus, siue in psallendo, siue in lectionibus audiendis. Ipsi etiam, vt aures habeamus ad Dominum, clamant. Ipsi quoque euangelizant; sine ipsis Sacerdos nomen habet, officium non habet. Nam sicut in Sacerdote consecratio, ita & in ministro dispensatio sacramenti est. Ille orare, hic psallere mandat. Ille oblata sanctificat, hic sanctificata dispensat. Ipsis etiam Sacerdotibus propter præsumptionem non licet de mensa Domini tollere calicem, nisi eis traditus fuerit à Diacono. Leuitæ inferunt oblationes in altaria, Leuitæ mensam Domini cõponunt, Leuitæ operiũt arcam testamenti. Non enim omnes vident alta mysteriorum quæ operiuntur à Leuitis, ne videant quæ videre non debent, & sumant qui seruare non possunt. Qui propterea altari albis induti adsistunt, vt cœlestem vitam habeant, candidique ad hostias & immaculati accedant, mundi scilicet corpore, & incorrupti pudore. Tales enim decet Dominum habere ministros, qui nullo carnis corrumpantur contagio, sed potiùs eminenti castitate splendeant. Quales autem Diaconi ordinentur, Paulus Apostolus plenissimè scribit ad Timotheum. Nam cùm præmisisset de sacerdotum electione, continuò subiunxit: *Diaconi similiter irreprehensibiles*, hoc est, sine macula, sicut Episcopi; *Pudici* vtique, id est à libidine continentes. *Non bilingues*, scilicet ne conturbent pacem habentes. *Non multo vino dediti*: quia vbi ebrietas, ibi libido dominatur & furor. *Non turpe lucrum sectantes*, ne de cælesti ministerio lucra terrena sectentur. Est quippe & turpis lucri appetitio, plus de præsentibus, quàm de futuris cogitare. Post hæc subiecit: *Hi autem probentur primùm, & sic ministrent, nullum crimen habentes*. Hi vtique, sicut Episcopi, ante ordinationem probari debent, si digni sint, & sic posteà ministrare.

1. Tim. 3.

Cap. VIII. De Presbyteris. ISIDORI.

Ibid. c. 7. PResbyterorũ ordo exordiũ sumpsit (vt dictum est) à filijs Aaron; qui enim Sacerdotes vocabãtur in veteri testamẽto, hi sunt qui nunc vocantur Presbyteri. Et qui nũcupabantur Principes sacerdotũ, nunc Episcopi nominantur. Presbyteri autẽ interpretantur seniores, quia seniores ætate Græci Presbyteros vocant. His enim, sicut Episcopis dispensatio mysteriorum Dei cõmissa est. Præsunt enim Ecclesiæ Christi, & in confectione diuini corporis & sanguinis consortes cum Episcopis sunt. Similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi. Sed solùm propter auctoritatem summi sacerdotij, clericorum ordinatio & consecratio reseruata est, ne à multis disciplina Ecclesiæ vindicata concordiam solueret, scandala generaret. Nam Paulus Apostolus eosdem Presbyteros, vt verè sacerdotes, sub nomine Episcoporum ita adseuerat, loquens ad Titum: *Huius*, inquit, *rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ desunt corrigas, & constituas per ciuitates presbyteros quemadmodum ego tibi disposui. Si quis sine crimine est, vnius vxoris virum, filios habentem fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse*. Qua sententia ostendit etiã presbyteros sub Episcoporum nomine taxari. Vnde & ad Timotheum de ordinatione Episcopi & Diaconi scribens, de presbyteris omnino tacuit; quia eos in Episcoporũ nomine comprehendit. Secundus enim primo coniunctus est gradus: sicut & ad Philippenses Episcopis & Diaconibus scribit, cùm vna ciuitas plures Episcopos habere non possit, & in Actibus Apostolorum presbyteros Ecclesiæ iturus Ierosolymam, congregauit, quibus inter cetera ait: *Videte gregem, in quo vos Spiritus sanctus Episcopos ordinauit*. Vnde etiam tales in Ecclesia presbyteros constituendos esse, sicut Episcopos, & Apostolus ad Titum loquitur, & canones ipsi testantur. Presbyteros autem merito & sapientia dici, non ætate. Nam & Mosi præcipitur, vt eligat presbyteros. Vnde & in Prouerbijs dicitur: *Gloria senũ canities*. Quæ est hæc canities? Haud dubium quin sapientia, de qua scriptum est: *Canities hominum prudentia est*. Cumque 900. & amplius annos ab Adam vsque ad Abrahã, vixisse homines legerimus, nullus alius primus appellatus est presbyter, id est senior, nisi Abraham, qui multò paucioribus annis vixisse conuin-

Cap. 1.
1. Tim. 3.
Philip. 1.
Act. 20.
Cap. 1.
Prou. 20.
Sap. 4.

conuincitur. Non ergò propter decrepitam senectutem, sed propter sapientiam, presbyteri nominantur. Quod si ita est, mirum cur insipientes constituantur.

Cap. IX. De Sacerdotibus. ISIDORI.

VEniamus ergò nunc ad sacratissimos ordines, & singulariter demonstremus, quod est sacerdotij fundamentum, vel quo auctore pontificalis ordo adoleuit in sæculo. Initium quidem sacerdotij Aaron fuit, quamquam & Melchisedec prior obtulerit sacrificium, & post hunc Abraham, Isaac & Iacob. Sed isti spontanea voluntate, non sacerdotali auctoritate, ista fecerunt. Ceterùm Aaron primus in lege sacerdotale nomen accepit, primusque stola indutus victimas obtulit, iubente Domino, ac loquente ad Mosem: *Accipe* inquit, *Aaron & filios eius, & applicabis ad ostium tabernaculi testimonij. Cumque laueris patrem cum filijs aqua, indues Aaron vestimentis suis, id est, linea & tunica, & superhumerali, & rationali, quod constringes balteo, & pones tiaram in capite eius & laminā sanctam super tiaram, & oleum vnctionis fundes super caput eius, atque hoc ritu consecrabitur. Filios quoque illius applicabis, & indues tunicis lineis, cingesque balteo, Aaron scilicet & liberos eius, & impones eis mitras, eruntque sacerdotes mei religione perpetua.* Quo loco contemplari oportet, Aaron summum sacerdotem, id est, Episcopum fuisse, & filios eius presbyterorum figuram præmonstrasse. Fuerunt enim filij Aaron & ipsi sacerdotes, quibus meritò adstare debuissent Leuitæ, sicut summo sacerdoti. Sed hoc fuit inter Aaron summum sacerdotem & inter filios eiusdem Aaron, qui & ipsi erant sacerdotes: quòd Aaron super tunicam accipiebat poderem, stolam sanctam, & coronam auream, mitrā & zonam auream, & superhumerale, & cetera quæ suprà memorata sunt: filij autem Aaron super tunicas lineas cincti tantummodò & tiarati adstabant sacrificio Dei. Sed forsitan quæritur & hoc, cuius figuram faciebat Moyses. Si enim filij Aaron presbyterorū figuram faciebant, & Aaron summi sacerdotis, id est Episcopi, Moses cuius? Indubitanter Christi, & verè per omnia Christi: quoniam fuit similitudo mediatoris Dei, qui est inter Deum & hominem, Iesus Christus, qui est verus dux populorum, verus princeps sacerdotum, & dominus Pontificum, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum. Amen. Ibid. c. 5. Exod. 29.

Hactenus de primordijs sacerdotalibus in veteri testamento: in nouo autē testamento, post Christum, sacerdotalis ordo à Petro cœpit. Ipsi enim primùm datus est Pontificatus in Ecclesia Christi. Sic enim loquitur ad eum Dominus: *Tu es*, inquit, *Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non praualebunt aduersus eam: & tibi dabo claues regni cælorum.* Hic ergo ligandi soluendique potestatem primus accepit, primusque ad fidem populum virtute suæ prædicationis adduxit. Siquidē & ceteri Apostoli cum Petro par consortium honoris & potestatis acceperunt. Qui etiam in toto orbe dispersi, Euangelium prædicauerunt; quibusque decedentibus successerunt Episcopi, qui sunt constituti per totum mundum in sedibus Apostolorum. Qui non iam ex genere carnis & sanguinis eliguntur, sicut primùm secundùm ordinē Aarō, sed pro vniuscuiusq; merito, quod in eum gratia diuina contulerit. Sicut etiam ad Heli Dominus prænuntiauit, dicens: *Hac dicit Dominus Deus Israël: Dixi, domus tua & domus patris tui permanebunt coram me vsque in æternum. Et nunc hæc dicit Dominus: Nequaquam, sed glorificantes me glorificabo. Qui me spernit, spernetur.* Quatuor enim sunt genera Apostolorum. Vnum à Deo tantùm, vt Moses. Alterum per hominem & Deum, vt Iosue. Tertium tantùm per hominem, sicut his temporibus multi fauore populi & potestatum in sacerdotium subrogantur. Quartum autem genus ex se est, sicut pseudoprophetarum & pseudoapostolorum. Quid est autem nomen Apostolorum? Apostoli in Latina lingua missi interpretantur, quia ipsos misit Dominus euangelizare ad illuminationem omnium populorum. Episcopus autem, vt quidam prudentium ait, nomen est operis non honoris. Græcum est enim atque inde ductum vocabulum, quòd ille qui præficitur, superintendit, curam scilicet subditorum gerens. Ἐπὶ quippe *super*, σκοπὸς autem *intentio* est: ergò Episcopum Latinè Superintendentem possumus dicere: vt intelligat non se esse Episcopum, qui non Matth. 16. 1. Reg. 2. August. de Ciu. Dei. l. 19. c. 19.

 prodesse

prodesse, sed præesse dilexerit. Quod verò per manus impositionem à præcessoribus Dei sacerdotibus Episcopi ordinantur, antiqua est institutio. Isaac autem Patriarcha sanctus,
Gen. 27. ponens manum suam super caput Iacob, benedixit ei. Similiter & Iacob filijs suis bene-
Num. 27. dictionem dedit. Sed & Moses super caput Iosue manum suam imponens, dedit ei spiritum virtutis & ducatus in populo Israel. Sic & superimpletor legis & prophetarum dominus noster Iesus Christus, per manus impositioné Apostolos benedixit, sicut in Euan-
Luc. 24. gelio Lucæ scriptum est: *Et perduxit illos trans Bethaniam: & eleuauit manus suas & benedixit eos. Factumque est, cum benedixisset illis, discessit ab eis: & ipsi reuersi sunt in Ierusalem*
Act. 13. *cum gaudio magno.* Et in Actibus Apostolorũ ex præcepto S. Spiritus, Paulo & Barnabæ ab Apostolis manus imposita est in Episcopatum, & sic missi sunt ad euangelizandum. Quòd autem à 30. annis sacerdos efficitur, ab ætate scilicet Christi sumptum est, ex qua idem orsus est prædicare. Hæc enim ætas profectu iam non indiget paruulorum, sed perfectionis vi plena est, & robusta, & ad omne disciplinæ ac magisterij exercitium præparata. Quòd verò vnius virginalis matrimonij sint qui eliguntur in ordine pontificatus,
1. Tim. 3. Tit. 1. & in veteri lege mandatum est, & pleniùs scribit Apostolus, dicens: *Vnius vxoris virum.* Sacerdotem quærit Ecclesia, aut de monogamia ordinatum, aut de virginitate sanctum. Digamus enim haud fertur agere sacerdotium. Porrò quòd Episcopus non ab vno, sed à cunctis prouincialibus Episcopis ordinatur, ideò institutum est, ne aliquid contra fidem Ecclesiæ vnius tyrannica auctoritas moliretur. Propterea ab omnibus conuenientibus constituitur, ac non minus quàm à tribus præsentibus, ceteris tamen consentientibus testimonio litterarum. Huic autem, dum consecratur, datur baculus, vt eius indicio subditam plebem vel regat, vel corrigat, vel infirmitates infirmorum sustineat. Datur & anulus, propter signum pontificalis honoris, vel signaculum secretorum. Nam multa sunt, quæ carnalium minusque intelligentium sensibus occultantes sacerdotes, quasi sub signaculo condunt, ne indignis quibusque sacramenta Dei aperiantur. Iam verò quòd sæculares viri nequaquam ad ministerium Ecclesiæ assumantur, eadem auctoritas Apo-
1. Tim. 5. stolica docet, & dicit: *Manus citò nemini imposueris.* Et iterum: *Non neophytum*, ne in superbiam elatus, putet se non tam ministerium humilitatis, quàm administrationem sæcularis potestatis adeptum: & in condemnationem superbiæ, sicut diabolus, per iactantiam dejiciatur. Quomodò enim valebit sæcularis homo sacerdotij magisterium adimplere, cuius nec officium tenuit, nec disciplinam cognouit? aut quid docere poterit, cùm ipse non didicerit? Nunc verò sæpè cernimus plurimos ordinationem talibus facere: nec eligunt qui Ecclesiæ prosint, sed quos vel ipsi amant, vel quorum sunt obsequijs deliniti, vel pro quibus maiorum quispiam rogauerit: & vt deteriora dicam, qui vt ordinarentur, muneribus impetrarunt. Taceo de reliquis. Alij successores filios vel parentes faciunt, &
Num. 27. conantur posteris præsulatus relinquere dignitatem, cùm hoc nec Moses amicus Dei facere potuit, sed Iosue de alia tribu elegit, vt sciremus principatũ in populo non sanguine defendendum esse, sed vitæ meritis. Interdum autem & iuxta meritum plebium eliguntur personæ Rectorum: vnde nouerint populi, sui fuisse meriti, regimen peruersi suscepisse pontificis. Quòd autem is, qui post baptismum aliquo mortali peccato corrup-
Leuit. 1. & 2. tus, ad sacerdotium non prouehatur, lex ipsa testatur. Moses enim in lege præcepit sacerdotibus, ne aliquod vitiatum ad aram Dei offerant. Quod ipsum post eà offerentibus
Malach. 1. sacerdotibus Israël per Malachiam improperauit Deus, dicens: *Vos sacerdotes qui polluistis nomen meum & dixistis: In quo polluimus eum? Offerentes super altare meum panem pol-*
Num. 19. *lutum, & offerebatis cæcũ & languidũ.* Vnde & in Numeris vitula rufa, cuius cinis expiatio est populi, non aliter iubetur offerri ad altare Domini, nisi quæ terrena opera non fecerit, iugumque delicti non traxerit, nec vinculis peccatorum fuerit alligata. Sed quid plura subjiciamus? Si enim is, qui in Episcopatu vel presbyterio positus, mortale aliquod peccatum admiserit, retrahitur: quantò magis ante ordinationem repudiari peccator inuentus debet, vt non ordinetur? Quapropter quia lex peccatores à sacerdotio remouet, consideret se vnusquisque: & sciens quia potentes potenter tormenta patientur, retrahat se ab hoc non tam honore quàm onere, & aliorum qui digni sunt, locum non ambiat occupare.

pare. Qui enim in erudiendis atque instruendis de virtute populis præerit, necesse est vt in omnibus sanctus sit, & in nullo reprehensibilis habeatur. Qui enim alium de peccatis arguit, ipse à peccato debet esse alienus. Nam qua fronte subiectos arguere poterit, cùm illi possit statim correptus ingerere: Ante doce te quæ recta sunt, Episcope? Quapropter qui negligit recta facere, desinat recta docere. Prius quippe semetipsum corrigere debet, qui alios ad benè viuendum monere studet, ita vt in omnibus semetipsum formam viuendi præbeat, cunctosque ad bonum opus & doctrina & opere prouocet. Cui etiam scientia scripturarum necessaria est: quia si Episcopi tantùm sit sancta vita, sibi soli potest prodesse sic viuens. Porrò si & doctrina fuerit eruditus, potest ceteros quosque instruere,& docere suos, & aduersarios repercutere; qui nisi refutati fuerint atque conuicti, facilè possunt simplicium corda peruertere. Huius autem sermo debet esse purus, simplex & apertus, plenus grauitate & honestate, plenus suauitate & gratia, tractans de mysterio legis, de doctrina fidei, de virtute continentiæ, de disciplina iustitiæ: vnum quemque diuersa admonens exhortatione, iuxta professionem, morumque qualitatem: videlicet vt pernoscat, quid, cui, quando vel quemodo proferat. Cuius præ cæteris speciale officium est, scripturas legere, percurrere canones, exempla Sanctorum imitari. Vigilijs, ieiunijs, orationibus incumbere: cum fratribus habere pacem, nec quemquam ex membris suis discerpere. Nullum damnare nisi comprobatum: nullum excommunicare, nisi discussum. Quique ita humilitate pariter & auctoritate præstabit, vt nec per nimiam humilitatem suam, subditorum vitia conualescere faciat; nec per immoderatam auctoritatem seueritatis potestatem exerceat: sed tantò cautiùs erga sibi commissos agat, quantò duriùs à Christo iudicari formidat. Tenebit quoque illam supereminentem donis omnibus caritatem, sine qua omnis virtus nihil est. Custos enim sanctitatis, caritas est: locus autem huius custodis, humilitas est. Habebit etiam inter hæc omnia castitatis eminentiam, ita vt mens Christi corpus confectura ab omni inquinamento carnis sit munda & libera. Inter hæc oportet eum solicita dispensatione curam pauperum gerere, esurientes pascere, vestire nudos, suscipere peregrinos, captiuos redimere, viduas ac pupillos tueri, peruigilem in cunctis exhibere curam prouidentia & distributione discreta. In quo etiam & hospitalitas ita erit præcipua, vt omnes cum benignitate & caritate suscipiat. Si enim omnes fideles illud Euangelicum audire desiderant; *Hospes fui & suscepistis me*, quantò magis Episcopus, cuius diuersorium cunctorum debet esse receptaculum? Laicus enim vnum aut duos suscipiens, implebit hospitalitatis officium: Episcopus si omnes non receperit, inhumanus est. In negotijs autem sæcularibus dirimendis, oportet eum caussam meritò discernere, non gratia. Neque enim sic debet Episcopus suscipere potentem, vt contristet contra iustitiam pauperem: neque pro paupere auferre iustitiam à potente. Non defendat improbum, nec sancta indigno committenda arbitretur: neque arguat aut impugnet, cuius crimen non reprehendit. Erit quoque illi etiam iuxta Apostolum mansuetudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinentia siue pudicitia, vt non solùm ab opere immundo se abstineat, sed etiā ab oculi, oris & cogitationis errore. Ita vt dum nullum in se vitium regnare permittit, impetrare apud Deum veniam pro subditorum facinoribus valeat. Qui enim ista sectauerit & Dei minister vtilis erit, & perfectum sacerdotium consummabit.

Matth. 25.

1. Tim. 3.

Cap. x. Excerptum B. Hieronymi ex Epistola ad Titum.

HVius rei gratia reliqui te Creta, vt ea quæ desunt corrigas. Reliquit Titum discipulum Cretæ, vt rudimenta nascentis Ecclesiæ confirmaret, & si quid videbatur deesse, corrigeret: ipse pergens ad alias nationes, vt rursum in eis Christi iaceret fundamentum. Quòd autem ait, vt ea quæ desunt corrigas, ostendit necdum eos ad plenam venisse scientiam veritatis: & licet ab Apostolo correcti fuerint, tamen adhuc indigere correctione. *Et constituas per ciuitates Presbyteros, sicut & ego tibi disposui.* Diligenter Apostoli attendamus verba, dicentis: *Vt constituas per ciuitates Presbyteros, sicut & ego tibi dispo-*

Tit. 1.

disposui. Qui qualis presbyter debeat ordinari,in consequentibus differens,hoc ait *Si quis sine crimine est, vnius vxoris vir, &c.* posteà intulit:*Oportet enim Episcopum sine crimine esse, tamquam Dei dispensatorem.* Idem ergò est Presbyter, qui Episcopus. Et antequam diaboli instinctu studia & schismata in religione fierent, ac diceretur in populis, *Ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ*, communi presbyterorum consilio Ecclesiæ gubernabantur. Postquàm verò vnusquisque eos quos baptizauerat,putabat suos, non Christi, in toto orbe decretum est,vt vnus de presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis cura Ecclesiæ pertineret, & schismatum semina tollerentur. Putet aliquis,non scripturarum,sed nostram esse sententiam,Episcopum & presbyterum vnum
Philip. 1. esse, & aliud ætatis, aliud esse nomen officij. Relegat Apostoli ad Philippenses verba, dicentis: *Paulus & Timotheus serui Christi Iesu, omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, cum Episcopis & diaconibus. Gratia vobis & pax*, & reliqua.Philippi vna est vrbs Macedoniæ. Et certè in vna ciuitate plures, vt nunc putantur, Episcopi esse non poterant. Sed quia eosdem Episcopos illo tempore quos presbyteros appellabant, proptereà indifferenter de Episcopis, quasi de presbyteris est locutus. Adhuc alicui hoc vi-
Act. 20. detur ambiguum, nisi altero testimonio comprobetur. In Actibus Apostolorum scriptum est, quòd cùm venisset Apostolus Paulus Miletum, miserit Ephesum, & conuocauerit presbyteros eiusdem Ecclesiæ, quibus posteà inter cetera sit locutus: *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo vos posuit Spiritus sanctus Episcopos, pascere Ecclesiam Domini, quam acquisiuit per sanguinem suum.* Et hîc diligentiùs obseruate, quomodo vnius ciuitatis Ephesi presbyteros vocans, posteà eosdem Episcopos dixerit. Videamus igitur qualis presbyter, siue Episcopus ordinandus sit. *Si quis est sine crimine, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non in accusatione luxuriæ. aut non subditos. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, tamquam Dei dispensatorem. Non proteruum, non iracundum, non vinolentum, non percussorem. non turpis lucri appetitorem.* Primùm itaque sine crimine sit, quod puto alio
1. Tim. 3. verbo ad Timotheum, irreprehensibilem nominatum. Non qui eo tantùm tempore,quo ordinandus est, sine vllo sit crimine, & præteritas maculas noua conuersatione deleuerit: sed ex eo tempore,quo in Christum renatus est,nulla peccati conscientia mordeatur. Quomodò enim potest præses Ecclesiæ auferre malum de medio eius, qui in delictum simile corruerit? aut qua libertate corripere peccantem, cùm tacitus sibi ipse respondeat eadem se admisisse quæ corripit? Primùm itaque dicendum est, quòd tam sanctum sit nomen sacerdotij, vt nobis etiam ea quæ extra nos sunt posita, reputentur: non quòd propter vitia nostra Episcopi non fiamus, sed quòd propter filiorum incontinentiam ab hoc gradu arcendi simus. Qua enim libertate possumus alienos filios corripere,& docere quæ recta sunt, cùm nobis statim possit, qui fuerit correptus,ingerere; Antè doce filios tuos? Aut qua fronte extraneũ corripio fornicantem, cùm mihi conscientia mea ipsa respondeat, Exhereda ergo filium fornicantem, abijce filios tuos vitijs seruientes?Cùm autem nequam filius in vna tecum conuiuatur domo, tu audes de alterius oculo festucam detrahere, in tuo trabem non videns?Non itaque iustus polluitur ex vitijs filiorum, sed libertas ab Apostolo Ecclesiæ principi reseruatur, vt talis fiat, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos reprehendere. Oportet enim Episcopum sine crimine esse, tamquam Dei dispensatorem. Quæritur ergo inter dispensatores,vt fidelis quis inueniatur: & non comedens & bibens cum ebriosis, percutiat seruos & ancillas, sed incertum Domini expectet aduentum,& det conseruis in tempore cibaria. Inter villicum autem & familiam hæc sola distantia est, quòd conseruus præpositus est conseruis suis, Sciat itaque Episcopus & presbyter, sibi populum esse conseruum, non seruum. Cetera quæ sequuntur, in nobis posita sunt. Non proteruum, id est, non tumentem & placentem sibi quòd Episcopus sit: sed quasi bonum villicum, id requirentem quod pluribus prosit. Non iracundum. Iracundus est qui semper irascitur,& ad leuem responsionis auram atque peccati,quasi à vento folium commouetur.Neque verò qui aliquando irascitur, iracundus est: sed ille dicitur iracundus, qui crebrò hac passione superatur. Prohibet quoque Episcopum esse vinolentum, vt sensu occupato vel exaltet risum contra grauitatis

uitatis decorem, & labijs dissolutis cachinnet: vel si paululum tristis cuiusdam rei fuerit recordatus inter pocula, in singultus prorumpat & lacrymas. Longum est ire per singula, & insanies, quas ebrietas suggerit, explicare. Post vinolentiam etiam hoc præcepit, ne percussor sit. Quod quidem, & simpliciter intellectum, ædificat audientem, ne facilè manum porrigat ad cædendum, ne in os alterius verberandum insanus erumpat. Melius est autem, vt non percussorem illum esse dicamus, qui mansuetus & patiens, sciat in tempore quid loquendum sit, quid tacendum, nec sermone inutili conscientiam percutiat infirmorum. Turpis quoque lucri appetitus, ab eo qui Episcopus futurus est, esse debet alienus. Sunt enim multi, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia, qui totas domus subuertunt, & putant quæstum esse pietatem. *Melior est autem*, iuxta Salomonem, *modica acceptio cum iustitia, quàm multa genimina cum iniquitate: & magis eligendum in paupertate nomen bonum, quàm in diuitijs nomen pessimum.* Episcopus qui imitator Apostoli esse cupit, habens victum & vestitum, his tantùm debet esse contentus. Qui altario seruiunt, de altario viuant. Viuant, inquit, & non diuites fiant. Vnde & æs nobis excutitur de zona, & vna tantùm tunica induimur, ne de crastino cogitemus. Turpis quoque lucri appetitio est, plus de præsentibus quàm de futuris cogitare. Huc vsque quid nō debeat habere Episcopus, siue presbyter, Apostoli sermone præceptum est: nunc è contrario, quid habere debeat, explicatur. *Sed hospitalem, bonorum amatorem, castum, iustum, sanctum, continentem, abstinentem, obtinentem eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, vt potens sit consolari in doctrina sana: & contradicentes arguere.* Ante omnia hospitalitas futuro Episcopo denuntiatur. Si enim omnes illud de Euāgelio audire desiderāt; *Hospes fui, & suscepistis me*, quantò magis Episcopus, cuius domus omnium commune debet esse hospitium? Laicus enim vnum aut duos, aut paucos suscipiens, impleuit hospitalitatis officium: Episcopus nisi omnes receperit, inhumanus est. Quomodo itaque mansuetudo, patientia, sobrietas, moderatio, abstinentia lucri, hospitalitas quoque & benignitas præcipuè esse debent in Episcopo, & inter cunctos laicos eminentia: sic & castitas propriè, & (vt ita dixerim) pudicitia sacerdotalis: vt non solùm ab opere se immundo abstineat, verùm à iactu oculi & cogitationis errore mens Christi corpus confectura sit libera. Iustus quoque Episcopus esse debet & sanctus, vt iustitiam in populis, quibus præest, exerceat, reddens vnicuique quod meretur, nec accipiat personam in iudicio. Inter laici autem & Episcopi iustitiam hoc interest, quòd laicus potest apparere iustus in paucis: Episcopus verò in tot exercere iustitiam, quot & subditos habet.

Prou. 16. 1. Tim. 6. Matth. 25.

Cap. XI. Excerptum ex epistola Hieronymi ad Oceanum.

SI quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Opus, non dignitatem: laborem, non delicias. Opus quod per humilitatem decrescat, non intumescat fastigio. *Oportet ergo Episcopum irreprehensibilem esse.* Id ipsum quoque ad Titum: *Si quis est sine crimine.* Omnes virtutes in vno sermone comprehendit, & penè rem contra naturam exigit. Si enim omne peccatum, etiam in otioso verbo, reprehensione dignum est: quis ille, qui absque peccato, id est, sine reprehensione, versetur in mundo? Sed futurus Pastor Ecclesiæ talis eligitur, ad cuius comparationem rectè grex ceteri nominentur. Definiunt Rhetores Oratorē, qui sit vir bonus, dicendi peritus. Ante vitam sic lingua irreprehensibilis quæritur, vt doctus meritò suscipiatur. Perdit enim auctoritatem dicendi, cuius sermo opere destruitur. *Vnius vxoris virum.* Certè de baptizatis Apostoli sermo est, nemo dubitet. *Sobrium, prudentem, ornatum, hospitalem, doctorem, pudicum &c.* Sacerdotes qui ministrant in templo Dei, prohibentur vinum & siceram bibere, ne crapula & ebrietate aggrauentur corda eorum: & vt sensus officiū exhibens Deo, vigeat semper & tenuis sit. Quod autem infert, *prudentem*, excludit eos, qui sub nomine simplicitatis, excusant stultitiam sacerdotum. Nisi enim cerebrum sanum fuerit, omnia membra in vitio erunt. *Ornatum.* Qui vitia non habet, irreprehensibilis appellatur; qui virtutibus pollet, ornatus

1. Tim. 3. Tit. 1. Leuit. 10.

est. Possumus & aliud intelligere ex hoc verbo, iuxta illud Tullij: Caput est artis, decere quid facias. Sunt enim quidam ignorantes mensuram suam, & tantæ stoliditatis ac vecordiæ, vt & in motu, & in incessu, & in habitu, & in sermone communi, risum spectantibus tribuant: & quasi intelligentes quid sit ornatus, comunt se vestibus & munditijs corporis, & lautiores mensæ epulas parant, cùm omnis istiusmodi ornatus & cultus sordibus fœdior sit. Quòd autem doctrina à sacerdotibus expetatur, & veteris præcepta
Tit. 1. sunt legis, & ad Titum pleniùs scribitur. Innocens enim & absque sermone conuersatio, quantum exemplo prodest, tantum silentio nocet. Nam latratu canum, baculoque pastoris, luporum rabies deterrenda est. *Non vinolentum, non percussorem.* Virtutibus vitia opposuit. Didicimus, quales esse debeamus: discamus, quales nô esse debeant sacerdotes. Vinolentia, scurronum est & comessatorum: venterque mero æstuans, citò despumat in libidines. In vino luxuria, in luxuria voluptas, in voluptate impudicitia est. Qui
Genes. 9. luxuriatur, viuens mortuus est: ergò qui inebriatur, & mortuus & sepultus est. Noë ad vnius horæ ebrietatem nudauit femora sua, quæ per sexcentos annos sobrietate conte-
Genes. 19. xerat. Loth per temulentiam nesciens libidini miscet incestum: & quem Sodoma non vicerat, vina vicerunt. Percussorem autem Episcopum ille condemnat, qui dorsum posuit ad flagella, & maledictus non remaledixit. *Sed modestum.* Duobus malis vnum opposuit bonum, vt temulentia & ira modestia refrænentur. *Non litigiosum, non auarum.* Nihil enim impotentius arrogantia rusticorum, qui garrulitatem, auctoritatem putant, & parati semper ad lites, in subiectum sibi gregem tumidis sermonibus tonant. Auaritiam
1. Reg. 12. in sacerdote vitandam & Samuël docet, nihil coram populo eripuisse se cuiquam probans: & Apostolorum paupertas, qui refrigeria sumptuum à fratribus accipiebant, & præter victum atque vestitum, nihil se aliud nec habere, nec velle gloriabantur. Quam ad Timotheum auaritiam, ad Titum turpis lucri cupiditatem apertissimè notat. *Domum*
Tit. 1. *suam benè regentem.* Non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt cælatas patinas struat, non vt phasides aues lentis vaporibus coquat, qui ad ossa perueniant, & superficiem carnium non dissoluant artificij temperamento: sed vt quod populo præcepturus
1. Reg. 2. est, priùs à domesticis exigat. *Filios habentem subditos cum omni castitate.* Ne scilicet incontinentes imitentur filios Heli, qui in vestibulo templi cum mulieribus dormiebant. *Non Neophytum, ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli.* Heri catechumenus, hodie Pontifex: heri in amphitheatro, hodie in Ecclesia: vespere in circo, manè in altari: dudum fautor histrionum, nunc virginum consecrator. Quòd autem ait, *ne in superbiam elatus, in iudicium incidat diaboli*, quis non exemplo verum probet? Ignorat momentaneus sacerdos humilitatem & mansuetudinem rusticorum. Ignorat blanditias Christianas, nescit seipsum contemnere. De dignitate transfertur ad dignitatem. Non ieiunauit, non fleuit, non mores suos sæpè reprehendit, & assidua meditatione correxit. Non substantiam pauperibus erogauit. De cathedra quodammodò ducitur ad cathedram, id est, de superbia ad superbiam. Iudicium autem & ruina diaboli nulli dubium quin arrogantia sit. Incidunt in eam, qui in puncto horæ, necdum discipuli, iam Magistri sunt. *Oportet autem eum & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt.* Quale principium, talis & clausula. Qui irreprehensibilis est, non solùm à domesticis, sed & ab alienis consono ore laudatur. Alieni extra Ecclesiam sunt Iudæi, hæretici atque gentiles. Talis ergò sit Pontifex Christi, vt qui religioni detrahunt, vitæ eius detrahere non audeant. Hos in sacerdotibus eligendis canones obseruare oportet.

Cap. XII. *Augustini de Pastoribus Ecclesiæ.*

QVi Pastorum nomina audire volunt, & Pastorũ officiũ implere nolunt, quid ad eos per Prophetam dicitur, sicut lectũ audiuimus, recenseamus. Audite vos cũ intentio-
Ezech. 34. ne, audiamus nos cũ tremore. *Et factum est verbũ Domini* (inquit Ezechiel) *ad me dicens: Fili hominis, propheta super pastores Israël, & dic ad pastores Israël.* Hanc lectionẽ modò, cùm legeretur, audiuimus. Hinc cũ vestra sanctitate aliquid loqui decreuimus. Adiuuabit ipse

ipse vt vera dicamus, si non nostra dicamus. Nam si nostra dixerimus, pastores erimus pascentes nos, non oues. Si autem illius sunt quæ dicimus, per quemlibet ipse vos pascit. Hæc dicit Dominus Deus: O pastores Israel, qui pascunt se solos. Numquid non oues pascunt pastores?id est, non se pascunt pastores, sed oues. Hæc prima caussa est, quare arguantur isti pastores: quia seipsos pascunt, non oues. Qui sunt, qui seipsos pascunt? De quibus Apostolus dicit: *Omnes enim sua quærunt, non quæ Iesu Christi.* Nos enim, quos in loco isto, de quo periculosa ratio redditur, Dominus secundùm dignationem suam, non secundùm meritum nostrum, constituit, habemus duo quædam. Vnum, quòd Christiani sumus: alterum, quòd præpositi sumus. Illud, quòd Christiani sumus, propter nos est: quòd præpositi sumus, propter vos est. In eo quòd Christiani sumus, attendatur vtilitas nostra: in eo quòd præpositi sumus, non nisi vestra. Et sunt multi, qui Christiani, & non præpositi, perueniunt ad Deum faciliore fortasse itinere, & tantò forte expeditiùs ambulantes, quantò minorem sarcinam portant. Nos autem, excepto quòd Christiani sumus, vnde rationem reddemus Deo de vita nostra, sumus etiam præpositi, vnde rationem reddemus Deo de dispensatione nostra. Ad hoc istam difficultatem propono, vt compatientes nobis, oretis pro nobis. Veniet enim dies, quo cuncta adducantur in iudicium, & ille dies si sæculo longè est, vnicuique homini suæ vitæ vltimus propè est: tamen vtrumque latere voluit Deus, & quando veniat finis sæculi, & quando sit in vnoquoque homine huius vitæ finis. Vis non timere diem occultum dum venerit? Inueniat te paratum. Cùm ergò præpositi ad hoc sint, vt his qui subiecti sunt, consulant: nec idcò quòd præsunt, omnino vtilitatem suam attendant, sed eorum quibus ministrant: quisquis ita præpositus est, vt in eo quòd præpositus est, gaudeat, & honorem suum quærat, & commoda sua sola respiciat, se pascit, non oues. Ad hos sermo dirigitur. Audite tamquam oues Dei, & videte quemadmodum vos securos fecerit Deus. Qualescumque sint qui vobis præsunt, id est, qualescumque nos simus, vobis securitatem dedit, qui pascit oues Israël. Nam si Deus non deserit oues suas, & mali pastores debitas pœnas luent, & oues promissa percipient. Videamus ergò quid alloquatur pastores seipsos pascentes, non oues, sermo diuinus neminè palpans. *Ecce lac consumitis. & lanis vos tegitis, & quod crassum est interficitis, & oues meas non pascitis. Quod infirmatum est, non confortastis: & quod ægrotat, non corroborastis: & quod tribulatum est, non colligastis: & quod errabat, non reuocastis: & quod periit, non requisistis: & quod forte fuit, confregistis: & dispersæ sunt oues meæ, eo quòd non sit pastor.* Dicitur ad pastores pascentes seipsos, non oues, quid diligant, quid negligant. Quid ergo diligunt? *Lac consumitis.* Propter quod & Apostolus dicit: *Quis plantat vineam, & de fructu eius non sumit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non percipit?* Intelligimus ergo lac esse gregis, quidquid à plebe distribuitur præpositis, ad eorum sustentandum victum temporalem. Inde enim loquebatur Apostolus, cùm hæc diceret, quæ commemoraui. Et quidem Apostolus, quamquam elegerit manibus suis transigi, & nec ipsum lac quærere ab ouibus; tamen lactis percipiendi potestatem habere se dixit, & sic Dominum disposuisse, vt qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuant. Et dicit alios coapostolos suos vsos fuisse hac potestate, non vsurpata, sed data. Plus ille fecit, vt nec quod debebatur, acciperet. Ipse ergò donauit & debitum, sed ab alijs non exegit indebitum. Ille plus fecit; fortassis enim ipsum significabat, qui ægrum cùm adduceret ad stabularium, dixit: *Si quid amplius erogaueris, in redeundo reddam tibi.* De his ergo qui non indigent lacte gregis, quid plura dicamus? Misericordiores sunt, vel potiùs ipsius misericordiæ officium largiùs impendunt: possunt, & quod possunt faciunt. Laudentur hi, nec damnentur illi. Nam & ipse Apostolus datum non quærebat. Fructuosas tamen oues suas esse cupiebat, non steriles sine lactis vbertate. Itaque cùm esset quodam tempore in magna indigentia, vinctus in confessione veritatis, missum est illi à fratribus vnde necessitati & indigentiæ eius ministraretur. Respondit autem illis gratias agens, & dixit: *Bene fecistis communicantes necessitatibus meis: ego enim didici in quibus sum sufficiens esse. Scio & abundare, noui & penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat. Veruntamen vos benefecistis, vsibus mittere meis.* Sed vt ostenderet

Philip. 2. Ezech. 34. 1. Cor. 9. Luc. 10. Philip. 4.

ret in eo quod illi benefecerunt, quid ipse quæreret, ne inter illos essent, qui seipsos pascunt, non oues: non tam suæ gaudet subuentum esse necessitati, quàm illorum gratulatur fœcunditati. Quid ergo ibi quærebat? Non quia quæro (inquit) datum, sed requiro fructum. Non vt ego (inquit) explear, sed ne vos inanes remaneatis. Qui ergò non possunt facere quod Paulus, vt manibus suis se transigant, accipiant de lacte ouium: sustentent suam necessitatem, sed non negligant ouium infirmitatem. Non hoc ibi quærant, tamquam commodum suum, vt ex necessitate penuriæ suæ videantur annuntiare Euangelium, sed hominibus illuminandis parent lucem verbi veritatis. Sunt enim tamquam lucernæ, sicut dictum est: *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes.* Et, *nemo accendit*
Luc. 12. Matth. 5. *lucernam, & ponit eam sub modio: sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.* Si ergò tibi lucerna accenderetur in domo, nónne adijceres oleum ne extingueretur? Porrò si lucerna accepto oleo non luceret, non erat planè digna, quæ in candelabro poneretur, sed quæ continuò frangeretur. Vnde ergò viuitur, necessitatis est accipere, caritatis est præbere. Non tamquam venale sit Euangelium, vt istud sit pretium eius, quod sumunt qui annuntiant, vnde viuant. Si enim sic vendunt, magnam rem vili vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Domino. Non enim est idoneus populus reddere mercedem illis, qui sibi in caritate Euangelij seruiunt. Non expectant illi mercedem, nisi vnde & isti salutem. Quid autem istis increpatur, vnde arguuntur? quia cùm lac sumerent, & lanis se tegerent, oues negligebant. Sua ergò tantùm quærebant, non quæ Iesu Christi. Sed quoniam diximus, quid sit lac consumere: quæramus, quid sit lanis tegere. Qui præbet lac, potum præbet: & qui præbet lanam, honorem præbet. Ista sunt duo quæ à pastoribus quæruntur, qui seipsos pascunt, non oues: commodum supplendæ necessitatis, & fauorem honoris & laudis quærunt. Etenim vestimentum propterea bene intelligitur in honore, quia nuditatem contegit. Est enim vnusquisque homo infirmus. Et quid est quisquis vobis præest, nisi quod vos estis? Carnem portat, mortalis est, manducat, dormit, surgit, natus est, moriturus est. Si ergò cogites quid sit, secundùm seipsum homo est: & tamen honorando eum velut Angelum, contegis quod infirmum est. Videte cuiusmodi indumentum acceperat à bona Dei plebe idem Paulus, cùm diceret: *Sicut Angelum*
Gal. 4. *Dei excepistis me. Testimonium enim vobis perhibeo, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.* Sed cùm tantus illi honor exhibitus esset, numquid propter ipsum honorem sibi exhibitum, ne fortè negaretur, & minùs ille cùm argueret laudaretur, pepercit errantibus. Nam si hoc fecisset, esset inter illos, qui seipsos pascunt, non oues. Diceret ergò apud seipsum: Quid ad me pertinet? quisque quod velit, agat. Victus meus saluus est: honor meus saluus est, & lac & lana satis est mihi. Eat quisque quà potest. Ergò integra tibi sunt omnia, si eat quisque quà potest? Nolo te præpositum facere: vnum te cōstituo de ipsa plebe. Si patitur vnum membrum, cōpatiuntur omnia membra. Proinde ipse Apostolus cùm eis cōmemoraret, quales fuerint erga illum, ne quasi oblitus eorum honorificentiæ videretur, testimonium perhibet, quòd sicut Angelū Dei susceperint eum: quòd si fieri posset, oculos suos vellent eruere, & illi dare. Et tamen accedit ad ouem languidam, ad ouem putridā, secare vulnus, non parcere putredini. *Ergo,* inquit, *inimicus factus sum vobis prædicans veritatem?* Ecce & accepit de lacte ouium, sicut paulò antè cōmemorauimus; & indutus est lanis ouium: sed tamen oues non neglexit. Non enim sua quærebat, sed quæ Iesu Christi. Absit ergò vt dicamus vobis; Viuite vt vultis: securi estote, Deus neminem perdet. Tantummodò fidem Christianā tenete. Non perdet ille quod redemit. Nō perdet pro quibus sanguinē fudit. Et si spectaculis volueritis oblectare animos vestros, ite, quid mali est? Et festa ista quæ celebrantur per vniuersam ciuitatē in lætitia conuiuantiū, & publicis mensis seipsos (vt putant) iocundantiū, re vera perdentiū, ite, celebrate securi: magna est Dei misericordia, quæ totum ignoscat. Coronate vos rosis, antequam marcescant. In domo Dei vestri, quando volueritis, conuiuamini: implemini cibo & vino cum vestris. Adhoc enim data est ista creatura, vt ea perfruamini. Non enim

paga-

paganis & impijs dedit Deus, & vobis non dedit. Hæc si dixerimus, fortè congregabimus turbas ampliores. Et si sunt quidam, qui sentiant nos hæc dicentes non rectè sapere, paucos offendimus, sed multitudinem conciliamus. Quòd si fecerimus, non verba Dei, non verba Christi dicentes, sed nostra: erimus pastores pascentes nosmetipsos, non oues. Cùm autem dixisset, quæ diligant isti pastores, dicit & quæ negligant. Vitia enim ouiū latè patent. Sanæ atque crassæ oues perpaucæ sunt, id est, solidæ in cibo veritatis, vtentes pascuis benè de munere Dei. Sed mali illi pastores non parcunt talibus. Parum est quod illas languentes, & infirmas, & errantes, & perditas non curant: etiam istas fortes & pingues necant, quantum in ipsis est: & illæ si viuunt, de misericordia Dei viuunt: tamen quantùm ad pastores malos attinet, occidunt. Quomodo, inquit, occidunt? Malè viuendo, malum exemplum præbendo. An frustrà dictum est seruo Dei eminenti in membris summi pastoris: *Circa omnes teipsum bonorum operum præbens exemplum, & forma esto fidelibus?* Tit. 2. Attendit enim ouis, etiam fortis, plerumque præpositum suum malè viuentem, si declinet oculos à regulis Domini. Intendit in hominem, incipit dicere in corde suo: Si præpositus meus sic viuit, ego quis sum, qui non faciam quod ille facit? occidit ouem fortem. Si fortem, ergo occidit cæteras; iam de ceteris quid faciet, qui illud, quod non ipse fructificauerat, sed forte aut robustum inuenerat, malè viuendo interfecit? Dico caritati vestræ, ac iterùm dico: Etsi viuunt oues, etsi fortes sunt oues in verbo Domini, & tenent illud quod audierunt à Domino suo: *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite*: Matth. 23. tamen qui in conspectu populi malè viuit, quantum in illo est, eum a quo attenditur, occidit. Non sibi ergò blandiatur, quia ille non est mortuus: & ille viuit, & iste homicida est. Quomodò cùm lasciuus homo intendit in mulierem ad concupiscendum eam, ecce illa casta est, & mœchatus est iste. Domini enim vera & aperta est sententia: *Quisquis viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Matth. 5. Non peruenit ad illius cubiculū, & in interiore iam suo cubiculo volutatur. Sic omnis qui malè viuit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantùm in ipso est, occidit etiam fortes oues. Qui ergo imitatur præpositum malum, moritur: qui non imitatur, viuit: tamen quantum ad illum pertinet, ambos occidit. *Et quod crassum est*, inquit, *interfecistis. & oues meas non pascitis.* Iam audistis quid diligant: videte quid negligant. *Quod infirmatum est, non confortastis: & quod male habuit, non corroborastis: & quod contribulatum est. & quod confractum est, non colligastis: & quod errabat, non reuocastis: & quod perijt, non inquisistis: & quod forte fuit, confregistis, interfecistis, occidistis.* Infirmatur ouis, id est, infirmum cor gerit, vt possit cedere tentationibus incauto & imparato superuenientibus. Pastor negligens, quando credit talis, non illi dicit: *Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationē.* Ecclesi. 2. Qui hæc enim loquitur, confortat infirmū, & ex infirmo facit firmum, vt non ille, cùm crediderit, prospera huius sæculi spectet. Si enim doctus fuerit sperare prospera sæculi, ipsa prosperitate corrumpitur, superuenientibus aduersitatibus sauciatur, aut fortassis extinguitur. Non ergo eum ædificat super petram, qui sic ædificat, sed super arenam ponit. Petra autem erat Christus. Christi passiones imitandæ sunt, non à Christianis deliciæ conquirendæ. Confortatur infirmus, cùm ei dicitur, Spera. Imminent quidem tentationes huius sæculi, sed ab omnibus te eruet Dominus, si ab illo non recesserit retrò cor tuum. Nam ad confortandū cor tuum venit ille pati, venit ille mori, venit sputis inliniri, venit spinis coronari, venit opprobria audire, venit postremò ligno configi. Omnia hæc ille pro te: tu nihil pro illo, sed pro te. Quales autē sunt, qui timentes hos, lædere quibus loquuntur, nō solùm non præparant ad imminentes tentationes, sed etiam promittunt felicitatem huius sæculi, quam Deus ipsi sæculo non promisit? Ille prædicit labores super labores vsque in finem venturos ipsi sæculo, & tu vis ab ipsis laboribus exceptum esse Christianum? quia Christianus est, aliquid plus passurus est in hoc sæculo. Etenim ait Apostolus: *Omnes qui volunt in Christo piè viuere, persecutionem patientur.* 2. Tim. 3. Iam si tibi placet pastor sua quærens, non quæ Iesu Christi, ille dicat: *Omnes qui volunt in Christo piè viuere, persecutionem patientur*: & tu dic: Si in Christo piè vixeris, abundabunt tibi omnia bona. Et si filios non habes, susci-

pies & nutries omnes, & nemo tibi morietur. Hæccine est ædificatio tua? Attende quid facias, vbi ponas. Super arenam est quod constituis. Venturus est imber, influxurus est fluuius, flaturus est ventus, & impingent in domum istã, & cadet, & fiet ruina eius magna. Leua de arena, pone supra petram: in Christo sit, quem vis esse Christianũ. Attendat ad passiones Christi indignas. Attendat illum sine vllo peccato, quæ non rapuit, exoluentẽ.
Heb. 12. Attendat scripturam dicentem sibi: *Flagellat omnem filium quem recipit.* & tu dicis, fortè exceptus eris? Si exceptus à passione flagellorũ, exceptus à numero filiorũ. Itáne, inquies, flagellat omnẽ filium? Prorsus flagellat omnem filium, vt & vnicum. Vnicus ille de patris substantia natus, æqualis patri in forma Dei, verbum per quod facta sunt omnia, non habebat vnde flagellaretur. Ad hoc carne indutus est, vt sine flagello non esset. Qui ergo flagellat vnicum sine peccato, relinquit cum peccato adoptatum? In adoptionem vo-
Gal. 4. catos nos esse Apostolus dicit. Adoptionem filiorum accepimus, vt essemus vnico cohæredes, essemus etiam hereditas eius. Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam. Exemplum nobis proposuit in passionibus suis: sed planè ne in futuris tentationibus deficiat infirmus, nec falsa spe decipiendus est, nec terrore frangendus. Dices ei: *Prepara animam tuam ad tentationem.* & fortè incipit labi, contremiscere, nolle accedere. Habes &
1. Cor. 10. aliud: *fidelis Deus qui non vos sinet tentari supra quàm potestis ferre.* Illud enim, promittere, & prædicere venturas passiones, infirmum confirmare est. Timenti autem nimiùm & ex hoc deterrito, cùm polliceris misericordiam Dei, non quia tentationes deerunt, sed quia non permittit tentari supra quàm ferre potest, fructum colligere est. Sequitur, *Quod infirmatum est*, inquit, *non confortastis.* Pastoribus malis dicit, pastoribus falsis, pastoribus sua quærentibus, non quæ Iesu Christi, & commodo lactis & lanæ gaudentibus, oues omnino non curantibus. *Et quod male habuit, non corroborastis.* Inter infirmum (id est, non firmum) & ægrotum, (id est, malè habentem) hoc mihi videtur interesse. Etenim inter ista fratres, quæ distinguere vtcumque conamur, fortè & nos possumus maiori diligentia meliùs distinguere, & alius peritior, vel lumine cordis plenior. Interim ne fraudemini, quod sentio, loquor. Infirmo, ne accedat tentatio, & eum frangat, timendum est. Languens autem, iam cupiditate aliqua ægrotat, iam cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, à subeundo iugo Christi. Qui ergò videntur feruere in operibus bonis, sed imminentes passiones tolerare nolle, aut non posse, infirmi sunt. Qui verò aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipsis bonis operibus reuocantur, languidi & ægroti iacent. Quippe qui in ipso languore, tamquam sine vllis viribus, nihil boni possent ope-
Ezech. 34. rari. Sequitur: *Et quod errabat, non reuocastis: Et quod perijt, non inquisistis.* Hîc inter manus latronum, & dentes luporum furentium, vtcumque versamur: & contumaces sunt oues, quia quæruntur errantes. Alienas se à nobis dicunt, errore suo, & perditione sua: Quid nos vultis? (inquiunt) quid nos quæritis? Si in errore, inquit, sum, si in interitu, quid me vis? quid me quæris? Quia in errore es, reuocare volo: quia peristi, inuenire volo. Sic volo errare, sic volo perire. Sic vis errare? Sic vis perire? Quantò meliùs ego
2. Tim. 4. nolo? Prorsus audeo dicere, importunus sum. Audio dicentem Apostolum: *Prædica verbum insta opportunè, importunè.* Quibus opportunè? quibus importunè? Opportunè volentibus, importunè nolentibus. Prorsus importunus sum. Audeo dicere: Tu vis errare? tu vis perire? Ego nolo. Reuocabo errantem, requiram perditam. Velis nolis, id agam, & si me inquirentem laniant vepres syluarum, per omnia angusta me coarctabo. Omnes sepes excutiam, quantum mihi virium terrens Dominus donat. Omnia peragrabo, reuocabo errantem, requiram pereuntem. Si me pati non vis, noli errare, noli perire. Parùm est quòd doleo te errantem atque pereuntem. Timeo, ne negligens te, etiam quod forte est, occidam. Vide enim quid sequitur: *Et quod forte fuit, confregistis.* Si neglexero errantem atque pereuntem, & eum qui fortis est delectabit errare & perire. Cupio lucra exteriora: sed timeo plus damna interiora. Si indifferentem habuero errorem tuum, attendit qui fortis est, cùm te perditum non requiro: & putat nihil esse ire in hæresim? Non frustrà ergò, cùm iam dixisset superiùs, *quod crassum est, interfecistis*: hîc iterum in nouissimo posuit, *Et quod forte fuit, confregistis.* Proinde audi quid se-

qua-

quatur de ista negligentia malorum, imò falsorum pastorum: *Et dispersæ sunt oues meæ, eo quòd non sit pastor: & factæ sunt in comestiuram omnibus bestijs agri.* Furantur lupi insidiates, rapiunt leones frementes, cùm oues adhærent pastori. Nam præsens est pastor: sed malè agentibus non est pastor: & inhærent pastoribus non pastoribus, seipsos videlicet, non oues, pascentibus: & letalis error consequitur. Eunt in bestias deprædantes se,& de illarum morte se satiare cupientes. Tales enim sunt omnes qui gaudent de erroribus alienis. Dispersæ sunt & errauerunt oues meæ in omnem montem, & in omnem collem altum: hoc est,in omnem tumorem terrenæ superbiæ. Mons enim & collis,tumor terrenus & superbia sæculi intelligitur. Sunt enim & montes boni, de quibus Propheta dicit: *Leuaui oculos meos ad montes, vnde veniet auxilium mihi.* In omnem montem, & in omnem collem, & in omnem faciem terræ lucent, & in omnem faciem terræ dispersæ sunt, omnia terrena sectantes. Ea quæ in faciem terræ lucent, ipsa amant, ipsa diligunt. Nolunt mori,vt abscōdatur vita eorum in Christo. Propterea pastores audite sermonem Domini. *Viuo ego, dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requiram oues meas, & visitabo eas sicut visitat pastor gregem suum.* Non curauerunt mali pastores. Non enim suo sanguine redemerunt. Sicut visitat, inquit, pastor gregem suum in diem. In qualem diem? Cùm fuerit nimbus & nubes, id est, in pluuia & in nebula. Pluuia & nebula,error sæculi huius, caligo magna,surgens de cupiditatibus hominum, & nebula valida contegens terram: & difficile est,vt non errent oues in ista nebula: sed pastor non deserit eas, inquirit eas, penetrat nebulam oculis validis & acutissimis, non impeditur caligine nubium. Videt vndique, errantem reuocat: tantùm vt fiat quod dicit in Euangelio: *Quæ sunt oues meæ, audiunt vocem meam, & sequuntur me.* In medio ouium dispersarum. Sic inquiram oues meas, & reducam eas ab omni loco quò dispersæ sunt illic. In die nubis & nimbi, quando difficile est inueniri eas, tunc ego inueniam. Crassa est nebula, pinguis nimbus est. Oculos eius nihil latet. Et educam eas de gentibus, & colligam eas de regionibus, & inducam eas in terram earum, & pascam eas super montes Israël. Constituit super montes Israël auctores scripturarum diuinarum. Ibi pascite, vt securè pascatis. Quidquid inde audieritis,hoc vobis benè sapiat: quidquid extra est, respuite. Ne erretis in nebula, audite vocem pastoris: colligite vos ad montes scripturæ sanctæ. Ibi sunt deliciæ cordis vestri: ibi nihil venenosum, nihil alienum. Vberrima pascua sunt. Vos tantùm sanę venite, sanæ pascimini in montibus Israël, & in riuis, & in omni habitatione terræ. A montibus enim quos ostendimus,manauerunt riui prædicationis Euangelicæ, cùm in omnem terram exiuit sonus eorum. Et facta est omnis habitatio terræ pascendis ouibus læta atque fœcunda. In pascuis bonis pascam eas, & in montibus altis Israël: & erunt stabula earum illic, hoc est, vbi requiescant, vbi dicant,benè est, verum est, & manifestum est.Non fallimur. In gloria Dei requiescent, tamquam in stabulis illis, & dormient, hoc est, requiescent. Et requiescent in delicijs suis bonis, & in pascuis pinguibus pascentur super montes Israël. Sequitur: Quod enim primùm curauit, iterùm dicit: *Hæc dicit Dominus Deus: Quod perijt, inquiram: & quod errauit, reuocabo: & quod imminutum est,colligabo: & quod exanime est, confortabo: & quod pingue est & forte, custodiam.* Quod non faciebant mali pastores, seipsos pascentes, non oues. Non,ait Dominus, constituam alios bonos pastores,qui faciant hæc: sed ego, inquit, faciam: oues meas nulli committam. Securi vos fratres, securæ vos oues. Nobis videtur timendum, quasi desit bonus pastor. Et addit sic: *& pascam eas cum iudicio.* Vide quia sic solus pascit, cùm iudicio pascens. Quis enim homo certum iudicat de homine? Temerarijs iudicijs plena sunt omnia. De quo desperauimus, subitò conuertitur,& fit optimus: de quo præsumpsimus, subitò deficit,& fit pessimus. Nec timor ergo noster certus est, nec amor noster certus est. Quid sit hodie quisque homo, vix nouit ipse homo: tamen vtcumque ipse, quid hodie; quid autem cras,nec ipse. Pascit ergo ille cum iudicio,dispertiens propria proprijs. Nouit enim quid agat. Cum iudicio pascit, quod iudicatus redemit. Sequitur: *Absit vt desint modo boni pastores.* Absit à nobis vt desint. Absit à misericordia ipsius, vt non eos gignat atque constituat. Vtique si sunt bonæ oues, sunt & boni pastores. Nam de bonis oui-

Psal.120. [right margin, beside "Leuaui oculos"]
Ioan.10. [right margin, beside "Quæ sunt oues meæ"]

ouibus fiunt boni pastores. Sed omnes boni pastores in vno sunt, vnū sunt. Illi pascant, Christus pascit. Sint ergo omnes in pastore vno, & dicant vocem pastores vnam, quam audiant oues, & sequantur pastorem suum, & non illum, aut illum, sed vnum. Et omnes in illo vna voce dicant, diuersas voces non habeant.

Cap. XIII. *De Pastoribus animarum, quales in Ecclesia eligi debeant.* GREGORII.

[Pastor. p. 1. in prooemio.] CVm rerum necessitas exposcit, pensandum valde est, ad culmen quisque regiminis qualiter veniat: atque ad hoc ritè perueniens, qualiter viuat, & benè viuens, qualiter doceat, & rectè docens, infirmitatem suam quotidie, quanta consideratione cognoscat: ne aut humilitas accessum fugiat, aut peruentioni vita contradicat, aut vitam doctrina destituat, aut doctrinam præsumptio extollat. Priùs ergò appetitum timor temperet: pòst autem magisterium, quod non à quærente suscipitur, vita commendet. Ac deinde necesse est, vt pastoris bonum, quod viuendo ostenditur, loquendo propagetur. Ad extremum verò superest, vt perfecta quæque opera consideratione propriæ infirmitatis [Esa. 58.] deprimat, ne hæc ante occulti arbitri oculos tumor elationis extinguat. Esaias quoque ait: *Clama, ne cesses: sicut tuba exalta vocem tuam.* Præconis namque officium suscipit, quisquis ad sacerdotium accedit, vt ante aduentum iudicis, qui terribiliter sequitur, ipse scilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergò si prædicationis est nescius, quam clamoris [Pastor. p. 2. cap. 11.] vocem daturus est præco mutus? Fortes perseuerantesque doctores, velut imputribilia ligna, quærendi sunt, qui instructioni sacrorum voluminum semper inhærentes, sanctæ Ecclesiæ vnitatem denuntient, & quasi intromissi circuli, arcam Domini portent. Vectibus arcam testamenti portare, est bonis doctoribus sanctam Ecclesiam ad rudes infidelium mentes prædicando deduci. Qui auro quoque iubentur operiri, vt cùm sermone alijs insonant, ipsi etiam vitæ splendore fulgescant. Necesse est igitur, vt qui ad officium prædicationis excubant, à sacræ lectionis studio non recedant. Ad hoc namque vectes esse in circulis arcæ semper iubentur, vt cùm portari arcā opportunitas exigit, de intromittendis vectibus portandi tarditas nulla generetur: quia videlicet cùm spiritale aliquid à subditis pastor inquiritur, ignominiosum valde est, si tunc quærat discere, cùm quæstionem debet enodare. Circulis arcæ fœderis vectes inhæreant, vt doctores semper in suis cordibus eloquia sacra meditātes, testamenti arcam sine mora eleuent, si quidquid necesse est, protinus docent. Vnde benè primus Pastor Ecclesiæ pastores ceteros ad-[1. Pet. 3.] monet, dicens: *Parati semper estote ad satisfactionem de ea, qua in nobis est, spe.* Ac si apertè dicat, vt ad portandam arcam mora nulla præpediat, vectes à circulis numquam re-[Moral. lib. 21. cap. 10.] cedant. Sancti viri dum præsunt, non in se potestatē ordinis, sed æqualitatē conditionis attendāt: nec præesse gaudeāt hominibus, sed prodesse. Sciant enim, quòd antiqui patres nostri, non tā reges hominum, quàm pastores pecorū fuisse memorantur. Cùm Noe Do-[Gen. 9.] minus, filijsq; eius post diluuiū diceret; *Crescite & multiplicamini & implete terram.* subditur: *Et terror vester ac tremor sit super cūcta animalia terræ.* Homo quippe animalibus irrationalibus, non autē ceteris hominibus, natura prælatus est. Idcircò ei dicitur, vt ab animalibus, nō ab homine timeatur, quia contra naturā superbire est, ab æquali velle timeri. [Pastor. p. 2. cap. 16.] Cuncti qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis. Nam sicut præfati sumus, antiqui patres nostri, pastores pecorum, & non Reges hominum, fuisse memorantur. Necesse est ergò, vt rectores à subditis timeantur, quando ab eisdem Deum minimè timeri deprehendunt: vt humana saltem formidine peccare metuant, qui diuina iudicia non formidant. Nequaquam præpositi ex subiectorum timore superbiant, in quo non suam gloriam, sed subditorum iustitiam quærunt. In eo autem quòd metum sibi à peruersè viuentibus exigunt, quasi non hominibus, sed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte bestiales sunt subditi, ex ea debent etiam formidini iacere substrati. Facies sanctæ Ecclesiæ sunt hi, qui in locis regiminum

positi

positi, apparent primi, vt ex eorum specie bonor sit fidelis populi, etiamsi quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus, plangunt culpas infirmantium, seque sic de alienis lapsibus, ac si de proprijs, affligunt. Sæpe rectores boni, dum quosdam vident ad veniam post culpas redire, quosdam verò in iniquitate persistere occulta omnipotentis Dei iudicia mirantur, sed penetrare nequeunt. Obstupescunt enim quæ non intelligunt. Ille modis omnibus debet ad exemplum viuendi pertrahi, qui cunctis carnis passionibus moriens, iam spiritaliter viuit, qui prospera mundi postposuit, qui nulla aduersa pertimescit, qui sola interna desiderat, cuius intentioni benè congruens, nec omnino per imbecillitatem corpus, nec valdè per contumaciam repugnat spiritus. Ipse nihilominus ad dignitatem pastoralis officij debet prouehi, qui ad aliena capienda non ducitur, sed propria largitur: qui per pietatis viscera citiùs ad ignoscendum flectitur, sed non plusquàm decet ignoscens, ab arce rectitudinis inclinatur: qui nulla illicita perpetrat, sed perpetrata ab alijs, vt propria, deplorat: qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, sicque in bonis proximi, sicut in suis prouectibus, lætatur. Ad dignitatem pontificalis excellentiæ rectè peruenit, qui ita se imitabilem ceteris in cunctis quæ agit, insinuat, vt inter eos non habeat quod saltem de transactis mens erubescat: qui sic studet viuere, vt proximorum quoque corda arentia doctrinæ valeat fluentis irrigare: qui orationis vsu experimento iam didicit, quòd obtinere à Domino quæcumque poposcerit, possit: cui prophetica voce iam quasi specialiter dicitur: *Adhuc loquente te, dicam; Ecce adsum.* Si fortasse quisquam veniat, vt pro se ad intercedendum nos apud potentem quempiam virum, qui sibi iratus, nobis verò est incognitus, ducat, protinus respondemus: Ad intercedendum venire non possumus, quia familiaritatis eius notitiam non habemus. Si ergo homo apud hominem, de quo minimè præsumit, fieri intercessor erubescit, qua mente apud Dominum intercessionis locum pro populo arripit, qui familiarem se eius gratiæ esse per vitæ meritum nescit? Aut ab eo quomodo alijs veniam postulat, qui vtrum sibi sit placatus, ignorat? Qua in re est adhuc aliud solicitiùs formidãdum, ne qui placare iram posse creditur, hanc ipse ex proprio reatu mereatur. Cuncti liquidò nouimus, quia cùm is qui displicet, ad intercedendum mittitur, iratus animus ad deteriora prouocatur. Qui adhuc terrenis desiderijs adstringitur, caueat ne districti iram iudicis grauiùs accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat subditis auctor ruinæ. Solerter se quisque metiatur, ne locum regiminis assumere audeat, si adhuc in se vitium damnabiliter regnat: ne is, quem crimen deprauat proprium, intercessor fieri appetat pro culpis aliorum.

Pastor. l. 1. cap. 10.

Cap. XIV. *Vt indigni ac imperiti ad pastorale magisterium accedere non præsumant.* GREGORII.

SVnt plerique pastorum, qui dum metiri se nesciunt, quę non didicerunt, docere concupiscunt. Qui pondus magisterij tanto leuius æstimant, quanto vim magnitudinis illius ignorant. Vt quia indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetunt, à præcipitationis suæ ausibus in ipsa locutionis ianua repellantur. Nulla ars doceri præsumitur, nisi intenta priùs meditatione discatur. Ab imperitis ergo pastorale magisterium qua temeritate suscipitur, quando ars est artium, regimen animarum? Quis autem cogitationum vulnera occultiora esse nesciat vulneribus viscerum? Et tamen sæpè qui nequaquam spiritalia præcepta cognouerunt, cordis se medicos profiteri non metuunt: dum qui pigmentorum vim nesciunt, videri medici carnis erubescunt. Sunt nonnulli, qui intra sanctam Ecclesiam per speciem regiminis, gloriã affectant honoris. Videri doctores appetunt, transcendere ceteros concupiscunt, attestante Veritate; *primos recubitus in cœnis, primas in conuentibus cathedras quærunt:* qui susceptum curæ pastoralis officium ministrare dignè tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis magisteriũ ex sola elatione peruenerunt. Ipsa quippe in magisterio lingua confunditur, quãdo aliud discitur, & aliud docetur

Gregor. in prol. Pastoralis.

Matth. 23.

Osee. 8. tur. Contra indignos pastores Dominus per prophetam queritur, dicens: *Ipsi regnauerunt, & non ex me: principes exstiterunt, & non cognoui.* Ex se namque, & non ex arbitrio summi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam diuinitus vocati, sed sua cupiditate accensi, culmen regiminis rapiunt potiùs quàm assequuntur. Inutiles sacerdotes internus Iudex & prouehit, & non cognoscit: quia quos permittendo tolerat, profectò per iudicium reprobationis ignorat. Vnde ad se quibusdam, & post miracula venientibus dicit: *Recedite à me operarij iniquitatis: nescio qui estis.* Pastorum imperitia voce veritatis increpatur, cùm per Prophetam dicitur: *Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam.* Quos rursus Dominus detestatur, dicens: *Et tenentes legem, nescierunt me.* Et nesciri ergo se ab eis Veritas conqueritur & nescire se principatum nescientiũ se protestatur: quia profectò hi, qui ea quæ sunt Domini, nesciunt, à Domino nesciuntur, Paulo attestante, qui ait: *Si quis autem ignorat, ignorabitur.* Plerumque pastorum imperitia meritis congruit subiectorum: quia quamuis lumen scientiæ, sua culpa exigente, non habeant: districto tamen iudicio agitur, vt per eorum ignorantiam hi etiam qui sequuntur, offendant. Hinc namque in Euangelio per semetipsam Veritas dicit: *Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.* Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis mysterio, denuntiat, dicens: *Obscurentur oculi eorum ne videant, & dorsum eorũ semper incurua.* Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summa facie positi, prouidentis itineris officium susceperunt. Quibus hi nimirum qui subsequenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergò oculis, dorsum flectitur: quia cùm lumen scientiæ perdunt qui præeunt, profectò ad portanda peccatorum onera curuantur qui sequuntur. Indigni quippe, tanti reatus pondera fugerent, si veritatis sententiam solicita cordis aure pensarent, qui ait: *Qui scandalizauerit vnum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, vt suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.* Ne temerare sacra regimina, quisquis his impar est, audeat: & per concupiscentiam culminis, ducatum suscipiat perditionis. Hinc enim piè Iacobus prohibet, dicens: *Nolite plures magistri fieri, fratres mei.* Hinc ipse Dei hominumque mediator, regnum percipere vitauit in terris: qui supernorum quoque spirituum scientiam sensumque transcendens, ante sæcula regnat in cælis. Plerumque aduersitatis magisterio sub disciplina cor premitur: quòd si ad regiminis culmen eruperit, in elationem protinùs vsu gloriæ permutatur. Sic Saul, qui indignum se priùs considerans, fugerat: mox vt regni gubernacula suscepit, intumuit. Honorari namque coram populo cupiens, dum reprehendi publicè noluit, ipsum tamen qui in Regem se vnxerat, abscidit. Dauid propheta, auctoris sui iudicio penè in cunctis actibus placens, mox vt pressuræ pondere caruit, in tumorem vulneris erupit: factusque est in morte viri crudeliter rigidus, qui in appetitu feminæ eneruiter fuerat flexus. Et qui malis antè piè nouerat parcere, in bonorum quoque nece pòst didicit sine obstaculo retractationis anhelare. Priùs quippe ferire deprehensum persecutorem noluit, & pòst cum damno desudantis exercitus, etiam deuotum militem extinxit. Quem profectò ab electorum numero culpa longiùs raperet, nisi hunc ad veniam flagella reuocassent. Plerumque qui subire magisterium pastorale cupiunt, nonnulla quoque bona opera animo proponunt. Et quamuis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen se magna pertractant. Fitq; vt aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sibi ipsa de se mens sæpè mentitur, & fingit se de bono opere amare, quod non amat: de mundi autẽ gloria non amare, quod amat. Sæpè mens principari appetens, fit ad hoc pauida, cùm quærit: audax, cùm peruenerit. Tědens enim, ne nõ perueniat, trepidat: sed repentè perueniens, iure sibi hoc debitum, ad quod peruenerit, putat. Cumq; percepto principatus officio perfrui sæculariter cœperit, libenter obliuiscitur quidquid religiosè cogitauit. Necesse est enim, vt cùm cogitatio extra vsũ ducitur, protinus mentis oculus ad opera transacta reuocetur: ac penset quisq; quid subiectus egerit. Et repentè cognoscit, si prælatus bona agere, quæ proposuerit, possit. Quia nequaquã valet in culmine humilitatẽ discere, qui in imis positus, nõ desijt superbire. Nescit laudẽ, cùm suppetit, fugere: qui ad hanc didicit, cùm deesset, anhelare. Nequaquã vincere auaritiã potest, quando ad multorum

Luc. 13.
Esa. 56.
Hier. 2.
1. Cor. 14.
Matth. 15.
Matth. 18.
Iac. 3.
Ibid. c. 9.

rum sustentationem tendit is, cui sufficere propria nec soli potuerunt. Ex anteacta ergo vita se quisque inueniat, ne in appetitu se culminis imago cogitationis illudat. Plerũque in occupatione regiminis, ipse quoque boni operis vsus perditur, qui in tranquillitate tenebatur: quia quieto mari rectè nauem & imperitus dirigit: turbatis autem tempestatum fluctibus etiam peritus se nauta confundit. Quid est potestas culminis, nisi tempestas mentis, in qua dum cogitationum semper procellis nauis cordis quatitur, huc illucque incessanter impellitur, vt per repentinos excessus oris & operis, quasi per obuiantia saxa frangatur? Inter hæc quæ protulimus, quid sequendum est, quid tenendum, nisi vt virtutibus pollens, coactus ad regimen veniat; virtutibus vacuus, nec coactus accedat? Ille si omnino renititur, caueat ne acceptam pecuniam in sudario ligans, de eius occultatione iudicetur. Pecuniam quippe in sudario ligare, est, percepta dona sub otio lenti torporis abscondere. At contrà iste, cùm regimen appetit, attendat ne per exemplum praui operis, Pharisæorum more, ad ingressum regni tendentibus obstaculum fiat. Qui iuxta vocem magistri nec ipsi intrant, nec alios intrare permittunt. Considerandum quoque est, quia cùm caussam populi electus præsul suscipit, quasi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc in eius opere passiones viuunt, qua præsumptione percussum mederi properat, qui in facie vulnus portat? Matth. 23.

Cap. XV. De indignis Præpositis. ISIDORI.

NOn sunt promouendi ad regimẽ Ecclesiæ, qui adhuc vitijs subiacent. Hinc est quòd præceptum est Dauid, non ædificare visibile templum, quia sanguinum vir belli frequentia esset. Qua figura illi spiritaliter admonentur, qui vitiorum adhuc corruptioni sunt dediti, ne templum ædificent, hoc est, Ecclesiam docere præsumant. Non debet honoris ducatum suscipere, qui nescit subiectos tramite vitæ melioris præire. Neque enim quisque ad hoc præficitur, vt subditorum culpas corrigat, & ipse vitijs seruiat. Qui se indignum ad Episcopatum existimat, locum eius qui dignus est, non præsumat. Nã tam sanctum est sacerdotij nomen, vt nulla vitiorum nota maculari se sinat. Grauiùs enim condemnabitur, qui indignus suscipit quod non meretur. Qui regimen sacerdotij contendit appetere, antè in se discutiat, si vita honori sit congrua. Quòd si non discrepat, humiliter ad id, ad quod vocatur, accedat. Reatum quippe culpæ geminat, si quis cum culpa ad sacerdotale culmen adspirat. Vniuscuiusque casus tanto maioris est criminis, quantò priusquam caderet, maioris erat virtutis. Præcedentium namque magnitudo virtutum crescit ad cumulum sequentium delictorum. Plerique sacerdotes, suæ magis vtilitatis caussa, quàm gregis, præesse desiderant: nec vt prosint, præsules fieri cupiunt: sed magis vt diuites fiant & honorentur. Suscipiunt enim sublimitatis culmen, non pro pastorali regimine, sed pro solius regiminis vel honoris ambitione: atque abiecto opere dignitatis, solam nominis appetunt dignitatem. Dum mali sacerdotes Deo ignorante non fiant, tamen ignorantur à Deo, ipso per prophetam testante: *Principes extiterunt, sed non cognoui.* Sed hîc nescire Dei, reprobare est: nam Deus omnia nouit. Lib. 3. Sen. c. 34. Osee. 8.

Cap. XVI. De indoctis Præpositis. ISIDORI.

SIcut iniqui & peccatores ministerium sacerdotale assequi prohibentur, ita indocti & imperiti à tali officio retrahuntur. Illi enim exemplis suis vitam bonorum corrumpunt: isti sua ignauia iniquos corrigere nesciunt. Qui enim docere poterunt, quod ipsi non didicerunt? Desinat locum docendi suscipere, qui nescit docere. Ignorantia quippe præsulum vitæ non congruit subiectorum. *Cæcus enim si cæco ducatum præbeat, ambo in foueam cadunt.* Sacerdotes indoctos per Esaiam prophetam ita Dominus improbat: *Ipsi,* inquit, *pastores ignorauerunt intelligentiam.* Et iterum: *Speculatores eius cæci omnes,* id est, imperiti Episcopi. *Nescierunt,* inquit, *vniuersi canes muti, non valentes latrare:* hoc est, plebes commissas non valentes, resistendo malis, per verbum doctrinæ defendere. Ibid. c. 35. Matth. 15. Esa. 56.

CAPVT. XVII.

De his qui in regimine prodesse possunt, sed idem officium per quietem propriam refugiunt. GREGORII.

Pastor. l. 1. cap. 5. SVnt nonnulli, qui nimia virtutum dona percipiunt, & pro exercitatione ceterorum, magnis muneribus exaltantur. Qui studio castitatis mundi, abstinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus referti, patientiæ longanimitate humiles, auctoritatis fortitudine erecti, districti sunt. Qui nimirum culmen regiminum si vocati suscipere renuunt, ipsi sibi plerumque dona adimunt, quæ non pro se tantummodo, sed etiam pro alijs acceperunt. Cumque sua & non aliorum lucra cogitant, ipsis se, quæ priuata habere appetunt, bonis priuant. Hinc itaque ad discipulos Veritas dicit: *Non potest ciuitas abscondi super montem posita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, vt luceat omnibus qui in domo sunt.* Hinc Petro Dominus ait: *Simon Ioannis amas me?* Qui cùm se amare protinus respondisset, audiuit: *Si diligis me, pasce oues meas.* Si ergo dilectionis est testimonium, cura pastionis; quisquis virtutibus pollens gregem Dei renuit pascere, pastorem summum conuincitur non amare. Si nostri, sicut proximi, curam gerimus, quasi vtrumque pedem per calceamentum munimus. Qui verò sua cogitans, vtilitatem proximorum negligit, quasi vnius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt nonnulli, qui magnis muneribus ditati, dum solius contemplationis studijs inardescunt, parere vtilitati proximorum in prædicatione refugiunt. Secretum quietis diligunt, secessum speculationis appetunt: de quo si districtè iudicentur, ex tantis procul dubio rei sunt, quantis venientes ad publicum prodesse potuerunt. Qua enim mente is, qui proximis profuturus enitesceret, vtilitati ceterorum secretum præponit suum: quando ipse summi Patris Vnigenitus, vt multis prodesset, de sinu Patris egressus est ad publicum nostrum? Sunt nonnulli, qui ex sola humilitate refugiunt, ne his quibus se impares æstimant, præferantur. Quorum profectò humilitas, si ceteris quoque virtutibus cingitur, tunc ante oculos Dei vera est, cùm ad respuendum hoc, quod vtiliter subire præcipitur, pertinax non est. Neque enim verè est humilis, qui superni nutus arbitrio, vt debeat præesse, intelligit, & tamen contemnit. Diuinis dispositionibus subditus, atque à vitio obstinationis alienus, cùm sibi regiminis culmen imperatur, si iam donis præuentus est, quibus & alijs prosit, & ex corde debet fugere, & inuitus obedire.

Matth. 5. Ioan. 21.

Cap. XVIII. *De Præpositis Ecclesiæ.* ISIDORI.

Lib. 3. Sent. cap. 33. VIr Ecclesiasticus & crucifigi mundo per mortificationem propriæ carnis debet, & dispensationem Ecclesiastici ordinis, si ex Dei voluntate prouenerit, nolens quidē, sed humilis, gubernandam suscipiat. Multis intercipit satanas fraudibus eos, qui vitæ & sensus vtilitate præstantes, præesse & prodesse alijs nolunt: & dum eis regimen animarum imponitur, renuunt, consultiùs arbitrantes, otiosam vitam degere, quam lucris animarum insistere. Quod tamen decepti agunt per argumentum diaboli, fallentis eos per speciem boni: vt dum illos à pastorali officio retrahit, nequaquam proficiant, qui eorum verbis & exemplis instrui poterant. Viri sancti nequaquam occupationum secularium curas appetunt: sed occulto ordine sibi superimpositas gemunt. Et quamuis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per subditam mentem portant. Quas quidem summopere, si liceat, vitare festinant; sed timentes occultam dispensationem Dei, suscipiunt quod fugiunt, exercent quod vitare noscuntur. Intrant enim ad cor, & ibi consulunt quid velit occulta voluntas Dei: seseque subditos debere esse summis ordinationibus cognoscentes, humiliant ceruicem cordis iugo diuinæ dispensationis.

Cap. XIX. *Quòd Sacerdotes sancti contemplatiuæ vitæ fieri participes possunt.* PROSPERI.

QVi diligenter de vita contemplatiua considerat, & sufficienter instructus intelligit, quando & vbi possit eius perfectio comprehendi; non dubitabit, Ecclesiarum principes vitæ contemplatiuæ posse & debere fieri sectatores. Quia siue secundùm opinionem quorundam, nihil aliud sit vita contemplatiua, quàm rerum latentium, futurarumque notitia, siue vacatio ab omnibus occupationibus mundi, siue diuinarum studium litterarum, siue (quod his probatur esse perfectius) ipsa visio Dei: non video quid impedimenti sanctis sacerdotibus possit afferri, quo minùs ad hæc quatuor, quæ commemoraui, perueniant. Duo enim, primum & vltimum, id est, rerum latentium futurarumque notitia, & ipsa visio Dei, incomparabiliter præstantiora erunt in illa vita beata, quàm in ista diuersis erroribus implicata. Quandoquidem tam rerum omnium notitia, quàm ipsa Dei substantia, plenè ac perfectè videbitur. Duo autem media, vacationem videlicet ab omnibus occupationibus mundi, & diuinarum studium literarum, etiam hîc possunt habere pontifices. Sed illi qui se ab omnibus implicamentis negotiorum secularium remouentes, non torpent otio, sed insistunt perfectionis suæ negotio, & ab stultitia sapientiæ sæcularis auersi, verbo Dei infatigabiliter vacant, sapientes veraciter fiunt, cælestia sapiunt, terrena despiciunt, contradicentes sanæ doctrinæ redarguunt, obedientes instituunt, sanctis virtutibus, quibus in dies singulos fiant Deo propinquiores, incumbũt: & tam suis, quàm omniũ, qui per eos erudiuntur, prouectibus clari, hîc quidem velut gustũ quemdã contemplatiuæ vitæ, quo ad eam feruentiùs prouocentur, accipiunt: sed ibi iam in æternum felices effecti, de eius perfectione gaudebunt. Proinde non inflantur, quia hîc omnium fidelium Catholicorum honorantur vt capita; sed lætantur potiùs, quia ibi Christi, qui est sacerdotum ac omnium fidelium caput, clariora membra futuri sunt. At si (quod absit) sæcularibus negotijs implicati, fundorum terminos sine termino cupiditatis extendant, ac se passim exquisitis delicijs addicant, quæ animum corpusque debilitant: si gloriam non Christi, sed suam, decepti vulgi adulantis honoribus, quærant: plusque de se alienæ linguæ, quàm suæ conscientiæ credant: si omne gaudium suum, non in futurorum remuneratione, nec in sanctitate vitæ, sed in sua tantùm dignitate constituant: & dum tales esse, quales creduntur, amant, numquam sibi displiceant: ac placentes sibi, non sint de sua correctione soliciti: quis non intelligat tales, si in talibus perseuerent, nec se ante finem præsentis vitæ emendent, contemplatiuæ vitæ participes esse non posse? Ad quam non perueniunt, nisi qui studuerint esse quod facti sunt, nec affectant videri, sed esse quod sunt. Non alienis laudibus, sed moribus suis eximij: nec solùm de sua dignitate, sed potiùs de sacerdotalis vitæ nobilitate conspicui: qui sunt non appellatione tenus, sed virtute pontifices, vitæ contemplatiuæ capaces, & gaudiorum cælestium coheredes.

De vita contempl. l. 1. c. 13.

Cap. XX. *De doctrina & exemplis Præpositorum.* ISIDORI.

TAm doctrina quàm vita clarere debet Ecclesiasticus doctor. Nam doctrina sine vita arrogantem reddit: vita sine doctrina inutilem facit. Sacerdotis prædicatio operibus confirmanda est, ita vt quod docet verbo, instruat exemplo. Vera enim est illa doctrina, quam viuendi sequitur forma. Nam nihil turpius est, quàm si bonum, quod sermone quisque prædicat, explere opere negligat. Tunc enim prædicatio vtiliter profertur, quando efficaciter adimpletur. Vnusquisque doctor & bonę actionis, & bonę prędicationis habere debet studium. Nam alterum sine altero non facit perfectum. Sed pręcedat iustus bene agere, vt sequenter possit bene docere. Sicut in numismate metallum, figu-

Lib. 3. Sent. cap. 36.

figura, & pondus inquiritur, ita in omni Doctore Ecclesiastico, quid sequatur, quid doceat, quomodo viuat. Per qualitatem igitur metalli, doctrina: per figuram, similitudo Patrum: per pondus, humilitas designatur. Qui ergò ab his tribus discrepauerit, non metallum, sed terra erit.

Cap. XXI. *De humilitate Præpositorum.* GREGORII.

Pastor. l. 2. cap. 4. Sit rector discretus in silentio, vtilis in verbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticescat. Nam sicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiscretum silentium hos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Ibid. c. 16. Sit rector benè agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum iustitiæ erectus: vt & bonis in nullo se præferat, & cùm prauorum culpa exigit, potestatem protinùs sui prioratus agnoscat: quatenus & honore suppresso, æqualem se subditis benè viuentibus deputet, & erga peruersos iura rectitudinis exercere non formidet. Omnes homines natura æquales genuit: sed variante meritorum ordine, alios alijs culpâ postponit. Ipsa autem diuersitas, quæ accessit ex vitio, diuino iudicio dispensatur: vt quia omnis homo æquè stare non valet, alter regatur ab altero. Vnde cuncti qui præsunt, non in se potestatem debent ordinis, sed æqualitatem pensare conditionis: nec præesse hominibus gaudeant, sed prodesse. Quam videlicet potentiam benè regit, qui & tenere illam nouerit, & impugnare. Benè hanc regit, qui scit per illam super culpas erigi; scit & cum illa ceteris æqualitate componi. Quam tamen potestatem rectè dispensat, qui solicitè nouerit & sumere ex illa quod adiuuat, & expugnare quod tentat: & æqualem se cum illa ceteris cernere, & tamen se peccantibus zelo vltionis anteferre. Prædicator quisque studeat, vt minas potentium ratiocinatione mitiget: & oppressorum angustias, quantùm præualet, ope leuet: vt foris resistentibus opponat patientiam, & intus superbientibus exhibeat cum patientia disciplinam: vt erga errata subditorum sic mansuetudo zelum temperet, quatenùs à iustitiæ studio non eneruet: sic ad vltionem zelus ferueat, ne tamen pietatis limitem feruendo transcendat. Rectoris officium esse debet, vt ingratos beneficijs ad amorem prouocet, vt gratos quoque ministerijs in amore seruet: vt proximorum mala cùm corrigere non valet, taceat: & quæcumque corrigi loquendo possunt, silentium consensum esse pertimescat.

Cap. XXII. *De humilitate Præpositorum.* ISIDORI.

Lib. 3. Sẽt. c. 42. QVi præficitur ad regimen, taliter erga disciplinam subditorum præstare se debet, vt non solùm auctoritate, verùm etiam humilitate clarescat. Sed tamen ita erit in eo virtus humilitatis, ne dissoluatur vita subditorum in vitijs: atque ita auctoritas aderit potestatis, ne per tumorem cordis seueritas existat immoderationis. Hæc est in Dei sacerdotibus vera discretio, qua nec per libertatem superbi, nec per humilitatem fiunt remissi. Hinc est quòd sancti cum multa constantia redarguerunt etiam principum vitia: in quibus cùm summa esset humilitas, loco tamen necessario liberè transgressores iustitiæ increpabant. Aliquando etiam subditis nos oportet animo esse humiliores, cùm facta subditorum iudicantur à nobis, nostra verò Deus iudicat. Agnoscat Episcopus seruum se esse plebi, non dominum. Verùm hæc caritas, non conditio exigit.

Cap. XXIII. *De doctrina discretione.* ISIDORI.

Lib. 3. Sẽt. c. 43. NOn omnibus vna eademque doctrina est adhibenda: sed pro qualitate morum, diuersa exhortatio erit doctorum. Nam quosdam increpatio dura, quosdam verò exhortatio corrigit blanda. Sicut periti Medici ad varios corporis morbos diuerso medicamine seruiunt, ita vt iuxta vulnerum varietates medicina diuersa sit: sic & doctor Ecclesiæ singulis quibusque congruum doctrinæ remedium adhibebit, & quid cuique oporteat pro ætate, pro sexu ac professione, adnuntiabit. Non omnibus ea quæ sunt clausa, ape-

aperienda sunt. Multi sunt enim qui capere non possunt: quibus si indiscretè manifestentur, statim aut detrahunt, aut negligunt. Prima quippe prudentiæ virtus est, eam quam docere oporteat, existimare personã. Rudibus populis, seu carnalibus, plana atque communia, non summa atque ardua, prædicanda sunt, ne immensitate doctrinę opprimantur potius quam erudiantur. Vnde & Apostolus Paulus ait: *Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tamquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam.* 1.Cor.3. Carnalibus quippe animis, nec alta nimis de cęlestibus, nec terrena conuenit prędicare: sed mediocriter, vt initia eorum moresque desiderant, edoceri. Coruus dum suos pullos viderit albi coloris, nullis eos cibis alit: sed tantumdem attendit, donec paterno colore nigrescãt, & sic illos frequenti cibo reficit. Ita & Ecclesiæ doctor strenuus, nisi eos quos docet viderit ad suam similitudinem pœnitentiæ confessione nigrescere, & nitore sæculari deposito, lamentationis habitum de peccati recordatione induere, vtpote adhuc exterioribus, hoc est, carnalibus, non aperit intelligentiæ spiritalis profundiora mysteria: ne, dum audita non capiunt, priùs incipiant contemnere, quàm venerari mandata cœlestia.

Aliter est agendum erga eos, qui nostro committuntur regimini, si offendunt: atque aliter cum his, qui nobis commissi non sunt. Qui si iusti sunt, venerandi sunt; si verò delinquunt, pro sola caritate, vt locus est, corripiendi sunt: non tamen cum seueritate, sicut hi qui nobis regendi sunt commissi. Priùs docendi sunt seniores plebis, vt per eos infrà positi faciliùs doceantur. Vnde & Apostolus: *Hæc*, inquit, *commenda fidelibus hominibus, qui idonei sunt & alios docere.* 2.Tim.2. Ingenium boni doctoris est, incipere à laudibus eorum, quos salubriter obiurgatos corrigere cupit, sicut Apostolus ad Corinthios facit, quos à laudibus incohat, & increpationibus probat. 1.Cor.1. Sed erant apud Corinthios, qui & laude & increpatione digni essent. Ille verò indiscretè loquitur, qui sic vtraque omnibus loquitur, vt omnibus vtraque conuenire videantur.

CAPVT XXIV.

Qualiter Prælati subiectos doceant, ac semetipsos discreta circumspectione prauideant. GREGORII.

QVia igitur qualis esse debeat pastor, superiùs ostendimus, nunc qualiter doceat, demonstremus. In Prol.3. Pastor. Non vna eademque cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas adstringit. Sæpe namque alijs officiunt, quæ alijs prosunt. Quia & plerumque herbæ, quę hæc animalia nutriunt, alia occidunt. Et lenis sibilus equos mitigat, catulos instigat: & medicamentum, quod hunc morbum imminuit, alteri vires iungit: & panis, qui vitam fortium roborat, paruulorum necat. Pro qualitate igitur audientium formari debet sermo doctorum: vt & ad sua singulis congruat, & tamen à communis ædificationis arte numquam recedat. Quid enim sunt intentæ mentes auditorum, nisi (vt ita dixerim) quædam in cithara tensiones tractæ chordarum? quas tangendi artifex, vt non sibimetipsi dissimile canticum faciat, dissimiliter pulsat: & idcircò chordæ consonam modulationem reddunt, quia vno quidem plectro, sed non vno impulsu, feriuntur. Doctor quisque, vt in vna virtute caritatis cunctos ædificet, ex vna doctrina, non vna eademque exhortatione, tangere corda audientium debet. Doctor etenim qui loci Pastor.l.2. cap.3. sui necessitate exigitur summa dicere, hac eadem necessitate compellitur summa monstrare. Illa namque vox libentiùs auditorum cor penetrat, quàm dicentis vita commendat: quia quod loquendo imperat, ostendendo adiuuat vt fiat. Per prophetam Dominus dicit: *Super montẽ excelsum ascende tu qui euangelizas Sion.* Esa.40. Vt videlicet qui cælesti prędicatione vtitur, ima terrenorum operum deserens, in rerum culmine stare videatur, tantoque faciliùs subditos ad meliora pertrahat, quantò per vitæ meritum de supernis clamat.

Rectè etiam sacerdos superhumerale ex auro, hyacintho, & purpura, cocco bis tincto, & bysso retorta factum habere pręcipitur, vt quanta virtutum diuersitate clarescere de-

debeat, demonſtretur. In ſacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, vt in eo intellectus ſapientiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus, qui æthereo colore reſplendet, adiungitur: vt per omne quod intelligendo penetrat, non ad fauores infimos, ſed ad amorem cœleſtium ſurgat; ne, dum ſuis incautus laudibus capitur, ipſo etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro videlicet, hyacintho ac purpuræ bis tinctus coccus adiungitur, vt ante interni iudicis oculos omnia virtutum bona ex caritate decorentur, & cuncta quę coram hominibus rutilant, hæc in conſpectu occulti arbitri flamma intimi amoris accendat. Quæ ſcilicet caritas, quia Deum ſimul ac proximum diligit, quaſi ex duplici tinctura fulgeſcit. Qui ſic ad auctoris ſpeciem anhelat, vt proximorum curam negligat: vel ſic proximorum curam exequitur, vt à diuino amore torpeſcat: qui vnum horum quodlibet negligit, in ſuperhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum neſcit. Cùm rector ſe ad loquendum præparat, ſub quanto cautelæ ſtudio loquatur, attendat: ne, ſi inordinatè ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: & cùm fortaſsè ſapiens videri deſiderat, vnitatis compagem inſipienter abſcindat. In Euangelio Veritas ait: *Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos.* Per ſal quippe verbi ſapientia deſignatur.

Marc.9. Qui igitur loqui ſapienter nititur, magnopere metuat, ne in eius eloquio audientium vnitas confundatur. Hinc Paulus ait: *Non plus ſapere quàm oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.* Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod iam premiſimus, per ſemetipſam diſcipulis Veritas clamat: *Habete ſal in vobis & pacem habete inter vos.* Ac ſi figuratè per habitum ſacerdotis dicat: Mala punica tintinnabulis iungite, vt per omnia quæ dicitis, vnitatem fidei cauta obſeruatione teneatis. Sacerdos ſemper vocem prædicationis habeat, ne ſuperni exſpectatoris iudicium ex ſilentio offendat. Sacerdos in tabernaculum ingrediens vel egrediens moritur, ſi de eo ſonitus non auditur: quia iram contra ſe occulti iudicis exigit, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit. Aptè tintinnabula veſtimentis pōtificis deſcribuntur inſerta. Veſtimenta etenim ſacerdotis quid aliud, quàm recta opera debemus accipere, propheta atteſtante qui ait: *Sacerdotes tui induantur iuſtitiam?* Veſtimētis itaque illius tintinnabula inhærent, vt vitæ viam, cum linguæ ſonitu, ipſa quoque opera ſacerdotis clament. Nos quia infirmi homines ſumus, cùm de Deo hominibus loquimur, debemus primùm meminiſſe quid ſumus: vt ex propria infirmitate penſemus, quo docendi ordine infirmos fratres conſolemur.

Rom.12. Marc.9. Pſal.131.

Conſideremus igitur, quia aut tales ſumus, quales nonnullos corrigimus: aut tales aliquando fuimus, etſi iam diuina gratia operante non ſumus: vt tantò eos temperantiùs corde humili corrigamus, quantò noſmetipſos veriùs in his, quos emendamus, agnoſcimus. Si nos ſacerdotes tales nec ſumus, nec fuimus, quales adhuc illi ſunt, quos emendare curamus: ne cor noſtrum fortè ſuperbiat, & de ipſa innocentia in peius ruat, quorum mala corrigimus, alia eorum bona nobis ante oculos reuocemus: quæ ſi omnino nulla ſunt, ad occulta Dei iudicia recurramus. Quia ſicut nos nullis meritis hoc ipſum bonum, quod habemus, accipimus: ita illis quoque poteſt gratia ſupernæ virtutis infundere, vt excitati poſteriùs, etiam poſſint ipſa bona quæ nos antè accepimus, præuenire. Quis enim crederet, quòd per Apoſtolatus meritum Saulus lapidatum Stephanum præcurſurus erat, qui in morte eius lapidantium veſtimenta ſeruabat? His ergo primùm cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demùm delinquentium iniquitates increpare.

Cap. XXV. *De doctorum ſilentio.* ISIDORI.

Lib.3.Sēt. 044. PRo malo merito plebis aufertur doctrina prædicationis: pro bono merito audientis tribuitur ſermo doctoris. In poteſtate diuina conſiſtit, cui velit Deus doctrinæ verbum dare, vel cui auferre: & hoc aut pro dicentis, aut pro audientis fit merito, vt modò pro culpa plebis auferatur ſermo doctoris, modò verò pro vtilitate rectoris tribuatur. Nam & bonus docet bonum, & malus malum: & bonus malum, & malus bonum: quod tamen fit iuxta meritum populorum. Non omnia tempora congruunt doctrinæ, ſecundùm

dùm Salomonis sententiam, dicentis: *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Non quidem per timorem, sed per discretionem: propter malorum incorrectibilem iniquitatem, nonnumquam clericos oportet à doctrina cessare. Interdum doctores Ecclesiæ calore caritatis ardentes, conticescunt à docendo, quia non est qui audiat, testante propheta: *Ciuitates Austri clausæ sunt & non est qui aperiat.* Qui docendi accipit officium, interdum ad tempus tacta proximi taceat, quæ statim corrigere nequaquam existimat. Nam si corrigere potest & dissimulat, verum est quòd consensum erroris alieni habeat. Plerique sancti doctores pro mali pertinacia, quia iniquos emendare nequeunt, his tacere disponunt: sed calorem spiritus quo aguntur, ferre non sustinentes, iterùm in increpationes prosiliunt impiorum. Eccles. 3. Hier. 13.

CAPVT XXVI.

Quòd nihil prosit sacerdoti, etiamsi benè viuat, si malè viuentes tacendo non arguat. PROSPERI.

QVod verò dicit Apostolus, vt nos formam debeamus exhibere fidelibus, quid valebit, si is cui vel exhortandi bonos, vel castigandi malos cura commissa est, benè viuendo se imitandum bonis exhibeat, & malos tacendo non arguat? Ad hoc enim (nisi me fallit opinio) sanctè viuendum est sacerdoti, ne dicta sua repugnantibus factis euacuet. Si quod prædicat fieri debere, non faciat; aut si quod non facit, prædicare præsumpserit; nihil apud eos qui eius vitam nouere, proficiet. Quia ad hoc est Ecclesiæ Dei præpositus, vt non solùm bene viuendo alios exemplo suæ conuersationis instituat, sed etiam fiducialiter prædicando singulis ante oculos peccata sua constituat: quæ pœna maneat duris, quæ gloria obedientibus, ostendat. Nullius salutem desperando contemnat, animas emendari nolentium plangat, imitatus Apostolum, qui ait: *Vt lugeam multos ex his qui ante ex his peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam.* & iterùm: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non vror?* Quapropter sciens quòd si quibuslibet diuitibus ac potentibus malè viuentibus parcat, aut foueat eos, perdat simul & pereat, & sanctè debet viuere propter exemplum, & piè docere propter suæ administrationis officium: certus quòd ei nihil sua iustitia suffragetur, de cuius manu anima pereuntis exigitur. Quando quicumque alius perierit, quem nulla docendi necessitas manet, solus pœnas sui sceleris dabit. Ille autem cui dispensatio verbi commissa est, etiamsi sanctè viuat, & tamen perditè viuentes arguere aut erubescat, aut metuat: cum omnibus qui eo tacente perierint, perit. Et quid ei proderit, non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Mentior, nisi hoc Dominus per Ezechielem prophetam sub cuiusdam terroris denuntiatione loquitur, dicens ad eum: *Et tu fili hominis speculatorem dedi te domui Israël.* Nec hoc transeunter debemus audire, quòd sacerdotem speculatorem appellat: vt sicut speculatoris est, de loco editiore prospicere, & plus omnibus contemplari; ita sacerdos debet esse propositi sublimitate celsior cunctis, ac maioris scientiæ habere gratiam, qua possit sub se viuentes instruere. De vita contempl. l. 1. c. 20. 1. Thess. 2. 2. Cor. 12. 2. Cor. 11. Ezech. 3.

Videamus iam quid diuinus sermo contineat. *Audies,* inquit, *sermonem ex ore meo, & annuntiabis eis ex me:* vt hoc dicat sacerdos, quod ex diuina lectione didicerit, quod illi Deus inspirauerit, non quod præsumptione humani sensus inuenerit. *Annuntiabis eis,* inquit, *ex me.* Ex me, & non ex te. Mea verba loqueris eis, non est quòd ex eis tamquam de tuis infleris. Ex me, inquit, eis annuntia. Sed iam quid annuntiet, audiamus. *Si me dicente ad impium; Impie, morte morieris; non fueris locutus, vt se custodiat impius à via sua ipse impius in iniquitate sua morietur; sanguinem verò eius de manu tua requiram.* Quid expressiùs, quid apertiùs potest dici? *Si impio,* inquit, *locutus non fueris, vt se ab impietate custodiat, & ille perierit, sanguinem eius de manu tua requiram.* Hoc est dicere: Si ei peccata sua non annuntiaueris, si eum non argueris, vt ab impietate sua conuertatur, & viuat: & te qui non increpasti, & ipsum qui te tacente peccauit, flammis perennibus perdam. Quis Ezech. 3.

rogo, tam saxei pectoris, quis tam ferreus erit, quem sententia ista non terreat? quis tam alienus à fide, qui sententiæ isti non credat?

Cap. XXVII. *De pastoribus non rectè gradientibus.* GREGORII.

Pastor.l.1. cap.2. SVnt nonnulli, qui solerti cura spiritalia præcepta perscrutantur; sed quæ intelligendo penetrant, viuendo conculcant. Repentè docent, quæ non opere, sed meditatione didicerant: & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Vnde fit, vt cùm pastor per abrupta graditur, ad præcipitium grex sequatur. Per prophetam Dominus contra contemptibilem pastorum scientiam queritur, dicens: *Cùm ipsi limpidissimam aquam biberetis, reliquam pedibus vestris conculcabatis; & oues meæ, quæ cõculcata pedibus vestris fuerant, pascebantur; & quæ pedes vestri turbauerant, hæc bibebant.* (Ezech. 34.) Aquam quippe limpidissimam pastores bibunt, cùm fluenta veritatis rectè intelligentes hauriunt. Sed eamdem aquam perturbare, est sanctæ meditationis studia malè viuendo corrumpere. Aquam scilicet pastorum turbatam pedibus oues bibunt, cùm subiecti quique non sectantur verba quæ audiunt, sed sola quæ conspiciunt, exempla prauitatis imitantur. Qui cùm dicta sitiunt, quæ per opera peruertuntur, quasi corruptis fontibus, in potibus lutum sumunt. Nemo ampliùs nocet in Ecclesia, quàm qui perperse agens, nomen vel ordinem sanctitatis habet. Delinquentem namque hunc redarguere nullus præsumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reuerentia ordinis peccator honoratur. Qui ad sanctitatis speciem deductus, vel verbo ceteros destruit, vel exemplo, meliùs profectò fuerat, vt hunc ad mortem sub exteriori habitu terrena acta constringerent, quàm sacra officia in culpa ceteris imitabilem demonstrarent: quia nimirum si solus caderet, vtcumque hunc tolerabilior inferni pœna cruciaret.

Ibid.c.4. Sæpè suscepta cura regiminis cor per diuersa diuerberat: & impar quisque inuenitur ad singula, dum confusa mente diuiditur ad multa. Vnde quidam sapiens prouidè admonet, dicens: *Fili, ne in multis sint actus tui.* (Ecclesi.11.) Quia videlicet nequaquam plenè in vniuscuiusque operis ratione colligitur, dum mens per diuersa partitur. Cumque foras per insolentem curam trahitur, à timoris intimi soliditate vacuatur. Dum mens in exteriorum fit dispositione solicita, sui est solummodò ignara: & scit multa cogitare, se nesciens. Nam cùm plus, quàm necesse est, se exterioribus implicat, quasi occupata in itinere, obliuiscitur quò tendebat: ita vt ab studio suæ inquisitionis aliena, ne ipsa quidem, quæ patitur, damna consideret, & per quanta delinquat, ignoret. Ezechias Rex peccare se minimè credidit, cùm venientibus ad se alienigenis, cellas aromatum ostendit: sed in damnatione securæ prolis, ex eo iram iudicis pertulit, quod se licenter facere existimauit. (Esa.39.) Sæpè dum multa suppetunt, dumque agi possunt, subiecti quæ acta sunt, admirantur, in cogitatione se animus eleuat, & planè in se iram iudicis prouocat, quamuis per iniqua foras opera non erumpat. Intus quippe est qui iudicat, intus qui indicatur. Cùm ergo in corde delinquimus, latet hominibus quid apud nos agimus: sed tamen ipso iudice teste, peccamus.

Hæc proferentes, non potestatem regiminis reprehendimus: sed ab appetitu illius cordis infirmitatem munimus, ne imperfecti quique culmen arripere regiminis audeant: & qui in planis stantes titubant, in præcipiti pedem ponant. Cæcus pastor est, qui supernæ (Ibid c.11.) lumen contemplationis ignorat, qui præsentis vitæ tenebris pressus, dum venturam lucem nequaquam dirigendo conspicit, quò gressum operis ponat, nescit. Claudus verò rector est, qui quidem quò pergere debeat, adspicit; sed per infirmitatem mentis, vitæ viã perfectè non valet tenere quam videt: quia ad virtutis statum dum fluxa consuetudine non erigitur, quò per desiderium inuitatur, illuc gressus efficaciter non sequuntur. Paruo autem naso est, qui ad tenendam mensuram discretionis idoneus non est. Naso quippe odores fœtoresque discernimus. Rectè ergo per nasum discretio exprimitur, per quam vir-

virtutes eligimus, delicta reprobamus. Sed sunt nonnulli, qui dum æstimare se hebetes nolunt, sæpè se in quibusdam inquisitionibus, plusquàm necesse est, exercentes, ex nimia subtilitate falluntur. Vnde hic quoque subditur, *vel grandi & torto naso*. Nasus etenim grandis & tortus, est discretionis subtilitas immoderata. Quæ dum plus, quàm decet, excreuerit, actionis suæ rectitudinem ipsa confundit. Fracto autem pede vel manu est, qui viam Dei pergere omnino non valet, atque à bonis actibus funditùs exors vacat: quatenùs hæc non vt claudus saltem cũ infirmitate teneat, sed ab his omnimodò alienus existat. Leuit. 21.

Gibbus verò est, quem terrenæ sollicitudinis pondus deprimit, ne vnquam ad superna respiciat, sed solis his, quæ in infimis calcantur, intendat. Qui etsi aliquando aliquid ex bono patriæ cœlestis audierit, ad hoc nimirum peruersæ consuetudinis pondere prægrauatus, cordis faciem non attollit: quia cogitationis statum erigere non valet, quem terrenæ sollicitudinis vsus curuum tenet. Lippus namque est, cuius quidem ingenium ad agnitionem veritatis emicat, sed tamen hoc carnalia opera obscurant. In lippis quippe oculis pupillæ sanæ sunt: sed humore defluente infirmatæ palpebræ grossescunt. Quæ quia infusione crebra atteruntur, acies pupillæ vitiatur. Et sunt nonnulli, quorum sensum carnalis vitæ operatio sauciat, qui videre recta subtiliter per ingenium poterant, sed vsu prauorum actuum caligant. Lippus itaque est, cuius sensum natura exacuit, sed conuersationis prauitas confundit. Cui benè per Angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos, vt videas*. Collyrio quippe oculos, vt videamus, inungimus, cùm ad cognoscendam veri luminis claritatem, intellectus nostri aciem medicamine bonæ operationis adiuuamus. Albuginem habet sacerdos in oculo, qui veritatis lucem videre non sinitur, quia arrogantia sapientię, siue iustitię cæcatur. Pupilla namque oculi nigra, videt: albuginem tolerans, nihil videt: quia videlicet sensus humanæ cogitationis, si stultum se peccatoremque intelligit, cogitationem intimæ claritatis apprehendit: si autem candorem sibi iustitiæ, siue sapientię tribuit, à luce se supernæ cognitionis excludit: & eò claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quò se apud se per arrogantiam exaltat; sicut de quibusdã dicitur: *Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt*. Apoc. 3. Rom. 1.

Iugem verò habet scabiem in corpore, cui carnis petulantia sine cessatione dominatur in mente. In scabie etenim feruor viscerum ad cutem trahitur, per quam rectè luxuria designatur: quia si cordis tentatio vsque ad operationem prosilit, nimirum feruor intimus vsque ad cutis scabiem prorupit. Et foris iam corpus sauciat: quia dum in cogitatione voluntas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quasi enim cutis pruriginem Paulus curabat abstergere, cùm dicebat: *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana*. Ac si apertè diceret: Humanum quidem est, in corde tentationem perpeti: dæmoniacum verò est, tentationis certamine in operatione superari. Impetiginem quoque habet in corpore, quisquis auaritia vastatur in mente. Quæ si in paruis non compescitur, nimirum sine mensura dilatatur. Impetigo quippe sine dolore corpus occupat, & absque occupati tædio excrescens, membrorum decorem fœdat: quia & auaritia captiuam animam, dum quasi delectat, exulcerat: dum adipiscenda quęque cogitationi obijcit, ad inimicitias accendit: & dolorem in vulnere non facit, quia æstuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Decor membrorum per impetiginem perditur, quia aliarum quoque virtutum per auaritiam pulcritudo deprauatur. Et quasi totum corpus exasperat, quia per vniuersa vitia animum supplantat, Paulo attestante, qui ait: *Radix omnium malorum est cupiditas*. Ponderosus est, qui turpitudinem non exercet opere, sed tamen ab hac cogitatione continua sine moderamine grauatur in mente. Qui nequaquam vsque ad opus quidem nefarium rapitur, sed eius animus voluntate luxuriæ, sine vllo repugnationis obstaculo, delectatur. Vitium quippe est ponderis, cùm humor viscerum ad virilia labitur, quæ profectò cum molestia dedecoris intumescunt. Ponderosus ergò est, qui totis cogitationibus ad lasciuiam defluens, pondus turpitudinis gestat in corde. Et quamuis praua non exerceat opere, ab his tamen non euellitur mente: nec ad vsum boni operis in aperto valet assurgere, quia grauat hunc in abditis pondus turpe. 1. Cor. 10. 1. Tim. 6.

Quisquis ergò quolibet horum vitio subigitur, panes Domino offerre prohibetur:

ne profectò diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria deuastant. Cum
Moral.11. c.9. sacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam sermo subtrahitur, ne loqui audeat quod
Psal.49. non operatur, sicut per prophetam dicitur: *Peccatori autem dixit Deus; Quare tu enarras*
Psal.118. *iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum?* Vnde etiam deprecatur, dicens: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis vsquequaque.* Perpendit namque, quòd omnipotens Deus veritatis verbum facientibus tribuit, & non facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore suo non auferri petijt, quid aliud quàm gratiam bonæ operationis quæsiuit? Ac si apertè diceret: A bono opere errare me non finas, ne, dum amitto ordinem benè viuendi,
Moral.11. c.10. rectitudinem perdam loquendi. Plerumque doctor qui docere audet quod negligit agere, cùm desierit bona loqui quæ operari contempsit, docere subiectos incipit praua quæ agit: vt iusto omnipotentis Dei iudicio, in bono iam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recusat: quatenus dum mens eius terreno amori intenditur, de terrenis re-
Matth.12. bus semper loquatur. Vnde in Euangelio Veritas dicit: *Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona, & malus homo de malo thesauro profert*
1.Ioan.4. *mala.* Hinc & Ioannes ait: *Ipsi de mundo sunt, ideò de mundo loquuntur.*

Cap. XXVIII. De negligentia sacerdotis, qui doctrinæ suæ agendo contraria, personam non potest implere doctoris. PROSPERI.

De vita cõtempl.l.1. c.15. Recolite ergò, quanta & qualia, me audiente atque probante, dicere solebatis de administratione pontificis, qui populi sibi commissi cura posthabita, ardentiùs bona præsentia desiderat, quàm futura: & oblitus quòd non solùm de se, sed etiam de grege sibi credito, rationem pastori pastorum omnium reddat, sua suorumque detrimenta non cogitet. Quem non delinquentium peccata contristant, nec proficientium bona lætificant, sed de se tantùm, plerumque autem nec de se omnino solicitus, quid à suis boni malíve geratur, ignorat. Qui non prædicat perseuerantiam iustis, pœnitentiam prauis, contemptum mundi conuersis, futuras pœnas auersis. Qui non potest dicere contemptoribus admonitionis suæ; Futurum cogitate iudicium; quod ipse fortè non cogitat.
1.Ioan.2. Amatoribus mundi; Nolite diligere mundum; si eum mundi amor oblectat. Ambitiosis; Ambitioni iam finem imponite; si eum ambitio ruinosa præcipitat. Ebriosis; Ebrietatem cauete; si se mero vsque ad mentis alienationem ingurgitat. Sumptuosis dapibus grauidus, non potest suis abstinentiam laudare, quam calcat. Vitio cupiditatis addictus, cupidis amorem non potest dissuadere pecuniæ. Inimicitiarum tenax, non valebit animos dissidentium sacerdotali tranquillitate componere. Iustitiam prædicare iudicibus erubescit, quam ipsæ personæ potentis fauore corrumpit: nec defendit oppressos, si personas aut honorat, aut despicit: & quidquid boni non facit, aut mali committit, nec iubebit fieri, nec vetabit, quia necessariam docendi auctoritatem contrarietate suæ actionis aut amittit, aut minuit.

Cap. XXIX. De his qui bene docent & malè viuunt. ISIDORI.

Lib.3.Sit. c.17. INterdum doctoris vitâ etiam ipsa verax doctrina vilescit. Et qui non viuit sicut docet, ipsam, quam prædicat, veritatem contemptibilem facit. Arcus peruersus, est lingua magistrorum docentium bene, & viuentium malè: & ideò quasi ex peruerso arcu sagittam emittunt, dum suam prauam vitam propriæ linguæ ictu confodiunt. Qui bene docet, & malè viuit, tamquam æs, aut cymbalum, sonum facit alijs, ipse tamen sibi manet insensualis. Qui benè docet, & malè viuit, quod dicit bene, viuentibus proficit: quod verò malè viuit, seipsum occidit. Sicut sacerdos, qui si dignè se agit, vt sacerdotem decet, ministe-

nisterium eius & ipsi & alijs vtile est. Indignè autem viuens, alijs quidem vtilis est loquendo, se autem interficit prauè viuendo. Ac per hoc, quod in illo mortuum est, proprium eius est: quod verò viuit in eo, id est, sacrum ministerium, alienum est. Qui benè docet, & malè viuit, videtur vt cereus, alijs dum bona exponit, lucem præstare, se verò in malis suis consumere atque extinguere. Qui bene docet, & malè viuit, videtur bonum malo coniungere, lucem tenebris miscere, veritatem mendacio mutare.

Cap. XXX. *De exemplis prauorum sacerdotum.* ISIDORI.

SÆpè per quos iustitia docetur, per ipsos peccati morbus irrepit, & mors ad plebes pertransit: scilicet vel dum mala docent, vel dum faciunt praua. Plerique sacerdotes & clerici prauè viuentes, forma ceteris in malum existunt, qui in bonis exemplum esse debuerunt. Ibid.c.38. Hi enim quoscumque exemplo malæ conuersationis suæ perdunt, de illis rationem sine dubio reddituri sunt. Ex carnalium Præpositorum exemplo plerumque fit vita deterior subditorum: & plebis merito fiunt tales sacerdotes, qui exemplo deteriore populum destruant, non ædificent. Ex merito enim plebis nonnumquam Episcopi deprauantur, quatenùs procliuiùs corruant qui sequuntur. Capite languescente, cetera corporis membra inficiuntur. Vnde & scriptum est: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis vsque ad verticem non est in eo sanitas.* Caput enim languidum, doctor est agens peccatum: cuius malum ad corpus peruenit, dum eo vel peccante vel prauè docente, pestifer languor ad plebes subditas transit. Esa.1. Deteriores sunt, qui siue doctrinis, siue exemplis vitam moresque bonorum corrumpunt, his qui substantias aliorum prædiaque diripiunt. Hi enim ea quæ extra nos, sed tamen quæ nostra sunt, auferunt. Corruptores verò morum, propriè nos ipsos decipiunt: quoniam diuitiæ hominum, mores eorum sunt. Multùm ergo distant damna morum à damnis temporalium rerum, dum ista extra nos sint, mores verò in nobis.

Cap. XXXI. *De Præpositis carnalibus.* ISIDORI.

PRouidentia plerumque diuini consilij ordinantur Præpositi mundana & exteriora sectantes, vt dum temporalibus rebus se totos impendunt, spiritales tutiorem vitam contemplationis exerceant. Ibid.c.39. Quia duræ sunt quietè viuere volentibus sarcinæ curarum Episcopalium, prouidet sæpè Deus curis deditos sæcularibus ad susceptionem regiminis: vt dum hi exteriora sine tædio procurant, spiritales rebus interioribus sine impedimento rerum terrenarum deseruiant. Dei ergò ordinem accusat, à quo instituuntur, qui Episcopos condemnant, dum minùs spiritalia, sed magis terrena sectantur. Ex diuini enim tabernaculi dispositione, ob injurias mundi ferendas & turbines, quosdam institui Episcopos, sæcularibus curis insistentes: vt hi qui interiùs superna desiderant, nullo terreno obsistente negotio, liberiùs hoc quod amant, intendant. Non est itaque iudicandus à plebe rector inordinatus, dum magis nouerint populi, sui fuisse meriti, peruersi regimen suscepisse pontificis. Nam pro meritis plebium, disponitur à Deo vita rectorum. Exemplo Dauid peccant, ad comparationem principum, qui ex merito plebis præuaricantur. Sententia damnantur Cham filij Noë, qui suorum Præpositorum culpas in publico produnt: sicut Cham qui patris pudenda non operuit, sed deridenda monstrauit. Habituri Genes.9. sunt Sem meritum & Iaphet, qui reuerenter operiunt, quæ patres suos excessisse cognoscunt, si tamen patrum facta non diligant, sed tantùm operiant, nec imitentur. Nam sunt qui Præpositos suos peruersè iudicant, dum terrenis studijs eos plus viderint esse intentos, si vel parum iam ipsi de spiritalibus cognouerint. Rectores ergò iudicandi à Deo sunt, à suis autem subditis nequaquam iudicandi sunt, exemplo Domini, qui per se vendentes columbas & nummulariorum mensas proprio euertit flagello, & proiecit à templo. Vel etiam sicut dicit Psalmista, *Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos* Psal.81.

 dis-

discernit. Quod si à fide exorbitauerit rector, tunc erit arguendus à subditis. Pro moribus verò reprobus tolerandus magis, quàm distringendus à plebe.

Cap. XXXII. *Luctuosa descriptio carnaliter viuentium sacerdotum.* PROSPERI.

De vita cōtemp. l. 1. c. 21. SEd nos præsentibus delectati, dum in hac vita commoda nostra & honores inquirimus, non vt meliores, sed vt ditiores; nec vt sanctiores, sed vt honoratiores simus, ceteris præesse festinamus. Nec gregem Domini, qui nobis pascendus tuendusque commissus est, sed nostras voluntates, dominationem, diuitias & cetera blandimenta carnaliter cogitamus. Pastores dici volumus, nec esse contendimus. Officij nostri vitamus laborem, appetimus dignitatem. Immundorū spirituum fetas à grege dilacerando non pellimus: & quod eis remanserit, ipsi consumimus, quando peccantes diuites vel potentes non solùm non arguimus, sed etiam veneramur, ne nobis aut munera solita offensi non dirigant, aut obsequia desiderata subducant. Ac sic muneribus eorum & obsequijs capti, immò per hæc illis addicti, loqui eis de peccato suo, aut de futuro iudicio formidamus: & ideò minaciter superbiam nostram diuinus sermo contundit, sed noster auditus nihil, vnde proficiamus, admittit: quia præsentis vitæ capti dulcedine, quæ pœna negligentiam nostram maneat in æternum, nolumus cogitare. In pastores ergo ista dicuntur, de quorum Ezech. 34. nobis inani appellatione blādimur. *Hæc dicit Dominus Deus: Væ pastoribus Israël qui pascebāt semetipsos. Nōnne greges pascūtur à pastoribus? Lac comedebatis, & lanis operiebamini. Quod crassum erat, occidebatis; gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non consolidastis: & quod ægrotum non sanastis: quod fractum est, non alligastis: & quod abiectum, non reduxistis: quod perierat, non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia: & dispersæ sunt oues meæ, eo quòd non esset pastor, & factæ sunt in deuorationem omnium bestiarum agri.* Et paulò pòst: *Propterea pastores audite verbum Domini: Viuo ego, dicit Dominus Deus, quia pro eo quòd facti sunt greges mei in rapinam, & oues meæ in deuorationem omnium bestiarum agri, eo quòd non esset pastor: neque enim quæsierunt pastores gregem meum sed pascebant pastores semetipsos, & gregem meum non pascebant. Propterea pastores audite verbum Domini: Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, & cessare eos faciam, vt vltrà non pascant gregem, nec pascant amplius pastores semetipsos.* Quis ad hæc non contremiscat? Quis ista sine intolerabili metu futuræ examinationis accipiat, nisi qui aut non intelligit, aut futura non credit? Sed quia omnia quæ Deus obseruari voluit, tam apertè posuit, & ita sui nominis auctoritate firmauit, vt ea faciliùs (quod dictu quoque nefas est) contemnamus, quàm nos non intelligere, vel non credere, iam aperta & diuina fingamus. Quando audimus, *Hæc dicit Dominus*, quis non futurum esse credat quod dicit Dominus, nisi qui Deo non credit? Quod autem dicit, *Væ pastoribus*: istud *Væ*, pro maledicto poni, & pastorum nomine nos significari, quis non intelligat, nisi qui futurum non cogitat? Greges Domini pascendos pastores facti suscipimus, & nos ipsos pascimus, quando non gregum vtilitati prospicimus, sed quod foueat & augeat nostras voluntates, attendimus. Lac & lanas ouium Christi, videlicet oblationes quotidianas ac decimas fidelium, gaudentes accipimus, & curam pascendorum gregum ac reficiendorum, à quibus peruerso ordine volumus pasci, deponimus. Non sanamus spiritali consilio peccatis infirmum: non sacerdotali ope consolidamus, aut reficimus diuersis tribulationibus fractum: non ad viam salutis reuocamus errantem. Non requirimus solicitudine pastorali veniæ desperatione iam perditum, ad hoc tantùm potentes effecti, vt nobis in subiectos dominationem tyrannicam vindicemus, non vt afflictos contra violentiam potentum, qui in eos ferarum more sæuiunt, defendamus. Inde est quòd non tam à potentibus huius mundi, quàm à nobis (quod peius est) nonnulli grauiter fatigati depereunt: quos se de manu nostra Dominus requisiturum terribiliter comminatur, dicens: *Requiram oues meas de manu pastorum, & cessare eos faciam,*

faciam.vt vltrà iam non paſcant greges meos. Quod quid eſt aliud, quàm paſtores, qui ſemetipſos, non greges meos paſcunt, ſublimitate ſuæ dignitatis expoliem, & inter reprobos,quia honorem ſuum noluerunt cuſtodire, proijciam? Horum & his ſimilium conſideratione perterritus Propheta: *Timor & tremor*,inquit, *venerunt ſuper me, & contexerunt me peccatorum meorum tenebræ. Et dixi; Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Et hoc eſt totum,propter quod imperitiæ meæ ac futuri finis recordatus ingemui,& volui, ſarcina Epiſcopatus mei depoſita, elongare fugiens, & manere in ſolitudine,& ibi exſpectare Dominum, qui ſaluum me faceret à puſillanimitate mea, & ab ipſa intolerabilium mihi ſolicitudinum tempeſtate. Pſal. 54.

Cap. XXXIII. *De iracundis doctoribus.* ISIDORI.

IRacundi doctores, per rabiem furoris, diſciplinæ modum ad immanitatem crudelitatis conuertunt: & vnde emendare ſubditos poterant,inde potiùs vulnerant. Idcò ſine menſura vlciſcitur culpas præpoſitus iracundus: quia cor eius diſperſum in rerum curis, non colligitur in amorem vnius deitatis. Mens enim ſoluta in diuerſis, catena caritatis non adſtringitur: ſed malè laxata, malè ad omnem occaſionem mouetur. l. 3. Sent. cap. 40.

Cap. XXXIV. *De zelo paſtoralis officij erga ſubditos.* GREGORII.

OMnis ſpiritalis zelus doctoris animum frigit: quia valde cruciatur, dum infirmos quoſque æterna deſerere,& rebus temporalibus delectari conſpicit. Nullum quippe omnipotenti Deo tale eſt ſacrificium, quale eſt zelus animarum, ſicut Pſalmiſta ait; *Zelus domus tuæ comedit me.* Paulus Apoſtolus zelo animarum cruciatus, dicebat: *Quis infirmatur,& ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror?* Ipſum ſuum cor, quod animarum zelo ſuccenderat, quid aliud quàm quaſi ſartaginem fecerat, in quo amore virtutum contra vitia ardebat? quod enim vrebatur, ſartago erat. Inardeſcebat enim & coquebatur,quia incendebatur amaritudine,ſed virtutum alimenta præparabat ex ſua afflicta cogitatione. Sed quid eſt quòd Ezechiel propheta eamdem ſartaginem inter ſe & ciuitatem murum ferreum ponit,niſi quòd idem fortis zelus, qui nunc in mente doctoris agitur, in die extremi iudicij inter eum & animam quam à vitijs zelatur, teſtis eſt? vt & ſi audire is qui docetur noluerit,doctor tamen pro zelo quem exhibet, de auctoris negligentia reus non ſit? Murum ferreum propheta inter ſe & ciuitatem ponit: quia in vltionis tempore, inde doctor à damnationis periculo munitur, vnde nunc per zelum cuſtodiæ cordis frixuram patitur. Quantum frixura cordis,quæ ſpiritali zelo agitur, omnipotentem Dominum Deum placat, apertè oſtenditur,cùm offerri per legem ſimila in ſacrificium iubetur. Scriptum quippe eſt: *In ſartagine oleo conſperſa frigetur, offeretq́; eam calidam in odorem ſuauiſſimum Domino ſacerdos, qui patri iure ſucceſſerit,& tota cremabitur in altari.* Tunc ſimila in ſartagine frigitur,cùm munda mens iuſti per zeli ſancti ardorem crematur. Quæ conſpergi oleo præcipitur, id eſt, caritatis miſericordia miſceri, quæ in conſpectu omnipotentis Dei ardet & lucet. Conſpergatur ergo oleo mens, quæ in ſartagine frigitur: quia ſancti zeli diſtrictio neceſſe eſt vt ex miſericordiæ virtute & ardeat, & clareſcat.Amat enim eumdem ipſum,quem inſequi videtur.Vnde & calida in odorem ſuauiſſimum Domino offerri præcipitur: quia ſi amorem zelus non habet,ea quę de ſartagine offertur, calorem ſimila amiſit. Notandum valdè eſt, quis ſimilam offerre præcipitur, videlicet ſacerdos qui patri iure ſucceſſerit. Ille enim ſacerdos patri iure ſuccedit, qui ſe eſſe omnipotentis Domini filium moribus demonſtrat, atque à nobilitate intima operum ſuorum ignobilitate non diſcrepat. Quæ in altari tota cremari præcipitur, vt videlicet holocauſtum fiat. Simila itaque in ſartagine, eſt munda mens iuſti in zeli ſpiritalis afflictione, quæ per ſolicitudinem animarum frigitur: & non ſolùm ſacrificium,ſed etiam

Lib. 1 ſuper Ezech. homil. 12. Pſal. 61. 2. Cor. 11. Cap. 4. Leuit. 6.

etiam holocaustum Domino esse deputatur. Sumamus igitur sartaginem ferream, & ponamus eam murum ferreum inter nos & ciuitatem, id est, assumamus zelum fortem, vt inter nos & auditoris nostri animum, inueniamus hanc postmodum fortem munitione. Tunc enim hunc murum ferreum inuenturi sumus, si nunc eum fortiter tenemus, videlicet docendo, custodiendo, suadendo, increpando, mulcendo, terrendo, aliquando leniter, aliquando verò etiam seuerius agendo. De qua seueritate per Ezechielem rectè subditur; *Et obfirmabis faciem tuam ad eam & erit in obsidionem.* Quid est, obfirmare faciem ad Ierusalem in latere descriptam, nisi vt ei animæ, cui cælestis pacis visionem doctor denuntiat, si adhuc eam infirmari in suis actibus conspicit, remissiorem & clementiorem se minimè ostendat? Vnde scriptum est: *Filiæ tibi sunt? serua corpus illarum, & non ostendas hilarem faciem tuam ad illas.* Infirmæ quippe animæ, atque ad appetitum mundi deditæ, aliquando meliùs ex seueritate seruantur, vt obfirmata facies, id est, per seueritatis custodiam ab omni spe friuolæ remissionis abducta, inconstantem animam terreat, atque à delectatione vitiorum, districtionis vigore constringat. Quod cùm à doctore agitur, semper necesse est, vt dulcedo & humilitas in corde teneatur, quatenùs & multùm amet, & numquam contra eum per elationem superbiat: cui tamen amorem suum & humilitatem pro vtilitate eius prodere recusat. Sequitur, *& circumdabis eam.* Circumdat doctor auditoris animam, cùm omne quod in hac vita agitur, in tentationum laqueos apponi posse denuntiat: vt dum vbique fit mens pauida, vbique circumspecta, quanto timidior, tanto vigilantior viuat. Ipse namque zelus rectitudinis, dum inquietudine mentem agitat, eius mox aciem obscurat, vt altiora in commotione nō videat, qua benè priùs tranquilla cernebat. Sed inde subtiliùs ad alta reducitur, vnde ad tēpus, ne videat, reuerberatur. Nam ipsa recti æmulatio, æterna post paululum in tranquillitate largiùs aperit, quæ hîc interim per commotionem claudit: & vnde mens turbatur ne videat, inde proficit, vt ad videndum veriùs clarescat. Sicut infirmanti oculo cùm collyrium immittitur, lux penitùs negatur. Sed inde eam post paulùlum veraciter recipit, vnde hanc ad tempus salubriter amittit. Numquam verò commotioni contemplatio iungitur; nec prææualet mens perturbata conspicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: quia nec solis radius cernitur, cùm commotæ nubes cæli faciem obducunt, nec turbatus fons respicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriè ostēdit: quia quo eius vnda palpitat, in se speciem similitudinis obscurat. Sed cùm per zelum animus mouetur, curandum summoperè est, ne hæc eadem, quæ instrumento virtutis assumitur, menti ira dominetur: nec quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata, à rationis tergo numquam recedat. Tunc enim robustiùs contra vitia erigitur, cùm subdita rationi famulatur. Nam quamtumlibet ira ex zelo rectitudinis surgat, si immoderata mentem vicerit, rationi protinus seruire cōtemnit. Et tantò se impudentiùs dilatat, quantò impatientiæ vitium virtutem putat. Vnde necesse est, vt hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis mouetur, attendat, ne ira extra mentis dominium transeat, sed in vltione peccati tempus modumque considerans, surgentem animi perturbationem subtiliùs retractando restringat, animositatem reprimat, & motus feruidos sub æquitate disponat: vt eò fiat iustior vltor alienus, quò priùs extitit victor suus. Qui zelo rectitudinis mouetur, sic culpas delinquentium corrigat, vt antè ipse qui corrigit, per patientiam crescat, vt feruorem suum transcendendo dijudicet, ne intēperanter excitatus, ipso zelo rectitudinis, lōgè à rectitudine oberret.

Ezech. 4.

Ecclesi. 7.

Moral. l. 5. c. 30.

Cap. XXXV. *Quòd sacerdotes nihil proprium habeant, & Ecclesiæ facultates, tamquam communes, Deo rationem reddituri suscipiant.* PROSPERI.

De vita cōtempl. l. 2. c. 9.

Expedit facultates Ecclesiæ possideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim propriæ sunt, sed communes, Ecclesiæ facultates: & ideò quisquis omnibus, quę habuit, dimissis aut venditis, fit rei suæ contemptor, cùm præpositus fuerit factus Eccle-

siæ,

fiæ, omnium quæ habet Ecclesia efficitur dispensator. Denique sanctus Paulinus (vt ipsi meliùs noſtis) ingentia prædia quæ fuerant sua, vendita pauperibus erogauit. Sed cùm posteà factus esset Episcopus, non contempsit Ecclesiæ facultates, sed fidelissimè dispensauit. Quo facto satis ostendit, & propria debere propter perfectionem contemni, & sine impedimento perfectionis, posse Ecclesiæ facultates, quæ sunt profectò communia, possidere. Quid sanctus Hilarius? nónne & ipse omnia sua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogauit? Is tamen, cùm merito perfectionis suæ fieret Ecclesiæ Arelatensis Episcopus, quod illa tunc habebat Ecclesia, non solùm possedit, sed etiam acceptis fidelium numerosis hereditatibus ampliauit. Isti ergo tam sancti, tamque perfecti pōtifices, factis euidentibus clamant, posse & debere fieri quod fecerunt. Qui vtique homines iam sæcularium, quàm diuinarum litterarum sine ambiguitate doctissimi, si scirent res Ecclesiæ debere contemni, numquam eas haberent, qui omnia sua reliquerant. Vnde datur intelligi, quòd tanti ac tales viri, qui volentes fieri Christi discipuli, renuntiauerunt omnibus quæ habebant, non vt possessores, sed vt procuratores, facultates Ecclesiæ possidebant. Et idcircò scientes, nihil aliud esse res Ecclesiæ, nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas vendicauerunt in vsus suos, vt proprias; sed vt commendatas pauperibus diuiserunt. Hoc est enim possidendo contemnere, non sibi, sed alijs possidere: nec habendi cupiditate Ecclesiæ facultates ambire, sed eas pietate subueniendi suscipere. Quod habet Ecclesia, cum omnibus nihil habentibus habet commune. Nec aliquid inde eis, qui sibi de suo sufficiunt, debet erogare: quando nihil aliud sit habentibus dare, quàm perdere.

Cap. XXXVI. *De disciplina Sacerdotum in his qui delinquunt.* ISIDORI.

Sacerdotes pro populorum iniquitate damnantur, si eos aut ignorantes non erudiant, Lib. 3. Sét.
aut peccantes non arguant, teſtante Domino ad prophetam: *Speculatorem domui Israël* c. 46.
dedi te. Si non fueris locutus, vt se custodiat impius à via sua, ille in iniquitate sua morietur, san- Ezech. 3.
guinem verò eius de manu tua requiram. Sic enim Heli sacerdos pro filiorum iniquitate 1. Reg. 2.
damnatus est, & licet eos delinquētes admonuit, sed tamen non vt oportebat redarguit. Sacerdotes exquirere debent peccata populorum, & sagaci solicitudine vnumquemque probare, iuxta testimonium Domini, ad Ieremiam loquentis: *Probatorem*, inquit, *dedi te* Hier. 6.
in populo meo robustum: & scies, & probabis vias eorum. Sacerdotes studio corrigendi facta perscrutari debent subiectorum, vt emendatos lucrifacere possint. Sicut autem peccatorem conuenit argui, ita iustum non exulcerari. Sacerdotes curam debent habere de his qui pereunt, vt sacerdotali redargutione, aut corrigantur à peccatis, aut si incorrectibiles existunt, ab Ecclesia separentur. Atrociter arguuntur, qui decipiendo peccantes, non solùm non arguunt pro peccato, sed etiam adulanter decipiunt, dicente propheta: *Et* Esa. 9.
erunt qui beatificant populum istum, seducentes: & qui beatificantur, præcipitati. Atrociter iterùm arguuntur, qui peccantem non recipiunt, sed despiciunt & spernunt, nec alterius delictum, tamquam proprium, ingemiscunt. De talibus per Esaiam Dominus comminans, dicit: *Qui dicunt; Recede à me: non appropinques mihi, quia immundus es; isti fumus* Esa. 65.
erunt in furore meo, ignis ardens tota die. Inde est quòd & Apostolus omnibus omnia fa- 1. Cor. 9.
ctus est, non imitatione erroris, sed compassionis miseratione, scilicet vt ita vitia aliena fleret, quemadmodum si tali & ipse implicaretur errore. Boni pastores populi debent delicta deflere, & totos se planctibus tradere, imitantes Ieremiam prophetam, dicentem: Hier. 9.
Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos populi mei?

Tamquam propria igitur delicta, plebis peccata sacerdos flere debet: sed affectu cōpatiendi, non actione commissi. Nonnulli præsules gregis, quosdam pro peccato à communione eijciunt, vt pœniteant; sed quali sorte viuere debeāt, ad melius exhortando non

visitant. Quibus congruè increpans sermo diuinus comminatur: *Pastores qui pascunt populum meum, vos dispersistis gregem meum: eiecistis & non visitastis eos. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum.* Bonorum studia sacerdotum multa diligentia etiam parua plebium facta, erquirunt: vt dum in minimis subditorum peccatis se acerrimos præstant, de maioribus malis cautos sibi subditos ac solicitos faciant. Sicut medici morbos imminentes emandos suscipiunt, futuros verò, ne inrepant, medicinæ obiectu quadam præscientia antecedunt: ita & doctores boni sic ea, quæ malè acta sunt, resecant, vt ea quæ admitti possunt, ne perpetrentur, doctrina succurrente præueniant. Qui blando sermone castigatus non corrigitur, acriùs necesse est vt arguatur. Cum dolore enim abscindenda sunt, quæ leniter sanari non possunt. Admonitus secretim si corrigi de peccato negligit, publicè arguendus est: vt vulnus quod occultè sanari nescit, manifestè debeat emendari. Manifesta peccata non sunt occulta correctione purganda. Palàm enim sunt arguendi, qui palàm nocent, vt dum aperta obiurgatione sanantur, hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum vnus corripitur, plurimi emendantur. Necesse est enim, vt pro multorum saluatione vnus condemnetur, quàm pro vnius licentia multi periclitentur. Ita erga delinquentem sermo est proferendus, sicut eius qui corripitur expostulat salus. Quòd si opus est aliquam medicamenti salutem verbo increpationis adspergere, lenitatem tamen corde opus est retinere. Doctores nonnumquam duris feriunt increpationibus subditos, qui tamen à caritate eorum, quos corripiunt, non recedunt. Sæpè Ecclesiæ censura arrogantibus videtur esse superbia: & quod à bonis piè fit, crudeliter fieri putatur à prauis: quia non discernunt recto oculo, quod à bonis recto fit animo.

Notandum ab omni pontifice vehementer, vt tantò cautiùs erga commissos agat, quantò duriùs à Christo iudicari formidat. Nam sicut scriptum est; *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis.* Quotidie namque omnes delinquimus, & in multis erroribus labimur. Qui enim in nostris delictis clementes sumus, in alieno peccato rigorem tenere nequaquam debemus. Multi aliorum vitia cernunt, sua non adspiciunt: & cùm ipsi maximis criminibus obnoxij teneantur, minora peccata fratribus non dimittunt. Hypocritæ trabem in oculo suo consistentem non sentiunt, & hærentem festucam in lumine fratris intendunt. Faciliùs reprehendimus vitia aliena, quàm nostra. Nam sæpè quæ peruersa in alijs iudicamus, in nobis nocibilia esse minùs sentimus: & quod in alijs reprehendimus, agere ipsi non erubescimus. Faciliùs vitia vniuscuiusque, quàm virtutes, intendimus: nec quid boni quisque gesserit agnoscere, sed quod malè gerit, perscrutamur.

Hier. 23. Matth. 7.

Cap. XXXVII. *De collata Episcopis potestate ligandi atque soluendi.* GREGORII.

Homil. 26. in Ioan. 20.

PRædicatores sancti, qui districtum Dei iudicium metuunt, animarum iudices fiunt: & alios damnāt & liberant, qui semetipsos damnari metuebant. Horum profectò nūc in Ecclesia Episcopi locum tenent: soluendi atque ligandi auctoritatem suscipiunt, qui gradum regiminis sortiuntur. Grandis honor pontificalis, sed graue pondus istius est honoris. Durum quippe est, vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex vitæ fiat alienæ. Plerumque contingit, vt ipse iudicij locum teneat, cui ad locum vita minimè concordat. Ac proinde sæpè agitur, vt vel damnet immeritos, vel alios ipse ligatus soluat. Sępè in soluendis ac ligandis subditis suæ voluntatis motus, non autem caussarum merita sequitur. Vndè fit vt ipsa & ligandi & soluendi potestate se priuet, qui hanc pro suis voluntatibus, & non pro subiectorum meritis, exercet. Sæpè fit vt erga quemlibet proximum odio vel gratia moueatur pastor. Iudicare autem dignè de subditis nequeunt, qui in subditorum caussis sua vel odia, vel gratiam sequuntur. Vnde rectè per prophetam dicitur: *Mortificabant animas quæ non moriuntur, & viuificabant animas quæ non viuunt.* Non morientem quippe mortificat, qui iustum damnat: & non victurum viuificare nititur, qui

Ezech. 13.

qui reum à supplicio absoluere conatur. Deus omnipotens, vt nos à præcipitata sententiæ prolatione compesceret, cùm omnia nuda & aperta sint oculis eius, mala tamen Sodomæ noluit audita iudicare, qui ait: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum multiplicatus est, & peccatum eorum aggrauatum est nimis. Descendam & videbo, vtrùm clamorem, qui venit ad me, opere compleuerint, an non est ita, vt sciam.* Omnipotens itaque Dominus, & omnia sciens, cur ante probationem quasi dubitat, nisi vt grauitatis nobis exemplū proponat, ne mala hominum antè præsumamus credere, quàm probare. Quid hoc exēplo nisi nos admonemur, ne ad proferendam sententiam vnquam præcipites esse debeamus, ne temerè indiscussa iudicemus, ne quælibet mala audita nos moueant, ne passim dicta sine probatione credamus? Caussæ videlicet pensandæ sunt, & tunc ligandi atque soluendi potestas exercenda. Videndum est, quæ culpa præcessit, aut quæ sit pœnitentia secuta post culpam: vt quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absoluat. Tunc enim vera est absolutio præsidentis, cùm interni arbitrium sequitur iudicis. Quod bene quatriduani mortui resuscitatio illa significat: quæ videlicet demonstrat, quia priùs mortuum Dominus vocauit & viuificauit, dicens: *Lazare, veni foras.* Et postmodum is, qui viuus egressus fuerat, à discipulis est solutus, sicut scriptum est: *Cumq́; egressus esset qui fuerat ligatus institis, tunc dixit discipulis suis: Soluite eum, & sinite abire*; scilicet vt pastores ecclesiæ ei pœnam debeant amouere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit.

Moral.l.19. c.14.

Genes.18.

Homil.26. in Ioan.20.

Ioan.11.

Sub magno moderamine pastores ecclesiæ, vel soluere studeant, vel ligare. Sed vtrum iustè an iniustè obligēt pastor, pastoris tamen sententia gregi timenda est, ne is qui iubet, & cùm iniustè forsitan ligatur, obligationis suæ sententiam ex alia culpa mereatur. Pastor quisque vel absoluere indiscretè timeat, vel ligare. Is autem qui sub manu pastoris est, ligari timeat vel iniustè: nec pastoris sui iudicium temerè reprehendat, ne etsi iniustè ligatus est, ex ipsa tumidæ reprehensionis superbia, culpa quæ non erat, fiat.

Cap. XXXVIII. *De Episcopis, qui pro ordinatione sacerdotij munera libenter accipiunt.* GREGORII.

NOnnulli Episcoporum donum accepti spiritus in vsum solent negotiationis inflectere, & miraculorum signa ad auaritiæ obsequium declinare. Hinc est enim quòd Simon per impositionem manus edita miracula conspiciens, percipere donum Spiritus sancti pecunia voluit: scilicet vt deteriùs venderet, quod malè comparasset. Redemptor noster flagello de resticulis facto, de templo turbas eiecit, cathedras vendentium columbas euertit. Columbas quippe vendere, est impositionem manus, qua Spiritus sanctus accipitur, non ad vitæ meritum, sed ad præmium dare. Sed sunt nonnulli qui nummorum quidem præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen sacros ordines pro humana gratia largiuntur, atque de largitate eadem laudis solummodò retributionem quærunt. Hi nimirum quod gratis acceptum est, gratis non tribuunt: quia de impenso officio sanctitatis, nummum fauoris expetunt. Vnde bene cùm iustum virum describeret Esaias propheta, ait: *Qui excutit manus suas ab omni munere.* Neque enim dicit: *Qui excutit manus suas à munere;* sed adiunxit, ab omni: quia aliud est munus ab obsequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus quippe ab obsequio, est subiectio indebitè impensa. Munus à manu, pecunia est. Munus à lingua, fauor. Qui ergò sacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in diuinis rebus non solùm nullam pecuniam, sed etiam humanam gratiam non requirit. Plerumque fit, vt quisque eorum vel bona corporalia ab hominibus accipere contemnat: sed quia hæc non accipit, maiores ab eis recipere laudes quærat. Et fortasse munus se accepisse non æstimat, qui bona corporalia accipere recusat. Sicut scriptum est superiùs, aliquando munus à manu, aliquando verò ab ore porrigitur. Nam qui nummum tribuit, munus ex manu dedit: qui autem

Homil.4. in Matth.10. Act.8. Ioan.2.

Esa.33.

bum laudis impendit, munus ab ore protulit. Plerumque sacerdos, & si exteriora dona, quæ terrenę forsitan necessitati congruunt, pro impositione manuum accipere recusat; plus est, quod sibi retribui appetit, cùm vltra meritum laudari desiderans, munus ab ore quærit.

Cap. XXXIX. De subintroductis mulieribus.
EX CONCILIO NICÆNO.

Can. 3. INterdixit per omnia magna Synodus, non Episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem: nisi fortè aut matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantùm personas, quæ suspiciones effugiunt.

Cap. XL. De clericis vsuras accipientibus. EX EOD. CONC.

Can. 17. 14. q. 4. d. 47. Psal. 14. QVoniam multi sub regula constituti, auaritiam & turpia lucra sectantur, oblitique diuinæ scripturæ, dicentis: *Qui pecuniam suam non dedit ad vsuram*, mutuum dantes, centesimas exigunt: iustè censuit sancta & magna Synodus, vt si quis inuentus fuerit post hanc diffinitionem vsuras accipiens, aut ex inuentione aliqua, vel quolibet modo negotium transigens, aut hemiolia, id est, sescupla, exigens, vel aliquid tale prorsus excogitans turpis lucri gratia, deijciatur à clero, & alienus existat à regula.

Cap. XLI. De priuilegijs presbyterorum. EX EOD. CONC.

Can. 18. d. 93. PEruenit ad sanctum magnumque Concilium, quòd in quibusdam locis & ciuitatibus presbyteris gratiam sacræ communionis diaconi porrigant, quod nec regula, nec cõsuetudo tradidit, vt ab his qui potestatem non habent offerendi, illi qui offerunt, Christi corpus accipiant. Necnon & illud innotuit, quòd quidam diaconi ante Episcopos sacra oblata contingant. Hæc igitur omnia resecentur, & in sua diaconi mensura permaneant, scientes quòd Episcoporum quidem ministri sint, inferiores autem presbyteris habeantur. Per ordinem ergò, post presbyteros gratiam sacræ communionis accipiant, aut Episcopo eis, aut presbytero porrigente. Sed nec sedere in medio presbyterorum diaconis liceat: quia si hoc fiat, præter regulam & ordinem probatur existere. Si quis autem etiam post has diffinitiones obedire noluerit, à ministerio cessare debebit.

Cap. XLII. De excommunicatis, quomodo tractandi sint, & quomodo Concilia quotannis celebranda. EX EOD. CONC.

Can. 5. 2. q. 1. DE his qui communione priuantur, seu ex clero, seu ex laico ordine ab Episcopis, per vnamquamque prouinciam sententia regularis obtineat, vt hi qui abijciuntur, ab alijs non recipiantur. Requiratur autem, ne pusillanimitate, aut contentione, vel alio quolibet Episcopi vitio, videatur à congregatione seclusus. Vt hoc ergo decentiùs inquiratur, benè placuit annis singulis per vnamquamque prouinciam bis in anno Concilia celebrari, vt communiter omnibus simul Episcopis congregatis prouinciæ, discutiantur huiusmodi quæstiones: & sic qui suo peccauerunt euidenter Episcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æstimentur, vsquequò vel in communi, vel Episcopo placeat humaniorem pro talibus ferre sententiam. Concilia verò celebrentur, vnum quidem ante Quadragesimam Paschæ, vt omni dissensione sublata, munus offeratur Deo purissimum: secundum verò circa tempus autumni.

Cap.

Cap. XLIII. *Quòd non oporteat demigrari.* EX EOD. CONC.

PRopter multam perturbationem & seditiones quæ fiunt, placuit consuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admissa, ita vt de ciuitate ad ciuitatem non Episcopus, non presbyter, non diaconus transferatur. Si quis autem post diffinitionem sancti & magni Concilij, tale quid agere tentauerit, & se huiuscemodi negotio manciparit, hoc factum prorsus in irritum ducatur, & restituatur ecclesiæ, cui fuit Episcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus. Can. 15. 7. q. 1.

Cap. XLIV. *Non transmigrandum de ciuitate in ciuitatem.* EX CONC. CALCHEDONENSI.

DE his qui transmigrant de ciuitate in ciuitatem, Episcopis aut clericis, placuit vt canones, qui de hac re à sanctis Patribus statuti sunt, habeant propriam firmitatem. Can. 5.

Cap. XLV. *De his, qui in ecclesiis, in quibus prouecti sunt, minimè perdurarunt.* EX CONC. NICÆNO.

QVicumque temerè ac periculosè, neque timorem Dei præ oculis habentes, nec agnoscentes ecclesiasticam regulam, discedunt ab ecclesia, presbyteri aut diaconi, vel quicumque sub regula prorsus existunt, hi nequaquam debent in aliam ecclesiam recipi, sed omnem necessitatem conuenit illis imponi, vt ad suas parochias reuertãtur. Quòd si non fecerint, oportet eos communione priuari. Si quis autem ad alium pertinentem audacter inuadere, & in sua ecclesia ordinare tentauerit, non cõsentiente Episcopo, à quo discessit is qui regulæ mancipatur, ordinatio huiuscemodi irrita comprobetur. Can. 16. 7. q. 1.

Cap. XLVI. *De flectendo genu.* EX EOD. CONC.

QVoniam sunt quidam in die Dominico genu flectentes, & in diebus Pentecostes, vt omnia in vniuersis locis consonanter obseruentur, placuit sancto Concilio, stantes Domino vota persoluere. Can. 20.

Cap. XLVII. *De damnatis & ministrare tentantibus.* EX CONC. ANTIOCHENO.

SI quis Episcopus damnatus à Synodo, vel presbyter aut diaconus à suo Episcopo, ausi fuerint aliquid de ministerio sacro contingere, siue Episcopus, iuxta præcedentem consuetudinem, siue presbyter aut diaconus, nullo modo liceat ei nec in alia Synodo, restitutionis spem, aut locum habere satisfactionis. Sed & communicantes ei omnes abijci de ecclesia, & maximè si postea quàm didicerint, aduersùs memoratos prolatam fuisse sententiam, eisdem communicare tentauerint. Can. 4.

Cap. XLVIII. *De clericis damnatis.* EX CONC. AFRICANO.

ET illud petendum, vt statuere dignetur, vt si quis cuiuslibet honoris clericus, iudicio Episcoporum quocumque crimine fuerit damnatus, non liceat eum, siue ab ecclesijs quibus præfuit, siue à quolibet homine defensari, interposita pœna damni pecuniæ atque honoris, quo nec ætatem, nec sexum excusandum esse præcipiant. Can. 13.

Cap. XLIX. *De peregrinorum susceptione.* EX CONC. ANTIOCH.

Can. 7. Nullus peregrinorum sine pacificis, id est, commendatitijs suscipiatur epistolis.

Cap L. *Quòd non liceat clerico in duarum ciuitatum ecclesiis ministrare.* EX CONC. CALCHEDONENSI.

Can. 10. 21. q. 1. NOn licere clericum in duarum ciuitatum conscribi simul ecclesijs, sed in qua ab initio ordinatus est, non ad quam confugit, quasi ad potiorem, ob inanis gloriæ cupitatem. Hoc autem facientes reuocari debere ad suam ecclesiam, in qua primitùs ordinati sunt, & ibi tantummodò ministrare. Si verò quis iam translatus est ex alia in aliam ecclesiam, prioris ecclesiæ, vel Martyriorum quæ sub ea sunt, aut Ptochiorum, aut Xenodochiorum rebus in nullo communicet. Eos verò, qui ausi fuerint, post diffinitionem magnæ & vniuersalis huius Synodi, quidquam ex his quæ sunt prohibita perpetrare, decreuit sancta Synodus, à proprio huiusmodi gradu excidere.

21. q. 2.

Cap. LI. *Quòd non oporteat peregrinos clericos sine commendatitijs ministrare.* EX EODEM CONCILIO.

Concil. Calched. Can. 13. PEregrinos clericos & lectores in alia ciuitate, præter commendatitias litteras sui Episcopi, nusquam penitùs ministrare debere.

Cap. LII. *Quòd sine litteris sacro ministerio seruientes proficisci non debeant.* EX CONC. LAODICENSI.

Can. 41. Quòd non oporteat sacerdotem, vel clericum, sine litteris proficisci canonicis.

Cap. LIII. *De clericis à communione summotis, ab alio non recipiendis Episcopo.* EX CONC. SARDICENSI.

Can. 16. OSius Episcopus dixit: Hoc quoque omnibus placet, vt siue diaconus, siue presbyter, siue quis clericorum ab Episcopo suo communione fuerit priuatus, & ad alterum perrexerit Episcopum, & scierit ille ad quem confugit, eum ab Episcopo suo fuisse abiectum, non oportet vt ei communionem indulgeat. Quòd si fecerit, sciat se conuocatis Episcopis caussas esse dicturum. Vniuersi dixerunt: Hoc statutum & pacem seruabit, & concordiam custodiet.

Cap. LIV. *Si quis excommunicatus ante audientiam communicare præsumpserit, ipse in se damnationem protulit.* EX CONCILIO CARTHAGINIENSI.

Can. 29. ITem placuit vniuerso Concilio, vt qui excommunicatus fuerit pro suo neglectu, siue Episcopus, siue quilibet clericus, & tempore excommunicationis suæ ante audientiam communionem præsumpserit, ipse in se damnationis iudicetur protulisse sententiam.

Cap. LV. *De non solicitandis clericis alienis.* EX CONCILIO SARDICENSI.

Can. 18. IAnuarius Episcopus dixit: Illud quoque statuat Sanctitas vestra, vt nulli Episcopo liceat alterius Episcopi ciuitatis ministrum ecclesiasticum solicitare, & in suis parochijs ordinare

ordinare. Vniuersi dixerunt: Placet, quia ex his contentionibus solet nasci discordia: & ideò prohibet omnium sententia, ne quis hoc facere audeat.

*Cap.*LVI. *De his qui semel legerint in ecclesia, ab alijs non posse promoueri.* EX CONC. AFRICANO.

ITem placuit, vt quicumque in ecclesia vel semel legerit, ab alia ecclesia ad clericatum non teneatur: & subscripserunt. Aurelius Episcopus Ecclesiæ Carthaginiensis huic decreto consensi, & perlecto subscripsi, Similiter & ceteri Episcopi subscripserunt. Can. 57.

Cap. LVII. *Si qui clerici ab Episcopis suis promoti contempserint, nec illic maneant vnde recedere noluerunt.*

EX CONC. CARTHAGINIENSI.

ITem placuit, vt quicumque clerici vel diaconi, pro necessitatibus ecclesiarum, non obtemperauerint Episcopis suis, volentibus eos ad honorem ampliorem in sua ecclesia promouere, nec illic ministrent in gradu suo, vnde recedere noluerunt. Can. 11.

*Cap.*LVIII. *Vt nullus alienum clericum solicitare vel tenere præsumat, suo Episcopo non præbente consensum.*

EX DECRETALI LEONIS PAPÆ.

ALienum clericum, inuito Episcopo ipsius, nemo suscipiat, nemo solicitet, nisi fortè ex placito caritatis, id inter dantem accipientemque conueniat. Nam grauis iniuriæ reus est, qui de fratris ecclesia id, quod est vtilius aut pretiosius, audet vel allicere vel tenere. Itaque si intra prouinciam res agatur, transfugam clericum de ecclesia sua Metropolitanus redire compellet. Si autem longiùs recessit, sui præcepti auctoritate reuocabitur, vt nec cupiditati nec ambitioni occasio relinquatur. Leo ep. 82. c. 9. 19. q. 2.

Cap. LIX. *Vt in ecclesiis conuiuia minimè celebrentur.*

EX CONCILIO AFRICANO.

VT nulli Episcopi vel clerici in ecclesia conuiuentur, nisi fortè transeuntes hospitiorum necessitate illic reficiant. Populi etiam ab huiusmodi conuiuijs, quantùm fieri potest, prohibeantur. Can. 9.

Cap. LX. *Quòd nullus Ecclesiasticorum in tabernis comedere debeat.* EX CONCILIO LAODICENSI.

QVòd non oporteat sacro ministerio deditos, à presbyteris vsque ad diaconos, & reliquum ecclesiasticum ordinem, id est, vsque ad subdiaconos, lectores, cantores, exorcistas & ostiarios, & ex numero continentium & monachorum, ingredi tabernas. D. 44.

*Cap.*LXI. *De auaritia.* EX CONC. CARTHAG.

AVrelius Episcopus dixit: Auaritiæ cupiditas, quam rerum omnium malarum matrem esse nemo est qui dubitet, proinde inhibenda est, & ne quis alienos fines vsurpet, aut per præmium terminos Patrum statutos transcendat. Nec omnino cuiquam clerico- Can. 5.

ricorum liceat de qualibet re fœnus accipere. Quamquam nouellæ ſuggeſtiones, quæ vel obſcuræ ſunt, vel ſub genere latent, inſpectæ à nobis formam accipient. Ceterùm de quibus apertiſſimè diuinitus ſcriptura ſanxit, non eſt differenda ſententia, ſed potiùs exequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multò magis debet in clericis prædamnari. Vniuerſum Concilium dixit; Nemo contra prophetas, nemo contra Euangelica facit ſine periculo.

Cap. LXII. *Quòd vſuram non ſolùm clerici exigere non debent, ſed nec laici Chriſtiani.*

EX DECRETALI LEONIS PAPÆ.

Leo ep. 1. 14. q. 4. NEc hoc quoque prætereundum eſſe duximus, quoſdam lucri turpis cupiditate captos, vſurariam exercere pecuniam, & fœnore velle diteſcere. Quod nos, non dicam in eos qui ſunt in clericali officio conſtituti, ſed in laicos cadere, qui Chriſtianos ſe dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acriùs in eos qui fuerint confutati decernimus, vt omnis peccandi opportunitas adimatur.

Cap. LXIII. *De his qui eſum carnium in clero conſtituti diffugiunt.* EX CONC. ANCYRANO.

Can. 13. HI qui in clero ſunt presbyteri & diaconi, & à carnibus abſtinent, placuit eas quidem contingere, & ita ſi voluerint, continere. Quòd ſi in tantùm eas abominantur, vt nec olera, quæ cum eis coquuntur, exiſtiment comedenda, tamquam non conſentientes regulæ, ab ordine ceſſare debebunt.

Cap. LXIV. *De numero certo Diaconorum.*

EX CONCIL. NEOCÆSARIENSI.

Can. 14. d. 93. Act. 6. DIaconi ſeptem eſſe debent iuxta regulam, licet & valdè magna ſit ciuitas. Idipſum autem & Actuum Apoſtolorum liber inſinuat.

Cap. LXV. *De his qui abominantur eos qui carnibus veſcuntur.* EX CONC. GANGRENSI.

Can. 2. d. 30. SI quis carnes edentem, præter ſanguinem & idolis immolatum, & ſuffocatum, cum religione & fide condemnat, velut ſpem propter huiuſmodi perceptionem non habentem, anathema ſit.

Cap. LXVI. *De his quæ in vſus pauperum conferuntur.*

EX EODEM CONCILIO.

Can. 8. SI quis dederit vel acceperit oblata, præter Epiſcopum, vel eum qui conſtitutus eſt ab eo, ad diſpenſandam miſericordiam pauperibus; & qui dat, & qui accipit, anathema ſit.

Cap. LXVII. *De his qui pro virginitate ſuperbiunt.*

EX EODEM CONCILIO.

Can. 10. d. 30. SI quis ex his qui virginitatem propter Dominum ſeruant, extollitur aduerſùs coniugatos, anathema ſit.

Cap.

Cap. LXVIII. *De his qui Dominico die ieiunant, tamquam nihil pra ceteris differente.* EX EOD. CONC.

SI quis propter continentiam quæ putatur, aut contumaciam, in die Dominico ieiunat, anathema sit. Can.18. d.30.

Cap. LXIX. *De his qui Ecclesiastica ieiunia absque necessitate dissoluunt.* EX EOD. CONC.

SI quis eorum qui continentiæ student, absque necessitate corporea, tradita in commune ieiunia, & ab Ecclesia custodita, superbiendo dissoluit, stimulo suæ cogitationis impulsus, anathema sit. Can.19. d.30.

Cap. LXX. *De his qui se à perceptione sanctæ communionis auertunt, & qui excommunicatis per domos communicant.* EX CONC. ANTIOCHENO.

OMnes qui ingrediuntur Ecclesiam Dei, & scripturas sacras audiunt, nec communicant in oratione cum populo, sed pro quadam intemperantia se à perceptione sanctæ communionis auertunt, hi de Ecclesia remoueantur, quamdiu per confessionem pœnitentiæ fructus ostendant, & precibus indulgentiam consequantur. Can.2.

Cap. LXXI. *De his qui ab alia parochia, præter conscientiam Episcoporum suorum, in alijs commorantur.* EX EOD. CONC.

SI quis presbyter, aut diaconus, & omnino quilibet ex clero, parochiam propriam deserens, ad aliam properauit, dein omnino demigrans, in alia parochia per multa tempora nititur immorari, vlterius ibidem non ministret: maximè si vocanti suo Episcopo, & regredi ad propriam parochiam commonenti, obedire contempserit. Quòd si in hac indisciplinatione perdurat, à ministerio modis omnibus remoueatur, ita vt nequaquam locum restitutionis inueniat. Si verò pro hac caussa damnatum alter Episcopus suscipiat, hic etiam à communi coërceatur Synodo, velut qui Ecclesiastica constituta dissoluat. Can.3. 7.q.1.

Cap. LXXII. *De clericis excommunicatis, vel laicis.* EX EODEM CONCILIO.

SI quis à proprio Episcopo communione priuatus est, non antè suscipiatur ab alijs, quàm suo reconcilietur Episcopo, aut certè ad Synodum, quæ congregatur, occurrens, pro se satisfaciat. Can.6. 11.q.3.

Cap. LXXIII. *De Episcopis & clericis adeuntibus Imperatorem.* EX EODEM CONCILIO.

SI quis Episcopus, aut presbyter, aut quilibet regulæ subiectus Ecclesiæ, præter consilium & litteras Episcoporum prouinciæ, & præcipuè Metropolitani, adierit Imperatorem, hunc reprobari & abijci oportere, non solùm à communione, verùm & ab honore, cuius particeps videtur existere: quia venerandi principis auribus molestiam tentauit inferre contra leges Ecclesiæ. Si igitur adire principem necessaria caussa deposcit, Can.11. 11.q.2.

hoc agatur cum tractatu & consilio Metropolitani, & ceterorum Episcoporum, qui in eadem prouincia commorantur. Qui etiam proficiscentem suis prosequantur epistolis.

Cap. LXXIV. *De damnatis Episcopis aut clericis, adeuntibus Imperatorem.* EX EODEM CONCILIO.

Can. 12. 11. q. 5. SI quis à proprio Episcopo presbyter aut diaconus, aut à Synodo fuerit Episcopus fortè damnatus, & Imperatoris auribus molestus exstiterit, oportet ad maius Episcoporum conueniri Concilium: & quæ putauerint habere iusta, plurimis Episcopis suggerant, eorumque discussiones ac iudicia præstolentur. Si verò hæc paruipendentes, molesti fuerint Imperatori, hos nulla venia dignos esse, nec locum satisfactionis habere, nec spem futuræ restitutionis penitùs opperiri dijudicamus.

Cap. LXXV. *Vt hi qui in sacrario seruiunt, vsuras non exigant.* EX CONCILIO LAODICENSI.

Can. 4. d. 46. QVòd non oporteat sacerdotes & clericos fœnerantes vsuras, vel quę dicuntur sexcupla, id est, & summam capitis & dimidium summæ, percipere.

Cap. LXXVI. *De his qui debeant in ambone, id est, in pulpito psallere.* EX EODEM CONCILIO.

Can. 15. QVòd non oporteat ampliùs præter eos qui regulariter cantores existunt, qui & de codice canunt, alios in pulpitum conscendere, & in ecclesia psallere.

Cap. LXXVII. *De honore, quem Presbyteris diaconi, qui sub ipsis sunt, debeant exhibere.*

Can. 20. d. 93. QVòd non oporteat diaconum coram Presbytero sedere, sed iussione Presbyteri sedeat. Similiter autem & Diaconus in honore habeatur ab Obsequentibus, id est, Subdiaconis, & omnibus clericis.

Cap. LXXVIII. *Quòd Subdiaconi non debeant benedicere, vel benedicta tribuere.* EX EODEM CONCILIO.

Can. 25. d. 93. Quòd non oporteat Subdiaconos panem dare, vel calicem benedicere.

Cap. LXXIX. *De Exorcistis, qui non sunt ab Episcopis ordinati.* EX EODEM CONCILIO.

Can. 26. d. 69. QVòd hi qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in ecclesijs, quàm in domibus, exorcizare non possint.

Cap. XXC. *In ecclesia prandia fieri non debere.* EX EODEM CONCILIO.

Can. 28. d. 42. QVòd non oporteat in Dominicis, id est, in Domini ecclesijs, conuiuia, quæ vocantur agapæ, fieri, nec intra domum Dei comedere, vel accubitus sternere.

Cap.

Cap. XXCI. *Quòd præter Episcopum clericus proficisci non debeat.* EX EODEM CONCILIO.

QVòd non oporteat sacerdotem, vel clericum, præter iussionem sui proficisci pontificis. Can.42.

Cap. XXCII. *Vt ad sacrarium mulieres non introëant.* EX EODEM CONCILIO.

Quòd non oporteat ingredi mulieres ad altare. Can.44.

CAPVT XXCIII.

Non licere clericis, ludicris vel publicis spectaculis interesse, nec congruere penitùs Christianis, comessationibus interesse. EX EODEM CONCILIO.

QVòd non oporteat sacerdotes, aut clericos, quibuscumque spectaculis in scenis, aut in nuptijs interesse: sed antequam thymelici ingrediantur, exurgere eos conuenit, atque inde discedere. Nec oporteat sacerdotes, aut clericos, ex collatis vel comessationibus conuiuia celebrare. Hoc autem nec laicis posse congruere. Can.54.de consec.d.5.

Cap. XXCIV. *Oblationes offerri in domibus non oportere.* EX EOD. CONCILIO.

QVòd non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Episcopis vel presbyteris. Can.54. d.44.

Cap. XXCV. *De clericis & monachis non manentibus in suo proposito.* EX CONC. CALCHEDONENSI.

QVi semel in clero deputati sunt, aut monachorum vitam expetiuerunt, statuimus neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam: aut hoc tentantes, & non agentes pœnitentiam, quò minùs redeant ad hoc, quod propter Dominum primitùs elegerunt, anathematizari. Can.7. 20.q.3.

CAPVT XXCVI.

Quòd non oporteat clericos habentes aduersus inuicem negotia, proprium Episcopum relinquere, & ad sæcularia iudicia conuolare. EX EOD. CONC.

SI quis clericus aduersus clericum habet negotium, non deserat Episcopum proprium, & ad sæcularia percurrat iudicia: sed priùs actio ventiletur apud Episcopum proprium, vel certè consilio eiusdem Episcopi, apud quos vtræque partes voluerint, iudicium obtinebunt. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis correptionibus subiacebit. Quòd si clericus habet caussam aduersus Episcopum proprium, vel aduersus alterum, apud Synodum prouinciæ iudicetur. Quòd si aduersus eiusdem prouinciæ Metropolitanum Episcopus vel clericus habet querelam, petat Primatem diœceseos, aut Sedem regiæ vrbis Constantinopolitanæ, & apud ipsum iudicetur. Can.9. 11.q.1.

Cap. XXCVII. *Quòd minimè clericos transmigrari conueniat.* EX EODEM CONC.

Can.20. d.71. CLericos in ecclesia ministrantes, sicut iam constituimus, in alterius ciuitatis ecclesiam statutos fieri non oportet, sed contentos esse, in quibus ab initio ministrare meruerunt, exceptis illis qui proprias amittentes prouincias, ex necessitate ad aliam ecclesiam transierunt.

Cap. XXCVIII. *Quòd non liceat clericis, post mortem sui Episcopi, bona eius diripere.* EX EOD. CONCIL.

Can.22. 12.q.2. NOn licere clericis, post obitum sui Episcopi, res ad eum pertinentes diripere, sicut antiquis quoque est canonibus constitutum. Quòd si hoc facere tentauerint, graduum suorum periculo subiacebunt.

Cap. XXCIX. *Si quis clericorum pauper promotus in ordine, posteà habuerit aliquid, Ecclesiæ potestati subijciat.* EX CONC. CARTHAG.

Can.32. ITem placuit, vt Episcopi, presbyteri, diaconi, vel quicumque clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Episcopatus vel clericatus sui, agros, vel quæcumque prædia, nomine suo comparant, tamquam rerum dominicarum inuasionis crimine teneantur, nisi admoniti in ecclesia eadem ipsa contulerint. Si autem ipsis propriè aliquid liberalitate alicuius, vel successione cognationis obuenerit, faciant inde quod eorum proposito congruit. Quòd si à suo proposito retrorsum exorbitauerint, honore Ecclesiastico indigni, tamquam reprobi, iudicentur.

Cap. XC. *Vt clerici tabernas, nisi in peregrinis, non ingrediantur.* EX CONC. AFRICANO.

Can.7. VT clerici edendi vel bibendi causa tabernas non ingrediantur, nisi peregrinationis necessitate compulsi.

Cap. XCI. *Vt alienus clericus minimè suscipiatur ab alio.* EX EODEM CONCILIO.

Can.21. EPigonius Episcopus dixit: In multis Concilijs hoc statutum est, etiam nunc hoc confirmandum est à vestra prudentia, beatissimi fratres, vt clericum alienum nullus sibi præripiat Episcopus, præter eius arbitrium cuius fuerit clericus.

Cap. XCII. *Vt clericus nec suo, nec alieno nomine fœnus exerceat.* EX DECRETALI LEONIS PAPÆ.

ILlud etiam duximus præmonendum, vt sicut non suo, ita nec alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Ep.1.c.4. Indecens enim est, crimen suum commodis alienis impendere. Fœnus autem hoc solùm aspicere & exercere debemus, vt quod hîc misericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter & in perpetuum mansura retribuet, recipere valeamus.

Cap.

Cap. XCIII. *Ut clerici nullas negotiationes inhonestas, & turpia lucra sectentur.*

EX DECRETALI GELASII PAPÆ.

COnsequens fuit, vt illa quoque, quæ de Piceni partibus nuper ad nos missa relatio Ep.c.15. d.88.
nuntiauit, non prætereunda putaremus, id est, plurimos clericorum negotiationibus inhonestis & lucris turpibus imminere, nullo pudore cernentes Euangelicam lectionem, qua ipse Dominus noster negotiatores è templo verberatos flagellis asseritur expulisse, nec Apostoli verba recolentes, quibus ait: *Nemo militans Deo, implicat se negotijs secularibus.* Matth.21. 2.Timot.2. Psalmistam quoque Dauid surda dissimulantes aure cantantem: *Quoniam non cognoui negotiationes, introibo in potentias Domini.* Psal.70. Proinde huiusmodi aut ab indignis post hæc quæstibus noverint abstinendū, & ab omnibus cuiuslibet negotiationis ingenijs cupiditateque cessandū, aut in quocumque gradu sint positi, mox à clericalibus officijs abstinere cogantur: quoniam domus Dei domus orationis & esse debet & dici, ne officina negotiationis & spelunca potiùs sit latronum.

Cap. XCIV. *Excerptum ex epistola S. Hieronymi presbyteri ad Nepotianum, de vita Clericorum.*

PEtis à me, Nepotiane carissime, litteris transmarinis, & crebrò petis, vt tibi breui volumine digeram præcepta bene viuendi: & qua ratione is, qui sæculi militia derelicta, cœperit esse clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diuersa vitiorum diuerticula rapiatur. Scio quidem ab auunculo tuo beato Heliodoro, qui nunc Pontifex Christi est, te & didicisse quę sancta sunt, & quotidie discere, normamque te eius exemplo habere virtutum. Sed & nostra, qualiacumque sunt, suscipe: & libellum hunc libello illius copulato, vt cùm ille te monachum erudierit, hic clericum doceat esse perfectum. Igitur clericus, qui Christi seruit Ecclesiæ, interpretetur primò vocabulum suū: & nominis diffinitione prolata, nitatur esse quod dicitur. Si enim cleros Græcè, Latinè sors appellatur; propterea vocantur clerici, quia de sorte sunt Domini, vel quia Dominus ipse sors. id est, pars clericorum est. Qui autem vel ipse pars Domini est, vel Dominum partem habet; talem se exhibere debet, vt ipse possideat Dominum, & ipse possideatur à Domino. Qui possidet Dominum, & cum propheta dicit: *Pars mea Dominus,* Psal.15. nihil extra Dominum habere potest. Quòd si quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars eius non erit Dominus. Verbi gratia; si aurum, si argentum, si possessiones, si variam supellectilem, cum istis partibus Dominus pars eius fieri non dignatur. Si autem ego pars Domini sum, & funiculus hereditatis eius; nec accipio partem inter ceteras tribus, sed quasi leuita & sacerdos, viuo de decimis; & altari seruiens, altaris oblatione sustentor; habens victum & vestitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus sequar.

Obsecro itaque te, & repetens iterùm iterumque monebo, ne officium clericatus, genus antiquæ militiæ putes: id est, ne lucra sæculi in Christi quæras militia: nec plus habeas, quàm quando clericus esse cœpisti, & dicatur tibi: *Cleri eorum non proderunt eis.* Hier.12. Mensulam tuam paupęres & peregrini, & cum illis Christus conuiua nouerit. Negotiatorem clericum, & ex inope diuitem, ex ignobili gloriosum, quasi quamdam pestem fuge. *Corrumpunt mores bonos confabulationes pessima.* 1.Cor.15. Tu aurum contemnis, alius diligit. Tu calcas opes, ille sectatur. Tibi cordi est mansuetudo, silentium, secretum; illi loquacitas, attrita frons, fora placent & plateæ & medicorum tabernæ. In tanta morum discordia quæ potest esse concordia? Hospitiolum tuum aut raro, aut numquam mulierum pedes terant. Omnes puellas & virgines Christi aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne sub eodem tecto manseris, nec in præterita castitate confidas. Nec Dauid sanctior,

nec Salomone potes esse sapientior. Memento semper, quòd paradisi colonum de possessione sua mulier eiecerit. Ægrotanti tibi sanctus quilibet frater assistat, & germana, vel mater, aut probatæ qualibet apud omnes fidei. Quòd si huiuscemodi non fuerint consanguinitatis castimoniæque personæ, multas anus nutrit Ecclesia, quæ & officium præbeant,& beneficium accipiant ministrando, vt infirmitas quoque tua fructum habeat eleemosynæ. Scio quosdam conualuisse corpore, & animo ægrotare cœpisse. Periculosè tibi ministrat, cuius vultum frequenter attendis. Si propter officium clericatus aut vidua visitatur,aut virgo; numquam domum solus introëas,talesque habeto socios, quorum cōtubernio non infameris. Si lector, si acolytus,si psaltes te sequitur; non ornetur veste,sed moribus: nec calamistro crispent comas, sed pudicitiam habitu polliceantur. Solus cum sola secretè, & absque arbitro vel teste, non sedeas. Si familiariùs est aliquid loquendum, habet nutricem, maiorem domus, virginem,viduam,maritatam: non est tam inhumana, vt nullum præter te habeat, cui se audeat credere. Caueto omnes suspiciones; & quidquid probabiliter fingi potest, ne fingatur, antè deuita. Crebra munuscula, & sudariola, & fasciolas, & vestes ori applicitas, & oblatos ac degustatos cibos, blandasque ac dulces litterulas, sanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum,meumque desiderium, Christus est. Natus in paupere domo, & in tugurio rustícano, qui vix milio & cibario pane rugientem satiare ventrem poteram, nunc similam & mella fastidio. Noui & genera & nomina piscium: in quo littore conchæ lectæ sint, calleo: saporibus auium discerno prouincias: & ciborum me raritas, ac nouissimè damna ipsa delectant.

Tu quidem diuinas scripturas sæpiùs lege, immò numquam de manibus tuis sacra lectio deponatur. Disce quod doceas, obtine eum, qui secundùm doctrinam est, fidelem sermonem, vt possis exhortari in doctrina sana, & contradicentes reuincere. Permane in his quæ didicisti ac credita sunt tibi,sciens à quo didiceris,paratus semper ad satisfactionem omni poscenti te rationem de ea, quæ in te est, spe. Non confundant opera sermonem tuum,ne cùm in Ecclesia loqueris, tacitus quilibet respondeat: Cur ergo hæc quæ dicis, ipse non facis? Delicatus magister est, qui pleno ventre de ieiunijs disputat. Accusare auaritiam & latro potest. Sacerdotis Christi os, mens,manusque concordent. Esto subiectus Pontifici tuo, & quasi animæ parentem suscipe. Amare, filiorum; timere, ser-
Malach.1. uorum est. *Si pater sum*,inquit, *vbi est honor meus? Si Dominus ego sum, vbi timor meus est?* Melius carissime, non habere quod tribuas, quàm impudenter petere quod des. Sed & genus arrogantiæ est, clementiorem te velle videri, quàm Pontifex Christi est.Non omnia possumus omnes. Alius in Ecclesia oculus est, alius lingua, alius manus, alius pes,
1.Cor.12. auris, venter, &c.Lege Pauli epistolam ad Corinthios,quomodo diuersa membra vnum corpus efficiunt. Nec rusticus tamen & simplex frater ideò se sanctum putet, si nihil nouerit: nec peritus & eloquens lingua æstimet sanctitatem: multoque melius est è duobus imperfectis, rusticitatem habere sanctam, quàm eloquentiam peccatricem. Multi ædificant parietes, & columnas ecclesiæ substruunt,marmora nitent,auro splēdent laquearia, gemmis altare distinguitur, & ministrorum Christi nulla electio est. Nunc verò portemus crucem Christi,& diuitias lutum putabimus. Quid miramur quòd Christus vocat iniquum mammona? Quid suspicimus & amamus, quod Petrus se non habere testatur?

Act.3. Conuiuia tibi detestanda sunt sæcularium, maximè horum qui honoribus tument. Turpe est, ante fores Domini sacerdotis crucifixi & pauperis, & qui cibo quoque vescebatur alieno, lictores consulum & milites excubare: iudicemque prouinciæ meliùs vis apud te prandere, quàm in palatio. Quòd si obtenderis facere te hæc, vt roges pro miseris atque subiectis: iudex sæculi plus defert clerico continenti, quàm diuiti: & magis sanctitatem tuam venerabitur, quàm opes. Aut si talis est, qui non audiat clericos nisi inter phialas,libenter carebo huiuscemodi beneficio, & Christum rogabo pro iudice,qui magis potest citiùs subuenire. Melius est enim, confidere in Domino, quàm confidere in homine.Melius est sperare in Domino, quàm sperare in principibus. Numquam vinum redoleas, ne audias illud Philosophi: Hoc non est osculum porrigere, sed vinum pro-

propinare. Vinolentos sacerdotes & Apostolus damnat, & vetus lex prohibet. *Qui altario seruiunt, vinum & siceram non bibant.* Sicera Hebręo sermone, omnis potio nuncupatur, quæ inebriare potest, siue illa quæ frumento conficitur, siue pomorum succo, aut cùm faui decoquuntur in dulcem & barbaram potionem, aut palmarum fructus exprimuntur in liquorem, coctisque frugibus aqua pinguior coloratur. Quicquid inebriat, & statum mentis euertit, fuge similiter vt vinum. Nec hoc dico, quòd Dei creatura à nobis damnetur. Siquidem & Dominus vini potator est appellatus: & Timotheo dolenti stomachum, vini modica sorbitio relaxata est. Sed modū pro ætatis & valetudinis, & corporum qualitáte exigimus in pótando. Quòd si absque vino, ardeo adolescentia, & inflammor calore sanguinis, succulento validoque sum corpore, libenter carebo poculo, in quo suspicio veneni est. Pulchrè dicitur apud Græcos, sed nescio vtrùm apud nos æquè resonet, Pinguis venter non gignit sensum tenuem. Tantum tibi ieiuniorum impone, quantum ferre potes. Sint tibi ieiunia pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa. Quid prodest oleo non vesci, & molestias quasdam difficultatesque ciborum quærere, earycas, piper, nuces, palmarum fructus, similam, mel, pistacia? Tot hortorum cultura vexatur, vt cibario non vescamur pane. Audio prætereà quosdam contra rerum hominumque naturam; aquam non bibere, nec vesci pane, sed sorbitiunculas delicatas, & contrita olera, betarumque succum non calice sorbere, sed concha. Fortissimum ieiunium est aqua & panis. Sed quia gloriam non habet, & omnes pane & aqua viuimus, quasi publicum & commune ieiunium non putatur. Tit. 1. Leuit. 10. Matth. 11. 1. Timot. 5.

Caue ne hominum rumusculis aucuperis, ne in offensam Dei populorum laudem commutes. *Si adhuc,* inquit Apostolus, *hominibus placerem, Christi seruus non essem.* Desijt placere hominibus, & seruus factus est Christi. Per bonam & malam famam, à dextris & à sinistris Christi miles graditur: nec laude extollitur, neq vituperatione frangitur: non diuitijs tumet, non contrahitur paupertate: & læta contemnit & tristia. Per diem Sol non vrit eum, neque Luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearum, ne rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias, & ostentui habere phylacteria: & conscientia repugnante, pharisaica ambitione circumdari. Inde pendet Euangelium, inde lex & Prophetæ. Fidelis mecum lector intelligis, quid taceam, & quid magis tacendo loquar. Tot te regulæ, quot species gloriarum percurrant. Quantò melius erat, hæc non in corpore, sed in corde gestare? & Deum habere fautorem, non aspectus hominum? Vis scire, quales Dominus quærat ornatus? Habeto iustitiam, prudentiam, temperantiam, fortitudinem. His cœli plagis includere, hæc te quadriga velut aurigam Christi, ad metam concita ferat. Nihil hoc monili pretiosius, nihil hac gemmarum varietate distinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris: & ornamento tibi sunt, & munimini: gemmæ vertuntur in scuta. Gal. 1.

Caue quoque, ne aut linguam, aut aures habeas prurientes, id est, ne aut ipse alijs detrahas, aut alios audias detrahentes. *Sedens,* inquit, *aduersus fratrem tuum loquebaris detrahendo, & aduersus filium matris tuæ ponebas scandalum,* &c. Parce à detractione linguæ, custodi sermones tuos, & scito quia cuncta quæ de alijs loqueris, tua sententia iudicaris: & in his ipse deprehendendus eris, quæ in alijs arguebas. Neque verò illa iusta est excusatio, referentibus alijs iniuriam facere non possum. Nemo inuito auditori libentèr refert. Officij ergo tui sit, carissime, non solùm oculos castos seruare, sed & linguam. Numquam de mulierum formis disputes, nec quid in cuiusquam domo agatur, alia domus per te nouerit. Omnium Christianorum domos, quasi proprias ama. Faciliùs contemnitur clericus, qui sæpè vocatur ad prandium, & non recusat. Numquam petentes, rarò accipiamus rogati. Beatius enim est magis dare, quàm accipere. Nescio enim quo modo etiam ipse qui deprecatur vt tribuat, cùm acceperis, viliorem te iudicat. Et mirum in modum, si eum rogantem contempseris, plus te posteriùs veneratur. Psal. 49.

Procuratores atque dispensatores domorum alienarum atque villarum, quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico rapere quippiam, furtum est: Ecclesiam fraudare, sacrilegium est. Accepisse pauperibus erogandum, & esu-

& esurientibus plurimis, vel cautum esse velle, vel timidum, aut (quod apertissimi sceleris est) aliquid exinde subtrahere, omnium prædonum crudelitatem superat. Alter fame torquetur, & tu iudicas, quantum ventri eius satis sit. Aut diuide statim quod acceperis; aut si timidus dispensator es, dimitte largitorem, vt sua ipse distribuat. Nolo sub occasione mea sacculus tuus plenus sit. Nemo mea meliùs me seruare potest. Ipse est optimus dispensator, qui nihil sibi reseruat. Coëgisti me, Nepotiane carissime, talia scribendo confodiendum me omnium linguis prodere. Aut enim nihil scribendum fuit, ne hominum iudicium subiremus, quod tu facere prohibuisti: aut scribentes nosse, aduersùm nos cunctorum maledicorum tela esse torquenda. Quos obsecro, vt quiescant, & desinant maledicere. Non enim vt aduersarijs, sed vt amicis scripsimus. Nec inuecti sumus in eos qui peccant, sed ne peccent, monuimus: neque in illos tantùm, sed in nos ipsos seueri iudices fuimus, volentesque festucam de oculo alterius tollere, nostram priùs trabem eiecimus. Nullum læsi, nullius nomen mea scriptura designatum est. Neminem specialiter meus sermo pulsauit. Generalis de vitijs disputatio est. Qui mihi irasci voluerit, priùs ipse de se, quod talis sit, confitebitur.

Cap. XCV. Excerptum B. Hieronymi de institutione clericorum. Ex epistola ad Paulinum presbyterum.

Obsecro te, castissime, vt multitudines hominum, & officia & salutationes, & conuiuia, veluti quasdam catenas fugias voluptatum. Sit vilis tibi & vespertinus cibus. Olera & legumina, interdumq; pisciculos, pro summis ducas delicijs. Qui Christum desiderat, & illo pane vescitur, non quærit magnopere, de quàm pretiosis cibis stercus conficiat. Quidquid post gulam non sentitur, idem tibi sit quod panis & legumina. Semper in manu tua sacra lectio sit. Frequenter orandum, & flexo corpore mens erigenda ad Dominum. Crebræ vigiliæ, & ventre vacuo sæpiùs dormiendum. Rumusculos & gloriolas, & palpantes adulatores, quasi hostes fuge. Pauperibus & fratribus refrigeria sumptuum manu propria distribue. Humilitatem vestium tumenti animo non appetas. Sæcularium, & maximè potentium, consortium deuita. Habeto simplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos: & serpentis astutiam, ne aliorum supplanteris insidijs. Non multum distat in vitio, vel decipere posse, vel decipi Christianum. Templum Christi, anima credentis est: illam exorna, illam vesti, illi offer donaria, in illa Christum suscipe. Nescio enim quomodo plus placeat mundo, qui Christo displicet.

Cap. XCVI. Eiusdem ex epistola ad Rusticum.

Dico autem, si clericatus titillat te desiderium, disce quod possis docere, & rationalem hostiam offer Christo. Ne sis miles, antequam tyro: ne priùs magister sis, antequam discipulus. Non est humilitatis meæ neque mensuræ, iudicare de clericis, & de ministris ecclesiarum sinistrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem & gradum suum. Quem si tenueris, quomodo tibi in eo viuendum sit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Volo ergo, vt sine intermissione oratio, & vigil tibi sit sensus, nec vagis cogitationibus patens. Corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iram vince patientia. Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vacet mens tua varijs perturbationibus: quæ si pectori insederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Fac aliquid operis, vt semper te diabolus inueniat occupatum. Memento quia & Apostoli Christi, habentes potestatem de Euangelio viuere, laborabant manibus suis, ne quem grauarent: & alijs tribuebant refrigeria, quorum pro spiritualibus debebant metere carnalia.

Ita ergo age & viue in monasterio, vt clericus esse merearis, vt adolescentiam tuam nulla sorde commacules, vt ad altare Christi, quasi de thalamo virgo procedas, & habeas

beas deforis bonum testimonium. Feminæ quæ nomen tuum nouerint, vultum nesciant. Cùm ad perfectam ætatem veneris, si tamen vita comes fuerit, & te vel populus vel Pōtifex ciuitatis ad clericum adlegerint, agito quæ clerici sunt, & inter ipsos sectare meliores: quia in omni conditione & gradu optimis mixta sunt pessima. Multo tempore disce quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis, immò irrisoribus aurem ne libenter accommodes.

Cap. XCVII. *Eiusdem, ex epistola ad Heliodorum, quid distet inter monachum & clericum.*

Monachum autem perfectum esse nolle, delinquere est. Sed de hoc gradu pulsus prouocabis ad clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certè in suis vrbibus commorantur? Absit autem, vt quicquam de his sinistrum loquar, qui Apostolico gradui succedentes, Christi corpus sacro ore conficiunt, per quos nos etiam Christiani sumus, qui claues regni cœlorum habentes, ante iudicij diem iudicant, qui sponsam Domini sobria castitate conseruant. Sed & alia, quæ ante perstrinxi, monachi caussa est, alia clericorum. Clerici oues pascunt, ego pascor. Illi de altario viuunt, mihi quasi infructuosæ arbori securis ponitur ad radicem, si munus ad altare non defero. Nec possum obtendere paupertatem, cùm in Euangelio anum viduam duo, quæ sibi sola superersant, æra mittentem laudauerit Dominus. Mihi ante presbyterum sedere non licet: illi, si peccauero, licet tradere me satanæ in interitū carnis, vt spiritus saluus sit in die Domini *Iesu*. Et in veteri quidem lege, quicumque sacerdotibus non obtemperasset, aut extra castra positus lapidabatur à populo, aut gladio ceruice subiecta, contemptum expiabat cruore. Nunc verò inobediens, spiritali mucrone truncatur: aut eiectus de Ecclesia, rabido dæmonum ore discerpitur.

Matth. 12. & 18.

Deut. 17.

Cap. XCVIII. *Eiusdem, ex epistola ad Oceanum, de vita Clericorum.*

Deprecatus es, vt tibi breuiter exponerem, qualiter clerici victitare debeant. Hinc me plerique è maledictis a mulis præstolantur, quia non sileo veritatem. Prima quidem tentamenta sunt clericorum, feminarum frequentes accessus. Iste sexus reprehensibiles exhibet clericos. Quid tibi reuerà cum feminis, qui ad altare cum Domino fabularis? Te cuncti in publico, te in agro rustici aratores ac vinitores quotidie grauiter lacerabunt, si contra dispositum fidei, cum feminis habitare contendis. Et quia (vt arbitror) concupiscis inreprehensibilis inueniri, testimonio bono munire. Numquid in choro Apostolorum feminæ affuerunt? Prohibe virgines tecum commorari, etiam quæ de genere tuo sunt. Diligis eas? Exteriùs ordina, frequenter visita iunctus obsequio clericorum, ne dum secretaliter ac solus ingrederis, macules testimonium tuum. Aliter namque coniugati, aliter continentes edocentur Ecclesiasticum subire ministerium. Onus feminarum cum clericis, nullo pacto coniuncta præcipitur conuersatio. Ianua diaboli, via iniquitatis, scorpionis percussus, nociuumque genus est femina. Cùm proximat stipula, incendit ignem. Flammigero igne percutit femina conscientiam pariter habitantis, exuritque fundamenta montium. Ego iudico, si cum viris feminæ habitant, viscarium non deerit diaboli, qui ex eis aucupatus est ab initio peccatum. Ferreas mentes libido domat: si alligauerit quis ignem in sinu suo, vestimenta eius non comburentur? Aut si quis ambulauerit super carbones ignis, pedes suos non comburet? Mihi crede, non potest toto corde habitare cum Domino, qui feminarum accessibus copulatur. Sed dicis: *Qui ambulat*, inquit, *simpliciter, ambulat confidenter*. Bene & argutè, sed oportet testimonium bonum habere ab his, qui foris sunt. Licet coram Domino incedas, tamen coram hominibus bona prouidenda sunt: quia astutiores sunt filij tenebrarum super filios lucis. Cùm à te hoc

Prou. 10.

genus non amputatur, das reprehendentibus te locum. Ipſe te dettahentium morſibus tradidiſti, ſi agapetarum conſortium non dimiſeris. Benignus es? gaudeo. Pudicus? falſum eſt. Si pudicitiam quæris, feminam, quam videris bene conuerſantem, mente dilige, non corporali frequentes ornatu. Non veſtis tenera clericum facit, aut ſacerdotem, ſed caſta mentis intentio. Hæc enim deuotionem honoris in te cuſtodit. Honorem quidem gloriosiùs boni operis fama conſeruat. Sacerdotes quippe decet, vel ceteros quidē clericorum gradus, vt ſuprà dictum eſt, à feminis ſegregari. Si igitur generis gratia iudicas
2.Reg.13. eaſdem nullo pacto dimittere, memento quòd Thamar ab Amnon fratre ſuo corrupta ſit.

Idipſum perſequor, dilectiſſime: vbi vnius eſt tabernaculi conuerſatio, carnis non facilè tollitur delectatio. De duobus enim, quod vnus deſiderat, ſi loqui non poteſt, vel tentatur. Remotio igitur viri, caſtitatis collocat arma, conſtruit in melioribus caſtra, pudoris honorem conſolatur. Potuit enim & Maria mater Domini de choro Apoſtolorum non diſcedere, ſi liceret. Tecla poſt tentationem paſſionis Antiochiæ, à Paulo prohibetur pariter pergere. Nemo miles cum vxore pergit ad bellum. Nō inuideo caritati. Sit tibi cum caſtis virginibus longæua dilectio. Tunc in bono meritum collocabis & famam meliorabis. Sed de congregatione puellarum pulchrè cenſeo, in hebdomada ſecunda viſitatione ad benedicendam congregationem conuenies, ſed non ſolus, ne rumigeruli linguis te lacerantibus macerent. Alienam enim cupiunt vicini diſcutere vitam, non ſuam. Proptereà dignè accipe noſtrorum præcepta verborum, & monita humilitatis, quæ fraterno affectu calamo imperante expreſſimus, dulciter lege.

Iam verò, vt reprehenſibilis diuini altaris non ſit ſacerdos, pauca de reliquis Apoſtoli teſtimonijs, quantum Dominus donat, exponam. Sufficiant ſuperiores cauſſæ, quæ dictæ ſunt. Verùm ne aliquis minùs intelligens, ad Epiſcopos ſentiat Apoſtolum fuiſſe locutum, quid de diaconibus ad Timotheum præceptum eſt, quid de presbyteris ad Titum, commemorari delectet. Sed prætereundum non eſt, ſuperioris explanare ſententiam. Vnius vxoris virum & noua & vetus præceptio ſacerdotem cenſuit eligendum. Quia digamos ad miniſterium plerique Epiſcopi applicuerunt, ſic aſſeruerunt: Concubina fuit illa, hæc vxor. Quaſi non hæc eadem ſint commercia fœditatis in illa, quæ in hac exercent, quæ vxor aſſeritur. Aut quia coniugij tabulas non fecit, concupiſcentia alia non fuit. Nullo pacto digamos, vel concubinarum eatenis inſertos, decet ſubire ſacerdotij
Cap.21. miniſterium. In Leuitico ſcriptum eſt ac præfinitum, quales elegi debeant ſacerdotes. Si ergo clericus monogamus fuerit, & vxor eius digama, noli eum ad miniſterium applica-
Tit.1. re. Hæc Tito præcepta idem Apoſtolus de ordinandis clericis dedit. Et quia liber finem exſpectat, ad id redeamus vnde digreſſi ſumus. Nec ſi duæ aut tres pariter Dei ancillæ morentur, ſolum ad eas decet ingredi ſacerdotem. Si quis hæc præcepta non obſeruauerit, hoſtis eſt animæ ſuæ.

Quòd ſi poſt noſtra monita aliquis clericus agapetas ampliùs quæſierit amare, quàm
Conc.Nic. can.3. Chriſtum, ſecundùm Synodalem regulam conueniatur, & præcepta Patrum in Nicæa diffinita ei legantur. Iam verò ſi conuentus prædicta fugerit & reliquerit, conſecuti ſumus maximum lucrum. Alioquin talis ab Eccleſia anathematizandus eſt. Germinant enim feminæ ſpinas cum viris habitantes, & arcana mentium acuto mucrone percutiunt. Prô nefas! dolor eſt dicere, ſed prætetire non decet. Chriſto iſtæ nouerunt nubere, non clericis. Clericum ſolitudo facit, non publicum. Lege quia talis debet eſſe ſolitarius,
Thren.3. qualem Ieremias deſcripſit: *Sedebit ſolitarius, & tacebit*. Et quia *Ieſus*, relictis Apoſtolis,
Matth.14. ſolus ibat orare. Mariam in penetralibus Angelus ſolam inuenit, non cum agapeta lo-
Tit.1. quentem, & illa virilem introitum trepidauit. Hoſpitalem præcepit Apoſtolus clericum
Gen.18. & 19. ordinandum. Hoc præcepto pater Abraham & Loth Angelos ſuſceperunt, quia hoſpites dilexerunt. Sic & Oneſiphorus Paulum doctrinæ fontem ſuſcepit. Hæc imitationes ſint veſtræ, & ne ſinatis incolam præterire, qui apud vos non comederit panem. Sequitur: *Non percuſſorem*. Non enim pugilem deſcribit Apoſtolus; ſed qui conſcientias non percutiat ſingulorum. Sit modeſtus, non infletur, non inebrietur, ſuæ domui bene præſit:

per-

perquam erit horribile, si domui clerici detrahatur. Lædet sacerdotis opinionem inplebe, quando de proximis eius malè loquitur populus. Super omnia hæc, præcipit boni testimonij clericos fundamenta componere, vt bonorum operum testificatio casto confirmetur affectu.

Cap. XCIX. Isidori, ex libro officiorum. De clericis.

ITaque omnes qui in Ecclesiastici ministerij gradibus ordinati sunt, generaliter clerici nominantur. Cleros autem vel clericos hinc appellatos, doctores nostri dicunt, quia Matthias sorte electus est, quem primùm per Apostolos legimus ordinatum. Sic & omnes, quos illis temporibus Ecclesiarum principes ordinabant, sorte eligebant. Nam cleros sors interpretatur. Vnde & hereditas Græcè cleronomia appellatur, & heres cleronomus. Proinde ergò clericos vocari aiunt, eò quòd in sorte hereditatis Domini dentur, vel pro eo quòd ipse Dominus sors eorum sit, sicut de eis scriptum est, loquente Domino: *Ego hereditas eorum.* Vnde oportet, vt qui Deum hereditate possident, absque vllo impedimento sæculi, Deo seruire studeant, & pauperes spiritu esse contendant, vt congruè illud Psalmistæ dicere possint: *Dominus pars hereditatis mea.* Act. 1. Num. 18. Deut. 18. Psal. 15.

Cap. C. De regulis Clericorum. ISIDORI.

HIs igitur lege Patrum cauetur, vt à vulgari vita seclusi, à mundi voluptatibus sese abstineant. Non spectaculis, non pompis intersint, conuiuia publica fugiant: priuata non tantùm pudica, sed & sobria colant. Vsuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, fraudísue cuiusquam studium appetant. Amorem pecuniæ, quasi materiam cunctorum criminum, fugiant: sæcularia officia negotiaque abijciant: honorum gradus per ambitiones non subeant: pro beneficijs medicinæ Dei, munera non accipiant. Dolos & coniurationes caueant, odium & æmulationem, obtrectationem atque inuidiam fugiant: non vagis oculis, non infræni lingua, aut petulanti tumidoque gestu incedant, sed pudorem ac verecundiam mentis simplici habitu incessuque ostendant. Obscœnitatem etiam verborum, sicut & operum, penitùs execrentur: viduarum ac virginum visitationes frequentissimas fugiant. Contubernia extranearum feminarum nullatenùs appetant. Castimoniam quoque inuiolati corporis perpetuò conseruare studeant, aut certè vnius matrimonij vinculo fœderentur. Senioribus quoque debitam præbeant obedientiam, neque vllo iactantiæ studio semetipsos attollant. Postremò in doctrina, in lectionibus, psalmis, hymnis, canticis, exercitio iugi incumbant. Tales enim esse debent, quicumque diuinis cultibus sese mancipandos student, scilicet vt dum scientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis administrent. De officijs. l. 2. c. 2.

Cap. CI. De generibus Clericorum. ISIDORI.

DVo sunt genera Clericorum; vnum ecclesiasticorum, sub regimine Episcopali degentium: alterum acephalorum, id est, sine capite, qui quem sequantur ignorant. Hos neque inter laicos sæcularium officiorum studia, neque inter clericos religio retentat diuina: sed solutos atque oberrantes, sola vaga vita complectitur: quique dum nullum metuentes, explendæ voluptatis suæ licentiam consectantur, quasi animalia bruta, libertate ac desiderio suo feruntur, habentes signum religionis, non religionis officium, hippocentauris similes, qui nec equi, nec homines, mixtumque (vt ait poëta) genus, prolesque biformis: quorum quidem sordida atque infami numerositate, satis superque nostra pars occidua pollet. De officijs. l. 2. c. 3. Æneid. 6.

Cap. CII. Quales oporteat esse Clericos. GREGORII.

CLericus admonendus est, quatenus sic viuat, vt bonum exemplum vitæ suæ sæcularibus præbeat. Et in clerico, si quid iustè reprehenditur, ex eius vitio ipsa religionis nostræ æstimatio grauatur. Clerici discãt, vt quæ à senioribus suis iubentur, impleant, vt humiliter eorum imperijs subiaceant, vt nec subiectio eos conterat, nec locus superior extollat. Clerici discant, quòd ante occulti arbitri oculos per humilitatem & obedientiam sua interiora componant: quatenùs non cum reprobis puniantur, sed cum electis æterna præmia sortiantur. Admonendi sunt clerici, vt tantò circa se solicitiùs viuant, quantò eos aliena cura non implicat. Dicendum est clericis, ne præpositorum suorum vitam temerè iudicent, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident: ne vnde rectè mala redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora merganiur. Admonendi sunt clerici, ne cùm culpam suorum præpositorum considerant, contra eos audaciores fiant: sed sic eorum praua apud semetipsos dijudicent, vt tamen diuino timore constricti, ferre sub eis iugum reuerentię non recusent: quia facta præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cùm rectè reprehendenda iudicantur. Plerosque clericos, impudentiæ vitio, non nisi increpatio dura compescit: quia dum se delinquere nesciunt, necesse est vt à plurimis increpentur.

Cap. CIII. De subiectis bonis, sub pastorali regimine constitutis. GREGORII.

Pastor. l. 3. Admon. 5. ADmonendi sunt subditi, ne præpositorum suorum vitam temerè iudicent, si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident, ne vnde rectè mala redarguunt, inde per elationis impulsum in profundiora mergantur. Admonendi sunt subditi, ne cùm culpas præpositorum considerant, contra eos audaciores fiant: sed sic, si qua valdè sunt eorum praua, apud semetipsos dijudicent, vt tamen diuino timore constricti, ferre sub eis iugum reuerentiæ non recusent. Quod meliùs ostendimus, si Dauidis factum ad medium deducamus. (1. Reg. 24.) Saul quippe persecutor, cùm ad purgandum ventrem speluncam fuisset ingressus, illic cum viris suis Dauid inerat, qui iam tam longo tempore persecutionis, eius mala tolerabat. Cumque eum viri sui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos responsionibus, quia manum mittere in Christum Domini non deberet. Qui tamen occulte surrexit, & oram chlamydis eius abscidit. Quid per Saul, nisi mali rectores? quid per Dauid, nisi boni subditi designantur? Saulem igitur ventrem purgare, est prauos præpositos conceptam in corde malitiam vsque ad opera miseri odoris ostendere, & cogitata apud se noxia, factis exterioribus exequendo monstrare. Dauid namque Saulem ferire metuit, quia piæ subditorum mentes, ab omni se peste obtrectationis abstinentes, præpositorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cùm de imperfectione reprehendunt. Boni subditi, quando pro infirmitate sese abstinere vix possunt, vt extrema quædam atque exteriora præpositorum mala, sed tamen humiliter, loquantur, quasi oram chlamydis silenter incidunt, quia videlicet dum prælatæ dignitati saltem innoxiè & latenter derogant, quasi Regis superpositi vestem secant. Sed tamen ad semetipsos redeunt, seque vehementissimè vel de tenuissima verbi laceratione reprehendunt. Vnde bene & illic scriptum (1. Reg. 24.) est: *Post hac Dauid percussit cor suum, eò quòd abscidisset oram chlamydis Saul.* Facta præpositorum oris gladio ferienda non sunt, etiam cùm rectè reprehendenda iudicantur. Si quando verò contra eos vel in minimis lingua labitur, necesse est vt per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad semetipsum redeat. Et cùm quis præpositæ potestati deliquerit, eius contra se iudicium, à quo sibi prælatus est, perhorrescat. Nam cùm in præpositos delinquimus, eius ordinationi, qui eos nobis prætulit, obuiamus. Vnde Mo- (Exod. 16.) ses, cùm contra se & Aaron conqueri populum cognouisset, ait: *Nos enim quid sumus? Nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Dominum.*

Admo-

Admonendi sunt beneuoli subditi, vt sic alienis bonis congaudeant, quatenus habere & propria concupiscant: sic proximorum facta diligendo laudent, vt ea etiam imitando multiplicent. Ne si in hoc præsentis vitæ stadio ad certamen alienum deuoti fautores, sed pigri spectatores adsistant, & post certamen sine brauio remaneant, qui nunc in certamine non laborant: & tunc eorum palmas afflicti respiciant, in quorum nunc laboribus otiosi perdurant. Valdè quippe peccamus, si aliena bene gesta non diligimus: sed nihil mercedis agimus, si ea quæ diligimus, in quantum possumus, non imitamur. Dicendum est beneuolis subditis, quia si imitari bona minimè festinant, quæ laudantes approbant; sic eis virtutum sanctitas, sicut stultis spectatoribus ludicrarum artium vanitas placet. Illi namque aurigarum ac histrionum gesta fauoribus efferunt: nec tamen tales esse desiderant, quales illos conspiciunt esse quos laudant. Mirantur eos placita egisse, sed tamen similiter deuitant placere. Dicendum est beneuolis subditis, vt cùm proximorum facta conspiciunt, ad suum cor redeant: & de alienis actibus non præsumant, ne bona laudent, & agere recusent. Grauiùs quippe extrema vltione feriendi sunt, quibus placuit quod imitari noluerunt.

Cap. CIV. *De subditis.* ISIDORI.

PRopter peccatum primi hominis, humano generi pœna diuinitùs illata est seruitutis, ita vt quibus adspicit non congruere libertatem, his misericordiùs irroget seruitutem. Et licet peccatum humanæ originis per baptismi gratiam cunctis fidelibus dimissum sit, tamen æquus Deus ideò discreuit hominibus vitam, alios seruos constituens, alios dominos, vt licentia malè agendi seruorum, potestate dominãtium restringatur. Nam si omnes sine metu fuissent, quis esset qui à malis quempiam prohiberet? Inde & in gentibus reges principesque electi sunt, vt terrore suo populos à malo coërcerent, atque ad rectè viuendum legibus subderent. Quantùm attinet ad rationem, non est personarum acceptio apud Deum; qui mundi elegit ignobilia & contemptibilia, & quæ non sunt, vt ea quæ sunt destrueret, ne glorietur omnis caro, hoc est, carnalis potentia coram illo. Vnus enim Dominus æqualiter & dominis fert consultum, & seruis. Melior est subiecta seruitus, quàm elata libertas. Multi enim inueniuntur Deo liberè seruientes, sub dominis constituti flagitiosis: qui etsi subiecti sunt illis corpore, prælati tamen sunt mente. Lib.3.Sen. c.47.

Cap. CV. *De inuidis vel proteruis subditis.* GREGORII.

PLerumque subditi sub pastorali regimine constituti, dum valdè de se elati præsumũt, exprobrando ceteros dedignantur, dum singulariter summa existimant cuncta quæ agunt. Subtiliter itaque ab arguente discutienda sunt opera proteruorum, vt in quo sibi placent, ostendantur quia Deo displicent. Tunc proteruos meliùs corrigimus, cùm ea quę bene egisse se credunt, malè acta monstramus: vt vnde adepta gloria creditur, inde vtilis confusio subsequatur. Nonnumquam subditi, cùm se vitium proteruiæ minimè perpetrare cognoscunt, compendiosiùs ad correctionem veniunt, si alterius culpæ manifestioris, & ex latere requisitæ, improperio confundantur, vt ex eo quod defendere nequeunt, cognoscant se tenere improbè quod defendunt. Cùm proteruè Paulus Corinthios aduersùm se temerè inuicem videret inflatos, vt alius Apollô, alius Pauli, alius Cephæ, alius Christi se esse diceret, incestus culpam in medium deduxit, quæ apud eos & perpetrata fuerat, & incorrepta remanebat, dicens: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris quis habeat. Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tolleretur de medio vestrûm qui hoc opus fecit.* Ac si apertè dicat: Quid vos per proteruiam huius vel illius dicitis, qui per dissolutionem negligentiæ nullius vos esse mõstratis? Admonendi sunt inuidi subditi, vt perpendant quantæ cæcitatis sint, qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione contabescunt: quantæ infelicitatis sint, qui melioratione proximi deteriores fiunt: dumque augmenta alienæ prosperitatis adspiciunt,

Pastor.p.3. Admon.9. — 1.Cor.5.

apud semetipsos anxiè afflicti, cordis sui peste moriuntur. Quid inuidis infelicius, quos dum conspecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum verò bona, quæ habere non possunt, si diligerent, sua fecissent. Nostra nimirum sunt bona aliorum, quæ etsi imitari non possumus, amamus in alijs: & amantium fiunt, quæcumque amantur in nobis.

Ibid. & Moral. l. 6 c. 4.

Hinc ergò pensent inuidi, caritas quantæ virtutis est, quę alieni laboris opera, nostra sine labore facit. Dum se inuidi à liuore minimè custodiunt, in antiquam versuti hostis nequitiam demerguntur. De illo namque scriptum est: *Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum.* Quia enim ipse cœlum perdidit, condito hoc homini inuidit: & damnationem suam perditus, adhuc alios perdendo cumulauit. Cognoscant inuidi, quantis lapsibus subcrescentis ruinæ subiaceant: quia dum liuorem à corde non proijciunt, ad apertas operum nequitias deuoluuntur. Nisi enim Cain inuidisset acceptam fratris hostiam, minimè peruenisset ad eius extinguendam vitam. Vnde scriptum est; *Et respexit Dominus ad Abel & ad munera eius; ad Cain verò & ad munera eius non respexit. Iratusq; est Cain vehementer, & cœcidit vultus eius.* Itaque liuor sacrificij, fratricidij seminarium fuit. Nam quem meliorem se esse doluit, ne vtcumque esset, amputauit. Dicendum est inuidis, quia dum se ista intrinsecus peste consumunt, etiam quidquid in se aliud boni habere videntur, interimunt. Vnde scriptum est: *Vita carnium, sanitas cordis: putredo ossium, inuidia.* Per liuoris vitium ante Dei oculos pereunt, etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Ossa quippe per inuidiam putrescere, est quædam etiam robusta deperire. Ille verè est humilis subiectus in bonis, qui non est defensor in malis. Nam dum de malis suis subiectus arguitur, & contra verba arguentis accenditur, quando de bonis suis quasi humiliter titubat, per humilitatis vocem ornari appetit, non doceri.

Sap. 2. Gen. 4. Prou. 14.

Cap. CVI. Quòd secundùm sermonem prophetæ, culpa sua pereant, qui sacerdotum increpationes peruersa voluntate contemnunt. PROSPERI.

De vita contempl. l. 1. c. 22.

AD hęc quæ prædicta sunt, ego tunc: Sic (inquam) ista inuidiosis questibus iactas, & in sugillationem pontificum, vel certè ipsius pontificatus exaggeras, quasi non vbi ista legisti, quibus rationabiliter permoueris; ibi etiam illa sint, quę à vobis prætermissa, breuiter in excusationem officij sacerdotalis attingemus. Post illa verba, quibus negligentium finis sacerdotum ostenditur, de pontifice officium suum curante, propheta sic loquitur: *Si autem annuntiante te ad impium, vt à vijs suis conuertatur, non fuerit conuersus à via sua, ipse impius in iniquitate sua morietur, & tu animam tuam liberasti.* Hîc certè satis euidenter ostenditur, quòd siue proficiant, siue non proficiant auditores, tacere eis non debeant sacerdotes: nec ideò rei sint, si fortè eorum verba populi non audiunt, vel audita contemnunt, sed si ab eis corrigendis absistunt. Quia si nec exemplo vitę præpositorum suorum, nec verbo doctrinę populi contumaces emendati proficiunt, ipsi sibi caussa suę perditionis existunt, & doctores suos, quorum exempla simul ac verba despiciunt, inuoluere criminibus suis omnino non poterunt. Quod idem propheta euidentiùs alio loco prosequitur, dicens: *Speculator cùm viderit gladium venientem super terram, & cecinerit buccina, & annuntiauerit populo: audiens quisquis ille est, sonum buccinæ, & non se obseruauerit, veneritque gladius & tulerit eum, sanguis ipsius super caput eius erit: sonum buccinæ qui audiuit, & non se obseruauit, sanguis eius in ipso erit. Si autem se custodierit, animam suam saluabit.* Hîc quoque quid agere debeat, qui fungitur speculatoris officio, diuinus sermo satis ostendit: scilicet vt quando viderit venientem gladium super terram, hoc est, iram Dei super peccatores, operibus terrenis addictos, omnino non taceat, atque eis, quamdiu inhęserint iniquitatibus suis, imminere diuinę indignationis interitū denuntiare non desinat, sed clarè ac publicè arguat: quia hoc buccinę nomen insinuat, vt se à suis criminibus emendantes, supplicium futurę damnationis effugiant. Quòd si corripientem, si iram

Ezech. 33. Ezech. 33.

si iram futuram, quæ contemptoribus iam imminet, nuntiantem homines terreni despiciunt; sanguis eorum in ipsis erit, & sacerdos, qui eis peccata eorum non tacuit, pœnæ, quæ eos expectat, particeps esse non poterit.

Cap. CVII. *Cum quo damno anima sua ab Ecclesia, qua pauperes pascit, accipiunt illi, qui sibi de suo sufficiunt.* PROSPERI.

NEc illi qui sua possidentes, dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, vnde pauper victurus erat, accipiunt. De clericis quidem Spiritus sanctus dicit: *Peccata populi mei comedunt.* Sed sicut nihil habentes proprium, non peccata, sed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt: ita possessores non alimenta quibus abundant, sed aliena peccata suscipiunt. Ipsi quoque pauperes, si se possunt suis artificijs, aut laboribus expedire, non præsumant, quod debet debilis & infirmus accipere: ne fortè Ecclesia, quæ potest omni solatio destitutis necessaria ministrare, si omnes, etiam nihil indigentes, accipiant, grauata illis quibus debet subuenire non valeat. Qui autem Ecclesię seruiunt, & labori suo velut debita reddi oportere credentes, ea quibus opus non habent, aut accipiunt libenter, aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt, si putant quòd Ecclesię fideliter seruientes, stipendia terrena, ac non potiùs præmia ęterna percipiant. Sęcularis quippe militia, quia cœlestia non habet, terrena strenuè militantibus præstat. Vnde satis indignum est, si fidelis & operosa deuotio clericorum, propter stipendium temporale pręmia sempiterna contemnat. Quòd si quilibet minister Ecclesię nō habeat vnde viuat, non ei reddat hîc, sed necessaria præstet Ecclesia, vt in futuro præmium laboris recipiat, quod in hac vita iam spe Dominicæ promissionis exspectat. Illi quoque, qui velut idonei, nihil sibi quidem dari velut debitum poscunt, sed tamen Ecclesiæ sumptibus viuunt; non est meum dicere, quali peccato cibos pauperum pręsumendo suscipiant, qui Ecclesiam, quam iuuare de propriis facultatibus debuerant, suis expensis insuper grauant: propter hoc fortassis in congregatione viuentes, ne aliquos pauperes pascant, ne aduenientes excipiant, aut ne suum censum expensis quotidianis imminuant. Quòd si aliquid de fructibus suis Ecclesiæ velut pro ipsa expensa sua contulerint, non se præferant inani iactantia illis, quos nihil habentes pascit & vestit Ecclesia: quia perfectior est ille, qui se mundi rebus expoliat, aut qui cùm nihil habuerit, nec habere desiderat, quàm ille qui ex multis quę possidet, Ecclesię aliquid pręstat, ac se de eo quod pręstiterit, forsitan iactat. Dura sunt quę dico, nec ego diffiteor; dura sunt, sed obseruare nolentibus. Ceterùm si fiant ista, quę difficilia non facientibus sunt, statim facilia facientibus fiunt. Non ergo ea quę nolumus obseruare, impossibilitas nobis facit dura, sed nouitas. In vsum veniant, & neminem frequentata conturbabunt. Nam quæro, quid sit eorum, quę dixi, difficile. Vt homo id quod opus non habet, ab Ecclesia non accipiat: an, vt quod habet, sine caussa contemnat. Si propter hoc non vult sua relinquere, vt habeat vnde viuat; vt quid accipit vnde rationem reddat? vt quid peccatis alienis sua multiplicat?

De vita cō templ. l. 2. c. 10.

Ose 4.

Cap. CVIII. *Qui sint, qui etiam cum profectu animæ suæ, opibus sustentantur Ecclesiæ.* PROSPERI.

ITaque sacerdos, cui dispensationis cura commissa est, non solùm sine cupiditate, sed etiam cum laude pietatis, accipit à populo dispensanda, & fideliter dispensat accepta, qui omnia sua aut reliquit, aut Ecclesiæ rebus adiunxit, & se in numero pauperum paupertatis amore constituit, ita vt vnde pauperibus subministrat, inde & ipse tamquam pauper voluntarius viuat. Clerici quoque, quos pauperes aut voluntas, aut natiuitas fecit, cum perfectione virtutis, vitæ necessaria, siue in domibus suis, siue in congrega-

De vita cō templ. l. 2. c. 11.

gregatione viuentes, accipiunt: quia ad ea accipienda non eos habendi cupiditas ducit, sed cogit viuendi necessitas.

Cap. CIX. *Quid facere debeant Clerici, quorum infirmitas non potest sua contemnere.* PROSPERI.

De vita cōtempl. l. 2. c. 12.

ILli autem qui tam infirmi sunt, vt possessionibus suis renuntiare non possint, si ea quæ accepturi erant, dispensatori relinquant, nihil habentibus conferenda, sine peccato possident sua; quia & ipsi quodammodò sua relinquunt, quando proprijs contenti rebus, nihil eorum quæ labori vel ordini suo deberi arbitrantur, accipiunt. Quòd si putant ideò accipi debere eorum, quæ conferuntur Ecclesiæ, portionem, ne eam videantur abjicere, se verò non posse sua relinquere, quòd eis deforme sit inter suos pauperes reddi; nouerint esse deformius, possessores de eleemosynis pauperum pasci.

Cap. CX. *Quæ sint vera gaudia vel veræ diuitiæ, & quid impedimenti adferant bona præsentia amatoribus futurorum.* PROSPERI.

De vita cōtempl. l. 2. c. 13.

HEu quàm subtiliter nos ille decipiendi artifex fallit! quanta cæcitate oculos nostræ mentis obducit, ne discernamus gaudendi auidi, vnde iustiùs gaudeamus: aut ne cupientes augeri diuitijs, nouerimus quas quibus incomparabiliter præferamus. Nam gaudere quidem bonum est, sed qui gaudet, si non inde gaudet vnde debet, non potest bonum esse quod gaudet. Siquidem gaudet & raptor, cùm desiderata rapuerit; gaudet & ebriosus, cùm exoptatæ occasionem potationis inuenerit; gaudet & adulter, cùm ad delectationem fruendi corporis concupiti peruenerit. Sed cùm sit gaudere bonum, de his atque de huiuscemodi gaudere, grande est malum. Hæc & his similia sunt, vnde nos gaudere vult mundus, cum suis amatoribus periturus. Hæc sunt quæ repudiare debemus, vt de bona conscientia, de sanctitate morum, de acquisitione virtutum, de dono Dei & de promissione futuri regni, ineffabiliter gaudeamus. Ditari quoque diuitijs, grande est bonum. Sed inde ditari vnde non debeas, non est habenda facultas, sed detestanda calamitas. Nihil est enim calamitosius nihilque miserius eo, qui iniquis acquisitionibus crescit, quem locupletem fraudes faciunt ac rapinæ. Illæ nobis sunt ambiendæ diuitiæ, quæ nos ornare possunt pariter & munire: quas nec acquirere possumus inuiti, nec perdere: quæ nos contra impetus hostiles armant, à mundo discriminant, Deo commendant, ditant animos nostros atque nobilitant: nobiscum sunt, intra nos sunt. Diuitiæ nostræ credendæ sunt, pudicitia, quæ nos pudicos, iustitia, quæ iustos, pietas, quæ pios, humilitas, quæ humiles, mansuetudo, quæ mansuetos, innocentia, quæ innocentes, puritas, quæ puros, prudentia, quæ prudentes, temperantia, quæ temperantes, & caritas, quæ nos facit Deo & hominibus caros, virtutum potentes, sæculi contemptores ac bonorum omnium sectatores. Hæc sunt non omnium, sed sanctorum sanctæ virtutes: non diuitum superborum, sed humilium pauperum facultates: patrimonium cordium, diuitiæ incorruptibiles morum: quibus non abundant, nisi qui illis carnalibus ex corde renuntiant. Quæ quamuis & ipsa sint bona, vtpote à bono Deo creata, tamen quia sunt bonis malisque communia, student ea spiritales viri contemnere, quo possint ad illa incomparabiliter meliora, quæ sunt bonorum omnium propria, peruenire. Quoniam non est tale bonum quod habent & mali, quale illud est quod non habent nisi boni. Corporale bonum quando habent iniqui, ipsorum est præmiū: quando habent iusti, non est eorum præmium, sed tēporale solatium. Itē boni temporalis amissio, fit exercitium iusti, & iniusti supplicium: quia & iustus desiderio cœlestiū captus, omnia temporalia, siue habeat, siue amittat, omnino nō sentit: & iniquus id, quod cū delectatione habuit, sine dolore non perdit. Propterea igitur

tur eis qui militant Deo, fugiendę sunt ex toto corde diuitię. Quas qui habere volunt, sine labore non quęrunt, sine difficultate non inueniunt, sine cura non seruant, sine anxia delectatione non possident, sine dolore non perdunt. Apostolus autem Christi militibus dicit: *Volo vos sine solicitudine esse.* &, *Radix omnium malorum auaritia; quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis.* Ac sic census iste terrenus eis, à quibus vitiosè diligitur, non est voluptatum materia, sed dolorum. Quapropter expedit facultates Ecclesię possideri, vt inde viuant, qui non sęculo, cuius gaudia fugitiua repudiant, sed Deo deseruiunt, cuius ineffabilia bona desiderant. 1.Cor.7. 1.Tim.6.

Cap. CXI. Qualiter intelligatur quod dicit Apostolus, Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edunt. PROSPERI.

DE talibus dicere videtur Apostolus; *Qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt; & qui altario deseruiunt, cum altari participant.* Qui nisi hoc de contemptoribus facultatum suarum vellet intelligi, nunquam secutus adiungeret: *Ita & Dominus ordinauit his qui Euangelium annuntiant, de Euangelio viuere.* De Euangelio viuunt, qui nihil proprium habere volunt: qui nec habent, nec habere aliquid concupiscunt, non suorum, sed communium possessores. Quid est aliud de Euangelio viuere, nisi laborantem inde, vbi laborat, necessaria vitę percipere? Apostolus tamen, qui sic Euangelium prædicauit, vt nec de Euangelio viueret, sed necessaria sibi suis manibus ministraret, de se confidenter eloquitur: *Ego autem nullo horum vsus sum.* Et quare hoc dixerit secutus aperuit, dicens: *Expedit mihi mori, magis quàm vt gloriam meam quis euacuet.* Euacuari dicit gloriam suam, si ab eis, quibus prædicabat, voluisset accipere vitæ temporalis expensam. Nolebat quippe in præsenti laboris sui fructum, sed in futuro, recipere. Si ergo ille qui nihil habebat, noluit de Euangelio, vbi laborabat, sed suis manibus viuere, ne gloriam suæ mercedis amitteret: quid nos, qui propria nolumus, amore possidendi, non viuendi necessitate, relinquere, & accipere insuper volumus, non vnde viuamus, sed vnde censum nostrum incrementis damnabilibus augeamus? De vita contempl. Lib. 2. c.14. 1.Cor.9.

Cap. CXII. De vita & moribus Clericorum. AVGVSTINI.

PRopter quod volui & rogaui hesterno die, vt hodie frequentiùs conueniretis, hoc est quod dicturus sum. Vobiscum hic viuimus & propter vos viuimus, & intentio votumque nostrum est, vt apud Christum vobiscum sine fine viuamus. Credo autem ante oculos vestros esse conuersationem nostram, vt & nos dicere fortassis audeamus, quamuis multùm illi impares, quod dixit Apostolus: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Et ideò nolo, vt aliquis de nobis inueniat malè viuendi occasionem. *Prouidemus enim bona,* ait idem Apostolus, *non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.* Propter nos conscientia nostra sufficit nobis; propter vos fama nostra non pollui, sed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi atque distinguite. Duæ res sunt, conscientia & fama. Conscientia tibi, fama proximo tuo est necessaria. Qui fidens conscientiæ suæ, negligit famam suam, crudelis est, maximè in loco isto positus, de quo dicit Apostolus, scribens ad discipulum suum: *Circa omnes te ipsum bonorum operum præbe exemplum.* Vt ergò non vos diu teneam, præsertim quia ego sedens loquor, vos stando laboratis: nostis omnes, aut penè omnes, sic nos viuere in ea domo, quæ dicitur domus Episcopij, vt quantum possumus, imitemur eos sanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apostolorum: *Nemo dicebat aliquid proprium, sed erant illis omnia communia.* Quia forte aliqui vestrûm non sunt tam diligentes vitæ nostræ scrutatores, vt hoc sic nouerint, quomodo volo vos nosse: dico quid sit, quod breuiter dixi. Ego, quem Deo propitio videtis Episcopum vestrum, iuuenis veni ad istam ciuitatem, vt multi vestrûm nouerunt. Quærebam vbi constitue- 1.Cor.4. & 11. Rom.12. Tit.2. Cap.2.& 4.

rem monasterium, & viuerem cum fratribus meis. Spem quippe omnem sæculi reliqueram, & quod esse potui, nolui: non quæsiui tamen quod sum. Elegi in domo Dei abiectus esse, magis quàm habitare in tabernaculis peccatorum. Ab eis qui diligunt sæculum, secreui me: sed eis qui præsunt populis, non me coæquaui: nec in conuiuio Domini mei superiorem locum elegi, sed inferiorem & abiectum. Et placuit illi dicere mihi; Ascende sursum. Vsque adeò autem timebam Episcopatum, vt quoniam cœperat esse iam alicuius momenti inter Dei seruos fama mea, in quo loco sciebam non esse Episcopum, non illò accederem. Cauebam hoc, & agebam, quantum poteram, vt in loco humili saluarer, ne in alto periclitarer. Sed, vt dixi, Domino seruus contradicere non debet. Veni ad istam ciuitatem, propter videndum amicum, quem putabam me lucrari posse Deo, vt nobiscū esset in monasterio, quasi securus, quia locus habebat Episcopum. Apprehensus, presbyter factus sum, & per hunc gradum ad Episcopatum perueni. Non attuli aliquid, non veni ad hanc ecclesiam, nisi cum his indumentis, quibus illo tempore vestiebar. Et quia hoc disponebam esse in monasterio cum fratribus, cognito instituto & voluntate mea, beatæ memoriæ senex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc est monasterium. Cœpi boni propositi fratres colligere compares meos, nihil habentes, sicut nihil habebam, & imitantes me, vt quomodo ego tenuem paupertatulam meam vendidi, & pauperibus erogaui, sic facerent & illi qui mecum esse voluissent, vt de cōmuni viueremus: commune autem nobis esset magnum & vberrimum prędium ipse Deus. Perueni ad Episcopatum: vidi necesse habere Episcopum, exhibere humanitatem assiduam quibusque venientibus, siue transeuntibus. Quòd si non fecisset Episcopus, inhumanus diceretur. Si autem ista consuetudo in monasterio permissa esset, indecens esset: & ideò volui habere in domo ista Episcopi mecum monasterium clericorum. Ecce quomodò viuimus. Nulli licet in societate nostra habere aliquid proprium. Sed fortè aliqui habent: nulli licet. Si qui habent, faciunt quod non licet. Benè autem sentio de fratribus meis, & semper benè credens, ab hac inquisitione dissimulaui: quia & ista quærere, quasi malè sentire videbatur. Noueram enim & noui, omnes, qui mecum viuerent, nosse propositum nostrum, nosse legem vitæ nostræ.

Venit ad nos etiam presbyter Ianuarius, qui videbatur sua honestè erogando quasi consumpsisse, sed non consumpsit. Remansit illi quædam pecunia, id est, argentum, quod diceret esse filię suę. Filia ipsius, Deo propitio, in monasterio feminarum, & bonæ spei est. Gubernet illam Dominus, vt impleat quod de illa speramus, in illius misericordia, non in eius meritis. Et quia infra annos erat, & de sua pecunia nihil facere poterat: quamuis enim videremus fulgorem professionis, tamen lubricum timebamus ætatis: factum est vt ipsum argentum quasi puellæ seruaretur, vt cùm ad legitimos annos veniret, faceret inde quod virginem Christi deceret, quando optimè iam facere posset. Dum hæc exspectantur, cœpit ille morti propinquare. Qui diu tamquam de suo iurans, quia ipsius erat, non filiæ, testamentum fecit. Testamentum, inquam, fecit presbyter socius noster nobiscum manens, de Ecclesia viuens, communem vitam profitens. Testamentum fecit, heredes instituit. O dolor illius societatis! ô fructus natus non de arbore quam plantauit Dominus! Sed Ecclesiam scripsit heredem. Nolo munera ista, non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, societatem professus erat, hanc teneret, hanc exhiberet. Nihil habebat? testamentum non faceret. Habebat aliquid? non se nostrum socium, quasi Dei pauperem fingeret. Magnus mihi inde dolor est, fratres. Dico caritati vestræ: propter hunc dolorem statui hereditatem ipsam in Ecclesia non suscipere. Filiorum ipsius sit quod reliquit. Ipsi inde faciant quod voluerint. Videtur enim mihi, quia si eam suscepero, in isto facto, quod mihi displicet, & quod doleo, eius particeps ero. Hoc volui non latere caritatem vestram. Filia ipsius in monasterio est feminarum, & filius ipsius in monasterio virorum est. Ambos exheredauit: illam cum laude, istum cum elogio, id est, cum vituperatione. Commendaui autem Ecclesiæ, vt non accipiant ipsas portiunculas, quæ pertinent ad exheredatos, nisi cùm ad legitimam ætatem peruenerint. Hoc eis seruat Ecclesia. Deinde litem dimisit inter filios suos, in qua laboro.

Puella

Puella dicit; Meum est, nostis quia hoc dicebat semper pater meus. Puer dicit; Credatur patri meo, quia moriens mentiri non potuit. Et ista contentio quale malum est? Sed si pueri ipsi serui Dei sunt, litem hanc inter illos citò finimus. Audio illos vt pater, & fortè meliùs quàm pater ipsorum. Videbo quid sit iuris, sicut Dominus voluerit, cum paucis fratribus fidelibus honoratis, Deo propitio, de numero vestro, id est, de plebe ista, audio inter illos caussam, & sicut Dominus donauerit, finio. Tamen rogo vos, nemo me reprehendat, quia eius hereditatem nolo suscipiat Ecclesia. Primò, quia factum illius detestor. Deinde, quia institutum meum est.

Multi laudant quod dicturus sum, sed aliqui & reprehendunt: vtrisque facere satis valdè difficile est. Audistis modò cùm Euangelium legeretur, *Cantauimus vobis, & non saltastis: planximus, & non luxistis. Venit Ioannes Baptista non manducans neque bibens, & dicunt; Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt; Ecce homo vorax, potator vini, & amicus publicanorum.* Matth. 11. Quid ergo facio inter illos, qui parant me reprehendere, & dentes in me ducere, si suscepero hereditates eorum, qui filios suos irati exheredant? Iterùm quid sum facturus eis, quibus canto, & nolunt saltare: qui dicunt; Ecce quare nemo donat ecclesię Hipponiensi aliquid? ecce quare non eam faciunt, qui moriuntur, heredem? quia Episcopus Augustinus de bonitate sua (laudando enim mordent, labijs mulcent, & dentem figunt) donat totum, non suscipit. Planè suscipio; profiteor me suscipere oblationes bonas, oblationes sanctas. Si quis autem irascitur in filio suo, & moriens exheredat eum; si viueret, non eum placarem? non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo volo vt habeat pacem, cujus appeto hereditatem? Sed planè si faciat quod sæpè hortatus sum. Vnum filium habet? putet Christum alterum: duos habet? putet Christum tertium: decem habet? Christum vndecimum faciat, & suscipio. Quia ergo feci hoc in quibusdam rebus, iam volunt bonitatem meam vel commendationem famæ meæ in aliud vertere, vt alio modo me reprehendant, quia oblationes deuotorum hominum nolo suscipere. Considerent quàm multa susceperim. Quid opus est ea numerare? Ecce vnam dico, filij Iuliani hereditatem suscepi. Quare? quia sine filijs defunctus est. Bonifacij hereditatem suscipere nolui, non misericordia, sed timore. Nauiculariam nolui esse Ecclesiam Christi. Multi sunt quidem, qui etiam de nauibus acquirunt. Tamen vna tentatio si esset, si iret nauis & naufragaret, homines ad tormenta daturi eramus, vt de submersione nauis secundùm consuetudinem quæreretur, & torquerentur à Iudice qui essent de fluctibus liberati. Sed non eos daremus. Nullo pacto enim hoc facere deceret Ecclesiam. Onus ergo fiscale persolueret, sed vnde persolueret? enthecam nobis habere non licet. Non est Episcopi seruare aurũ, & reuocare à se mendicantis manum. Quotidie tã multi petunt, tam multi gemunt, tam multi nos inopes interpellant, vt plures tristes relinquamus, quia vt possimus dare omnibus non habemus. Non habemus ergo enthecam. Propter naufragium ergo hoc vitandum feci, non donãdo. Nemo ibi me laudet, sed nemo & vituperet. Planè, quando donaui filio quod iratus pater moriens abstulit, benefeci. Laudent, qui volunt; parcant, qui laudare nolunt. Quid pluribus, fratres mei? Quicumque vult, exheredato filio, heredem facere Ecclesiam, quærat alterum qui suscipiat, non Augustinum: imò, Deo propitio, neminem inueniat. Quàm laudabile factum sancti & venerandi Episcopi Aurelij Carthaginiensis, quomodo impleuit os omnium, qui sciunt, laudibus Dei? Quidam cùm filios non haberet, neque speraret, res suas omnes, retento sibi vsufructu, donauit Ecclesiæ. Nati sunt illi filij, & reddidit Episcopus nec opinanti, quæ illi donauerat. In potestate habebat Episcopus non reddere; sed iure fori, non iure cœli.

Sanè etiam hoc nouerit caritas vestra, dixisse me fratribus meis, qui mecum manent, vt quicumque habet aliquid, aut vendat, aut eroget, aut donet, aut commune illud faciat. Ecclesiam habet, per quam nos Deus pascit. Et dedi dilationem vsque ad Epiphaniam, propter eos qui vel cum fratribus suis non diuiserunt, & dimiserunt quod habent apud fratres suos: vel nondum de re sua aliquid egerunt, quia exspectabatur ætas legitima. Faciant inde quod volunt, dum tamen sint pauperes mecum, simul exspectemus miseri-

cordiam Dei. Si autem nolunt, qui fortè nolunt, certè ego sum, qui statueram, sicut nostis, nullum ordinare clericum, nisi qui mecũ vellet manere: vt si vellet discedere à proposito, rectè illi tollerem clericatũ, quia desereret sanctæ societatis promissum, cœptumq; consortiũ. Ecce in conspectu Dei, & vestro muto consilium. Qui volunt habere aliquid propriũ, quibus non sufficit Deus & Ecclesia eius, maneant vbi volunt, & vbi possunt; non eis aufero clericatũ. Nolo habere hypocritas. Malum est quis nesciat? malum est, cadere à proposito: sed peius est, simulare propositum. Ecce dico, audite: Qui societatem communis vitæ iam susceptam, quæ laudatur in Apostolorum Actibus, deserit, à voto suo cadit, à professione sancta decidit. Obseruet iudicem, sed Deum, non me: ego ei non aufero clericatum. Quantum sit periculum, ante oculos eius posui, faciat quod vult. Noui enim, quia si aliquem hoc facientem degradare voluero, non ei deerunt patroni, non ei deerunt suffragatores, & hic, & apud Episcopos, qui dicant: Quid mali fecit? non potest tecum tolerare vitam istam, extra Episcopium vult manere, de proprio viuere: ideòne debet perdere clericatum? Ego scio, quantum mali sit, profiteri sanctum aliquid, nec implere. *Vouete*, inquit, *& reddite Domino Deo vestro*. & ; *Melius est non vouere, quàm vouere, & non reddere*. Virgo est, & si numquam fuerit in monasterio, & virgo sacra est; nubere illi non licet, esse in monasterio non compellitur. Si autem cœpit esse in monasterio, & deseruit, & tamen virgo est, dimidia ruit. Sic & clericus duas res professus est, & sanctitatem, & clericatum; interiùs sanctitatem. Nam clericatum propter populum suum Deus imposuit ceruicibus ipsius. Magis onus est, quàm honor. Sed quis sapiens, & intelligit hæc? Ergo professus est sanctitatem, professus est communiter viuendi societatem: professus est quàm bonum, & quàm iocundum habitare fratres in vnum. Si ab hoc proposito ceciderit, & extrà manens clericus fuerit, dimidius & ipse cecidit. Quid ad me? non eum iudico. Si foris seruat sanctitatem, dimidius cecidit. Si intus habuerit simulationem, totus cecidit. Nolo habeat necessitatem simulandi. Scio quomodo homines ament clericatum. Nemini eum tollo nolenti mecum communiter viuere: habet Deum, qui mecum manere vult, si paratus est pasci à Deo per Ecclesiam ipsius, non habere aliquid proprium, sed aut erogare pauperibus, aut in commune mittere, maneat mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem: sed videat vtrùm habere possit fœlicitatis æternitatem. Sufficiant hæc nunc interim caritati vestræ: quod egero cum fratribus meis, annuntiabo vobis. Spero enim bona, quòd omnes mihi libenter obediant, nec inuenturus sum aliquos habere aliquid, nisi aliqua necessitate religionis, non occasione cupiditatis. Quod ergò egero, post Epiphaniam caritati vestræ in Domini volũtate nuntiabo. Et quomodo litem finiero inter duos fratres, filios presbyteri Ianuarij, non vobis tacebo. Multa loquutus sum, date veniã loquaci senectuti, sed timidæ infirmitati. Ego, sicut videtis, per ætatem modò senui: sed per infirmitatem corporis, olim senex fui. Tamen si Deo placet, quod dixi, modò ipse det vires, non vos desero. Orate pro me, vt quantum inest anima in hoc corpore, & qualescumque vires suppetunt, in verbo Dei seruiam vobis. Amen.

Cap. 2. & 4. — Psal. 75. — Eccles. 5.

Cap. CXIII. Sermo II. De vita & moribus Clericorum. AVGVSTINI.

1. Cor. 4. CAritati vestræ hodie de nobis ipsis sermo reddendus est. Quod enim ait Apostolus, *Spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus*. Qui nos amant, quærũt quod laudent in nobis: qui autem nos oderunt, detrahunt nobis. Nos autem in vtroque medio constituti, adiuuante Domino Deo nostro, & vitam nostram, & famam nostram sic custodire debemus, vt non erubescant de detractoribus laudatores. Quomodo autem viuere velimus, quomodo Deo propitio iam viuamus, quamuis de scriptura sancta multi noueritis, tamen ad commemorandos vos, ipsa de libro Actuum Apostolorum vobis lectio recitabitur, vt videatis vbi descripta sit forma, quam desideramus

mus implere. Dum ergò recitatur, vos intentissimos esse volo, vt post eius recitationem, quod constitui, loquar, Domino donante, intentioni vestræ. Cumque Act.4.
diaconus Lazarus legeret, *Cùm orassent, motus est locus in quo erant congregati, & impleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentium erat anima vna & cor vnum: & nemo eorum quæ possidebat, dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant testimonium Apostoli resurrectionis Domini Iesu, gratiaque magna erat super omnes illos. Neque enim egens quisquam fuit inter illos. Quotquot enim possessores prædiorum vel domorum erant vendentes afferebant pretia illorum, & ponebant ante pedes Apostolorum. Distribuebatur autem singulis, prout cuique opus erat.* Cumque Lazarus diaconus recitaret, & Episcopo codicem tradidisset, Augustinus Episcopus dixit: Et ego legere volo: plus enim me delectat huius verbi esse lectorem, quàm verbi mei disputatorem. *Cùm orassent, motus est locus, in quo erant congregati, & impleti omnes Spiritu sancto, loquebantur verbum Dei cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentium erat anima vna & cor vnum. Et nemo eorum quæ possidebat, dicebat aliquid suum esse, sed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant testimonium Apostoli resurrectionis Domini Iesu, gratiaque magna erat super omnes illos. Neque enim egens quisquam fuit inter illos. Quotquot enim possessores prædiorum vel domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, & ponebant ante pedes Apostolorum. Distribuebatur autem singulis, prout cuique opus erat.*

Cumque Episcopus legisset, dixit: Audistis quid velimus, orate vt possimus. Contigit autem quædam necessitas, vt hæc diligentiùs agerem. Quoniam sicut iam nostis, presbyter in nostra societate constitutus, quali societati perhibet testimonium lectio, quam modò cùm recitaremus, audistis; moriens testamentum fecit, quia habuit vnde faceret. Erat quod diceret suum, cùm in ea societate viueret, vbi nemini licebat dicere aliquid suum, sed esse illis omnia communia. Si quis dilector & laudator noster apud detractorem nostrum prædicaret istam societatem, & diceret; Cum Episcopo Augustino sic viuunt omnes cohabitatores eius, quomodo scriptum est in Actibus Apostolorum; continuò ille detractor caput mouens, dentem promouens, diceret: Ita verò, sic ibi viuitur quomodo dicis? Quare mentiris? quare falsa laude honoras indignos? Nónne ibi modò in eorum societate positus presbyter testamentum fecit, & quod habuit, quomodo voluit, disposuit & reliquit? Certè omnia ibi sunt communia, certè nemo dicit aliquid suum. Sub his verbis quid ageret laudator meus? nónne os eius quasi plumbo oppilaret ille detractor? nónne illum laudasse pœniteret? nónne reuerentia perfusus, & illius sermone confusus, vel nobis, vel testatori illi malediceret? Hæc fuit necessitas, vt ad istam diligentiam veniremus. Nuntio ergo vobis vnde gaudeatis. Omnes fratres & clericos meos, qui mecum habitant, presbyteros, diaconos, subdiaconos, & Patricium nepotem meum, tales inueni, quales desideraui. Sed sunt qui de sua qualicumque paupertate quod statuerant, nondum fecerunt. Hi sunt, Valens subdiaconus, & paulò antè dictus nepos meus subdiaconus: & matris vita impediebat, quia inde viuebat. Exspectabatur in illo etiam legitimæ ætatis accessus, vt quod faceret, firmissimè faceret. Nondum autem fecit, quia ipsos agellos habet cum suo fratre communes, & subindiuisos eos possident. Sic autem eos cupit Ecclesiæ conferre, vt inde alantur qui sunt in proposito sanctitatis, quousque in hac vita degunt. Scriptum est enim, & hoc Apostolus loquitur: *Quisquis autem suis,* 1.Tim.5.
& maximè domesticis, non prouidet fidem denegat, & est infideli deterior. Adhuc autem mancipia sunt ei similiter cum fratre communia, nondum diuisa. Disponit ea manumittere: non potest antequam diuidantur. Quid enim ad se pertineat, adhuc ignorat. Ad ipsum sanè, quia maior est, pertinet diuisio, & ad fratrem eius electio: & ipse frater eius Deo seruit, & subdiaconus est cum sancto fratre meo, & Coëpiscopo Seuero in ecclesia Mileuitana. Hoc agitur, hoc sine dilatione peragendum est, vt illi seruuli diuidantur, & manumittantur, & sic det Ecclesiæ, vt eorum excipiat alimentum. Nepos autem meus, ex quo conuersus est, & mecum esse cœpit, impediebatur & ipse aliquid de agellulis suis agere, inuita vsufructuaria matre sua, quæ hoc anno defuncta est. Inter ipsum & sorores eius

sunt quædam, in Christi adiutorio citò finienda, vt & ipse faciat quod Dei seruum decet, & quod ipsa professio & ista exigit lectio.

Diaconus Faustinus (sicut penè omnes nostis) hîc de militia sæculi ad monasterium conuersus est: hîc baptizatus, inde diaconus ordinatur. Sed quia exiguum est quod videtur possidere, sicut Iurisperiti loquuntur, iure, non corpore, reliquerat illud, & ab eius fratribus tenebatur. Numquam inde cogitauit, ex quo conuersus est, nec ipse aliquid quæsiuit à fratribus suis, nec ab illo aliquid est quæsitum. Modò quia ventum est ad hunc articulum temporis, cum consilio meo diuisit ipsam rem: & dimidiam donauit fratribus suis, dimidiam ecclesiæ pauperi, in loco eodem constitutæ. Diaconus Seuerus sub qua Dei disciplina & flagello sit, nostis: lumen tamen non perdidit mentis. Vnam domum hîc emerat propter matrem & sororem suam, quas de sua patria huc desiderabat adducere. Emerat autem, non sua pecunia, quam non habebat, sed ex consolatione religiosorum virorum, quos mihi quærenti etiam nominans indicauit. De ipsa non possum dicere quid fecerit, aut quid disponet, nisi quia ipse totum in mea posuit voluntate, vt quidquid ipse vellem, hoc inde fieret. Sed habet quasdam caussas cum matre sua, quarum caussarum me Iudicem poscit: vt cùm illæ caussæ fuerint terminatæ, fiat de ipsa domo quod ego voluero. Quid autem velle potero, Deo regente, nisi quod iustitia iubet, & pietas postulat? Habet etiam in patria sua aliquos agellos: disponit eos sic distribuere, vt etiam illic in ipso loco positæ pauperi largiatur ecclesiæ. Diaconus Hipponiensis homo pauper est, quid alicui conferat, non habet: tamen de laboribus suis, antequam esset clericus, emerat aliquos seruulos, hodie illos in conspectu vestro manumissurus est Episcopalibus gestis. Diaconus Eradius ante vestros oculos versatur: opera eius lucent coram oculis nostris; de opere eius & expensa pecunia memoriam sancti Martyris habemus. De pecunia sua emit etiam possessionem ex consilio meo. Nam ipsam pecuniam volebat per manus meas erogari, sicuti mihi placeret. Ego si pecuniæ auidus essem, aut necessitates ipsas meas, quas pro pauperibus habeo, in hac caussa plùs curarem, pecuniam acciperem. Quare? dicit aliquis. Quia possessio illa, quæ ab illo empta, & Ecclesiæ donata est, adhuc nihil præstat Ecclesiæ. Minus enim habebat ad pretium. Et quia mutuatus fuerat, hoc de eius adhuc fructibus redditur. Homo sum senex: quantus mihi de illa possessione potest fructus accedere? Numquid promitto mihi tot annos esse victurum, donec suum pretium illa persoluat? Quod ergo vix diu partibus reddit, de proximo haberem totum, si accipere voluissem. Non feci, aliud attendi. Fateor enim vobis, & ipsa suspecta mihi adhuc eius ætas fuit: ac verebar, ne, fortè, vt sunt homines, matri eius hoc displiceret, & diceret, inductum à me fuisse adolescentem, vt bona eius paterna consumerem, & eum egentem relinquerem. Ideò volui eius pecuniam in illa possessione seruari, vt si aliquid (quod Deus auertat) aliter quàm volumus euenisset, redderetur villa, ne culparetur Episcopi fama. Scio enim quantum vobis sit necessaria fama mea. Nam mihi sufficit conscientia mea. Emit etiam spatium ab ista posteà Ecclesia, notum vobis; & sua pecunia ædificauit domum, & hoc nostis. Ante paucos dies, priusquam sermonem de hac re haberem vobiscum, eam donauit Ecclesiæ. Exspectabat enim vt eam perficeret, & perfectam donaret. Fabricandi autem domum necessitas illi nulla erat, nisi quia cogitauit matrem suam huc esse venturam. Si antè venisset, in re filij sui habitaret: modò si venerit, in opere filij sui habitabit. Testimonium ei perhibeo: pauper remansit, sed in caritatis possessione permansit. Aliqui seruuli ei reliqui fuerant, iam quidem in monasterio viuentes, quos tamen gestis Ecclesiasticis manumissurus est hodie. Nemo ergò dicat, diues est, nemo existimet, nemo malè loquatur, nemo seipsum & animam suam suis dentibus laniet. Pecuniam nullam habet seruatam, vtinam quam debet, restituat. Ceteri, id est, Subdiacones, pauperes sunt, Deo propitio, misericordiam Dei exspectant. Vndè ipsi faciant, non habent: nullas habentes facultates, finierunt mundi cupiditates. Viuunt nobiscum in societate communi. Nemo eos distinguit ab eis qui aliquid attulerunt, Caritatis vnitas præponenda est terrenæ commodo hereditatis.

Restant Presbyteri: sic enim ad eos gradatim ascendere volui. Citò dixerim, pauperes

res Dei sunt nihil ad domum societatis nostræ attulerunt, nisi ipsam, qua nihil est carius, caritatem. Verumtamen quoniam scio natos fuisse rumores de diuitijs ipsorum, non à me ad aliquid compellendi, sed vobis meo sermone purgandi sunt. Vobis dico, qui fortè nescitis: nam vestrûm plurimi sciunt. Presbyterum Leporium, quamuis sæculi natalibus clarum, & apud suos honestissimo loco natum, tamen iam Deo seruientem, cunctis, quæ habebat, relictis, inopem suscepi. Non quia nihil habuit, sed quia iam fecerat, quod lectio ista persuadet. Hic non fecit, sed nos scimus & vbi fecit. Vnitas Christi est, Ecclesia vna est. Vbicunque fecit opus bonum, pertinet & ad nos, si congaudeamus. Hortus est vnus, vbi nostis. Ibi monasterium suis constituit, quia & ipsi Deo seruiunt. Ille hortus ad Ecclesiam non pertinet, nec ad ipsum. & ad quem? dixerit aliquis. Ad illud, quod ibi est, monasterium. Sed quod verum est, vsque ad hoc tempus curam pro illis ita gerebat, vt sumptus periculos, quibus sustentantur, apud se haberet, & eis ipse (vt videbatur) impenderet. Sed ne propter hoc daretur locus hominibus suspiciones suas rodentibus, & ventrem non implentibus, hoc placuit & mihi & ipsi, vt sic se illi transfigant, quasi iste iam de sæculo exierit. Numquid enim, cùm obierit ipse, illis dispensatorus est aliquid? Meliùs est vt videat illos benè versantes, & regente Deo, in disciplina Christi sic viuentes, vt de illis tantummodò gaudeat, non eorum necessitatibus occupetur. Pecuniam non habet, quam suam dicere possit. Habebat Xenodochium ædificandum, quod modò videtis ædificatum. Ego illi iniunxi, ego iussi: obtemperauit mihi libentissimè, & sicut videtis, operatus est. Quomodo etiam meo iussu basilicam ad octo martyres fabricauit, de his quæ per vos Deus donauit. Cœpit enim de pecunia, quæ data erat Ecclesiæ propter Xenodochium. Et cùm cœpisset ædificare, vt sunt religiosi desiderantes opera sua in cœlo scribi, adiuuerunt prout quisque voluit, & fabricauit. Opus ante oculos habemus. Omnis homo quid factum sit, videt. De pecunia, quia non habet, mihi credat. Dentem compescant, ne frangant. Emerat de ipsa pecunia Xenodochij quamdam domum in carraria, quam sibi existimabat propter lapides profuturam. Sed lapides eius domus fabricæ necessarij non fuerunt, quoniam aliunde prouisi sunt. Domus ergò ipsa sic remansit. Pensionem præstat, sed Ecclesiæ, non presbytero. Nemo ampliùs dicat, in domum presbyteri, ad domum presbyteri, amè domum presbyteri. Ecce vbi est domus presbyteri: vbi est domus mea, ibi est domus presbyteri. Alibi non habet domum, sed vbicumque habet Deum.

Quid ampliùs quæritis? nisi quia me illud memini etiam promisisse, vt ad vos perferrem, quid egissem inter duos, fratrem videlicet & sororem, filios Ianuarij presbyteri, quia orta inter illos fuerat controuersia pecuniaria: sed tamen sicut inter fratres, salua Deo propitio caritate. Promiserâ ergo audire, vt inter illos, quidquid esset iudicandum, finirem. Parauerам me Iudicem, sed antequam iudicarem, ipsi, quod iudicaturus eram, finierunt. Non inueni vnde iudicarem, sed vnde lætarer. Acquieuerunt omnino concorditer voluntati meæ & consilio meo, vt pares essent in pecunia, quam reliquit pater eorum, Ecclesia renuntiante, post sermonem meum. Locuturi sunt homines. Sed & quodlibet homines loquantur, qualicumque aura flante perducetur inde aliquid ad aures meas: & si tale fuerit, vt sit iterùm necesse nos purgare, respondebo maledicis, respondebo detractoribus, respondebo incredulis, non nobis credentibus præpositis suis. Respondebo, vt potero, quod Dominus dederit. Interim modò non est necesse, quia nihil fortè dictum sunt. Qui nos amant, liberè gaudebunt: qui nos oderunt, tacitè dolebunt: tamen si linguas exercuerint, audient Deo propitio vobiscum responsionem meam, non litem meam. Non enim homines nominaturus sum & dicturus, Ille hoc dixit, Iste sic detraxit: cùm fortasse etiam ad me falsa, quia & hoc potest fieri, perferantur. Veruntamen quæcumque perlata fuerint, si oportere videbitur, loquar inde caritati vestræ. Ante oculos vestros volo sit vita nostra. Scio quia quærentes licentiam malè faciendi, quærunt sibi exempla malè viuentium, & multos infamant, vt socios inuenisse videantur. Ideò quod nostrum est fecimus, plùs quid faciamus, non habemus. Ante vestros oculos sumus, nullius aliquid desideramus, nisi bona opera vestra. Et vos exhortor, fratres mei, si aliquid

vultis

vultis clericis dare, sciatis quia non debetis vitia eorum fouere contra me. Omnes offerte quod vultis, offerte de voluntate vestra. Quod commune erit, distribuetur vnicuique prout cuique opus erit. Gazophylacium attendite, & omnes habebimus. Valde me delectat, si ipsum fuerit præsepe nostrum, vt nos simus iumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det birrum vel lineam tunicam, seu aliquid, nisi in commune. De communi accipiam mihi ipsi, cùm sciam commune me velle habere quidquid habeo. Nolo talia offerat sanctitas vestra, quibus ego solus quasi decentiùs vtar. Offeratur mihi, verbi gratia, birrum pretiosum. Fortè decet Episcopum, quamuis non deceat Augustinum, id est, hominem pauperem de pauperibus natum. Modò dicturi sunt homines, quia inueni pretiosas vestes, quas non potuissem habere vel in domo patris mei, vel in illa sæculari professione mea. Non decet. Talem debeo habere, qualem possum, si non habuerit, fratri meo dare, qualem potest habere presbyter, qualem potest habere decenter diaconus & subdiaconus, talem volo accipere, quia in commune accipio. Si quis meliorem dederit, vendo: quod & facere soleo, vt quando non potest vestis esse communis, pretium vestis sit commune, vendo & erogo pauperibus. Si hoc eum delectat, vt ego habeam, talem det de qua non erubescam. Fateor enim vobis, de pretiosa veste erubesco: quia non decet hanc professionem, non decet hanc admonitionem, non decet hæc membra, non decet hos canos.

Etiam illud dico, si fortè in nostra domo, in nostra societate æger est aliquis, vel post ægritudinem, vt necesse sit eum ante horam prandij reficere, non prohibeo religiosos vel religiosas mittere eis quod videtur vt mittant. Prandium tamen & cœnam extrà nemo habebit. Ecce dico, auditis? audiunt. Qui habere voluerit proprium, & de proprio viuere, & contra ista præcepta nostra facere, parum est vt dicam, non mecum manebit, sed nec clericus erit. Dixeram enim, & scio me dixisse, vt si nollent suscipere socialem vitam mecum, non illis tollerem clericatum: sed seorsum manerent, & seorsum viuerent, quomodo nossent, Deo viuerent, & tamen ante oculos posui, quantum mali sit, à proposito cadere. Malui enim habere cæcos vel claudos, quàm plangere mortuos. Qui enim hypocrita est, mortuus est. Quomodo ergo, quicumque voluisset extrà manere, & de suo viuere, non ei tollerem clericatum: ita modò, quia placuit illis, Deo propitio, socialis hæc vita, quisquis cum hypocrisi vixerit, quisquis inuentus fuerit habens proprium, non illi permitto, vt indè faciat testamentum, sed delebo eum de tabula clericorum. Interpellet contra me mille Concilia, nauiget contra me quò voluerit, sit certè vbi potuerit. Adiuuabit me Dominus, vt vbi ego Episcopus sum, ille clericus esse non possit. Audistis? audierunt. Sed spero in Deum nostrum & misericordiam eius, quia sicut dispositionem meam istam hilariter acceperunt, sic eam purè fideliterque seruabunt. Dixi aliquid suum non habere presbyteros cohabitatores meos, inter quos est & presbyter Barnabas. Sed & de illo audiui quædā fuisse iactata. Ante omnia, quia emit villam à dilecto & honorabili filio meo Eleusino. Hoc falsum est. Monasterio donauit ille, non vendidit. Ego sum testis. Quid amplius quæratis ignoro. Ego sum testis. Donauit ille, nō vendidit. Sed dū non creditur donare potuisse, creditus est vēdidisse. Beatus homo qui iam bonū opus fecit, vt non crederetur. Tamē vel modò credite, & detractores audire libenter desinite. Iam dixi, ego sum testis. Dictū est de illo, quòd anno præpositurę suæ per industriā debita fecerit; vt dū volo ego reddi debita, darem illi licentiam poscendi fundum Victorianensem, tāquam dixisset mihi; Vt reddam debita mea, da mihi in decem annos fundū Victorianensē. Et hoc falsum est: sed fuit vnde rumor nasceretur. Fecit debita reddenda, à nobis reddita sunt partim vnde potuerunt. Remansit aliquid quod non debebatur etiā monasterio illi, quod per ipsum Deus instituit. Cùm ergo remansisset, cœpimus quærere vnde debitum redderemus. Ad conductionem ipsius fundi nullus accessit, nisi quadraginta solidorum offerens pēsionem. Sed vidimus fundum ampliùs posse dare, vt celeriùs debitum redderetur; & commisi fidei eius, vt de ipsa conductione lucra non requirerent fratres: sed quidquid daret fundus, de ipsis fructibus imputarent ad debitum. Fide agitur. Paratus est presbyter, vt alium constituam, qui de fructibus fratribus reddat. Ex

nu-

numero vestro sit aliquis cui hoc committam, ex numero ipsorum qui ad nos talia pertulerunt. Sunt enim in vobis homines religiosi, si qui eum rumorem falsò reprehensum esse doluerunt, & tamen crediderunt factum. Ex ipsis ergo aliquis veniat ad nos, suscipiat possessionem. Omnes fructus pretijs suis fideliter vendat, vt reddi possit faciliùs quod debetur, & hodie recedat inde cura presbyteri. Locus etiam ipse, vbi monasterium constitutum est, à memorato honorabili filio meo Eleusino, ipsi presbytero Barnabæ donatus est. Antequam ordinaretur presbyter, in ipso loco monasterium instituit. Sed tamen quia nomine ipsius donatus erat locus, mutauit instrumenta, vt nomine monasterij possideatur. De fundo Victorianensi ego rogo, ego peto, vt si quis religiosus est, fide agat, & exhibeat Ecclesiæ istam operam, vt citò debitum reddam. Quòd si nemo de laicis fuerit inuentus, ego præpono alium, iste illuc non accedet. Quid vultis amplius? Nemo laceret seruos Dei, quia non expedit lacerantibus. Seruis Dei quidem merces falsis detractionibus crescit, sed crescit etiam pœna detrahentibus. Non sine caussa dictum est: *Gaudete & exultate*, quando detrahunt de vobis dicentes falsa, *quia merces vestra magna est in cælis*. Nolumus cum detrimento vestro magnam habere mercedem. Minùs ibi habeamus, & tamen vobiscum ibi regnemus. Matth. 5.

EXPLICIT.

QVia ergò constat, sanctam Ecclesiam prædictorum Patrum exempla sequi debere, quorum noscitur documentis post Apostolica instituta vbertim coruscare: debent non solùm Prælati imitando, verùm etiam subditi obsequendo, vsquequaque studere, qualiter eorum exemplis & doctrinis parentes, ad felicitatis gaudia, quò illi præcesserunt, valeant peruenire. Quoniam sicut hi, qui eorum doctrinis & exemplis summa deuotione obediunt, æternis gaudijs inferuntur: ita nimirum ea sectari nolentes, æternis supplicijs mancipantur. Memoratas itaque sanctorum Patrum sententias, quibus clericalis ordo ad bene viuendum instruitur, sedulè perlegat & diligenter pertractet, quisquis canonicam professus est vitam. Quas cùm bene perscrutatus fuerit, patenter inueniet, quòd illi non eneruatè, sed religiosè viuendum sit.

Cap. CXIV. *Quæ præcepta specialiter monachis, quæ generaliter ceteris conueniant Christianis.*

PRopter quorumdam simplicium verba, qui religiosis & eruditis viris sese admonentibus ac redarguentibus plerumque obijcere solent, solos monachos scripturarum sanctarum præcepta obseruare debere; operę pretium duximus, quædam Euangelica atque Apostolica quàm breuissimè ad medium deducere præcepta; vt hæc huiuscemodi imperiti homines audientes, hisque aurem cordis accōmodantes, intelligant quæ sibi, quę monachis conueniant obseruare præcepta. Qui enim mente & corpore vult contemnere sæculum, & pauperem sequi Christum, audiat ipsum dicentem in Euangelio: *Si vis perfectus esse, vade & vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni, sequere me.* & iterùm: Matth. 19. *Omnis qui reliquerit domum, aut fratres, aut patrem, aut matrem, aut agros propter me, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Ad discipulos autem: *Vos*, inquit, *qui reliquistis omnia, & secuti istis me, sedebitis super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël.* Ibid. c. 19. Hæc & huiuscemodi præcepta solis specialiter congruunt monachis: & quantò singularia, tantò & præcipua. Dicit etiam idem Saluator generaliter omnibus: *Omnis qui venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animā suam, non potest meus esse discipulus.* & iterùm: *Qui amat filium aut filiā super me, non est me dignus.* & *Qui non accipit crucem suā & sequitur me, non est me dignus.* & iterùm: Luc. 14. Matth. 10. *Qui non renuntiauerit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.* & iterùm: *Omnia quæcumque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* & iterùm: *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud* Matth. 7. Matth. 6.

Matth. 6. *Patrem vestrum.* Item: *Thesaurizate vobis thesauros in cælo, vbi nec ærugo, nec tinea demo-*
Luc. 21. *liuntur.* Item: *Attendite vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis*
Matth. 5. *huius vitæ.* Item: *Dico autem vobis: Nolite resistere malo.* & *Diligite inimicos vestros: bene-*
Ibid. *facite his qui vos oderunt. & orate pro persequentibus & calumniantibus vos.* Item: *Omnis qui*
irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit, racha, reus erit concilio. Qui dixerit,
Ibid. *fatue, reus erit gehennæ ignis.* Item: *Nolite iurare neque per cælum, neque per terram. Sit au-*
Matth. 12. *tem sermo vester est est, non non.* Item: *Omne verbum otiosum quod locuti fuerint homines, red-*
dent de eo rationem in die iudicij. Item: *Si quis te percusserit in dextera maxilla, præbe illi & al-*
Luc. 6. *teram.* Item: *Estote misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Item: *Si peccauerit in*
Matth. 18. *te frater tuus, dimitte ei septies: & non solùm septies, sed vsque septuagies septies.* Itē: *Si non remi-*
seritis hominibus de cordibus vestris, nec Pater vester cælestis dimittet vobis peccata vestra. Itē;
Matth. 6. *Quærite primùm regnū Dei & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.* Et cuidā diuiti: *Si,*
Matth. 19. inquit, *vis ad vitam ingredi, serua mandata,* id est, *non homicidiū facies, non adulterabis, non fur-*
tū facies, non falsum testimoniū dices, non concupisces rem proximi tui, honora patrē tuum & ma-
trē tuam. & diligēs proximū tuum sicut teipsum. Et cuidā legis doctori, se interroganti, quod
Matth. 22. esset mandatum magnum in lege, ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex*
tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc est maximum & primum mandatum. Secundum au-
tem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut teipsum. In his duobus mandatis tota lex pendet
Rom. 13. *& prophetæ.* Paulus quoque Apostolus dicit: *Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam non*
adulterabis, non occides, non furaberis, non falsum testimonium dices, non concupisces rem pro-
ximi tui & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut
1. Thess. 5. *teipsum.* Item idem: *Patientes estote ad omnes, videte ne quis malum pro malo alicui reddat,*
sed semper quod bonum est sectamini inuicem & in omnes. Hæc enim est voluntas Dei. Omnia
autem probate. quod bonum est, tenete: ab omni specie mala abstinete vos. Item idem: *Mortifi-*
Coloss. 3. *cate membra vestra, quæ sunt super terram: fornicationem, immunditiam, libidinem, concupis-*
centiam malam, & auaritiam. Item idem: *Nunc autem deponite & vos iram, indignationem,*
malitiam, blasphemiam: & turpis sermo de ore vestro non procedat. Item idem: *Induite vos vis-*
cera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem. Item
idem: *Nolite mentiri inuicem.* Item idem: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt*
Ephes. 4. *quærite.* Item idem: *Estote inuicem benigni, misericordes, donantes inuicem, sicut & Deus in*
Ibid. *Christo donauit vobis.* Item idem: *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blas-*
Ephes. 5. *phemia tollatur à vobis, cum omni malitia.* Item idem: *Fornicatio, & omnis immunditia, aut*
auaritia nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurri-
1. Cor. 6. *litas.* Item idem: *An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare, Deus non*
irridetur: quia neque fornicarij, neque idolis seruientes, neque adulteri, neque molles, neque mas-
culorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces reg-
Ephes. 5. *num Dei possidebunt.* Item idem: *Omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, non habet he-*
1. Cor. 4. *reditatem in regno Christi & Dei.* Item idem: *Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.* Item
Hebr. 12. idem: *Pacem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Dominum.* Item
2. Tim. 2. idem ad Timotheum: *Discedat,* inquit, *omnis ab iniquitate, qui nominat nomen Domini.*
1. Ioan. 2. Apostolus quoque Ioannes ait: *Nolite diligere mundum. neque ea quæ in mundo sunt: quia*
Ibid. *si quis diligit mundum, non est caritas Patris in eo.* Item idem: *Qui dicit se in Christo manere,*
1. Ioan. 3. *debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare.* Item ipse: *Omnis qui odit fratrem suum, homici-*
Iacob. 4. *da est: & omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem.* Iacobus autem Aposto-
lus ait: *Quicumque voluerit amicus esse sæculi huius, inimicus Dei constituitur.*

Multa quidem & innumera legalia, prophetica, & Euangelica atque Apostolica poterant proferri documenta, quibus infatigabiliter atque inexcusabiliter deuotio famulari debet Christiana: sed propter eos quos suprà memorauimus, hæc pauca breuiter adnumerare studuimus, qui insipienter asserunt, solos monachos arctam sectari debere viam, cùm vtique Dominus arctam & angustam viam dicat esse quæ ducit ad vitam, & nemo nisi per eam in vitam ingredi possit æternam. Non solùm igitur monachis & clericis, verùm etiam omnibus qui Christiano censentur vocabulo, per hanc arctam & an-

gustam intrandum est viam. Quid ergo arctius, quàm id quod præcipitur: *Diligite inimicos vestros, & nolite resistere malo: & qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: & qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est eam in corde suo*: & cetera talia? Hæc quippe arcta sunt, sed saluberrima: & quantò arctiora, tantò potiora & eminentiora. Oportet itaque omnes qui iuxta Apostolum in Christo baptizati sumus, Christumq; induimus, in nouitate vitæ ambulare, semperque ante oculos ponere pactum, quod cum Deo in baptismate fecimus, vbi abrenuntiauimus satanæ, & omnibus pompis eius, & omnibus operibus eius. Quod pactum tunc irritum fit, cùm in fide quis permanendo, vitijs, aut à fide exorbitando, idolorum cultibus aut hæresum erroribus implicatur. Quia ergo (sicut scriptum est) corpus, quod corrumpitur, aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem, & fragilitas humana post baptismi gratiam peccatorum sordidatur illecebris, eademque peccata baptismatis iteratione nequaquam deleri possunt: necesse est vt pœnitentiæ lamentis, & eleemosynarum largitionibus, & ceteris bonorum operum executionibus, quàm celerrimè deleri procurentur. Et quia vnus est pater noster & magister & Dominus, vna fides, vnum baptisma, vna mater sancta Ecclesia, instanter & vigilanter ab omnibus certandum est, quamquam diuersorum donorum modis curatur, qualiter vnà ad sanctam & supernam Hierusalem matrem nostram tendamus, quo sine fine cum Domino viuere mereamur. Illud quoque sciendum, quia quantò quisque se in præsenti sæculo pro Christi amore abiectiorem fecerit, tantò magis in futuro feliciorem remunerationem percipiet. Matth. 5. Rom. 6. Sap. 9.

Cap. CXV. *Quòd canonica institutio, Euangelica & Apostolica auctoritate fulta, ceteris superemineat institutionibus.*

QVia euidenti auctoritate liquet, canonicam institutionem ceteris præstare institutionibus; debent, necesse est, qui huius professionis censentur nomine, procurare, qualiter in semetipsis eamdem institutionem vita & moribus exornent potiùs, quàm dehonestent. Quoniam qui tantæ auctoritatis institutione pollent, & se alijs imitabiles præbere debent, verendum est, ne si (quod absit) à proposito exorbitauerint, regno Dei indigni fiant. Quamquam enim canonicis, quia in sacris canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus vesci, dare & accipere, proprias res & Ecclesiæ cum humilitate & iustitia habere, quod monachis, qui secundùm regularem institutionem arctiorem ducunt vitam, penitùs inhibitum est: non tamen in cauendis vitijs & amplectendis virtutibus, eorum à monachorum distare debet vita. Monachi namque, qui Euangelicum præceptum sequentes, distractis atque renuntiatis patrimonijs, sua Christo dedêre, meritò de facultatibus Ecclesiæ subsidium accipiunt temporale: vt quia toto mentis desiderio cœlestia appetunt, sic in hac peregrinationis via sumptibus Dominicis sustententur, quatenus ad ea quæ contempserunt, minimè redire qualibet necessitatis caussa compellantur. Et quia nihil sibi proprium reliquerunt, manifestum est, illos copiosioribus Ecclesiæ sumptibus quàm canonicos, qui suis & Ecclesiæ licitè vtuntur rebus, indigere. *Vnusquisque enim*, vt ait Apostolus, *proprium donum habet à Deo*. 1. Cor. 7.

Cap. CXVI. *Quid sint res Ecclesiæ.*

RES Ecclesiæ, sicut à sanctis Patribus traditur, & in superioribus capitulis continetur, vota sunt fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum. Fideles namque fidei ardore & Christi amore succensi, ob animarum suarum remedium & cœlestis patriæ desiderium, suis proprijs facultatibus sanctam locupletem fecerunt Ecclesiam, vt his & milites Christi alerentur, & Ecclesiæ exornarentur; pauperes recrearentur, & captiui pro temporum opportunitate redimerentur. Quapropter vigilanti ac solerti cura prouidendum

dendum est his, qui eius facultates administrant, ne eas in suos solummodò vsus conuertant, sed magis iuxta possibilitatem rerum, Christo famulantium, imò eorum in quibus Christus pascitur & vestitur, curam gerere penitùs non negligant. Sed & sententia beati Hieronymi, non solùm Prælatis, sed etiam ceteris, qui rebus vtuntur Ecclesiæ, vigilanter perpendenda est, qui ita in Commentario Matthæi Euangelistæ ait: Omnes igitur qui stipe templi, & his quæ conferuntur ad vsus Ecclesiæ, abutuntur in alijs rebus, quibus suam expleant voluntatem, similes sunt scribarum & sacerdotum, redimentium mendacium & Saluatoris sanguinem. Ergo res Ecclesiæ pauperibus & militibus Christi stipendiariæ debent intelligi. Vnde totis nisibus Prælatis satagendum est, vt sanctorum Patrum dictis & exemplis obsequentes, de rebus sibi commissis (vt præmissum est) & subditos gubernent, & pauperes foueant, cunctisque vtilitatibus ac necessitatibus Ecclesiæ fideliter administrando consulant, quatenus de fideli administratione ab ipso, cuius ministri esse noscuntur, ineffabiliter remunerari mereantur.

Cap. CXVII. *Quòd diligenter munienda sint claustra Canonicorum.*

PRæpositorum officij est, vt subditorum mentes sanctarum scripturarum lectionibus assiduè muniant; ne lupus inuisibilis aditum inueniat, quo ouile Domini ingredi, & aliquam ouium surripere valeat. Et quamquam ab his hoc instantissimè spiritaliter fieri oporteat; necesse est tamen, vt claustra, in quibus clero sibi commisso canonicè viuendum est, firmis vndique circumdent munitionibus, vt nulli omnino intrandi aut exeundi, nisi per portam, pateat aditus. Sint etiam interiùs Dormitoria, Refectoria, Cellaria, & ceteræ habitationes, vsibus fratrum in vna societate viuentium necessariæ. Qui verò hæc quæ præmissa sunt, iuxta quod possibilitas suppetit, agere renuerit, impar minusque idoneus ad cetera Ecclesiastica officia peragenda habendus est. Et quamquam diuina vltione sit dignus, Synodali tamen est sententia feriendus.

Cap. CXVIII. *Vt in congregandis Canonicis modus discretionis sit tenendus.*

CAuendum summoperè Præpositis Ecclesiarum est, vt in Ecclesijs sibi commissis non plures admittant clericos quàm ratio sinit, & facultas Ecclesiæ suppetit: ne si indiscretè & extraordinariè plures aggregauerint, nec ipsos gubernare, nec ceteris Ecclesiæ necessitatibus, vt oportet, valeant adminiculari. Sunt namque nonnulli vanam gloriam ab hominibus captantes, qui numerosam cleri congregationem volunt habere, cui nec animæ nec corporis curant solatia exhibere. Hi namq; taliter aggregati, dum à Prælatis stipendia necessaria non accipiunt, neque canonicum seruant ordinem, nec diuinis officijs insistunt, claustra societatemque ceterorum relinquentes, efficiuntur vagi & lasciui, gulæ & ebrietati & ceteris suis voluptatibus dediti. Quidquid sibi libitum est, licitum faciunt. Proinde Præpositis solerter prouidendum est, vt in hoc negotio modum discretionis teneant. Scilicet vt nec plusquam oportet, & possibilitas Ecclesiæ suppetit, in congregationem admittant; nec eos, quos rationabiliter gubernare possunt, causa auaritiæ abijciant.

Cap. CXIX. *De his qui in congregatione sibi commissa solummodò ex familia Ecclesiæ clericos aggregant.*

SVnt nonnulli, qui tantùm ex familia Ecclesiastica clericos in sibi commissis congregant ecclesijs: & hoc ideò facere videntur, vt si quando eis aliquid incommodum fecerint, aut stipêdia oportuna subtraxerint, nihil querimoniæ contra se obijcere præsumant;

sumant; timentes scilicet ne aut seuerissimis verberibus afficiantur, aut humanæ seruituti denuò crudeliter addicantur. Hoc autem non ideò dicitur, vt ex familia Ecclesiæ, probabilis vitæ, in congregatione non sint admittendi, præsertim cùm apud Deum non sit personarum acceptio; sed potiùs, vt propter quam intulimus occasionem, nullus Prælatorum, seclusis nobilibus, viles tantùm in sua congregatione admittat personas.

Cap. CXX. *Qui clerici in congregatione canonica constituti, Ecclesiastica accipere debeant stipendia.*

QVia sanctorum Patrum suprà notatæ sententiæ docent, clericos non diuitiarum sectatores esse, nec res Ecclesiarum inofficiosè accipere debere; non ab re putauimus, nonnulla capitula libri Prosperi, ad medium, & exempli caussa, deducere, in quibus ita legitur: *Qui Ecclesiæ seruiunt & ea quibus opus non habent, aut libenter accipiunt aut exigunt, nimis carnaliter sapiunt.* Item ibi: *Satis quippe indignum est, si fidelis & operosa deuotio clericorum, propter stipendium sæculare, præmia sempiterna contemnat.* Item. ibi: *Si propter hoc non vult sua quisque relinquere, vt habeat vnde viuat: vt quid accipit, vnde rationem reddat? vt quid peccatis alienis sua multiplicat?* His igitur & ceterorum sanctorum Patrum dictis diligenter animaduersis, studeant necesse est clerici in accipiendis Ecclesiasticis sumptibus suum vitare periculum. Proinde qui & suas & Ecclesiæ habent facultates, & vtilitatem Ecclesiæ aut interiùs aut exteriùs conferunt; accipiant in congregatione cibum & potum, & partes eleemosynarum, & his contenti sint, ne plus accipientes, pauperes grauare videantur; perpendentes sententiam Prosperi, qua dicitur: *Qui sua possident, & dari sibi aliquid volunt, sine grandi peccato suo, vnde pauper victurus erat, non accipiunt.* Hi verò qui nec suis rebus abundant, nec Ecclesiæ habent possessiones, & magnam vtilitatem Ecclesiæ conferunt, accipiant in canonica congregatione victum & vestitum, & eleemosynarum partes: quia de talibus ita in libro Prosperi scribitur: *Clerici quos voluntas aut natiuitas pauperes fecit, in congregatione viuentes, necessaria vitæ accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, sed cogit viuendi necessitas.* Porrò si tales fuerint qui nec suas nec Ecclesiæ velint habere possessiones, horum necessitatibus prouidentissima gubernatione de facultatibus Ecclesiæ debent subuenire Prælati, attendentes illud Prosperi: *Quod habet*, inquit, *Ecclesia, cum omnibus nihil habentibus commune habet. Sed & illorum curam nihilominus gerere debet, quos aut infirmitas aut senectus aggrauat, quos etiam constat olim in vtilitatibus Ecclesiæ desudasse.*

De vita cōtempl. l. 2. c. 10.

Ibid. c. 12.

Ibid. c. 11.

Ibid. c. 9.

Cap. CXXI. *Vt in congregatione canonica æqualiter cibus & potus accipiant.*

SOlet in plerisque canonicorum congregationibus irrationabiliter atque indiscretè fieri, vt nonnulli clerici, qui & diuitijs affluunt, & aut parùm aut nihil vtilitatis Ecclesiæ conferunt, maiorem ceteris diuinum strenuè peragentibus officium annonam accipiant; cùm hoc ita fieri debere nusquam nec in auctoritate scripturarum, nec in traditionibus sanctorum Patrum possit quoquo modo sancitum reperiri. Sed quia huiuscemodi factum nulla auctoritate fulcitur, sed magis gulæ, imò auaritiæ caussa constat esse inolitum: restat vt falce iustitiæ resecetur, & æquitatis censura ab eisdem locis, in quibus fit, prorsus abdicetur. Est nempe rationabile iustumque coram Deo & hominibus, vt in vnaquaque canonica congregatione, à minimo vsque ad maximum, cibum & potum omnes æqualiter accipiant; hi videlicet qui propter aliquam vtilitatem in numero canonicorum fuerint admissi. Quamquam enim plerique subditorum à prælatis, rebus quibuslibet alijs plus ceteris meritò soleant honorari, in hac tamen societate, seclusa personarum acceptione, vna debet cibi & potus æqualitas esse.

Cap. XXII. De mensura cibi & potus.

ILlud quoque congruentissimè, & rationabiliter tenendum esse censuimus, vt in singulis locis, in quibus socialiter canonicè Domino militatur, panē & pulmentum & eleëmosynarum partes æqualiter canonici accipiant. Et quamquam decentissimum foret, vt similiter æquè potum acciperent, non tamen id æqualiter in omnibus locis, nec Ecclesiarum diuersissimæ facultates, nec terrarum qualitates, nec euentuum sinunt fieri posse varietates. Vnde necessarium duximus, vt in hoc negotio modum discretionis tenendum describeremus. Quapropter communi voto, communique consensu, sacro conuentui statuere placuit, vt in omnibus locis, maioribus scilicet & minoribus, accipiant singuli canonici per singulos dies quattuor libras vini. In locis verò vbi maiores sunt facultates Ecclesiæ, verbi gratia, tria aut quattuor aut certè octo, & eò ampliùs millia mansi, si eadem regio vini ferax fuerit, accipiant per singulos dies quinque libras vini; si tamen sterilitas impedimento non fuerit temporis. Si verò vinifera plenè non fuerit, tres libras vini & tres ceruisiæ. Et si penitùs vini ferax non fuerit, accipiant libram vini, & quinque libras ceruisiæ. In mediocribus enim locis, mille aut mille quingentos, vel certè duo millia mansos habentibus, si regio (vt præmissum est) vini ferax fuerit, quattuor libras vini: & si plenè vini ferax non fuerit, duas libras vini, & tres potus ex diuersis materijs confecti. Quòd si etiam vini ferax minimè fuerit, quattuor libras memorati potus, & libram vini accipiant. Porrò in minoribus locis, ducentos aut trecentos mansos habentibus, accipiant duas libras vini. Quòd & si eadem regio (vt iam dictum est) vineis caruerit, tribuantur eis tres libræ ceruisiæ, &, si facultas suppetit, libra vini. Licet enim in nonnullis prouincijs copia desit vini, satagendum est tamen Prælatis, vt ex circumiacentibus viniferis prouincijs vinum habeant. Quoniam quamquam in plerisque regionibus vineæ non sint, abundat tamen sancta Dei Ecclesia, Domino attribuente, aliarum rerum copijs, è quibus industria Prælatorum ex alijs prouincijs vinum adipisci, sibique subditis iuxta facultatem pocula conferre possunt. In locis igitur vbi permodicæ sunt res Ecclesiæ, aut fortè quorumdam abstractu valde attenuatæ, pauci numero, magni tamen constituantur officio; quibus saltem præmissa minor mensura sine difficultate dari possit. Diebus verò festis, sicut moris est Ecclesiæ, iuxta quod meliùs Prælati possunt, fratribus cibum potumque ministrent. In his itaque locis, vbi fortè nonnulli Prælati piorum Prælatorum imitantes exemplum, magis subditis dare soliti sunt, nullatenus bonum quod faciunt obmittant. Sed & si cui, ob æternam retributionem, magis subditis supererogare libuerit, hilariter quod potuerit tribuat. Sin autem, nullatenùs mensuram prædictam absque ineuitabili caussa eis subtrahat. Quando igitur tempus sterilitatis vini exstiterit, sicut crebrò peccatis præpedientibus euenire solet, & Prælati, quantùm debent, dare vinum canonicis nequiuerint, id quod dederint, sic discretè & temperatè distribuant, vt omnes communiter eo vtantur. Non autem id murmurantes, sed magis cum gratiarum actione quod dari potest, accipiant, & socialiter in sancto proposito perseuerent.

Idcircò prospicere sibi debent canonici, vt vinum aut quemlibet alium potum, in eleëmosyna sibi datum, in communi recondant cellario: quatenùs imminente huiuscemodi sterilitatis tempore, suis eo suffragentur communiter necessitatibus. Non tamen eis propter hoc à Prælatis potus debitus penitùs subtrahatur, si est vnde detur. Qui verò & suis & Ecclesiæ abundant rebus, instante sterilitatis tempore, eis, quos pauperes pascit Ecclesia suis facultatibus, cū caritate & humilitate suffragari procurent, vt iuxta Apostolum, *Frater fratrem adiuuet, & ambo consolentur.* Non tamen ob id se superbiendo extollant: quia, sicut in libro Prosperi legitur, non se debent huiuscemodi inani iactantia præferre his, quos nihil habentes pascit ac vestit Ecclesia. Illud intereà semper caueant Prælati, ne id quod dare debent aut possunt, qualibet dissimulatione aut tenacitate subditis subtrahant, ne paupertatis occasione compulsi, per diuersa vagari, ac turpibus se implicari negotijs cogantur: relictoque Ecclesiastico officio, incipiant indisciplinatè viuere, &

Rom. 15.

re, &

re,& proprijs voluptatibus deseruire: & Prælati, qui eis necessaria largiendo, à Domino remunerari poterant, districtè & seuerè iudicentur. Dent quippe eis pulmentum, iuxta quod vires suppetunt,& loca eis congrua attribuant, in quibus nutrimina fiant, vnde necessaria pulmenta habeant, exceptis his quæ de Ecclesiæ villis, vel oblationibus fidelium accipiunt. Habeant itaque ijdem Canonici hortos olerum, vnde eum ceteris additamentis aliquod pulmentum quotidie in Refectorio sibi vicissim ministrent. Propter diuersitates namque & inæqualitates mensurarum,quę apud plerosque non æquę secundùm Domini legem, sed secundùm vniuscuiusque prouinciæ vsum habentur, mensuram cibi & potus ponderis ratione Canonicis dandam esse censuimus. Et hoc ideò, quia cùm huiuscemodi mensuræ diuersissimę & inæquales soleant haberi, publicum tamen pondus prouincijs, ciuitatibus, metallisque indiium, nihil diuersitatis aut inæqualitatis pati debet: quatenùs sicut idem pondus æquum permanet, ita etiam eadem mensura æquè illis tribuatur. Nouerint tamen generaliter omnes, libram non ampliùs quàm duodecim vncijs constare debere.

Cap. CXXIII. *Quòd à Prælatis gemina pastio sit subditis impendenda.*

SOlerter Prælatis satagendum est,vt eos quibus præsunt,verbis & exemplis ad bene viuendum informent: fixoque corde tenendum, ne eos quasi proprios,sed vt Domini sui gregem tractare meminerint,iuxta illud quod Petro dicitur: *Si diligis me,pasce oues meas.* Ioan.21. Meas,inquit, non tuas. Et hoc ideò dicimus, quia sunt nonnulli, qui oues Christi, non amore Christi,sed suæ vel gloriæ,vel dominationis, vel quæstus gratia pascunt. Sed & hoc vigilanter perpendere debent, quòd eadem pastio gregis Dominici non vniformi,sed multimodà est solicitudine gerenda; scilicet quia & terrena subsidia diligenter illis præbere, & exempla virtutis simul cum verbo prædicationis debent solicitè impendere. Quapropter studeat vnusquisque Prętatus, vt familię Christi annonam spiritalem, carnalemque fideliter subministret, vt effici mereatur ille Euangelicus seruus, de quo dicitur: *Fidelis seruus & prudens,quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram.* Matth.24. Luc.12. Ergo, sicut subditis necessaria corporis tribuunt, ita nihilominus studere debent,vt ijdem religiosissimè ordinem canonicum seruent, & Prælatis suis ac magistris honorem debitum humiliter impendant. Vt Horis canonicis diuinum officium deuotissimè expleant: intus forisque non solùm habitu & actu, sed etiam ipso incessu irreprehensibiles existant. Vt non otio vacent, non vaniloquijs inseruiant, non detractionibus, & ceteris vitiorum illecebris incumbant: sed potiùs aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet Ecclesiæ, aut certè proprijs vtilitatibus vacent; aut etiam doctrinis sanis, & diuersarum artium erudiantur disciplinis: ita videlicet, vt nullus in congregatione inutilis aut otiosus existens, stipendia Ecclesiæ inofficiosè accipiat. Vt quotidie ad Collationem veniant,vbi & hanc Institutionem, & aliarum scripturarũ sanctarũ lectiones perlegant,& pro admissis veniam postulent,& sententiã pro qualitate admissi suscipiant:vbi etiã de communi profectu & vtilitate Ecclesię pertractent. Vt omnes in Dormitorio, nisi quem infirmitas aut senectus id facere prohibuerit, dormiant. In Refectorio quotidie vnà reficiantur: nisi fortè quem necessitas abesse compulerit,& hoc non sine licentia magistri fiat. Illis quoque comedentibus,& silentium religiosè tenentibus, continuatim legatur lectio, & ab his intentissimè audiatur. Vt vicissim in Refectorio, & ceteris communibus necessitatibus, sibi fraternitatis officio seruiant. Vt nullus foras,nisi per licentiam,egrediatur; egressus quoque nullum de se detractioni locum det, sed magis imitabilem se cunctis exhibeat. Hanc igitur geminam pastionem Pręlati sibi commissis ouibus impendere instanter procurent, vtpote pro animabus eorum Domino rationem reddituri: quatenus videlicet eas pastori omnium Christo, summo Pontifici, secum in tremendi examinis die illęsas pręsentantes, non cum reprobis & di-

uina

nina vltione feriendis damnentur, sed potiùs cum electis pastoribus perpetua felicitate à Domino remunerentur.

Cap. CXXIV. *Vt Canonici, sicut in ceteris, ita etiam in cultu vestium modum teneant discretionis.*

QVærere potiùs Deum cultum cordis quàm corporis, euidentibus scripturæ sanctæ patet indicijs. Proinde Canonicis totis viribus elaborandum est, vt & indumenta virtutum habeant interiùs, & per immoderatum cultum caueant dehonestare religionis dignitatem exteriùs. Quantum etiam à superfluo & immoderato cultu vestium se compescere debeant, multis sanctorum Patrum documentis perdoceri potest. Dicit enim beatus Hieronymus in epistola ad Eustochium: Sunt quidam mei ordinis, quibus omnis cura est de vestibus, si benè oleant, si pes laxa pelle non folleat, crines calamistri vestigio rotantur, digiti de anulis radiant, & ne plantas humidior via spargat, vix imprimunt summa vestigia. Tales, inquit, cùm videris, sponsos magis æstimato quàm clericos. Et B. Gregorius: Nemo, inquit, æstimet, in luxu, atque in studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Ioannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si cultus vestium culpa non esset, nequaquam Paulus Apostolus per epistolam feminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens: *Non in veste pretiosa.* Pensandum nobis summopere est de cultu vestium, quæ culpa sit, hoc etiam viros appetere, à quo curauit pastor Ecclesiæ & feminas prohibere. Quapropter oportet Canonicos sanctarũ scripturarum auctoritati parere, sanctorumque Patrum documenta vigilanter perpendere, vt humilitate, quam corde gestant, actu, habitu, incessu, ipsa etiam equitatione religiosissimè demonstrent, plusque velint sancta conuersatione, eximijsque moribus, quàm ornatu vestium fulgere. Si enim more coniugatorum in se ornandis, nitore vestium, faleris equorum, ceterisque humanæ vanitatis rebus abusi fuerint, scilicet vt se similibus vti debere contendant, in quo eorum conuersatio à laicorum distare videbitur? Decet porrò, vt eorum talis sit vestium cultus, qui occasione vanitatis careat, & nihil nouitatis, nihil superfluitatis redoleat, nihilque reprehensionis, aut detractionis habeat. Non enim specialiter præsumi debet ab aliquo, quod non generaliter teneatur ab omnibus, id est, nec plus iusto cultior vestis, nec insolita atque deformis: quia in vtroque illorum, aut elationis, aut certè simulationis noxa patescet. Inter vtrumque enim virtus discretionis moderatissimè tenenda est. Quę plenissimè in vita B. Augustini, in laudem illius prolata, ita legitur: Vestis eius & calceamenta, vel lectualia, ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimiùm, nec abiecta plurimùm: quia his plerique vel iactare sese insolenter homines solent, vel abijcere, ex vtroque, non quę Iesu Christi, sed quę sua sunt, quęrentes. At iste, vt dixi, medium tenebat, neque ad dexteram, neque ad sinistram declinans.

Homil. 6. in Euang.

1. Tim. 2.

Cap. 22.

Cap. CXXV. *Vt Canonici cucullas monachorum non induant.*

REprehensibilem & Ecclesiastica emendatione dignum apud plerosque Canonicos inoleuisse comperimus vsum, eò quòd contra morem Ecclesiasticum cucullas, quibus solis monachis vtendum est, induant, cùm vtique illorum habitum penitùs vsurpare non debeant, à quorum proposito quodam modo distant: quia sicut indecens est, vt arma militaria more laicorum gestent, ita nimirùm inhonestum & valdè indecorum est, vt alterius propositi indumenta sibi imponant. Habitus namque singulorum ordinum idcircò in Ecclesia ab inuicem discreti sunt, vt his visis, cuius propositi sit gestans, vel in qua professione Domino militet, liquidò cognoscatur. Nam & Domini lege vir muliebrem, & mulier virilem prohibetur induere vestem, scilicet vt vterque sexus sibi conuenienti

Deut. 22.

nienti veste indutus incedat. Sicut enim turpe est, virum vestem muliebrem, & mulierem vestem virilem induere: ita valde indecorum est, Canonicum vestem monasticam induere, nisi tamen cum veste etiam propositum voluerit assumere. Et quia huiuscemodi vsus nulla auctoritate approbatur, sed potiùs ab his qui sanum sapiunt, meritò reprehenditur & repudiatur, oportet vt abhinc, ne fiat penitus, inhibitum sit.

Cap. CXXVI. *Excerptum ex libro Officiorum Isidori. Qua auctoritate Horæ canonicæ celebrentur, quas scire ac religiosè obseruare Canonicos oportet.*

HOram tertiam, sextam & nonam Daniel & tres pueri supplicationibus deuouerunt: scilicet vt ab ortu diei in tempus supplicationis tres horæ porrectæ, Trinitatis nobis reuerentiam declararent: pariterque à tertia & sexta, vsque inde ad nonam, per lucis interualla ratis dimensionibus terminata, Trinitas ter in die rogata coleretur. Illud etiam occurrit ad probationem venerabilis Trinitatis, quòd Spiritus sanctus hora tertia, hoc est, suo loco & numero & tempore descendit ad terras, impleturus gratiam quam Christus promisit. Nam & sexta hora Christus passus, in nonam patibuli cruciamenta porrexit. Tali enim sacramento legitimis ad precem temporibus per ternas horas Trinitatis perfectio aut laudatur celebritatibus, aut precibus impetratur. Licet & si computetur diurna celebritas, per quaternarium vsque in vespertinum officium, hoc est, quater ternis significatur, quia mundus quadrifariò diuisus, in Trinitate saluatus. Siquidem & in nocte stationes vigiliæ militaris in quattuor partes diuisæ, ternis horarum spatijs secernuntur, vt & in ipsis nocturnis mundialibusque officijs Trinitatis mysterium veneretur. L.1.cap.19. Dan.6.

Cap. CXXVII. *De Vespertinis.*

VEspertinum diurni finis officium, & alternæ lucis occasus est: cuius ex veteri testamento solemnis est celebratio. Denique hoc tempore veterum sacrificia offerri, adolerique altario aromata & thura mos erat. Testis est Hymnidicus ille, regio ac sacerdotali perfunctus officio, dicens: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* In nouo quoque testamento eo tempore Dominus & saluator noster cœnantibus Apostolis mysterium sui corporis & sanguinis initio tradidit, vt tempus ipsum sacrificij vesperum ostenderet sæculi. Proinde in honore ac memoria tantorum Sacramentorum, his temporibus adesse nos decet Dei conspectibus, & personare in eius cultibus, orationum nostrarum illi sacrificium offerentes, atque in eius laudibus pariter exultantes. Vesperum autem nominatum à Sidere, quod vesper vocatur, & decidente Sole exoritur. De quo propheta dicit: *Et vesperum super filios hominum prodire facis.* Ibid.c.20. Exod.29. Psal.140. Iob.38.

Cap. CXXVIII. *De Completis.*

DE Completis autem celebrandis id etiam in Patrum inuenitur exemplis, Dauid propheta dicente: *Si ascendero in lectum strati mei, si dedero somnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donec inueniam locum Domino tabernaculum Deo Iacob.* Quis non stupeat tantam in Dei amore animi deuotionem, vt somnum sibi, sine quo vtique corpora humana deficiunt, penitùs interdixerit, donec locum ac templum Domino fabricandum in pectore suo Rex & propheta reperiret? Quæ res nos debet fortiter admonere, vt si ipsi locus Domini esse volumus, & tabernaculum eius, aut templum cupimus haberi, in quantum possumus, exempla sancto- Ibid.c.21. Psal.131.

Psal. 75. rum imitemur, ne de nobis dicatur quod legitur: *Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt omnes viri diuitiarum in manibus suis.*

Cap. CXXIX. *De Vigiliarum antiquitate.*

Ibid. c. 22. ANtiqua est Vigiliarum deuotio, familiare bonum omnibus sanctis. Esaias denique propheta exclamat ad Dominum, dicens: *De nocte vigilat spiritus meus ad te Deus,* Esa. 26. *quia lux praecepta tua sunt super terram.* Item Dauid & regio & prophetico sanctificatus Psal. 118. vnguento, ita canit: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi super iudicia iustitiae tuae.* Hoc namque tempore vastator Angelus transiens, primogenita Ægyptiorum percussit. Vnde & nos vigilare oportet, ne periculo Ægyptiorum admisceamur. Iisdem etiam horis venturum se esse in Euangelio Saluator asseruit. Vnde ad vigilandum auditores suos exsuscitans dicit: *Beati serui illi, quos cùm venerit Dominus, inuenerit vigilantes. Et si vespertina,* inquit, Matth. 24. Luc. 12. *hora venerit & si media nocte, & si galli cantu, & inuenerit eos vigilantes, beati sunt serui illi. Itaque & vos estote parati: quia nescitis qua hora filius hominis venturus est.* Si quidem nec verbis solùm docuit vigilias, sed etiam confirmauit exemplo. Nam testatur Euangelium, Luc. 6. Act. 16. quia erat Iesus pernoctans in oratione Dei. Paulus quoque & Silas in custodia publica, circa medium noctis orantes, hymnum audientibus cunctis dixisse memorantur. Vbi repentè terrae motu facto, & concussis carceris fundamentis, & ianuae spontè apertae, & omnium vincula sunt soluta. Vnde oportet his horis psallendi orandique frequentiam nos in sanctis habere officijs, finem que nostrum, vel si aduenerit sub tali actu expectare securi. Est autem quoddam genus haereticorum, superfluas aestimantium sacras vigilias, & spiritali opere infructuosas, dicentium iura temerari diuina, qui noctem fecit ad requiem, sicut diem ad laborem. Qui haeretici Graeco sermone Nyctages, hoc est, Somniculosi vocantur.

Cap. CXXX. *De Matutinis.*

DE Matutinorum antiquitate & auctoritate testis est idem Dauid propheta, dicens: Ibid. c. 19. Psal. 62. *In matutinis meditabor in te quia fuisti adiutor meus.* & alibi: *Praeuenerunt oculi mei ad te diluculo, vt meditarer eloquia tua.* Cassianus autem dicit, matutinae solemnitatis officium, De instit. coenob. l. 3. c. 4. nouo adhuc tempore institutum, primitùs in Bethleem monasterio, vbi Dominus noster Iesus Christus pro redemptione humanae salutis ex virgine nasci dignatus est: sicque ex illo per vniuersum mundum eiusdem celebrationis inualuit consuetudo. Diluculo autem proinde oratur, quòd resurrectio Christi celebretur. Matutina autem luce radiante, Dominus & saluator noster ab inferis resurrexit, quando coepit oriri fidelibus lux, quae moriente Christo occiderat peccatoribus. Siquidem & eodem tempore cunctis spes futurae resurrectionis creditur, cùm iusti & omnes ab hac temporali morte, quasi à sopore somni resurgentes, euigilabunt.

Cap. CXXXI. *Vt horas canonicas Canonici religiosè obseruent.*

STudeant summoperè Canonici praedictas horas vigilantissima cura custodire, & in his diuinum officium humiliter ac deuotè persoluere. Mox enim vt auditum fuerit signum, festinatò omnes ad ecclesiam conueniant, quam non pompaticè, aut inhonestè, vel incompositè, sed cum reuerentia & Dei timore ingrediantur. Nec cum baculis in choro, exceptis debilibus, sed religiosissimè illis standum & psallendum est. Sunt etenim quidam clericorum, qui in saecularibus negotijs & disceptationibus penè totú infatigabiliter deducunt diem, & mox vt ecclesiam ad diuinum officium peragendum intrauerint, ita fatigati videntur, vt nec orationi vacare, nec ad psallendum stare queant: sed potiùs

tiùs

tiùs ſedentes, non diuinis, ſed vanis ſolent inſtare loquelis, ac ſæcularia verba,& (quod dictu nefas eſt) turpia & obſcœna inuicem proferunt. Oportet itaque vt ab his qui faciunt, & ab illis qui eos fortè imitari volunt,iſte execrabilis vſus radicitùs euellatur: quia ſecundùm Domini ſententiam,domus eius, domus orationis vocanda eſt. Omnes igitur Matth.21. ab otioſis ſermocinationibus auditum pariter caſtigent & linguam, & in eccleſia cum timore & veneratione ſtantes, aut orent.aut canent, aut legant, aut audiant. Verba verò turpia, & liuida, ac ſæcularia nec ipſi proferant, nec alios proferre ſinant. Quinimò laudes Deo in commune perſoluentes, pro ſuis populorumque, quorum oblationibus viuunt, delictis Dominum exorent. Debent quoque, iuxta Apoſtolum, primò omnium ab his fieri obſecrationes,orationes,poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus,pro Regibus,& omnibus qui in ſublimitate ſunt conſtituti, vt quietam & 1.Tim.2. tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate.*Hoc enim*,inquit Apoſtolus,*bonum eſt & acceptum coram ſaluatore noſtro Deo*.Caueant etiam,ne pro requie ſibi in locis diuino cultui mancipatis conceſſa,otio torpeant: ſed magis in perſoluendis diuinis laudibus promptiores ac deuotiores exiſtant: vt per hanc quietem benè operantes,ad eam quæ fine caret,peruenire valeant.Qui verò has Horas frequentare & in his,vt dignum eſt,cœleſte neglexerit officium perſoluere, digna inuectione corripiatur, vt & ipſe emendetur, & ceteri timorem habentes, huiuſcemodi negligentiam caueant. Sed quoniam aliud eſt ex toto omittere, aliud pigrè occurrere; qui ſegniter aut tardè ad matutinum, aut ad aliud quodlibet diuinum obſequium peragendum occurrerit, dignum eſt, vt non cum alijs in choro,ſed omnium vltimus, aut certè, vt erubeſcere diſcat, in loco huiuſcemodi negligentibus à Prælatis conſtituto ſtet: foris verò nullatenus remanere præſumat, ne otio & fabulis vacet,& à Dei laudibus penitùs alienus exiſtat. Cuſtodes præterea eccleſiæ harum horarum diſtinctiones benè norint, vt ſcilicet ſigna certis temporibus pulſent. Luminaria verò cum omni diligentia concinnanda prouideant, ſitque eorum ſtudij, vt nihil de ſibi commiſſis rebus Eccleſiæ pereat.

Cap. CXXXII. *Quòd cantantibus & pſallentibus Domino Angelorum adſit præſentia.*

PSallentium in eccleſia Domino mens concordare debet cum voce, vt impleat illud 1.Cor.14. Apoſtoli: *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente.* quoniam quamuis vbique Dominum per potentiam diuinitatis nouerimus eſſe, præcipuè tamen eum, cùm diuino aſſiſtimus officio,per gratiam nobis credimus adeſſe. De qua re Beda venerabilis presbyter, in expoſitione Euangelij Lucæ ita dicit: Non latet Angelos crebrò electis inuiſibili adeſſe præſentia,vt eos vel ab hoſtis callidi defendant inſidijs, vel maiori cœleſtis deſiderij gratia Hebr.1. ſuſtollant, Apoſtolo atteſtante,qui ait: *Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hereditatē capiunt ſalutis?* Maximè tamen Angelici nobis ſpiritus adeſſe credendi ſunt, cùm diuinis ſpecialiter mancipamur obſequijs, id eſt, cùm eccleſiam ingreſſi, vel lectionibus ſacris aurem accōmodamus, vel pſalmodiæ operam damus,vel orationi incumbimus, vel etiam Miſſarum ſolemnia celebramus. Vnde ait Propheta: *In conſpectu Angelorum pſallam tibi.*Nec dubitari licet, vbi corporis & ſanguinis Pſal.137. Dominici geruntur myſteria,ſupernorū ciuium adeſſe conuentus. Vnde ſtudendum ſolerter eſt, vt cùm eccleſiam vel ad diuinæ laudis debita ſoluenda, vel ad agenda Miſſarum ſolemnia intramus, ſemper Angelicæ præſentiæ memores, cum timore & veneratione competenti, cœleſte compleamus officium; ne ſi (quod abſit) id negligenter, aut inhoneſtè, vel tepidè expleuerimus, & ad perficiendum pigri aduenerimus, in ſententiam, qua dicitur: *Maledictus homo qui opus Dei fecerit negligenter*, miſerabiliter labamur. Hier. 48. Ergò ſolerti induſtria nobis obſeruandum eſt,ne quid in eccleſia Dei ineptum, ne quid peruerſum,ne quid indecens, aut cogitatione, aut verbis, aut actibus perpetremus, quatenus & conſpectu Angelorum digni efficiamur,& Dominus ad nos veniens, non quod condemnet in nobis, ſed potiùs quod remuneret, inueniat.

Cap. CXXXIII. Quales ad legendum & cantandum in Ecclesia constituendi sint.

TAles ad legendum, cantandum, & psallendum in Ecclesia constituantur, qui non superbè, sed humiliter debitas Domino laudes persoluant, & suauitate lectionis ac melodiæ & doctos demulceant, & minùs doctos erudiant; plusque velint in lectione vel cantu populi ædificationem, quàm popularem vanissimam adulationem. Qui verò hæc doctè peragere nequeunt, erudiantur priùs à magistris; & instructi, hæc adimplere studeant, vt audientes ædificent.

Cap. CXXXIV. Qui modus sit correptionis.

QVamquam contemptores canonicarum Institutionum Episcopali præcipuè iudicio plectendi sint, qua pœna (vt ait B. Augustinus) in Ecclesia nulla maior esse potest; demonstrandum tamen est, qualem ceteri Prælati, qui illis dignitate inferiores esse noscuntur, in locis sibi commissis, in quibus canonicè viuitur, erga subiectos quosque delinquentes, & ea quæ propriè ad eorum propositum pertinet, obseruare nolentes, adhibere debeant correptionis modum. Sed quia omnis ætas, vel vniuscuiusque intelligentiæ capacitas, proprias debet habere mensuras, & iuxta modum culparum mensura extendenda est correptionum, & hæc omnia iure in Prælatorum pendent iudicio, quo & discretissimè temperanda sunt: necesse est, vt ijdem Prælati circa delinquentes medici peritissimi imitentur factum; scilicet vt adhibita magnæ discretionis cura, quid cuique congruat, quidue conueniat, adhibeant: hoc summopere perpendentes, vt iuxta quantitatem vulnerum exhibeant fomenta curationum, quatenus nec alteri dent quod noceat, nec alteri subtrahant quod iuuat. Omissis igitur his, quorum ætati delinquenti
Eccles. 30. parcendum non est, sed potiùs iuxta Salomonem, eorum latera, ne indurescant, virgis assiduè tundenda sunt; qualiter erga ceteros delinquentes, iuxta auctoritatem diuinam, & sanctorum Patrum exempla traditionesque id fieri oporteat, strictim breuiterque ostēdatur. Si quis frater in congregatione canonica constitutus, Horas canonicas frequentare neglexerit, ecclesiamque non religiosè, sed pompaticè vel incompositè intrauerit, & opus Dei negligenter executus fuerit, ad Collationem venire distulerit, obedientiam à magistris sibi iniunctam agere recusauerit, in legendo vel cantando, vel in ceteris ecclesiasticis disciplinis, iuxta vires studium non exhibuerit, ad mensam non necessitate, sed vitio tardè occurrerit, è claustris sine licentia exierit; per licentiam verò egressus, contra constitutum sibi placitum moras fecerit, in plateas ire, aut in biuijs residere tentauerit, in Dormitorio aliquid indecens aut inhonestum, verbis, aut actibus perpetrauerit, alibi nisi in Dormitorio cum ceteris absque caussa ineuitabili dormire præsumpserit, fratribus
Prou. 6. caritatis officio obedienter seruire neglexerit, discordiam, quam (dicente Scriptura) Dei anima detestatur, inter fratres seminauerit, & huic Institutioni contumax, aut superbus, seu murmurans, aut in aliquo contrarius exstiterit, & cetera huiuscemodi agere tentauerit: hic primò secundùm Dei præceptum, non solùm semel, & secundò ac tertiò, quinimò crebriùs admoneatur: & si his admonitionibus non cesserit, publica obiurgatione corripiatur. Quòd si & his renisus fuerit, ceteris sibi alimentis interdictis, pane tantùm vsque ad dignam satisfactionem vtatur & aqua. Si verò nec sic se correxerit, separetur à mensa, & à societate fratrum in choro psallentium remoueatur, & seorsum, in loco huiuscemodi negligentibus à Prælatis constituto, stare cogatur, vt saltem rubore sequestra-
Prou. 18. & 29. tionis emendetur. Dein si his modis correptus incorrigibilis exstiterit, & ætas permiserit (quia iuxta Salomonis vocem, stultus verbis non corrigitur) congrua ei verberū adhibeatur castigatio; quibus vtpote filius verberetur, quatenus secundùm B. Gregorij sententiam, qui iubentis verba non audiunt, verberibus admoneantur, vt ad bona desideria

pœnæ

pœnæ trahant, quos præmia non inuitant. Ceterùm si talis fuerit, quem aut ætas, aut qualitas personæ verberari non siuerit, publica obiurgatione, & ieiuniorum continua afflictione & sequestrationis rubore huiusmodi corripiatur, vsquedum digna pœnitentiæ satisfactione veniam consequatur. Si verò vterque, & qui flagellatur, & quem flagellari ætas aut qualitas personæ prohibent, adhuc incorrigibiles exstiterint: sit locus intra claustra Canonicorum, sicut multis in locis noscitur esse, quo ad tempus retrudantur, & secundùm modum culpæ castigentur, vt iuxta Apostolum tradiri satanæ in interitum carnis, spiritus saluus sit in die Domini. Quòd si etiam tot saluberrimis admonitionibus, & castigationibus necdum paruerint, fiat pro eis ab omni congregatione communis oratio, vt à Domino sanentur. Postremò, si prorsus inemendabiles & incorrigibiles apparuerint, ne per plures eorum dira serpant contagia, necesse est, vt à ceterorum societate, vtpote oues morbidæ, secreti, ante præsentiam deducantur Episcopi, vt ab eo canonica auctoritate publicè damnentur. Si verò quis in collegio. Canonicorũ culpam criminalem admiserit, huic nulla est danda dilatio, quin aut sponte pœnitentiam pro admisso crimine gerat, aut si id agere refutauerit, coram Episcopo deducatur, vt ab eo publica mulctetur pœnitentia. Meminisse enim oportet rectores, quia columba est in diuinis Scripturis Ecclesia appellata, quæ non vnguibus lacerat, sed alis piè percutit. Vnde etiam illis summopere obseruandum est, vt sicut præmissum est, iuxta modum culparum, & personarum atque ætatum, omnino ipsa temperata sit correptio, vt nec vitium desidiæ inolescat, nec correptio mansuetudinis modum excedat, ne, vt ait B. Maximus, aut solutior lenitas conniuentiã præbeat peccanti, aut immoderata seueritas à lapsu non reuocet delinquentem. Sed & hoc illis nihilominus cauendum est, ne errata delinquentium alicuius rei liuore feriant, sed potiùs, vt ait beatus Augustinus, sint criminum persecutores, & hominum liberatores. Oderint vitia, diligant homines. Oderint quod instinctu diaboli ingestum est, diligant quod Dei bonitate creatum est. Teneant in manu baculum & virgam. Baculum videlicet, quo aliorum virium imbecillitates spiritaliter sustentent: virgam verò, qua vitia delinquentium zelo rectitudinis feriant. Delinquentibus intereà & excommunicatis fratribus nequaquam ceteri fratres debent fauere, aut eos suis adulationibus decipere, aut eorum errata defendere: sed potiùs opem ferre, vt æquitatis censura districtè corrigantur.

1. Cor. 5.

Cap. CXXXV. *Ut erga pueros, qui nutriuntur vel erudiuntur in congregatione canonica, instantissima sit adhibenda custodia.*

SOlerter rectores Ecclesiarum vigilare oportet, vt pueri & adolescentes, qui in congregatione sibi commissa nutriuntur vel erudiuntur, ita iugibus Ecclesiasticis disciplinis constringantur, vt eorum lasciua ætas & ad peccandum valdè procliuis nullum possit reperire locum, quo in peccati facinus proruat. Quapropter in huiuscemodi custodiendis, & spiritaliter erudiendis, talis à Prælatis constituendus est vitæ probabilis frater, qui eorum curam summa gerat industria, eosque ita arctissimè constringat, qualiter Ecclesiasticis doctrinis imbuti, & armis spiritalibus induti, & Ecclesiæ vtilitatibus decenter parere, & ad gradus Ecclesiasticos quandoque dignè possint promoueri. Libuit prætereà, ob ædificationem congruam & instructionem negotij, de quo agitur, quamdam sanctorum Patrum sententiam huic operi inserere, quæ ita se habet: *Prona est omnis ætas ab adolescentia in malum. Nihil incertius quàm vita adolescentium. Ob hoc constituendum oportuit, vt si quis in clero puer est, aut adolescentes exsistunt, omnes in vno conclaui atrij commorentur, vt lubricæ ætatis annos, non in luxuria, sed in disciplinis Ecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori, quem & magistrum doctrinæ, & testem vitæ habeant, &c.* His ita præmissis, oportet vt probatissimo seniori pueri ad custodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater verò, cui hæc cura committitur, si eorum curam paruipenderit,

& aliud quàm oportet docuerit, aut eis in aliquo cuiuflibet læsionis maculam ingesserit, seuerissimè correptus, ab officio amoueatur: & fratri alij id committatur, qui eos & innocentis vitæ exemplis informet, & ad opus bonum peragendum excitet.

Cap. CXXXVI. *Vt omnes Canonici ad Completorium veniant.*

EXpletis religiosissimo obsequio horis competentibus, diurnis officijs, ab omnibus Canonicis, dato signo, deuotissimè ad Completorium celebrandum veniendum est. Quo completo oportet, vt nō epulis & potationibus vanisque inseruiant loquelis, sed his penitùs postpositis, humiliter & honestè Dormitoriū petant: & nequaquā duo in vno, sed singuli in singulis lectis quiescant. Lucerna quoque in eodē Dormitorio noctis tempore iugiter ardeat. Nihil denique inhonestum aut indecens in Dormitorio geratur ab aliquo, nec quispiam aliquem inquietare præsumat, nec ad verba inutilia & otiosa prorumpere cogat. Huius verò capituli contemptor specialiter à Prælatis & magistris seuerissimè corripiatur.

Cap. CXXXVII. *De Cantoribus.*

STudendum summoperè Cantoribus est, ne donum sibi diuinitùs collatum vitijs fœdent, sed potiùs illud humilitate, castitate, & sobrietate, & ceteris sanctarū virtutum ornamentis exornent: quorum melodia animos populi circūstantis ad memoriam amoremq; cælestiū, non solùm sublimitate verborum, sed etiam suauitate tonorū, quæ dicuntur, erigat. Cantorem autem, sicut traditum est à sanctis Patribus, & voce & arte præclarum, illustremque esse oportet, ita vt per oblectamenta dulcedinis animos incitet audientium, &c. Cantores itaque non propter donum sibi collatum se ceteris superbiendo præferant, sed humilitet socios exhibeant. Et prouidendum est illis, quando temperatè, quandoque submissè diuinum agatur officium: scilicet vt secundùm numerum clericorū, & officij qualitatem, & temporis prolixitatem, cantum protendant, & voces moderentur ceterorum. Sonum etiam vocalium litterarum bene atque ornatè perstrepant. His verò, qui huius artis minùs capaces sunt, donec erudiantur, meliùs conuenit vt sileāt, quàm cantare volendo quod nesciunt, aliorum voces dissonare compellant. Psalmi nāque in ecclesia nō cursim & excelsis atq; inordinatis seu intēperatis vocibus, sed planè ac dilucidè, & cum cōpunctione cordis recitentur: vt & recitantium mens illorum dulcedine pascatur, & audientium aures illorum pronuntiatiōne demulceantur. Quoniam quamuis cantilenæ sonus in alijs officijs excelsa soleat edi voce, in recitandis tamē psalmis huiuscemodi vitanda est vox. Cōstituantur intereà seniores fratres, probabilioris scilicet vitæ, qui tēpore statuto vicissim cum Cantorum schola sint, ne hi qui discere debent, aut otio vacēt, aut inanibus & superuacuis fabulis instēt. Si verò Cātores superbi extiterint, & artem, quam diuinitùs adiuti didicerint, alijs insinuare renuerint, grauiter ac seuerè iudicentur, vt emendati atque correcti, talentum sibi à Deo collatum alijs erogare procurent. Huiuscemodi autem correptionis modus erga eos qui quarumlibet artium disciplinis eruditi sunt, & de talento sibi diuinitùs collato, magis se alijs superbiendo præferre, quàm id cum caritate insinuare gestiunt, à Prælatis obnixè tenendus est.

Cap. CXXXVIII. *Quales vice Prælatorum in congregatione canonica fungi debeant.*

OPortet Ecclesiæ Prælatos, vt de congregatione sibi commissa tales eligant boni testimonij fratres, in quibus onera regiminis securè possint partiri. Quibus etiam talem conferant potestatem, vt vice illorum fungentes, & inobedientes canonica censura corripere, & obedientes hortando ad meliora valeant prouocare. Non enim constituendi

moendi sunt personaliter, aut eo ordine quo in collegio fratrum admissi sunt, sed secundùm vitæ meritum, & spiritalium donorum prærogatiuam; qui & in congregatione assidui sint, & fratrum curam peruigili studio gerant: & sicut alios præcedunt magisterio, ita nimirum innocentis vitæ informent exemplo; vt iuxta Apostolum, exemplo sint ceteris in verbo, in conuersatione, in caritate, in fide, in castitate. Qui etiam, si prioratus sui causa intumescere cœperint, & curam fratrum nihili penderint, si crebrò admoniti incorrigibiles extiterint, à ministerio propellantur, alijque in loco illorum, qui id strenuè peragere possint, substituantur. 1. Tim. 4.

Cap. CXXXIX. De Præpositis.

Quamuis omnes qui præsunt, Præpositi rite dicantur, vsus tamen obtinuit, eos vocari Præpositos, qui quamdam prioratus curam sub alijs Prælatis gerunt. Hi tamen qui iuxta hunc morem Præpositi vocantur, tales & tam strenui constituendi sunt, qui & vitæ probabilis sint, & ea quæ sibi iniuncta sunt, fideliter humiliterque expleant; & pro eo quod alijs prælati sunt, nequaquam paruipendant canonica instituta: sed quantò plus implicantur in fratrum curis, tantò magis studeant cælestibus obtemperare monitis. Debent igitur cunctæ congregationi vtiles esse, & de ministerio sibi commisso fideliter prodesse. Ea verò quæ fratribus dare debent, cum caritate tempore oportuno incunctanter præbeant, quatenùs à Domino de fideli administratione gradum bonum acquirant. Ergà huiuscemodi verò delinquentes, & obedientiam sibi commissam bene non administrantes, modus superiùs comprehensus tenendus est.

Cap. CXL. Qualis Cellararius sit constituendus.

Debet procurare Prælatus, vt fratribus Cellararium non violentum, non superbum, non tardum, non prodigum, sed moribus honestum ac Deum timentem constituat. Qui & stipendia fratrum fideliter seruet, & diligenti cura administret, & in administrando nullatenus fratres contristet. Cui etiam pistrinum fratrum committendum est, vt illud ita vigilantissima cura custodiat, ne ministri ibidem deputati, annonam fratrum aut furtim subripiendo, aut alio quolibet modo negligenter viuendo dissipent. Hi verò famuli eligantur de fidelissima ecclesiæ familia, & his officijs diligenter erudiantur, vt scilicet & pistoria arte, & fidei puritate necessitatibus fratrum oportunissimè valeant suffragari. Eadem quoque forma de Cocis seruanda est. Inutiles denique atque inobedientes Cellararij secundùm superiùs comprehensam sententiam iudicentur.

Cap. CXLI. Cui committi debeant stipendia pauperum.

Euangelicis atque Apostolicis instruimur documentis, in colligendis hospitibus ante omnia operam dare debere, vt meritò de nobis dicatur à Domino, *Hospes fui, & collegisti me*, &c. Proinde oportet, vt Prælati Ecclesiæ, præcedentium Patrum exempla sectantes, aliquod præparent receptaculum, vbi pauperes colligantur, & de rebus Ecclesiæ tantum ibidem deputet, vnde sumptus necessarios iuxta possibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de Ecclesiæ villis ibidem conferuntur. Sed & Canonici, tam de frugibus, quàm etiam de omnibus eleemosynarum oblationibus, in vsus pauperum decimas libentissimè ad ipsum conferant hospitale. Et boni testimonij de ipsa congregatione frater constituatur, qui hospites & peregrinos aduentantes, vtpote Christum in membris suis, suscipiat, eisque necessaria libenter pro viribus administret: qui etiam ea quæ in vsus pauperum cedere debent, nequaquam in suos vsus reflectat: ne cum Iuda loculos Domini furante, sententiam damnationis excipiat. Sed & Prælatorum debet vigilare industria, ne eum, cui hospitale pauperum committitur, res pauperibus deputatas in aliquo minuere, aut his quasi beneficiario munere concessis sinant vti: quod à Prælatis Matth. 25.

tis quibusdam, curam pauperum paruipendentibus, fieri comperimus. Clerici namque, si alijs temporibus nequeunt, saltem Quadragesimæ tempore pedes pauperum in cōpetenti
Ioan. 13. lauent hospitali, iuxta illud Euangelicum: *Si ego Dominus & magister laui vobis pedes, quātò magis vos debetis alter alterius lauare pedes?* &c. Quapropter expedit, vt in competenti loco hospitale sit pauperum, vbi perfacilis ad illud veniendi conuentus possit fieri fratrum. Quòd si is, cui hospitale commissum est, curam pauperum neglexerit, eorumque res in suos vsus retorserit, quamquam diuina vltione dignus sit, feueriùs tamen quàm ceteri delinquentes à Præpositis iudicandus, & à ministerio remouendus est. Nec immeritò: quippe qui & pretia peccatorum, & alimenta pauperum, & thesaurum cœlo recondendum suis (quod fas non fuit) aptauit vsibus.

Cap. CXLII. *De infirmorum ac senum cura fratrum.*

QVamuis Canonicis proprias licitum sit habere mansiones, debet tamen à Prælato mansio infirmorum & senum intra claustra Canonicorum fieri; vt qui suam fortè non habent, in eadem suam aptissimè possint tolerare imbecillitatem: quatenus ibidem & subsidijs Ecclesiasticis, quibus indigent, & fratrum adminiculis misericorditer sustententur. Erga quos oportet vt ceteri fratres magnam exhibeant caritatem: scilicet vt eis compatiendo subueniant, & assiduis visitationibus, & Scripturarum sanctarum consolationibus, nec non & propriarum rerum facultatibus, adminicula necessaria præ-
Matth. 25. beant, vt impleatur in eis illud Euangelicum: *Infirmus fui, & visitastis me.*

Cap. CXLIII. *Qualiter porta Canonicorum custodiatur.*

ELigatur necesse est à Prælato ex congregatione sibi commissa frater probabilis vitæ, cui officij sit portam Canonicorum cum summa obedientia & humilitate, competenti tempore c audere ac reserare, vt nulli per eam, nisi per licentiam, aditus pateat intrandi aut exeundi. Cui etiam obseruandum est, ne eis quibus cordi est plus otijs vacare, quàm diuinis obsequijs incubare, foras euagandi locum præbeat, & eorum nugarum, quod nefas est, particeps fiat. Debet præterea aduenientes quosque cum caritate suscipere, & Priori aduentum eorum caussamque nuntiare. Expleto namque vespertino & completorio officio, obseratisque portis, claues earum idem Portarius ei qui vicem Prælati tenet, ferat, vt nulli horis incompetentibus intrandi aut exeundi maneat facultas: quas etiam ab eodem in crastinum tempore accipiet constituto. Si verò inobediens atque proteruus idem repertus fuerit Portarius, sicut de alijs ministris negligentibus superiùs dictum est, iudicetur.

Cap. CXLIV. *Vt claustra Canonicorum diligenter custodiantur.*

OPortet claustra Canonicorum ita diligenter custodiri, vt grex Dominicus fraterna concorditer fruatur pace: & si quemlibet Prælatus, aut qui eius vice fungitur, aut fortè quilibet alius spiritalis frater, intra claustra quempiam inhonestè agentem, aut extra in biuijs & plateis otio vanisque confabulationibus vacantem, repererit, primò secreta admonitione eum corripiat, & pòst, si necesse fuerit, coram fratribus idem negligens acriùs iudicetur, vt deinceps emendatus in meliùs proficiat. Feminis namque non solùm in mansionibus & claustris Canonicorum prandendum aut requiescendum non est, quin pòtiùs nec in ea intrandi, excepto in ecclesiam, vlla tribuenda facultas, quia valdè hoc à sanctis Patribus legitur inhibitum. Si quid verò caritatis officio illis attribuendum est, extra claustra constituatur locus, in quo id accipiant: nullus tamen fratrum cum ipsis, nisi testes coràm fuerint, loquatur. Qui verò secùs, quàm præmissum est, agere tentauerit, ita seueriter à Prælatis & magistris corrigatur, vt ceteris, ne quid tale agere pertentent, exemplo correptionis sibi exhibitæ terrorem incutiant.

Cap. CXLV. Epilogus breuiter digestus.

QVamquam à sanctis Patribus in superioribus huius libelli partibus satis sit dilucidatum, qualiter Clerici viuere debeant, adeò vt qui hæc, quæ superiùs comprehensa sunt, sedula meditatione perlegerit, perspicuè in his reperire valeat, qualis eius debeat esse fidei deuotio, actuum morumque exornatio, ac diuinorum cultuum executio: propter plerosque tamen simplices, minúsque capaces, hæc strictim breuiterque replicanda pernecessarium duximus: vt qui hæc aut legere, aut forte ab alijs lecta, plenè intelligere nequiuerint, vtantur hac defloratiuncula, vtpote calatho diuersorum florum vernantium nectare referto, & discant quid illis agendum, quídue vitandum sit. Legalibus intereà institutis & Euangelicis saluberrimis monemur præceptis, vt Dominum Deum nostrum totis præcordijs diligamus, & proximum tamquam nosmetipsos, &c. Si igitur ab omnibus fidelibus, his salutiferis præceptis totis nisibus est fauendum: quanto magis ab his, qui diuinis cultibus mancipati sunt, & alijs exemplo virtutum condimentum esse debent? Proinde oportet, vt primò omnium Dominum Deum diligant, ex toto corde, ex tota anima, tota virtute, & proximos tamquam seipsos: & nosse quia in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ. Non occidant, neque fratrem oderint: quia (vt ait Apostolus) qui fratrem suum oderit, homicida est. Non adulterent, non furtum faciant, non concupiscant rem alienam, non falsum testimonium dicant, & quod sibi nolunt fieri, alteri ne faciant. Non sint superbia tumidi, non detractionibus assueti, non ebrietati seruientes, non luxuria eneruati, non iracundia turbidi, non quibuslibet alijs vitijs substrati, non vaniloqui, non inuidi, non somnolenti, non pigri, non murmuratores, non susurrones, non vinolenti, non multùm edaces. Fraudes & dolositates caueant: vsuris nequaquam inseruiant. Non iurent, ne fortè periurent. Malum pro malo non reddant. Cùm in se aliquid boni viderint, Deo, & malum cùm viderint, sibi deputent. Discordiam fugiant, & quos discordantes inuenerint, ad caritatis concordiam reuocent, & iuxta vocem Psalmistæ, & declinent à malo, & faciant bonum. Attendant & Apostolum prohibentem: *Non*, inquit, *in comessationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in contentione & æmulatione, sed induimini Dominum Iesum Christum.* Animaduertant etiam, quòd ab his vitijs ab Apostolo prohibitis, omnium vitiorum seges emergat; & quòd horum morborum mater superbia sit. Oportet etiam vt animam corpúsque suum ab omni inquinamento carnis & spiritus custodiant, vt iuxta Apostolum, integer spiritus eorum & anima & corpus, sine querela in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur. Sobriè, iustè, & piè viuant, sæcularia negotia prorsus abijciant: quia iuxta eumdem Apostolum, *Nemo militans Deo, implicat se negotijs sæcularibus, vt ei placeat cui se probauit.* Ieiunium amént, hospites colligant, pauperes recreent, nudos vestiant, infirmos visitent, mortuos sepeliant, in tribulatione positis opem ferant, dolentes consolentur. Amori Christi nihil præponant, caritatē non derelinquant: pacem, si fieri potest, cū omnibus hominibus habeant: diem iudicij timeant, vitam æternam spiritaliter concupiscant. Spem suam Deo committant, proprio Episcopo in omnibus secundùm canonicam institutionem obtemperent, magistros suos non temerè reprehendāt. Postremò in doctrinis spiritalibus operam dent. Lectionibus, psalmis, hymnis, canticis, & ceterorum bonorum operū exercitijs iugiter incumbant. In Dormitorio, nisi quem infirmitas detinuerit, omnes dormiant: in Refectorio pariter reficiantur, quotidie ad collationem veniant. Mox vt signum datum fuerit, ad Ecclesiam omnes festinatò veniant, & Horas canonicas non negligenter, sed cum omni religione pariter celebrent. Ecclesiam non pompaticè, sed reuerenter ingrediantur. In choro non cum baculis stent, vaniloquijs nequaquam insistant, sed cum omni deuotione & veneratione diuinæ seruitutis opus peragant, scientes Angelorum præsentiam semper illic adesse. E claustris non nisi per licentiam egrediantur: egressi irreprehensibiliter viuant, vt ab his qui foris sunt, bonum testimonium habeant, & religionem ac propositum suum actibus illicitis nequaquam maculent, sed potiùs omnes quibus

1. Ioan. 3.
Psal. 33.
Rom. 13.
1. Thess. 5.
2. Tim. 2.

se coniunxerint, sale sapientiæ & bonorum operum exemplis condiant. Contubernia feminarum nullatenùs appetant, non vanis oculis, aut petulanti tumidoque gestu,ac dissolutis renibus incedant: non spectaculis,non pompis secularibus intersint, non aleæ, non quibuslibet venationibus inseruiant. Apostoli namque instructi documento,quo ait, *Non in veste pretiosa*,nequaquam pretiosis delectentur vestibus. Caueant summoperè, ne extra claustra moras faciant, nisi prout sibi à Priore constitutum fuerit, & opportunitas temporis dictauerit. Intra claustra positi, non otio vacent, sed aut diuinis officijs, aut proprijs vtilitatibus, aut certè magistrorum iussionibus pareant: ne otio torpentes, ab Apostolo audiant: *Qui non vult operari, nec manducet*. Seniores spiritaliter iuniores diligant: iuniores senioribus obsequium dignum exhibeant. Doctiores minùs doctis nequaquam se præferant,sed magis eos cum caritate ædificent: neque hi qui nobilitate generis, aut virtutum donis pollent,ceteris se tumidè insperextollant. Omnes in congregatione vicissim sibi caritatis officio seruiant. Quibus etiã in Refectorio comedentibus,& religiosè silentium tenentibus, continuatim legatur lectio. Delinquentes zelo rectitudinis pariter arguant & castigent, pueros & adolescentes negligentes verborum disciplinis corripiãt. Singuli iuxta capacitatem suam, diuersarum artium erudiantur disciplinis, vt nullus in collegio canonico inutilis appareat,nec vota fidelium otiosus comedat. Tales quippe esse,imò & taliter conuersari decet omnes, qui diuinis officijs se manciparunt. Quapropter studeant hæc breuiter collecta sedula meditatione perlegere, & memoriæ commendare,& diuina adiuuante gratia, iuxta vires adimplere; quò faciliùs & liberiùs maiora à sanctis Patribus edita exequi valeant. Vocatione ergò qua vocati sunt, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes,ambulent: quatenùs diuinis iussionibus obtemperantes, ad Christum, in cuius sorte esse noscuntur, qui via, veritas & vita est, eo opitulante peruenire mercantur.

1. Tim. 2.

EPISTOLA LVDOVICI PII IMP.

Ad Sicharium Archiepiscopum Burdigalensem. Mittit exemplum Statutorum Concilij Aquisgranensis, vt ea in prouincia sua diligenter transcribi & obseruari faciat.

LVDOVICVS diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus, venerabili in Christo *Sichario* Archiepiscopo in Domino salutem. Sacrum & venerabile Concilium,diuino nutu,nostroque studio, in Aquisgrani Palatio, nuper aggregatum, in quo multa ob propagandam Ecclesiasticam dignitatem, præcedente & subsequente gratia Christi, diligenter tractata atque instituta sunt,tuam nullatenus credimus latere sanctitatem.Sed quia contigit eidem sancto & venerabili Concilio tuam non interfuisse paternitatem,ad tuam destinare decreuimus beatitudinem, per præsentem Missum nostrum, nomine Adalelmum, Formulam canonicæ institutionis, ab eodem sacro conuentu ex sanctorum Patrum sparsim digestis sententijs collectam,atque in vnum congestam.Quã etiam idcircò penes palatium nostrum diligenter scribi fecimus,vt nihil in se scriptorum vitio deprauationis, aut detruncationis habens, ad te vsque incolumis perferretur. Quapropter volumus atque decernimus, vt iuxta Metropolitanæ sedis tibi canonicè collatam dignitatem,nostræq; auctoritatis sanctionem, diœceseos tuæ Episcopos, & ceteros Ecclesiæ Prælatos, tempore & loco congruenti ad te accersere facias, & his coràm capitulatim memoratam institutionis Formulam prælegi subeas,& quod ob exaltandum Ecclesiastici culminis fastigium, & animarum salutem, idem sacer conuentus eam ediderit, liquidò demonstres: sed & his qui in vno collegio canonicè degunt, tenendam obseruandamque coram memorato Misso nostro conferas. Ac si alicuius cordis obtusio

eam

eam intelligere nequiuerit, huic siue abs te, siue ab alijs Episcopis, comprouincialibus scilicet tuis, doctrinæ fulgore renitentibus sobriè tradatur. Sed & in hoc nihilominus circumspectam monemus esse tuam prudentiam, vt ab his qui eam transcripturi sunt, ita transcribatur, vt nec deprauata vitio scriptoris, nec detruncata ab aliquo fiat: sed sicut à prædicto Misso nostro eis demonstratum fuerit, absque aliqua deprauatione vel detruncatione transcribatur. Noueris etiam, quia ideò illius exemplum apud armarium palatij nostri detentum est, vt eo probari patenter possit, quis eam incuriosè transcripserit, vel quis aliquam eius partem detruncarit. Vt enim comperimus, dum in eodem sacro Concilio perlegeretur, antequam coram nobis ab eodem Concilio prolata, & necdum mensura cibi ac potus statuta fuisset, quidam magna ex parte illam detruncantes, quædam capitula inconsultè ex ea transcripserunt. Vnde necesse est, vt si aliquem in tua diœcesi tale fecisse repereris, huiusmodi factum coram prouincialium tuorum Episcoporum conuentu, & coram præscripto Misso nostro frustreris, & hanc authenticam, vt præmisimus, diligenter, sicut Missus noster eis insinuauerit, transcribi percenseas. Omnes ergo tuæ diœceseos Episcopi, & ceteri Prælati, eam vigilanti cura transcribere, solerti studio intelligere, instantissimæ assiduitatis exercitio diuinitùs adiuti operibus complere decertent: vt cùm nos huius rei gratia inquirendæ venturis Kalendis Septembribus (sicut eidem sacro & memorabili Concilio meminimus nos dixisse facturos) Missos nostros per Imperium à Deo nobis collatum destinauerimus, remota cuiuslibet difficultatis oppositione, eiusdem salutiferæ institutionis Prælati & subditi, prout Dominus posse eis dederit, strenui inueniantur operatores. Quos etiam diligenti indagine, vita comite, perquirere iubebimus, quis Prælatorum iniunctum sibi officium strenuè peregerit, vel quis in claustris Canonicorum, & ceteris habitationibus construendis, & in necessarijs stipendijs eis tribuendis, & in domibus ad receptacula pauperum reparandis, sanctioni nostræ paruerit, quisúe clerum suum eadem institutione, & ceteris spiritalibus documentis instruere curauerit; vel quis caussa auaritiæ eos, quos in Christi militia rationabiliter alere poterat, propulerit: quia vnius anni spatium dedimus, vt ea quæ promissa sunt absque vllius difficultatis excusatione perfici, vbi necdum facta erant, facillimè possent. Proinde qui hoc anni tempore in hoc negotio nostræ admodum iussioni pro viribus obedire neglexerit, ceteris sine dubio terrori erit, ne tale admittere præsumant.

Direximus sanè tibi Institutionis formulam, quam eiusdem sacri Concilij par consensus, parque studium ex sanctorum Patrum dictis enucleatim excerpsit, & castimoniæ dicatis in vna societate canonicè degentibus obseruandam statuit. Quam volumus à te, fine à tuis comprouincialibus Episcopis, studiosè iubere transcribi, & monasterijs puellaribus in tua diœcesi consistentibus, in quibus scilicet canonicè viuitur, tenendam conferri, qualiterque ab Abbatissis & ceteris sanctimonialibus religiosissimè ac deuotissimè obseruari debeat, apertissimè perdoceri. Quoniam, nisi quando nos aliquam Abbatissarum nostram adire iusserimus præsentiam, alio tempore volumus in monasterijs resideant, & secundùm eiusdem institutionis formam vitam ducant, sibique subditas in sancto religionis proposito constringant. Et nulla illarum foras euagandi, aut occasione qualibet accepta per villas residendi, suisque voluptatibus deseruiendi licentiam sibi adtribuat. Quamquam enim nonnulli clerici monasteria puellarum, & nonnulli laici monasteria virorum etiam & puellarum habeant, tua tamen debet prouidere solertissima industria, vt in omnibus locis sub tua diœcesi constitutis, vbicumque congregationes clericorum & sanctimonialium sunt, iuxta possibilitatem & facultatem rerum, secundùm huius institutionis formam viuant. Quia nulla est omnino ecclesia, quæ facultates habeat, vbi non possint tot talesque gubernari, qui diuinum expleant officium, & vbi hospitalitas iuxta vires non possit diligi. Nos quoque præfatum Missum nostrum ad tuam sanctitatem ideò direximus, vt tuum, ceterorumque Ecclesiasticorum in tua diœcesi existentium, diligenter atque subtiliter in hoc negotio intueretur studium, & tibi opem in ceteris commonendis ferret. Qui etiam nobis referret, qualiter Prælati & Prælatę eas formulas libenter susceperint, diligenter trãscribere studuerint, & deuotè adimplere iuxta vires curauerint.

Quoniam tamdiu illum in tua vel comprouincialium tuorum diœcesi immorari & discurrere vnà cum Misso tuo iussimus, donec ab omnibus memoratæ formulæ transcribentur. Vt videlicet cuncta procurans, diligenterque perficiens, cùm ad nos illum redire opere expleto tempus permiserit, cuncta quæ acta sunt vestro vtrorumque scripto notentur, atque per ipsum tuumque Missum nostræ dignoscentiæ intimentur, vt sciamus quibus gratiarum actiones referre, quosque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus. Si verò aliquis tuæ diœceseos eidem Institutioni, vestræque admonitioni procaciter reniti voluerit, & eam, quæ ab eodem sacro conuentu constituta atque decreta est, pro viribus obseruare neglexerit, & subinde admonitus non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostram, tua vel Missi nostri admonitioe, vennire festinet, quatenus à nobis iuxta quantitatem culpæ dignè corrigatur. Direximus præterea tibi pondus & mensuram, secundùm quæ clericis & sanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda sunt. Quæ vt ab omnibus firmissimè atque inuiolabiliter teneantur decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur, modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce epistolæ admonemus sanctitatem, vt secundùm ministerium tibi diuino munere collatum, nostræ in hoc negotio saluberrimæ admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo bonum exemplum tribuas. Dignum quippe iustumque est, vt quantò sublimiùs sacerdotij dignitate alijs supereminess, & à nobis venerabiliter diligeris, tantò magis ad Dei nostramque voluntatem exequendam deuotiorem te, atque promptiorem exhibeas. Vale in Domino & ora pro nobis.

Epistola altera eiusdem argumenti, ab eodem Ludouico Pio Imp. ad Magnum Archiepiscopum Senonensem missa.

GLoriosissimus Ludouicus superno munere victor semper Augustus venerabili in Christo Magno Senonicæ vrbis Archiepiscopo in Domino salutem. Sicut vobis nuperrimè in sacro conuentu, quem Deo annuente, Aquisgrani palatio aggregauimus, vbi multa fauente Christo ecclesiasticè, imò catholicè acta sunt, meminimus promisisse, misimus tuæ venerandæ paternitati per præsentes Missos nostros, *Ermenfredum* videlicet & *Haymonem*, Formnlam canonicæ institutionis, quam idem sacer conuentus ex sanctorum Patrum sparsim digestis sententijs colligere, atque in vnum congerere studuit. Quam quia vobis transcribendi angustia temporis facultatem denegauit, studij nostri fuit eam diligenter transcribi iubere; vt absque vlla deprauatione aut detruncatione textus eius ad vos vsque incolumis perferretur. Proinde has litteras ad tuam direximus sanctitatem, per quas iubemus, vt memor admonitionis nostræ, suffraganeos tuæ diœceseos loco & tempore competenti ad te conuocare studeas, & eamdem institutionem per singula capitula coram ecclesiasticis ordinibus prælegi facias, & qualiter eam sacer conuentus ob emolumentum animarum instruere salubriter curauerit, patenter edoceas: & his qui canonicæ professionis censentur nomine, secundùm ministerium tibi dininitùs collatum, & nostræ auctoritatis præceptum, coram memoratis Missis nostris obseruandam percenseas. Eorum autem, qui tardioris sunt ingenij, & eam fortè plenè intelligere nequeunt, tuo siue comprouincialium tuorum Episcoporum dono scientię pollentium studio eius notitia sensibus perfundatur. Nam & tuam nihilominus prouidam volumus esse beatitudinem, vt eam solerti cura prædicti Missi nostri omnes, prout insinuaueris, transscribere absque vlla deprauatione & detruncatione præmoneant. Quoniam qualiter diligenter studioseque, distinctè & apertè transcribatur, illos satis instituimus. Cuius nępe exemplar idcirco in armario palatij nostri recondi fecimus, vt per hoc nosse & inquirere possemus, vtrúmne ab aliquo negligenter transcripta fuerit: quia, vt comperimns, dum in eodē sacro Concilio perlegeretur, antequam coram nobis ab eodem Concilio prolata, & necdū mensura cibi & potus plenè statuta fuisset, inuidi magna ex parte illam detruncantes,

tes,quædã capitula inconsultè ex ea transcripserunt. Vnde necesse est, vt si aliquem in tua diœcesi tale fecisse repereris, huiuscemodi factũ corã comprouincialiũ tuorũ Episcoporũ cõuentu,& corã præscriptis Missis nostris frustreris,& hanc authenticã,vt præmisimus, diligenter,sicut Missi nostri eis insinuauerint, trãscribi percenseas. Volumus ergo, vt omnes Prælati Canonicorũ diligenter illã transcribant,studiosè intelligant,efficaciter,quantum Dominus eis posse dederit,ob suam subditorumq; vtilitatẽ, opere adimplere procurent. Vt quando nos,sicut in eorũ sacro & venerabili Concilio generaliter omnibus diximus,Missos nostros huius negotij inquirẽdi gratia, per vniuersum Imperiũ nostrum Kalẽdis Septembris venturis direxerimus,omnes Prælati videlicet & subditi, iuxta capacitatem & possibilitatem suam,eadem instructione informati atque instructi, eiusdemque operatores inueniantur strenui. Quoniam diligenti indagine vita comite inquirere iubebimus, qualiter vnusquisque Prælatorum ministerium suum expleat, qualiter iussioni nostræ in claustris & ceteris Canonicorum necessarijs habitationibus, & in eorum stipendijs dandis, & receptaculis pauperum præparandis obtemperauerint: vel quis clerum suum secundùm huius institutionis normam,& cetera spiritalia exercitia, informare studuerit: aut si quis quem eorum, quos in Dei seruitio rationabiliter gubernare potuit, caussa auaritiæ abiecerit: quia vt hæc, quæ præmisimus, absque vllius difficultatis oppositione,in locis, in quibus facta necdum erant,fieri oportunissimè possent,vnius anni spatium, sicut nosti, ad hæc peragenda tribuimus. Qui verò hoc annuo tempore nostræ, imoque Dei iussioni iuxta vires obtemperare neglexerit,ceteris, ne talia facere audeant, terrorem procul dubio incutiet.

Misimus itaque tibi Institutionis formam, quam idem sacrum & venerabile Concilium ex sanctorum Patrum sententijs diligenter excerpsit, & sanctimonialibus in vno collegio canonicè degentibus obseruandam percensuit: quam siue per te, siue per comprouinciales tuos Episcopos, in omnibus tuæ diœceseos puellaribus monasterijs, in quibus canonicè viuitur, studiosè præscriptam haberi volumus. Sed & hoc decernimus, vt à vobis tam Abbatissis, quàm ceteris sanctimonialibus tradatur,& qualiter eam tenere debeant, vestro studio informentur. Ceterùm nisi aliquam Abbatissarum quando nos ad præsentiam nostram venire iusserimus, alio tempore volumus vt Abbatissæ proprijs in monasterijs resideant, & secundùm hanc institutionis formam viuere, sibique subiectas gubernare decertent: & nullis illarum per villas residendi, aut foras qualibet occasione accepta euagandi, suisque voluptatibus deseruiendi licentiam attribuant. Quamquam enim nonnulli clerici monasteria puellarum, & nonnulli laici monasteria virorum etiam ac puellarum habeant; tua tamen debet prouidere solertissima industria, vt in omnibus locis sub tua diœcesi constitutis, vbicumque congregationes clericorum & sanctimonialium sunt, iuxta possibilitatem & facultatem rerum, secundùm huius institutionis formam viuant. Quia nulla est omnino ecclesia, quæ facultates habeat, vbi non possint tot talesque gubernari, qui diuinum expleant officium, & vbi hospitalitas iuxta vires non possit diligi. Nos quoque præfatos Missos nostros ad tuam sanctitatem ideò direximus, vt tuum, ceterorumque Ecclesiasticorum in tua diœcesi consistentium, diligenter atque subtiliter in hoc negotio intuerentur studium,& tibi opem in ceteris commonendis ferrent: qui & nobis referrent, qualiter Prælati & Prælatæ eam libenter susceperint,diligenterque transcribere studuerint, & deuotè adimplete iuxta vires curauerint: quoniam tamdiu illos in tua vel comprouincialium tuorum diœcesi morari, & discurrere vnà cum Misso tuo iussimus, donec ab omnibus memoratæ formulæ transscriberentur; vt videlicet cuncta procurantes, diligenterque taxantes, cùm ad nos illos redire opere expleto tempus permiserit, cuncta quæ acta sunt vestro vtrorumque scripto notentur, atque per ipsos tuumque Missum nostræ dignoscentiæ intimentur: vt sciamus quibus gratiarum actiones referre, quosque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus. Si verò aliquis tuæ diœcesis eidem institutioni, nostræque admonitioni procaciter reniti voluerit,& ea quæ ab eodem sacro & venerabili Concilio constituta atque decreta sunt, quantum Dominus eis posse dederit, obseruare contempserit, præcipimus vt

ſi anteà huiuſmodi non ſe correxerit, quicumque ille eſt, ante præſentiam noſtram, tua vel Miſſorum noſtrorum admonitione, venire feſtinet: quatenus à nobis iuxta quantitatem culpæ dignè corrigatur. Direximus prætereà tibi pondus & menſuram, ſecundùm quā cleriçis & ſanctimonialibus panis & potus æqualiter tribuenda ſunt. Quæ vt ab omnibus firmiſſimè atque inuiolabiliter teneantur decernimus: & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur, modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce huius epiſtolæ admonemus ſanctitatem, vt ſecundùm miniſterium tibi diuino munere collatum, noſtræ in hoc negotio ſaluberrimæ admonitioni obedienter atque inexcuſabiliter pareas, & ceteris in parendo exemplum bonum tribuas. Dignum quippe eſt, vt quantò ſublimiùs ſacerdotij dignitate alijs ſuperemines, & à nobis venerabiliter diligeris, tantò magis ad Dei noſtramque voluntatem faciendam, deuotiorem te atque promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.

FINIS.

AVCTA-

AVCTARIVM
REGVLÆ
CANONICORVM
EX
CONCILIORVM VETERVM DECRETIS PATRVMQ. SCRIPTIS CONCINNATVM
ab AVBERTO MIREO Bruxellenſi, Decano Antuerpienſi.

CAPVT I.

Animaduerſiones aduerſus Canonicos delinquentes conſtituta. Ex operibus S. Baſilij Magni.

SI quis integra corporis valetudine orationes facere, aut pſalmos me- I.
moriæ mandare neglexerit, excuſans excuſationes in peccatis,hic à re-
liquorum conſortio ſegregator, aut hebdomadam vnam ieiunato.

Si quis de errato aliquo,adhibita caritate,corripiatur, & correptio- II.
nem non admittat,ſumma cum ſolicitudine obſecrans, ac propter ea,
quæ deliquit,ignoſci ſibi poſtulans, hic quoque hebdomadam vnam à
reliquorum ſocietate excluditor.

Si quis alicuius alicui peccati conſcius fuerit, neque illum correxerit, aut pacificè & III.
adhibita Chriſtiana caritate corripuerit, ſed cum perturbatione animi, veluti fratrem
potiùs traducens, quàm cauſſas morbi tollere ſtudens, hic quoque vnà cum eo, qui de
peccato caſtigabatur,hebdomadas duas à reliquorum conſortio abeſſe cogitor: quia vt
inimicus, non autem vt frater corripuit.

Si quis quæ facere poſſit,à fratre iuſſus, contumelioſè ſe aut contumaciter gerat, ne-
que adhibita omni, quæ eſt in Chriſto,lætitia obtemperet,tamquam qui præfidens in ſuo IV.
abundet ſenſu. ſimiliter hebdomadam vnam ſegregator.

Si quis futiliter garriat,aut in ſermone facetias conſectetur,neque adhibito timore ac
tremore doctrinam B. Apoſtoli & Euangeliorum conſeruet, nihilominus hic etiam heb- V.
domadam vnam ſegregator.

Si quis, præter *Etiam* & *Non*,iuſiurandum aliud det, & ipſe hebdomadam vnam ſe-
gregator. VI.

Si quis fratri alicui peccati alicuius conſcius fuerit, & id diſſimulauerit, poſteà autem VII.
exprobrauerit, veluti traducendi cauſſa,ſimiliter hic quoque,tamquam malo alterius mi-
nimè indoleſcens, & qui inſultans delectetur potiùs, à reliquorum conſortio hebdo-
madam vnam ſegregator.

Si quis alicuius alicui peccati conſcius ſit, & illum negligenter ferre animaduertat, ac VIII.
non adhibita cordis contritione, multiſque lacrymis Deum ſibi propitium facere horte-
tur,& admoneat ipſum vt pœniteat,& opera pœnitentiæ digna præ ſe ferat. Si autem his
ita ſeruatis nihilominus tamen ille ſalutem ſuam negligat,qui eiuſmodi eſt,is ex conuentu
prorſus exterminator. *Modicum enim fermentum totam maſſam corrumpit*, vt vir ſan- Gal. 5.
ctus dicit.

IX. Si quis, præterquam vbi necessarij vsus postulent, extrà egrediatur, ac temerè diuagetur, qui huiusmodi est, segregator, vt quiescant domi pedes eius, sicut scriptum est.

X. Si quis temerè iracundia elatus fuerit, ac non actutùm fratrem rogauerit quem offenderit, vt peccatum sibi, quod in ipsum peccauerit, condonet; hic similiter hebdomadam etiam vnam segregator.

XI. Si quis contumelia aliqua à fratre affectus fuerit, & à conuentu rogatus, peccatum non condonarit, memoria tenens eum qui dixit; Si quis aduersùs aliquem habet querelam, sicut & Dominus donauit vobis, ita & vos; & hic similiter à ceterorum consortio hebdomadam vnam segregator.

Cap. II. *Excerptum ex eiusdem S. Basilij Epistola canonica prima, canone 6. ad Amphilochium Iconij Episcopum.*

CAnonicorum fornicatio pro matrimonio non reputetur, sed eorum coniunctio omnino diuellatur. Hoc enim & Ecclesiæ ad securitatem est vtile, & non dabit hæreticis aduersùs nos ansam, quòd propter peccandi libertatem ad nos attrahamus.

Cap. III. *De varijs Clericorum gradibus & nominibus.*

ISIDORI.

Orig. l. 7. c. 12. GEneraliter Clerici nuncupantur omnes, qui in Ecclesia Christi deseruiunt, quorum gradus & nomina hæc sunt: *Ostiarius, Lector, Exorcista, Acolytus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter, Episcopus.*

Ordo Episcoporum quadripartitus est, id est, in *Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis* atque *Episcopis*. PATRIARCHA Græcâ linguâ summus Pater interpretatur; quia primum, id est, Apostolicum retinet locum: & ideo quia summo honore fungitur, tali nomine censetur; sicut Romanus, Antiochenus & Alexandrinus.

ARCHIEPISCOPVS Græcè dicitur summus Episcoporum: tenet enim vicem Apostolicam, & præsidet tam Metropolitanis quàm Episcopis ceteris.

METROPOLITANI autem à mensura ciuitatum vocantur. Singulis enim prouincijs præeminent, quorum auctoritati & doctrinæ ceteri sacerdotes subiecti sunt; sine quibus nihil reliquos Episcopos agere licet. Solicitudo enim totius prouinciæ ipsis Episcopis commissa est. Omnes autem superiùs designati ordines vno eodemque vocabulo Episcopi nominantur; sed ideo priuato nomine quidam vtuntur, propter distinctionem potestatum, quam singulariter acceperunt.

Patriarcha Patrum princeps: Ἀρχὸς enim princeps. Archiepiscopus princeps Episcoporum, sicut Metropolitanus à mensura ciuitatum.

EPISCOPATVS autem vocabulum inde dictum, quòd ille qui superefficitur, superintendat, curam scilicet gerens subditorum. σκοπεῖν enim Græcè, Latinè intendere dicitur. Episcopi autem Græcè, Latinè Speculatores interpretantur: nam Speculator est præpositus in Ecclesia dictus, eò quòd speculetur atque prospiciat populorum infra se positorum mores & vitam.

PONTIFEX princeps sacerdotum est, quasi via sequentium: ipse & summus Sacerdos, ipse & Pontifex maximus nuncupatur. Ipse enim efficit sacerdotes atque leuitas, ipse omnes ordines Ecclesiasticos disponit: ipse quid vnusquisque facere debeat ostendit. Anteà autem Pontifices & Reges erant: nam maiorum hæc erat consuetudo, vt Rex esset etiam sacerdos & Pontifex. Vnde & Romani Imperatores Pontifices dicebantur.

Cap. IV. *Vt Clerici omnes ſub manu viuant Epiſcopi, vel in monaſterio ſub ordine regulari. Ex Concilio Vernenſi anno 755. celebrato.*

DE illis hominibus, qui dicunt quòd ſe propter Deum tonſuraſſent, & modò res eorum vel pecunias habent, & nec ſub manu Epiſcopi ſunt, nec in monaſterio regulariter viuunt; placuit vt in monaſterio ſint ſub ordine regulari, aut ſub manu Epiſcopi ſub ordine canonico. Et ſi aliter fecerint, & correpti ab Epiſcopo ſuo ſe emendare noluerint, excommunicentur. Et de ancillis Dei velatis eadem forma ſeruetur.

Cap. V. *De Clericatu. Ex Capitulis Caroli Magni & Lud. Pij, ab Anſegiſo Abbate Laubienſi, anno 827. in libros ſeptem digeſtis.*

QVi ad Clericatum accedunt, quod nos nominamus Canonicam vitam, volumus vt illi canonicè ſecundùm ſuam Regulam omnimodis viuant: & Epiſcopus eorum regat vitam, ſicut Abba monachorum. Lib. 1. c. 71.

Cap. VI. *De dictis Patrum congeſtis pro Canonica profeſſione, quæ dehoneſtabatur. Ex eiſdem Capitulis ab Anſegiſo collectis.*

QVia verò Canonica profeſſio à multis partim ignorantia, partim deſidia dehoneſtabatur, operę pretium duximus, Deo annuente, apud ſacrum conuentum, ex dictis ſanctorum Patrum, velut ex diuerſis pratis quoſdam vernantes floſculos carpendo, in vnam Regulam Canonicorum & Canonicarum congerere, & Canonicis vel Sanctimonialibus ſeruandam contradere: vt per eam Canonicus ordo abſque ambiguitate poſſit ſeruari. Et quoniam illam ſacer conuentus ita etiam laudibus extulit, vt vſque ad vnum iota obſeruandam perçenſeret; ſtatuimus vt ab omnibus in eadem profeſſione degentibus indubitanter teneatur, & modis omnibus ſiue à Canonicis ſiue à Sanctimonialibus canonicè degentibus, deinceps obſeruetur. Lib. 1. c. 85.

Cap. VII. *Vt Epiſcopi, qualiter viuant Canonici & monachi, prouideant.* Ex Conc. *Arelatenſi habito anno* 813.

PRouidendum neceſſe eſt vnicuique Epiſcopo, qualiter Canonici viuere debeant, nec non & monachi; vt ſecundùm ordinem canonicum vel regularem viuere ſtudeant, vt ait Apoſtolus: *Vnuſquiſque in qua vocatione vocatus eſt, in ea permaneat.* Can. 6.

Cap. VIII. *De vita Canonicorum. Ex Conc. Moguntino, celebrato anno* 813.

IN omnibus, quantum humana permittit fragilitas, decreuimus, vt Canonici clerici canonicè viuant, obſeruantes diuinæ Scripturę doctrinam, & documenta ſanctorum Patrum, & nihil ſine licentia Epiſcopi ſui, vel magiſtri eorum, compoſitè agere præſumant in vnoquoque Epiſcopatu: & vt ſimul manducent & dormiant, vbi his facultas id faciendi ſuppetit, vel qui de rebus Eccleſiaſticis ſtipendia accipiunt: & in ſuo clauſtro maneāt, & ſin- Can. 9. Capitular. l. 1. c. 115.

Cap. XIV. Vt accessus Canonicorum & monachorum ad monasteria sanctimonialium, nisi caussa vtilitatis, non fiat. Ex Concilio Parisiensi VI. habito anno 829.

COmperimus quosdam Canonicos & monachos, post habito religionis suæ pudore, monasteria sanctimonialium, tam monacharum quàm canonicarum, inconsulto Episcopo suo, impudenter atque irreuerenter adire. Qui obtendere solent, se non ob aliud illuc accedere, nisi aut propinquitatis aut familiaritatis, aut certè nescio cuius collocutionis gratia. Quod factum, quia nec canonico, nec monastico congruit proposito, prorsus interdicimus: nisi fortè caussa prædicationis, aut certè ineuitabilis necessitas id facere coëgerit; & hoc nullatenus sine licentia Episcopi, aut illius, qui vice illius fungitur, fieri præsumatur. Quòd si sermo prædicationis faciendus est, congruo in loco coram omnibus fiat. Si verò colloquendum cum aliqua sanctimonialium ratio expostulat, id non aliubi, nisi in constituto loco, id est, in auditorio, sub testimonio virorum religiosorũ & religiosarum fœminarum fiat. Quando verò sacerdotibus in monasterijs puellaribus Missarũ celebrationes faciendæ sunt, cum ministris sibi deputatis illuc ingrediantur: quibus ritè peractis non ad secretas collocutiones sanctimonialium se vllo modo diuertant, sed cum ministris suis illicò egrediantur. Porrò si sacerdotibus sanctimoniales peccata sua cõfiteri voluerint, id non nisi in ecclesia, corã sancto altari, adstantibus haut procul testibus, faciant. Si autem infirmitas præpedierit, vt in ecclesia eadem confessio fieri nequeat; in quacumque libet domo facienda est, non nisi testibus similiter haut procul adstantibus fiat. Lib. I. c. 46

Cap. XV. De Canonicorum in ciuitate vel monasterijs cura & disciplina. Ex Concilio Meldensi, temporibus Caroli Calui celebrato, anno 845.

VT Canonici in ciuitate vel monasterijs, sicut constitutum est, in Dormitorio dormiant, & in Refectorio comedant, & in domo infirmorum necessariò subleuentur: & tam sani quàm infirmi canonicè vestiantur, atque in claustris horis congruis degant, & sub custodia canonica lectionibus & ceteris diuinæ institutionis insistant officijs. Qui verò Episcoporum loci conuenientiam aut facultatem non habuerit, vt hoc perficere & ordinare possit, Princeps, secundùm constitutionem domni Imperatoris Ludouici, annuat. Id est, si vicina Episcopio terra de eadem ecclesia esse reperta fuerit, & ab alio possideur, ecclesiæ Rectori ad claustra clericorum, vel alia quælibet ecclesiæ commoda facienda reddatur. Si autem de fisco fuerit, Regia liberalitas eamdem terram ad seruorum Dei habitacula construenda largiri dignetur. Si autem de alia casa Dei aut de cuiuslibet proprio fuerit, ex conuenientia commutandi licentia tribuatur. Et si paupertas loci ad ædificandas domos necessarias non sufficerit, eos ad adiutorium ædificandi potestas Regia cogat, qui res de eadem ecclesia in beneficijs retinent. Can. 53. Capitul. c. 4. 9. 53.

Cap. XVI. Vt Canonicos sine Episcopi consensu in seruitium suum Rex non recipiat.

CAnonicorum, qui in parochijs tonsurantur & erudiuntur, interdum etiam & ordinantur, sine auctoritate dignitas Regalis in suum periculum non dignetur recipere; præsertim cùm eos salubriter & auctoritatiuè possit habere. Quapropter cùm quilibet Canonicorum ad Regiam venerit maiestatem, & suo se voluerit mancipare seruitio, Can. 58.

consensu Episcopi, ad cuius diœcesim pertinere dignoscetur, eum recipiat. Et si in ordine clericali eum promoueri voluerit, manus ipsius impositione, ad Ecclesiasticum ordinem, sancti Spiritus munere, si dignus fuerit, consecretur: quatenus & Diuina auctoritas vigeat, & Regalis dignitas obsequatur, & salus ordinantis & ordinati atque iubentis in omnibus obseruetur. Alioqui hæc statuta transgredientes canonicæ subigantur sententiæ.

Cap. XVII. *Ut Episcopi cum clero suo in claustris resideant. Ex Ticinensi & Pontigonensi Concilijs, anno 876. sub Carolo Caluo, celebratis.*

Can. 8. Capitular. 41. cap. 8.

VT Episcopi in ciuitatibus suis proximum ecclesiæ suæ claustrum instituant, in quo ipsi cum clero, secundùm canonicam Regulā, Deo militent: & sacerdotes suos ad hoc constringant, vt ecclesias suas non derelinqnant, & aliubi habitare præsumant. Sint etiam subiecti Episcopo proprio, secundùm canonicam auctoritatem, nec per contumaciam ab eorum potestate dissiliant. Neque sæculari potestati ad hoc eis commendare se liceat, aut eos quilibet recipere audeat, vt contra canonicas leges, & debitam Episcopi potestatem quodammodo defensentur. Huiusmodi verò sacerdotes Episcopalis illicò censura disciplinis Ecclesiasticis subdat. Nec fas est omnium eorum solicitudinem Episcopos non gerere, quibus in committendis sacris ordinibus dignum visum est communicasse.

Cap. XVIII. *De officio Episcopi, Præpositi, Archidiaconi & Chorepiscopi in ecclesia Remensi. Ex Ebonis Episcopi Remensis opusculo De Ministris ecclesiæ Remensis.*

Ad calcem Flodoardi.

PRÆPOSITVM decet cura interior ac exterior. Exterior in rebus & familia saluandis, atque secundùm Deum gubernandis, summa cum intentione & pietate & beneuolentia. Ibi etiam consistit omnis nutriendi industria, cuncta proficua ingenia laborandi in agris, in vineis, in siluis, in hortis, in diuersis emptionum generibus prouidè procurandis. Insuper & de qualitate necessaria ædificiorum siue quantitate. Interior verò solicitudo eius esse debet, vt manifestum est, dispensatio fratrum publica, honestè disposita in victu & potu, siue omni subsidio corporali, quod administrat Diuina pietas, siue per studium laboris eius, siue de eleëmosynis fidelium, nec non & de dono propriæ procurationis publicæ. Cui non minor patet etiam alia dispensatio necessaria in infirmis & senibus, pro diuersitate vniuscuiusque necessitatis. Sequitur autem hinc studium, omnem ornatum corporalem ac spiritalem continens fratrum. Corporalem primùm in clausura, inde in Refectorio, & in Dormitorio, in Cellario, in Coquina, siue in cunctis habitationibus necessarijs, nec non in vasculis omnibus. Spiritalem verò zelum talis minister veræ religionis habere debet sanctæ conuersationis nocte ac die canonicis partitis in horis. Correctionem morum, per grauitatem leuitatis motum deprehendens: vaniloquium secretis in locis & horis suo rigore omnino depellens: omnes negligentias omnium publicè deprehensas in Capitulo omnium fratrum iudicio puniens his tribus modis, id est, aut carcere, aut separatione mensæ, siue in omnium verberum diuersitate. Cuius etiam prudentissima circumspectio Decanis sibi suppositis inuigilare debet, vt ne vnus quidem à maximo vsque ad minimum, absque conscientia & licentia, vnius diei spatio nequaquam ab officij sui loco desit.

ARCHIDIACONI officium est, gradus Ecclesiasticos summa cum prouidentia ætatum & meritorum ordinare; de tempore in tempore nominibus certis vniuscuiusque officium de omni regione præfigere, subtiliterúe merito probare, & gratiam sancti Spiritus vnicuique inuestigando ministrare; in omnibus diuinis officijs sanctæ Dei Eccle-

siæ

fiæ fideles ministros erudiendo & excolendo efficere; festiuitatum omnium ac feriarum, nec non totius anni officia in canticis & lectionibus, non solùm literaturā corrigere, sed spiritalem intelligentiam omni clero in Capitulo tradere; libertates liberorum cum testibus probare, alienorum seruorum ad gradus venire volentium exigere; potestatem etiam habens libertatem Ecclesiasticam propria de familia facere & alienis exigere. Pro neglecta lectione aut officio gradus sui, à diacono vsque ad infimum excommunicare; etiam & iuuenculos talibus pro excessibus verberibus arcere: verbum etiam faciendi ad populum in diebus festis prouidere & facere: & sic omnia per ordinem dignè vsque ad consecrationem presbyteri studiosissima intentione veræ religionis perducere. Vinctorum etiam publicæ ciuitatis ex carcere curam in festiuitatibus solemnibus Domini gerere, id est, in Natali Domini, in Epiphania, in initio Quadragesimæ, media Quadragesima, in Palmis, in Sabbato sancto, & in die sancto Paschæ, similiter in Ascensione Domini, & in Pentecoste summa cum diligentia eos excipere, & eis obsequia benignitatis corporalia spiritaliaque ex diuinis & humanis beneficijs refectionem benedictionis parare.

Chorepiscopi verò ministerium est, omnem sacerdotalem totius regionis sibi commissæ conuersationem corrigere atque dirigere, id est, in conficiendis diuinis Sacramētis & baptisterio omnium intellectum aperiens excitare, populo regionis prædicare, confessiones exigere, pœnitentiam cum discretione cautè imponere, hospitalitatem sectari, infirmos visitando obsequia benignitatis & benedictionis & sanctæ vnctionis inferre. Communioni sanctæ dignos fieri populos assidua commonitione exercere, mortuos cum commendationibus animæ & orationibus dignis obsequijs sepulturæ venerabiliter tradere; pro viuis etiam ac defunctis totius Ecclesiæ filijs rationabili assiduitate exorare. Insuper verò omnia quæcumque intra ecclesiam & extra ecclesiam, in claustro & in omnibus habitationibus, à maximo vsque ad minimum, quemcumque viderit negligere, secundùm Ecclesiasticum correptionis modum semper corripiat, & omnem veram religionem, prior ipse faciendo, omnes facere doceat. Et hunc modum nequaquam, nisi præcipiente Episcopo, de caussis subsequentibus, excedat de omni iure consecrationis.

Episcopum verò ciuitatis propriæ disponere oportet de consecratione, de confirmatione, de reconciliatione & de publico indicendo ieiunio, aut aliud aliquid publici iuris pro tempore digno Deo debito. Cuius officij summa speculationis hæc est, vt & subtilissimè prouidendo insistat, qualiter omnium officia studiosissimè gubernando ad portum perfectionis dirigat. Quibus in caussis, nisi iussus, Chorepiscopus nullatenus excedat.

Cap. XIX. *De officio Præpositi & Prælati seu Decani in ecclesia Leodicensi. Ex Wazonis Decani (pòst Episcopi) Epistola monitoria, ad Ioannem Præpositum Leodicensem circa annum* 1030. *scripta.*

FRatri Ioanni, secundùm sua merita, non suus Wazo. In veteris amicitiæ memoriam cogor te, frater, adhuc compellare, quamuis apud nos nil dignum merearis gratiæ. Hactenus te venustabat aliquantulum litterarum scientia, efferebat etiam in constituendis negotijs rationis iustitia: nunc, quoniam bona fortuna vteris, priora præsentibus confundere mihi videris. Archidiaconatus enim, ceteraque mundi vanitas, suo contagio te non infecit, sed quàm versipellis priùs latebas, suis operibus exposuit. Vltionem malè viuendi forsitan reformidares, nisi plurimùm sæculari potentiæ confideres. Cumque multa in te punienda possim recensere, vnum, quod me contingit, volo, si queam, refellere. *Ex ms. codice & to. 1. Rerum Leod.*

Dicis te Præpositum potenter esse constitutum, claustralia negotia domi, sine consilio Decani fratrumque, sicut volueris, dispensaturum. Cùm gladio non vtaris, cur po-

 tenter

tenter magis quàm regulariter dicis? Si tua dignitas est à Deo, cur illam non defendis scripto? In confusionem meam, Prælatum & Præpositum vnum esse dicis. Quid est, quæso, aliud veritatem scienter fraudare, quàm Christum patenter denuo crucifigere?
Hebr. 5. *Væ qui dicunt malum bonum, & veritatem commutant in mendacium.*

Regula Canonicorum Sancti Patres zelo iustitiæ feruentes claustralē Regulam diuinitùs illustrati conscripserunt, nihil superfluum addentes, vel necessarium detrahentes. Dic quæso, dic, si Regula
Suprà c. 117. & seqq. singillatim titulat Episcopum, Prælatum, Præpositum, Cātorem, Cellararium, Portarium, vsque ad Pistores & Coquos? si Prælatus & Præpositus vnum est, quare prætermittit Decanum? Non debuit ille diligentiùs adscribi, qui magis obnoxius est deseruire religioni? Irrationabiliter ergò Regula videbitur esse composita, si non exequitur omnia claustralia secundùm propositum necessaria. Sed quis sanum sapiens audebit hoc as-
Sap. 1. seuerare, cùm Spiritus sanctus auctor Regulæ figmentū effugiat disciplinæ? Noli frater, noli interpretari malè scripturam Regulæ sufficientē. Prælati & Præpositi, velis nolis, necessariam tene distinctionem: quia si Prælati & Præpositi vnum esset subiectum, potiùs
Suprà c. 138. & 139. vnum, quàm duo, scriberetur capitulum; vt sicut Præsulis & Episcopi, duorum nominum fit vnum capitulum; sic Prælati & Præpositi fieret, si esset vnum. Quia ergo duæ personæ intelliguntur in Prælati & Præpositi significatione, meritò duas sententias placuit Regulæ scriptoribus annectere. Præsertim nomen Decani, quod Regula non ponit, minimè te moueat, quod solùm militaris disciplina, & Regula S. Benedicti, à decem militibus vel monachis, litteris sacris tacentibus, frequentat: quoniam quidem cùm regularis diligentia triginta, sexaginta vel his ampliùs Canonicos simul admittat, nomen Decani, quia supra denarium res agitur, rationabiliter ponere deuitat.

Decanus in claustro prior est Præposito. Erit igitur Prælatus, secundùm spiritalis vitæ administrationem, prior in claustro; & consequenter Præpositus, propter exteriorum procurationem, ordine secundo. Spiritalia enim sæcularibus dignè præponuntur, quantum stolido corpori rationalis anima principatur. Hanc institutionem immobiliter seruant Occidentalia claustra, & monachorū quotquot sunt vbivbi cœnobia. Quippe quia pluris æstimas opes religione, venераris Præpositum, suppressa Decani celebri statione: quoniamque gloriaris te Præpositum esse, præsumis claustralia negotia fratribus inconsultis dispensare, non vt vtiliores fratres ad hæc promoueantur, sed qui gratiâ tuâ solummodò participantur. Hinc religionis diuinæ, prô dolor! ruina suboritur, litteralis disciplinæ studium penitùs destrui-
Matth. 15. tur. Hanc institutionem *Pater cælestis non plantauit*, mater Ecclesia scriptis suis non animauit. Necesse est ergò spiritali cultro spuria succidere vitulamina, & regularibus monitis assensum præbere per omnia. Præcipit namque Regula, Præpositum sub Prælato age-
Suprà c. 138. re, sibi iniuncta fratribus humiliter fideliterque, cum bonæ conuersationis exemplis, administrare: si is resultauerit, ab officio remoueri, aliumq; loco eius aptiorem constitui.

Ad hæc, frater, vide quæso subiectionem Præpositi: vide fidelitatem, humilitatem, periculum quoque ministerii. Et si claustralia bona præsumis, fratribus inconsultis, dare; vbi est subiectio, fidelitas, humilitas, obedientia? Iubetur Abbas cœnobialiter in consilium totam congregationem conuocare, eorumque consilio cuncta definire; tu dedignaris confratres tuos super communibus bonis consulere. Vt quid fratribus communiter à Christi fidelibus conferuntur dona possessionum, si tu singulariter super his tibi vindicas dominium? Desine, quæso, frater, insolenter agere, officijque tui modum humiliter recognosce.

Vide etiam quid Regula præcipuè dedicet Præposito, videlicet subditos illustrare canonicæ conuersationis exemplo. Ergo si regulare mandatum est, Canonicos Chorum, Dormitorium, Refectorium frequentare, quare subtrahis te quasi prohibearis ab hac societate? Cùm sis sanus & validus, plerumq; etiam otiosus, ne erubescas esse religiosus. A manè in vesperam, non pudet te sæcularibus negotijs insudare, & semel per hebdoma-
2. Thess. 3. dam aut mensem choro confunderis interesse? *Qui non laborat nec manducet*, scribit Apo-
1. Cor. 9. stolus: tu nihil vel parum laborans omnia colliges solus? *Si de altari viuere debent, qui al-*
2. Cor. 9 *tari deseruiunt*, consequenter qui non seruis, nihil debes accipere. *Qui parcè seminat, parcè & me-*

& metat: & vnusquisque propriam mercedem, secundùm suum laborem accipiat. Si Paulus, 1 Cor. 3.
plus omnibus laborans, profitetur se minimum & abortiuum; cur tu, nihil laborans, è con- 1 Cor. 15.
trario singulare præoccupas dominium? Potentem te dicis esse Præpositum, bona clau-
stri, sine consilio Prælati & Canonicorum, in domo tua, pro libitu dispensaturum: *quem* 1 Cor. 4.
te ipsum facis? Quid habes quod non accepisti? Non te metiaris adulantium linguâ; quid sis,
non quid voceris, diligenter examina. Si Deus homo *venit ministrare, non ministrari,* cur Matth. 20.
tanto fastu quæris dominari? Cùm Deus esset, *semetipsum exinaniuit, formam serui acci-* Philip. 2.
piens; tu cinis & puluis contendis vocari Præpositus potens? Enimuerò nequaquam po-
teris eius esse discipulus, nisi priùs, deposito superbo dominandi fastu, paruulus Matth. 18.
efficiaris.

Certè si nullus claustralis Præpositus, nisi ex regulari Canonico, debet ordinari; pro-
fectò non debes esse Præpositus, nisi canonicam claustri duxeris vitam. Distat igitur in-
ter clericum & Canonicum, quòd Canonico non clerico, debetur claustrum: omnis e-
nim Canonicus clericus, sed non conuertitur aut cōsequitur, vt omnis clericus sit Cano-
nicus. Ex Canonico autem, non ex clerico, regulariter constituitur Præpositus: & ideò
necesse est, si Præpositus es, in Choro, in Refectorio, in Dormitorio, nisi per licentiam,
sis assiduus. Quapropter aut cum Præpositura habebis religionem, vel Præpositi digni-
tas vertetur in villicationem. Non erit enim necesse constitui ex Canonico Præpositum,
si idem ministerium possit æquè ministrari per laicum. Sis ergò, consulo, Præpositus cum
religione; saltem vel religiosos velis amare. Quidquid in ministerio tuo iustè super-
lucratus fueris, in vita tua teneas; non tamen fratribus hoc palàm facere, ne furti argua-
ris, omittas. Sic ego in duabus villis mihi inuito commissis quadringentorum manso-
rum seruitium iusta ratione superlucratus, fratribus intimaui, & statim seruitium feci:
quantoque me in gaudium pro fidelitate intrare sperabam, tanto tribulationibus inuidiæ-
que magis succubui. Ergò, frater, omnes in commune accingamur humilitati, fidelita- Matth. 25.
tique regulariter, & res claustri, sicut oportet, tractemus irreprehensibiliter: quantoque Eccles. 3.
maiores sumus in sæculi dignitatibus, tanto nos humiliemus in omnibus.

Instruat saltem nos Coloniensis disciplina claustri: vbi dñus Archiepiscopus, remo-
ta dominationis suæ sublimitate, per claustrum sæpè deambulans scholas visitat, proposi-
tis dissolutisque quæstionibus, quos vtiliores inuenit, gratia donisque magnificat. Vbi
Præpositus & Prælatus, in choro primi stantes, officiose satagunt, ne quid difficultatis
proueniat, seu negligentiæ. Disciplina claustri specialiùs adscribitur Prælato; nec tamen
deest inuitatus Præpositus, instante scrupulo. Stipendium quotidianum cum ceteris offi-
cialibus exhibet Præpositus: si quid defuerit, sine inimicitijs exigit Prælatus. Cellararius
annonam, vinum, pulmenta suscipiens à Præposito, Prælati & seniorum quæque dispensat
mandato. Sic concordia Prælati & Præpositi in claustri ædificationem cooperatur: quia
non ambitiosa caritas quæ Dei sunt, non quæ sua, rimatur. 1 Cor. 13.

Lugenda nobis esset acriùs claustri nostri recens oborta discordia; nisi in sanitate cor-
poris conualescerent etiam ægrotantia membra. Et, ne tibi fraternæ consolationis in vl-
lo munia subtraham; precor, Archidiaconatus tui moderare paulisper gloriolam. Quia
diuina bonitas pluribus te bonis ditauit, quibus rationabiliter honoreris, in Archidiaco-
natu, decretis Ecclesiasticis præscripto, quid extolleris? Quia diaconus es, dic vnde tibi
cognomen Archi? Si non potes; vlteriùs desine gloriari. Chorepiscopos & Archidiaco-
nos, ob insolentiam, non vna remouit ecclesia: & his caret vsque in præsens metropolis
Colonia, & tota prouincia. Canon vetat, diaconū ante presbyterum, iniussum sedere; & tu
presbyteros præsumis iudicare? Ista, frater, in pristinæ familiaritatis pignus tibi liberali
studio deuouimus: ne quid dictum sit in gratiæ detrimentum, quia ratio sic poscebat,
obnixè supplicamus. Hæc ego non vt superiorem vel parem Præposito, cùm regulariter
possim, Decanum comparem; sed vt in claustralibus caussis ordinandis præcipuum cum
iustitia consiliarium monstrem. Quòd si probabiliter constiterit, Prælatum Decanum es-
se, quod nequit refelli, quæso mihi Prælato, cum Cellarario, regulariter agere, non pro-
hiberi. Sacerdotium etiam Præpositura & Archidiaconatu conuincitur pluris haberi:

quia

quia hoc non minùs quàm à sex Episcopis, illa possunt à singulis abjudicari. Igitur me Prælatum & presbyterum, quamuis indignum, regulariter, quæso, velis honorare.

Cap. XX. *Canonicis claustralibus seu Clericis regularibus regimen parochiarum rectè committi. Ex Iuonis Episcopi Carnutensis epistola ad Galterũ Stirpensis ecclesiæ Præpositum.*

Qvantum intellexi ex litteris ex vestra parte mihi nuper oblatis, grauiter fert vestra fraternitas, quòd Lemouicensis Episcopus in Synodo agens, interdixit omnibus regularibus clericis & regimen parochiarum & confessionem pœnitentium. Qui rectiùs quidem fecisset, si omnes sacerdotes ad regularem vitam inuitasset, quàm regulariter viuentes à Dominicarũ ouium custodia pœnitus remouisset. Hoc verò ad inquisita respondeo: quia Clerici regulares ab hoc officio nec penitùs sunt remouendi, nec indiscretè admouendi. Nam si penitùs remouentur, canonico ordini indigna fit iniuria, cui tanto securiùs est credenda correctio vitæ alienæ, quanto maiorem diligentiam adhibuit vitæ suæ corrigendæ. Si verò indiscretè regularibus clericis hoc onus imponitur, in quibusdam ecclesiastica disciplina frangitur, & ipsi fratres, qui in claustris tamquam in castris contra tentationes fortiter stabant & vincebant, cùm soli ad pugnam prodeunt, in tentationibus facilè superantur. Si qui ergo sunt in collegio vestro viri prudentes & maturi & igne tentationum examinati, quibus hoc onus imponi velitis, eos deducite ante præsentiam Episcopi, vt ab eo curas animarum suscipiant; sine cuius arbitrio, si meministis, secundùm canonicas sanctiones, nec criminales pœnitentias quilibet presbyter potest iniungere, nec peracta pœnitentia pœnitentes sacris altaribus reconciliare. Sic enim facientes, & Episcopali reuerentiæ quod suum est deferetis, & canonicæ institutionis nulla dispendia facietis. Qui ideò Canonici appellati estis, quòd canonicas regulas vos velle obseruare ceteris arctiùs deuouistis.

Cap. XXI. *Ex eiusdem argumenti epistola, ab eodem Iuone ad Ioannem Episcopum Aurelianensem scripta.*

Epist. 69. VEnerunt ad nos quidam fratres, qui in Episcopatu vestro communiter viuunt, sollicitè quærentes, vtrum Clerici regulariter viuentes parochias regere possint, & animarum habere custodiam. Quibus hoc respondi, quia in primitiua Ecclesia nullus constitutus est rector animarũ, nisi de communi vita assumptus: quia nemo rectiùs custos præponitur vitæ alienæ, quã qui priùs custos est factus vitæ suæ. Quod nullo in loco meliùs probatur, quàm inter eos in quibus regularis vita vigere videtur: quibus tantùm displicet aliena malitia, quãtùm displicuit sua. Quod verò cõmunis vita in omnibus ecclesijs penè defecit, tã ciuilibus quàm diœcesanis, nõ auctoritati, sed desuetudini & defectui adscribẽdũ est; refrigescẽte caritate, quæ omnia vult habere cõmunia, & regnãte cupiditate, quæ non quærit ea quæ Dei sunt & proximi, sed tãtùm quæ sunt propria. His rationibus & auctoritatibus freti cõstanter asserimus, non esse audiẽdos, qui Clericos regulariter viuẽtes à regimine animarũ iudicant repellẽdos, quia sæculo renuntiauerunt; sed ideo potiùs ad hoc assumendos, quia voluptates & põpas sæculi contẽpserunt. Non enim mundi contractus est, animas à vitijs auocare, & ad virtutũ celsitudinem prouocare. Ideo cõuenientiùs ista docent, qui ea quæ dicunt opere complent, quàm ij qui sunt doctores legis, & nõ factores legis. Non tamen ad hoc officium alij assumendi sunt, nisi quos vita & doctrina commendat, & Episcopalis auctoritas ad hoc agendum idoneos probat.

Quæ porrò à Patribus Concilij Tridentini de Canonicorum aliorumq; Clericorum vita & honestate decreta sunt, hîc omitto: quòd ea in omnium sint manibus, aut esse saltem debeant.

FINIS.

FOR-

FORMA INSTITVTIONIS

SANCTIMONIALIVM

CANONICE VIVENTIVM.

HAnc constitutionem sacer conuentus anno Incarnationis Domini DCCCXVI. Indictione X. anno siquidem gloriosissimi Ludouici Imperatoris tertio, in Aquisgrani palatio, eodem monente Principe, ob animarum Sanctimonialium canonicè degentium salutem, diuina inspirante gratia, ex sanctorum Patrum auctoritatibus, velut ex pratis vernantibus quosdam flosculos collegit, & in vnum congessit, atque communi voto communique consensu, Sanctimonialibus tenendam obseruandamque percensuit. 816.

INDEX CAPITVM.

Cap. 1. Excerptum ex epiſtola Hieronymi ad Euſtochium.

Epiſt.22. Psal.44. A*Vdi filia, & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiſcere populum tuum & domum pa-*
tris tui, & concupiſcet Rex decorem tuum. In quadrageſimo quarto pſalmo Deus
ad animam loquitur humanam, vt ſecundùm exemplum Abrahæ, exiens de terra ſua &
de cognatione ſua, relinquat Chaldæos, qui quaſi dæmonia interpretantur, & habitet in
Psal.26. regione viuentium, quam alibi propheta ſuſpirat, dicens: *Credo videre bona Domini in*
terra viuentium. Verùm non ſufficit tibi exire de patria tua, niſi & obliuiſcaris populi, &
domus patris tui. ITEM IBI. Non expedit apprehẽſo aratro reſpicere poſt tergũ, nec
de agro reuerti domum; nec poſt Chriſti tunicã ad tollendum aliud veſtimentum tecta
Ioan.8. deſcendere. Grande miraculum. Pater filiã cohortatur, ne meminerit patris. *Vos de pa-*
1.Ioan.3. *tre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere.* dicitur ad Iudæos. & alibi: *Qui facit*
peccatum, ex diabolo eſt. Tali primùm parente generati nigri ſumus, & poſt pœnitentiam
necdum culmine virtutis aſcenſo dicimus: *Nigra ſum, ſed & formoſa filia Ieruſalem.* Exi-
Cant.1. ui de domo infantiæ meæ, oblitus ſum patris, renaſcor in Chriſto. Quid pro hoc merce-
Psal.44. dis accipio? Sequitur: *& concupiſcet Rex decorem tuum.* Hoc ergo illud magnum eſt ſa-
cramentum. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, &
erunt ambo, iam non, vt ibi, in carne vna, ſed in vno ſpiritu. Non eſt ſponſus tuus arro-
gans, non ſuperbus, Æthiopiſſam duxit vxorem. Statim vt volueris ſapientiam veri audi-
re Salomonis, & ad eum veneris, confitebitur tibi cuncta quæ nouit; & inducet te Rex
in cubiculum ſuum; & mirũ in modum colore mutato ſermo tibi ille conueniet; *Qua eſt*
iſta qua aſcendit dealbata? ITEM IBI. Nolo tibi venire ſuperbiã de propoſito, ſed timo-
rem. Onuſta incedis auro; latro vitandus eſt. Stadium eſt hæc vita mortalibus; hîc con-
tendimus, vt alibi coronemur. Nemo inter ſerpentes & ſcorpiones ſecurus ingreditur.
Esa.34. *Et inebriatus eſt*, inquit Dominus, *gladius meus in cælo*: & tu pacem arbitraris in terra, quę
tribulos generat & ſpinas, quam ſerpens comedit? Non eſt nobis colluctatio aduerſùs
carnem & ſanguinem, ſed aduerſùs principatus & poteſtates huius mundi, & rectores te-
nebrarum harum, aduerſùs ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus. Magnis inimicorum cir-
cumdamur agminibus; hoſtium plena ſunt omnia. Caro fragilis & cinis futura poſt mo-
dicum, pugnat ſola cum pluribus: cùm autem fuerit diſſoluta, & venerit princeps mun-
Psal.90. di iſtius, & inuenerit in ea nihil, tunc ſecura audiet per prophetam: *Non timebis à timore*
nocturno, & à ſagitta volante per diem, & à negotio perambulante in tenebris; ab incurſu &
dæmonio meridiano. Cadent à latere tuo mille, & decem millia à dextris tuis; ad te autem non
appropinquabunt. Quòd ſi eorum te multitudo turbauerit, & ad ſingula incitamenta vi-
tiorum cœperis æſtuare, & dixerit tibi cogitatio tua; Quid faciemus? reſpondebit tibi
4.Reg.6. Eliſæus: *Noli timere, quoniam plures nobiſcum ſunt quàm cum illis.*

SEQVITVR IN EADEM. Quamdiu hoc fragili corpuſculo detinemur; quam-
diu habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus, & concupiſcit ſpiritus aduerſùs carnem
& caro aduerſùs ſpiritum, nulla eſt certa victoria. Aduerſarius noſter diabolus, tamquam
leo rugiens, aliquem deuorare quęrens circuit. Non quęrit diabolus homines infideles,
non eos qui foris ſunt, & quorum carnes Rex Aſſyrius in olla ſuccendit; ſed de Eccleſia
Chriſti rapere feſtinat. Non venit Saluator pacem mittere ſuper terram, ſed gladium.
ITEM POST PAVCA. Si poſt nuditatem, ieiunia, famem, carcerem, flagella, ſuppli-
Rom.7. cia, in ſemet reuerſus Apoſtolus exclamat: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore*
mortis huius? tu te putas ſecuram eſſe debere? Caue, quęſo, ne quando de te dicat Deus;
Amos 5. *Virgo Iſraël cecidit, & non eſt qui ſuſcitet eam.* Audenter loquar. Cùm omnia poſſit Deus,
ſuſcitare virginem non poteſt poſt ruinam. Valet quidem liberare de pœna, ſed non vult
Ibid.8. coronare corruptam. Timeamus illam prophetiam, ne in nobis etiam compleatur: *Virgi-*
nes bonæ deficient. Obſerua quid dicat; *Et virgines bonæ deficient*: quia ſunt & virgines
Matth.5. malę. *Qui viderit*, inquit, *mulierem ad concupiſcendam eam, iam mœchatus eſt eam in corde*
ſuo. Perit ergò & mente virginitas. Iſtę ſunt virgines malę, virgines carne, non ſpiritu,
virgi-

virgines stultę, quę oleum non habentes excluduntur à sponso. Si autem & illæ, quę virgines sunt, ob alias tamen culpas virginitate corporis non saluantur, quid fiet illis, quę prostituerunt membra Christi, & mutauerunt templum sancti Spiritus in lupanar? Illicò audient: *Descende, sede in terra, virgo filia Babylonis: sede in terra, non est thronus filia Chaldaeorum: non vocaberis vltrà mollis & delicata.* Rectiùs fuerat subijsse coniugium, ambulasse per plana, quàm ad altiora tendentem in profundum inferni cadere. ITEM POST PAVCA. Non soluatur fascia pectoralis, sed statim vt libido titillauerit sensum, & blandum voluptatis incendium dulci nos calore perfuderit, erumpamus in vocem: Dominus auxiliator meus, non timebo quid faciat mihi caro. Et cùm paululùm interior homo inter vitia atque virtutes cœperit fluctuare, dicito: Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? Spera in Deo, quia cōfitebor illi, salutare vultus mei, & Deus meus. Nolo sinas cogitationem crescere: nihil in te Babylonium, nihil confusionis adolescat. Dum paruus est hostis, interfice: nequitia, ne zizania crescant, elidatur in semine. Audi Psalmistam loquentem: *Filia Babylonis misera: beatus qui retribuet tibi retributionem tuam, quam retribuisti nobis. Beatus qui tenebit & allidet paruulos tuos ad petram.* Quia enim impossibile est in sensum hominis non irruere innatum medullarum calorem, ille laudatur, ille prædicatur beatus, qui statim vt cœperit cogitare sordida, statim interficit cogitatus, & elidit eos ad petram. Petra autem erat Christus. Esa. 47. Psal. 136.

ITEM IBI. Si autem hæc sustinent illi, qui exeso corpore solis cogitationibus oppugnantur, quid patitur puella, quæ delicijs fruitur? Nempe illud Apostoli: *Viuens mortua est.* Si quid itaque in me potest esse consilij, si experto creditur; hoc primùm moneo, hoc obtestor, vt sponsa Christi vinum fugiat pro veneno. Hæc aduersus adolescentiam prima arma sunt dæmonum. Nec sic auaritia quatit, inflat superbia, delectat ambitio. Facilè alijs caremus vitijs, hic hostis intus inclusus est: quocumque pergimus, nobiscum portamus inimicum. Vinum & adolescentia duplex incendium voluptatis. Quid oleum flammæ adijcimus? Quid ardenti corpusculo fomenta ignium ministramus? Paulus ad Timotheum: *Iam noli*, inquit, *aquam bibere, sed vino modico vtere, propter stomachum & frequentes tuas infirmitates.* Vide quibus caussis vini potio cōcedatur: vt ex hoc stomachi dolor, & frequens medeatur infirmitas. Et ne nobis forsitan de ægrotationibus blandiremur, modicum præcepit esse sumendum, medici potiùs consilio, quàm Apostoli. Alioquin idem Apostolus alibi se dixisse meminerat: *& vinum in quo est luxuria. &, Bonum est homini vinum non bibere, & carnem non manducare.* Noë vinum bibit, & inebriatus est rudi adhuc sæculo, & tunc primò plantata vinea, inebriare vinum forsitan nesciebat. Et vt intelligas Scripturæ in omnibus sacramentum (margaritum quippe est sermo Dei, & ex omni parte forari potest) post ebrietatem nudatio femorum subsecuta est, libido iuncta luxuriæ. Priùs enim venter extenditur, & sic cetera membra concitantur. Manducauit enim populus, & bibit, & surrexerunt ludere. Loth amicus Dei in monte saluatus, & de tot millibus populi solus iustus inuentus, inebriatur à filiabus suis. Et licet illæ putarent genus humanū defecisse, & hoc facerent liberorum magis desiderio, quàm libidinis; tamen sciebant virum iustum hoc nisi ebrium non esse facturum. Denique quid fecerit ignorauit. Et quamquam voluntas non sit in crimine, error in culpa est. 1. Tim. 5. 1. Tim. 5. Ephes. 5. Rom. 14. Gen. 9. Exod. 32. Gen. 19.

ITEM IN EADEM. Innumerabilia sunt de Scripturis responsa diuina, quæ gulam damnent, & simplices cibos præbeant. Verùm quia nunc non est propositum de ieiunijs disputare, & vniuersa exequi sui est tituli & voluminis, hęc sufficiant pauca de pluribus. Alioquin ad exemplum horum poteris tibi ipsa colligere, quomodo & primus de paradiso homo, ventri magis obediens quàm Deo, in hanc lacrymarum deiectus est vallem: & ipsum Dominum satanas fame tentauerit in deserto; & Apostolus clamitet: *Esca ventri, & venter escis: Deus autem & hunc & illas destruet.* & de luxuriosis, *Quorum Deus venter est.* Id enim colit vnusquisque quod diligit. Ex quo solicitè prouidendum est, vt quos saturitas de paradiso expulit, reducat esuries. Quod si volueris respondere, te nobili stirpe generatam, semper in delicijs, semper in plumis, non posse à vino & esculentioribus cibis abstinere, nec his legibus viuere districtiùs; respondebo; Viue ergo lege 1. Cor. 6. Philip. 3.

tua, quæ Dei non potes. Non quòd Deus vniuersitatis creator & Dominus, intestinorum nostrorum rugitu & inanitate ventris, pulmonum q; delectetur ardore: sed quòd aliter pudicitia tuta esse non possit. Iob Deo carus & testimonio ipsius immaculatus & simplex, audi quid de diabolo suspicetur: *Virtus eius in lumbis, & potestas eius in vmbilico.* Omnis igitur aduersus viros diaboli virtus in lumbis est: omnis in vmbilico contra feminas fortitudo. Vis scire ita esse vt dicimus? Arripe exempla. Samson leone fortior, & saxo durior, & qui vnus & nudus mille persecutus est armatos, in Dalilæ mollescit amplexibus.

Iob. 40.

Iudic. 16.

SEQVITVR POST PAVCA. Piget dicere quot quotidie virgines ruant, quantas de suo gremio mater perdat Ecclesia, super quot sidera superbus inimicus ponat thronum suum, quot petras excauet, & habitet coluber in foraminibus earum. Videas plerasque viduas, antequam nuptas, infelicem conscientiam mentita tantùm veste protegere: quas nisi tumor vteri & infantum prodiderit vagitus, sanctas & castas se esse glorientur, & erecta ceruice, & ludentibus pedibus incedunt. Aliæ verò sterilitatem præbibunt, & necdum sati hominis homicidium faciunt. Nonnullæ cùm se senserint concepisse de scelere, abortij venena meditantur, & frequenter etiam ipsæ commortuæ trium criminum reæ ad inferos perducuntur, homicidæ sui, Christi adulteræ, necdum nati filij parricidæ. Istæ sunt, quæ solent dicere: Omnia munda mundis; sufficit mihi conscientia mea. Cor mundum desiderat Deus: cur me abstineam à cibis quos creauit Deus ad vtendum? Et si quando lepidè & festiuè volunt viuere, vbi se mero ingurgitauerint, ebrietati sacrilegium copulantes, aiunt; Absit vt ego à Christi sanguine me abstineam. Hæ sunt, quę per publicum notabiliter incedunt, & furtiuis oculorum nutibus adolescentium greges post se trahunt: quæ semper audiunt per Prophetam: *Facies meretricis facta est tibi.* Nolo habeas consortium matronarum; nolo ad nobilium domos accedas; nolo te frequenter videre, quod cõtemnens virgo esse voluisti. Neque verò earum tantùm te cupio declinare congressus, quæ maritorum inflantur honoribus; quas eunuchorum greges sepiunt, & in quarum vestibus attenuata in filum auri metalla texuntur: sed etiam eas fuge quas viduas necessitas fecit. Sint tibi sociæ quas ieiunia tenuant, quibus pallor in facie est, quas ætas probauit & vita; quæ quotidie in cordibus suis canunt: Vbi pascis, vbi cubas in meridie? quæ ex affectu dicunt; Cupio dissolui & esse cum Christo. Sit itaque tibi moderatus cibus, & numquam venter expletus. Plures quippe sunt, quæ cùm vino sint sobriæ, ciborum largitate sunt ebriæ. Ad orationem tibi nocte surgenti non indigestio ructum faciat, sed inanitas. Crebriùs lege, disce quàm plurima. Tenenti codicem somnus obrepat, & cadentem faciem pagina sancta suscipiat. Sint tibi quotidiana ieiunia, & refectio satietatem fugiens. Nihil prodest biduo triduoque transmisso vacuum portare ventrem, si pariter obruatur, si compensetur saturitate ieiunium. Illicò mens repleta torpescit, & irrigata humus spinas libidinum germinat. Si quando senseris exteriorem hominem florem adolescentiæ suspirare, & accepto cibo, cùm te in lectulo compositam dulcis libidinum pompa cõcusserit, arripe scutum fidei, in quo ignitæ diaboli extinguuntur sagittæ. Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorum.

Hier. 3.

SEQVITVR IN EADEM. Difficile est humanam animam aliquid non amare; & necesse est vt in quoscumque mens nostra trahatur affectus, carnis amor spiritus amore superetur. Desiderium desiderio restinguitur: quidquid inde minuitur, hîc crescit. Quin potiùs semper ingemina, *Super lectulũ meum in noctibus quæsiui quem dilexit anima mea. Mortificate igitur*, ait Apostolus, *membra vestra, quæ sunt super terram.* Vnde & ipse confidenter aiebat: *Viuo autẽ, iam non ego, viuit verò in me Christus.* Esto cicada noctium. Laua per singulas noctes lectum tuum, lacrymis stratum tuum riga. Vigila, & fias sicut passer in solitudine. Psalle spiritu, psalle & sensu. Benedic anima Domino; & ne obliuiscaris omnes retributiones eius; qui propitiatur cunctis iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas, & redimit ex corruptione vitam tuam. Illud quoque tibi vitandum est cautiùs, ne vanæ gloriæ ardore capiaris. *Quomodo*, inquit IESVS, *potestis credere gloriam ab hominibus accipientes?* Vide quale malum sit, quod qui habuerit, non potest credere.

Cant. 3.
Coloss. 3.
Gal. 2.
Ioan. 5.

Nos

Nos verò dicamus; *Quoniã gloriatio mea tu es.* &, *Qui gloriatur, in Domino glorietur.* &, *Si* Psal. 3.
adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. &, *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce* 2. Cor. 10. Gal. 1.
Domini nostri IESV *Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* & illud, Gal. 6.
In te laudabimur tota die. In Domino laudabitur anima mea. Cùm facis eleemosynam, Deus Psal. 43.
solus videat. Cùm ieiunas, læta sit facies tua. Vestis nec satis munda, nec sordida. ET Psal. 33.
MOX. Nec satis religiosa velis videri, nec plus humilis quàm necesse est, ne gloriam fu-
giendo quæras: plures enim paupertatis, misericordiæ, atque ieiunij arbitros declinantes,
hoc ipso cupiunt placere, quod placere contemnunt, & mirum in modum laus dum vita-
tur appetitur. Sunt quippe nonnullæ exterminantes facies suas, vt pareant hominibus ie-
iunantes, quæ statim vt aliquem viderint, ingemiscunt, demittunt supercilium, & operta
facie, vix vnum oculum liberant ad vidẽdum. Vestis pulla, cingulum sacceum, & sordidis
manibus pedibusque; venter solus quia videri non potest, æstuat cibo. His quotidiè psal-
mus ille canitur: *Dominus dissipabit ossa hominum sibi placentium.* Psal. 52.

ITEM IBI. Post hæc quanquam Apostolus semper orare nos iubeat, & sanctis et-
iã ipse somnus oratio sit, tamen diuersas orandi horas debemus habere, vt si fortè aliquo
fuerimus opere detenti, ipsum nos ad officium tempus admoneat. Horam tertiam, sex-
tam, nonam, diluculum quoque & vesperam, nemo est qui nesciat. Nec cibi sumantur,
nisi oratione præmissa: nec recedatur à mẽsa, nisi referatur creatori gratia. Noctibus bis
terque surgendum, reuoluenda quæ de Scripturis memoriter retinemus. Ad omnem actũ,
ad omnem incessum manus pingat crucem. Nulli detrahas, nec aduersus filium matris
tuæ ponas scandalum. Nec si biduo ieiunaueris, putes te non ieiunantibus esse meliorem.
Tu ieiunas & irasceris: ille comedit & fronte blanditur. Tu vexationem mentis, & ven-
tris esuriem rixando digeris: ille moderatiùs alitur, & Deo gratias agit. Vnde quotidie
clamat Esaias: *Non tale ieiunium elegi, dicit Dominus. In diebus ieiuniorum vestrorum inue-* Esa. 58.
niuntur voluntates vestræ. Nec illarum tibi exempla proponas, quæ carnis curam facientes,
possessionum reditus & quotidianas domus impensas supputant. Nec dicas; Illa & illa
suis rebus fruitur, honoratur ab hominibus; fratres ad eam cõueniunt & sorores. Num-
quid ideò virgo esse desijt? Primum dubium est, an virgo sit talis. Non enim quomo-
do videt homo, videt Deus. Homo videt in facie; Deus autem in corde. Dehinc etiamsi
corpore virgo est, an spiritu virgo sit nescio. Apostolus autem ita virginem definiuit, *vt* 1. Cor. 7.
sit sancta corpore & spiritu. Hæc omnia, quæ digessimus, dura videbuntur ei, quæ non a-
mat Christum. Qui autem omnem sæculi pompam pro purgamento habuerit, & vana
duxerit vniuersa sub sole, vt Christum lucrifaciat, qui commortuus est Domino suo &
consurrexit, & crucifixit carnem cum vitijs & cõcupiscentijs, liberè proclamabit: Quis
nos separabit à caritate Christi? an tribulatio? an angustia? an persecutio? an fames? an
nuditas? an periculum? an gladius? ET ITERVM: Certus sum, quia neque mors,
neque vita, neque angelus, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque
futura, neque fortitudo, neque excelsum, neque profundum, neque alia creatura poterit
nos separare à caritate Dei, quæ est in Christo IESV Domino nostro. Habeto in mente
quomodo in Apocalypsi in virginitate permanentes laudantur. *Virgines,* inquit Ioannes, Apoc. 4.
permanserunt. Hi sunt, qui sequuntur agnum quocumque vadit. Quotiescumque te vana sæ-
culi delectauerit ambitio, quoties in mũdo aliquid videris gloriosum, ad paradisum mẽ-
te transgredere. Esse incipe quod futura es, & audies à sponso tuo: *Pone me sicut vmbra-* Cant. 8.
culum in corde tuo, sicut signaculũ in brachio tuo. & opere pariter ac mente munita, clamabis
& dices: *Aqua multa non poterunt extinguere caritatem, & flumina non operient illam.* Ibid.

Cap. II. *Excerptum ex epistola Hieronymi ad Demetriadem.*

VNum illud tibi, nata Deo, præque omnibus vnum prædicam, & repetens iterum-
que iterumque monebo, vt animum tuum sacræ lectionis amore occupes, nec in
bona terra pectoris tui sementem lolij, auenarumque suscipias, ne dormiente patrefa-

 miliâs,

miliàs, inimicus homo zizania superseminet; sed semper loquaris; In noctibus quæsiui quem diligit anima mea. &, Adhæsit post te anima mea, me suscepit dextera tua. Quãdo eras in sæculo, ea quæ erant sæculi diligebas. Nunc autem quia sæculum reliquisti, & secundo post baptismum gradu inisti pactum cum aduersario tuo, dicens ei; Renuntio tibi, diabole, & sæculo tuo, & pompæ tuæ, & operibus tuis: serua fœdus quod pepigisti, & esto consentiens, pactumque custodiens cum aduersario tuo, dum es in via huius sæculi, ne forte tradat te iudici, tradatisque ministro; & non inde exeas, nisi soluas nouissimum quadrantem, id est, minimum quodque delictum: quia & pro otioso verbo reddituri sumus rationem in die iudicij. Hæc dicta sint non infausto contra te vaticinio, sed pauidi cautique monitoris officio, ea quoque in te, quæ tuta sunt formidantis. Si spiritus, inquit, potestatem habentis ascenderit super te, locum tuum ne dimiseris. Vult nos loco mouere hostis, & de gradu excedere: sed solidanda sunt vestigia, & dicendum: Statuit supra petram pedes meos, &c. Si in cogitationes tuas coluber ascenderit, serua cor tuum, & cum

Psal. 18. Dauid canito: *Ab occultis meis munda me, & ab alienis parce seruo tuo.* Claude cubiculum pectoris, & crebro signaculo crucis munias frontem tuam, ne exterminator Ægypti in te locum reperiat. Post cogitationum diligentissimã cautionem, ieiuniorum tibi arma su-

Psal. 34. menda sunt, & canendum cum Dauid: *Humiliabi in ieiunio animam meam, & cinerem tanquam panem manducaui* &, *Cum molesti essent mihi, induebar cilicio.* Saluator generis humani, qui virtutum & conuersationis suæ nobis reliquit exemplum, post baptismum statim assumitur à spiritu, vt pugnet contra diabolum: & oppressum eum atque contritum tra-

Rom. 16. didit discipulis conculcandum. Vnde & Apostolus loquitur: *Deus autem conteret satanam sub pedibus vestris velociter.* Et tamen hostis antiquus post quadraginta dierum ieiunium,

Matth. 4. per cibum molitur insidias, & dicit: *Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiant.* In Iob

Iob 40. scriptum est de dracone: *Virtus eius in lumbis eius, & fortitudo illius super vmbilicum ventris eius.* Aduersùm iuuenes & puellas, ætatis ardore hostis noster abutitur, & inflammat rotã

Osee 7. natiuitatis nostræ; & implet illud Oseæ; *Omnes adulterantes, quasi clibanus corda eorum,* quæ Dei misericordia & ieiuniorum frigore restinguuntur. Hæc sunt ignita diaboli iacula, quæ simul & vulnerant & inflammant. Sic quoq; debes ieiunare, vt fracto corporis appetitu, nec in lectione, nec in psalmis, nec in vigilijs solito quid minus facias. Ieiunium non perfecta virtus, sed ceterarum virtutum fundamentum est: & sanctificatio atque pudicitia, sine qua nemo videbit Deum, gradus præbet ad summa scandentibus. Legamus

Matth. 25. Euangelium sapientum & stultarum virginum, quarum aliæ cubiculum ingrediuntur sponsi, aliæ bonorum operum oleum non habentes, exstinctis lampadibus excluduntur. Disce quid boni habeat continentia, & quid è contrario mali saturitas.

Scurrilitas atque lasciuia te præsente nõ habeant locum. Numquam verbum inhonestum audias; aut si audieris, non inesceris. Perditæ mentis homines vno frequenter leuiq; sermone tentant claustra pudicitiæ. Ridere & rideri sæcularibus derelinque, grauitas

Ephes. 5. tuam personam decet. Superfluum reor te monere contra auaritiam, cùm Apostolus doceat auaritiam esse idolorum cultum. Laudent te esurientium viscera, non ructantium opulenta conuiuia; Christum vestire in pauperibus, pascere in esurientibus. Et præter psalmorum & orationis ordinem, quod tibi hora tertia, sexta, nona, ad vesperum, media nocte & manè semper est exercẽdum: statue quot horis sacram Scripturam ediscere debeas, quanto tempore legere, non ad laborem, sed ad delectationem & instructionẽ animæ. Cumque hæc finieris spatia, & frequenter te ad figenda genua solicitudo animæ suscitauerit, habeto lanam semper in manibus, vel staminis pollice fila deducito, vel ad torquenda subtegmina in alueolis fusa vertantur, aliarumque neta aut in globum collige, aut texenda compone. Si tantis operum varietatibus fueris occupata, numquam tibi dies longi erunt. Hæc obseruans, & te ipsam saluabis & alias, & eris magistra sanctæ conuersationis, multarumque castitatem lucrum tuum facies, Scriptura dicente: *In desiderijs est omnis anima otiosi.* Ideò enim tibi cum omnibus laborandum est, vt per occasionem operis nihil aliud cogites, nisi quod ad Domini pertinet seruitutem. Simpliciter loquar. Quamuis omnem censum tuum in pauperes distribuas, nihil apud Christum erit pretiosius,

fius, nisi quod manibus tuis ipsa confeceris, vel in vsus proprios, vel in exemplum virginum ceterarum. Bonum est igitur obedire maioribus, parere perfectis; & post regulas Scripturarum, vitæ suæ tramitem ab alijs discere, nec præceptore vti pessimo, scilicet præsumptione sua. Matronarum maritis ac sæculo seruientium tibi consortia declinentur, ne solicitetur animus, & audias quid vel maritus vxori, vel vxor locuta sit viro. Venenatę sunt huiusmodi confabulationes, super quarum damnatione sæcularem versum assumens Apostolus, fecit Ecclesiasticum: *Corrumpunt mores bonos confabulationes malæ.* Graues feminæ tibi comites eligantur, quarum probata est conuersatio, sermo moderatus, sancta verecundia. Fuge lasciuiam puellarum, quę ornant capita, crines à fronte demittunt. Illa sit tibi pulcra, illa amabilis, illa habenda inter socias, quæ se nescit esse pulcram. Felix illa conscientia, & beata virginitas, in cuius corde præter amorem Christi, qui est sapientia, castitas, patientia, atque iustitia, ceteræque virtutes, nullus alius versatur amor, nec ad recordationem hominis aliquando suspirat, nec videre desiderat, quem cùm viderit, nolit dimittere. Sanctarum virginum propositum, & cælestium consimilem gloriam, quarumdam non bene se agentium nomen infamat. Finem iungo principio, nec semel monuisse contentus sum. Ama Scripturas sanctas, & amabit te sapientia: dilige eam, & seruabit te: honora illam, & amplexabitur te. Hæc monilia in pectore, & in auribus tuis hęreant. Nihil aliud nouerit lingua, nisi Christum; nihil possit sonare, nisi quod sanctum est. 1. Cor. 15.

Cap. III. Item eiusdem, ex epistola ad Furiam.

Arripe quæso occasionem, & fac de necessitate virtutem. Non quæruntur in Christianis initia, sed finis. Paulus malè cœpit, sed benè finiuit. Iudæ laudantur exordia, sed finis proditione damnatur. Meretrix illa in Euangelio baptizata lacrymis suis, & crine, quo multos antè deceperat, pedes Domini tergens, saluata est. Non habuit crispantes mitras, nec stridentes calceolos, nec orbes stibio fuliginatos, quantò fœdior, tantò pulcrior. Vidua, quæ marito placere desinit, & iuxta Apostolum verè vidua est, nihil habet necessarium, nisi perseuerantiam. Ardentes diaboli sagittæ ieiuniorum & vigiliarum rigore restinguendæ sunt. Aut loquendum nobis est vt vestiti sumus, aut vestiendum vt loquimur. Quid aliud pollicemur, & aliud ostendimus? Lingua personat castitatem, & totum corpus profert impudicitiam. Hoc quantum ad habitum pertinet & ornatum. Ceterùm, vidua *quæ in delicijs est* (non est meum, sed Apostoli) *viuens mortua est.* Quid sibi vult hoc quod ait, viuens mortua est? Viuere quidem videtur ignorantibus, & non esse peccato mortua; sed Christo, quem secreta non fallunt, mortua est. Apostolus macerat corpus suum, & animæ subijcit imperio, ne quod alijs præcipit, ipse non seruet: & adolescētula, feruente cibis corpore, de castitate secura est? Neque verò hęc dicens condemno cibos, quos Dominus creauit ad vtendum cum gratiarum actione, sed iuuenibus & puellis incentiua assero esse voluptatum. Non Ætnęi ignes, non Vulcania tellus, non Vesuuius & Olympus tantis ardoribus ęstuant, vt iuueniles medullæ vino plenę, & dapibus inflammatę. Grandis ergò virtutis est, & solicitę diligentię, superare quod nata sis, in carne non carnaliter viuere, tecum pugnare quotidie, & inclusum hostem Argi, vt fabulę ferunt, centum oculis obseruare. Primùm igitur, si stomachi firmitas patitur, donec puellares annos transeas, aquam in potu sume, quæ natura frigidissima est: aut si hoc imbecillitas prohibet, audi cum Timotheo: *Vino modicò vtere propter stomachum & frequentes tuas infirmitates.* Denique in ipsis cibis calida quæque deuita. Non solùm de carnibus loquor, super quibus Vas electionis profert sententiam: *Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum*: sed etiam in ipsis leguminibus inflantia quæque & grauida declinanda sunt. Nihil ita scias conducere Christianis adolescentibus, vt esum olerum. Vnde & in alio loco: *Qui infirmus est*, ait, *olera manducet*: ardorque corporum frigidioribus epulis temperandus est. Nihil sic inflammat corpora aut titillat membra genitalia, sicut indigestus cibus, ructusque conuulsus. Malo apud te filia, verecundia parumper, quàm caussa periclitari. Quidquid seminarium volup- 1. Tim. 5. 1. Tim. 5. Rom. 14. Rom. 14.

tatis

tatis eſt, venenum puta. Parcus cibus & venter ſemper eſuriens, triduanis ieiunijs præferatur. Et multò meliùs eſt quotidie parum, quàm rarò ſatis ſumere. Pluuia illa optima eſt, quæ ſenſim deſcendit in terram: ſubitus & nimius imber in præceps arua ſubuertit. Quando comedis, cogita quod ſtatim tibi orandum, illicò & legendum ſit. De Scripturis ſanctis habeto fixum verſuum numerum. Iſtud penſum Domino tuo redde. Nec antè quieti membra concedas, quàm calathum pectoris tui hoc ſubtegmine impleueris. Poſt Scripturas ſanctas doctorum hominum tractatus lege; eorum dumtaxat, quorum fides nota eſt. Amorem monilium atque gemmarum, ſericarumq; veſtium transfer ad ſcientiã Scripturarum. Fac tibi amicos de inimico mammona, qui te recipiant in ęterna tabernacula. Iuuenum fuge conſortia: comatulos, comptos atque laſciuos, domus tuæ tecta non videant. Cantor pellatur vt noxius. Fidicinas & pſaltrias, & iſtiuſmodi chorum diaboli, quaſi mortifera Sirenarum carmina proturba ex ædibus tuis. Noli in publicum ſubinde procedere. Peſſimæ conſuetudinis eſt, cùm fragilis ſexus & imbecilla ætas ſuo abutitur arbitrio, & putat licere quod libet. Omnia quidem licent, ſed non omnia expediunt.

Cap. IV. *Excerptum ex epiſtola Cæcilij Cypriani, de habitu virginum.*

NVnc nobis, inquit, ad virgines ſermo eſt, quarum quo ſublimior gloria eſt, maior & cura eſt. Flos eſt ille Eccleſiaſtici germinis, decus atque ornamentum gratię ſpiritalis, læta indoles, laudis & honoris opus integrum & incorruptum, Dei imago reſpondens ad ſanctimoniam Domini, illuſtrior portio gregis Chriſti. Gaudet per illas atque in illis largiter floret Eccleſiæ matris glorioſa fœcunditas: quantoque plus copioſa virginitas numero ſuo addit, tantò plus gaudium matris augeſcit. Ad has loquimur, has adhortamur affectione potiùs, quàm poteſtate. Vt quæ ſe Chriſto dicauerint, & à carnali concupiſcentia recedentes, tam carne quàm mente ſe Deo vouerint, conſumment opus ſuum magno præmio deſtinatum; nec ornari iam, aut placere cuiquam niſi Domino ſuo ſtudeant, à quo & mercedem virginitatis exſpectant. SEQVITVR: Quòd ſi Chriſtum continentia ſequitur, & regno Dei virginitas deſtinatur, quid eſt illis cum terreno cultu, & cum ornamentis, quibus dum hominibus placere geſtiunt, Deum offendunt, non co-
Pſal. 52. Gal. 1. gitantes eſſe prædictum; *Qui hominibus placent confuſi ſunt, quoniam Deus nihil fecit illos*? Et Paulum quoque glorioſè & ſublimiter prædicaſſe: *Si hominibus placere vellem, Chriſti ſeruus non eſſem*? Continentia verò & pudicitia, non in ſola carnis integritate conſiſtit, ſed etiam in cultus & ornatus honore pariter ac pudore, vt ſecundùm Apoſtolum, quæ innupta eſt, ſancta ſit & corpore & ſpiritu. SEQVITVR: Virgo non eſſe tantùm, ſed & intelligi debet & credi, vt nemo cùm virginem videt, dubitet an virgo ſit. Parem ſe integritas in omnibus præſtet; nec bonum corporis cultus infamet. Quid ornata, quid compta procedit, quaſi maritum aut habeat, aut quærat? Timeat potiùs placere, ſi virgo eſt, nec periculum ſui appetat, quæ ad meliora & diuina ſe ſeruat. Quæ virum non habent, cui placere ſe ſimulent, integræ & puræ, non tantùm corpore, ſed etiam ſpiritu perſeuerent. Neque enim fas eſt virginem ad ſpeciem formæ ſuæ comi, aut de carne & de eius pulcritudine gloriari, cùm nulla ſit illi magis quàm aduerſus carnem colluctatio, & vincendi corporis ac domandi obſtinata certatio. SEQVITVR: Neminem Chriſtianum decet, & maximè virginem non decet, claritatem vllam computare carnis & honorem, ſed ſolùm appetere ſermonem Dei, bona in æternum manſura complecti.

SEQVITVR: Scriptum eſt, & legitur, & auditur, & in exemplum noſtri Eccleſiæ ore
1. Ioan. 2. celebratur: *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quomodo ille ambulauit & ipſe ambulare.* Ambulandum eſt veſtigijs paribus, æmula ingreſſione nitendum eſt. Tunc reſpondet ad fidem nominis ſectatio veritatis, & credenti præmium datur, ſi quod creditur & geratur. Locupletem te dicis & diuitem, ſed diuitijs tuis Paulus occurrit, & ad cultum atque or-
1. Tim. 2. natum tuum iuſto fine moderandum ſua voce præſcribit. *Sint*, inquit, *mulieres cum verecundia*

uendia & pudicitia componentes se, non intortis crinibus,neque auro,neque margaritis, aut veste pretiosa,sed vt decet mulieres promittentes castitatem per bonam conuersationem. Item Petrus ad hæc eadem præcepta consentit,& dicit: *Sit in muliere non exterior ornamenti aut auri aut vestis cultus,sed cultus cordis.* Quòd si illi mulieres quoque admonent coërcendas, & ad Ecclesiasticam disciplinā religiosa obseruatione moderandas, quæ excusare cultussuos soleant per maritum, quantò id magis obseruare virginem fas est, cui nulla ornatus sui competat venia, nec deriuari in alterum possit mendacium culpæ, sed sola ipsa remaneat in crimine? Locupletem te dicis & diuitem: sed non omne quod potest, debet & fieri; cùm scriptum sit: *Omnia licent, sed non omnia expediunt: omnia licent, sed non omnia ædificant.* Cæterùm si tu te sumptuosiùs comas, & per publicum notabiliter incedas, oculos in te iuuentutis illicias, suspiria adolescentium post te trahas,concupiscendi libidinem nutrias,sperandi fomenta succendas, vt etsi ipsa non pereas, aliostamen perdas, & velut gladium te,& venenum videntibus præbeas; excusari non potes,quasi mente casta sis & pudica. Redarguit te cultus improbus & impudicus ornatus: nec computari iam poteris inter puellas & virgines Christi, quæ sic viuis, vt possis adamari. Ornamentorum ac vestium insignia, & lenocinia formarum non nisi prostitutis & impudicis feminis congruunt. Fugiant castæ virgines & pudicæ incestarum cultus, habitus impudicarum, lupanarium insignia, ornamenta meretricum. Hoc Deus culpat, hoc denotat. Sericum & purpuram indutæ, Christum induere non possunt: auro & margaritis & monilibus adornatæ, ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt. Virgines certè, quibus hic sermo nunc consulit, quæ se eiusmodi artibus compserint,inter virgines se non putent debere numerari. Audite itaque virgines vt parentem, audite, quæso,vos docentem pariter ac monentem; audite vtilitatibus & commodis vestris fideliter consulentem. Estote tales, quales vos Deus artifex fecit: estote tales, quales vos manus Patris instituit. Maneat in vobis facies incorrupta, ceruix pura, forma sincera. Vince vestem quæ virgo es,quæ Deo seruis; vince aurum,quæ carnem vincis & sæculum.

1.Pet.3.

1.Cor.6.

Arcta & angusta est via, quæ ducit ad vitam: durus & arctus est limes, qui tendit ad gloriam. Lata & spatiosa itinera vitę letalis: illic illecebræ & mortiferę voluptates; illic diabolus blanditur vt fallat, arridet vt noceat, illicit vt occidat. Seruate virgines, seruate quod esse cœpistis, seruate quod eritis. Magna vos merces manet,prēmium grande virtutis, munus maximum castitatis. Quod futuri sumus,iam vos esse cœpistis. Vos resurrectionis gloriam in isto sęculo iam tenetis. Per sæculum sine sęculi cōtagione transitis: cùm castæ perseueratis & virgines, Angelis Dei estis æquales. Tantùm maneat & duret solida & illæsa virginitas, & vt cœpit fortiter, iugiter perseueret, nec monilium aut vestium quærat ornamenta, sed morum. Deum spectet & cælum: neque oculos ad sublime porrectos,ad carnis & mundi concupiscentiam deprimat, aut ad terrena deponat, &c. *Primus homo*,inquit, *de terra limo; secundus homo de cælo. Qualis ille de limo, tales & qui de limo; & qualis cælestis, tales & cælestes. Quomodo portauimus imaginem eius qui de limo est, portemus & imaginem eius qui de cælo est.* Hanc imaginem virginitas portat, portat integritas,sanctitas portat & veritas: portant disciplinæ Dei memores, iustitiam cum religione retinentes, stabiles in fide, humiles in timore, ad omnem tolerantiam fortes, ad sustinendam iniuriam mites, ad faciendam misericordiam faciles, fraterna pace vnanimes atque concordes. Quæ vos singula, ô bonę virgines, obseruare, diligere, implere debetis, quę Deo & Christo vacantes, ad Dominum, cui vos dicatis, & maiore & meliore parte præceditis. Prouectę ętatis iunioribus facite magisterium. Minores natu prębete maioribus ministerium, comparibus incitamentum. Hortamentis vos mutuis excitate; ęmulis de virtute documentis ad gloriam prouocate. Durate fortiter, spiritaliter pergite, peruenite feliciter.

1.Cor.15.

Cap. v. De sermone S. Cæsarij Episcopi Sanctimonialibus directo.

GAudete & exultate in Domino, venerabiles filiæ,& gratias illi iugiter vberes agite, qui vos de tenebrosa sæculi huius conuersatione ad portũ quietis & religionis attrahere & prouocare dignatus est. Cogitate iugiter vnde exiſtis, & vbi peruenire meruiſtis. Reliquiſtis fideliter mundi tenebras,& lucem Chriſti feliciter videre cœpiſtis. Contempſiſtis libidinis incendium, & ad caſtitatis refrigerium perueniſtis. Reſpuiſtis gulam, & abſtinentiam elegiſtis. Reſpuiſtis auaritiam atque luxuriam, & caſtitatem vel miſericordiam tenuiſtis. Et quamuis vobis vſque ad exitum vitæ non deſit pugna, tamen Deo donante ſecuri ſumus de veſtra victoria. Sed rogo vos, venerabiles filiæ, vt quantò eſtis ſecuræ de præteritis, tantò ſitis ſolicitæ de futuris. Omnia enim crimina vel peccata citò ad nos reuertuntur, ſi non quotidie bonis operibus expugnentur. Audite Apoſtolum Pe-
1.Petr.5. trum dicentem: *Sobrii eſtote & vigilate, quia aduerſarius veſter diabolus, tanquam leo rugiens aliquid deuorare quærens circuit.* Quamdiu in hoc corpore viuimus, die nocteque Chriſto adiutore vel duce, contra diabolum repugnemus. Sunt enim aliquæ, quod peius eſt, negligentes & tepidæ, quæ de ſolo Chriſtianitatis vocabulo gloriantur, & putant quòd illis ſufficiat veſtem mutaſſe, & religionis tantùm habitum ſuſcepiſſe; neſcientes illud pro-
Eccl.2. pheticum: *Filij accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia & timore, & prepara animam tuam*
Pſal.16. *ad tentationem.* nec ſententiam Pſalmiſtæ conſiderantes: *Propter verba labiorum tuorum,*
Act.14. *ego cuſtodiui vias duras.* & illud quod Apoſtolus dixit: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cælorum.* Veſtes enim ſæculares deponere, & religioſas aſſumere, vnius horæ momento poſſumus: mores verò bonos iugiter retinere, vel contra malas dulceſque voluptates ſæculi huius, quamdiu viuimus, Chriſto adiutore laborare debemus; quia non qui cœperit, ſed qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit. In primis ergo omnis anima, quæ religionem ſeruare deſiderat, gulæ concupiſcentiam vincere, & ebrietatem vitare, tota fidei virtute contendat: & ita temperatũ conuiuium menſamque mediocrem habere ſtudeat, vt caro illius nec nimietate abſtinentiæ debilitetur, nec per deliciarum abundantiam ad luxuriam prouocetur. Deinde abiecta ſuperbia, cui Deus reſiſtit, profundæ humilitatis iaciat fundamentum: inuidiam velut vipereum venenum deteſtetur ac fugiat, linguam refrænet, detractionem quaſi venenum reſpuat, verba otioſa nec ipſa proferat, nec ab alijs prolata auribus ſuis libenter admittat. Veſtimentorum habitum nec nimis abiectum, nec notabiliter pompoſum, aut periculosè elegantem habere conſueſcat.

Lectionem aut ipſa frequentiùs legat, aut legentis verba tota pectoris auiditate ſuſcipiat. De diuinis Scripturarum fontibus iugiter aquam ſalutis hauriat; illam vtique, de
Ioan.7. qua Dominus dicit: *Qui credit in me, flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ.* De paradiſi etiam floribus, hoc eſt, ſanctarum Scripturarum ſenſibus anima ſancta ſe iugiter ornare contendat. Ex ipſis pretioſas margaritas auribus ſuis indeſinenter appendat: ex ipſis anulos & dextralia, dum exercet opera bona, ſibi componat. Ibi vulnerum medicamenta, ibi caſtitatis aromata, ibi compunctionis holocauſta requirat. Quæ verò religionem immaculato corde & puro corpore conſeruare deſiderat, aut numquam in publicum, aut certè non niſi pro grandi & ineuitabili neceſſitate procedat. Nolite quæſo vos, nolite quibuſcumque aut occaſionem dare, aut familiaritatem tribuere. Quæ verò libidinem Chriſto adiuuante deſiderat vincere, familiaritatem debet refugere: & quæ indignam familiaritatem non ſpreuerit, aut ſe, aut alium citò perdet. Sed fortè, dicit aliqua, ideò familiaritatem non fugio, quia volo habere quod vincam, & aduerſarium meum cupio tenere captiuum. Vide ne contra te aduerſarius incipiat rebellare, vide ne te ducat captiui-
1.Cor.6. tas iſta captiuam. Audi Apoſtolum dicentem: *Fugite fornicationem.* Contra reliqua vitia oportet nos omni virtute reſiſtere: contra libidinem verò non expedit repugnare, ſed fugere. Eſto ergo libidinis fugitiua, ſi vis eſſe caſtitatis pugnatrix egregia. Sed quod di-

xi diligenter attendite. Quando sola aliqua libidinis stimulis incitatur, Christo adiuuante repugnet quantùm præualet contra se, quia non habet quò possit fugere. Quando verò per alterius sodalitatem oportunitatem voluptatis diabolus subministrat, ipsam familiaritatem, quantum præualet, vt diximus, anima sancta refugiat. Sed vt hæc omnia seruare possimus, abstinentiam rationabilem teneamus, quia vera est illius sanctissimi viri sententia: Prout continueris ventrem, ita & venenosos motus eius. Humilitatem etiam veram, quantum possumus, conseruemus. Non enim diu carnis integritas seruatur, vbi animus superbiæ tumore corrumpitur: præcipuè si iracundiæ flamma frequentiùs surgit, castitatis & virginitatis flores citò consumit. Casta enim & Deo deuota anima non solùm extraneorum, sed etiam parentum suorum familiaritatem habere non debet. Si enim vasa, quæ Ecclesiæ offeruntur, vt in sacris sanctis altaribus ponantur, sancta ab omnibus appellantur; & nefas est, vt de Ecclesia postmodum in domum laicam reuocentur, aut vsibus humanis aptētur; putas qualem dignitatem apud Deum habet anima ad eius imaginem procreata? Sicut ergò vasa sancta humanis vsibus seruitura nec possunt, nec debent de Ecclesia reuocari: sic religiosam quampiam non oportet, non decet, non expedit, parentum suorum multis obligationibus implicari, aut quorumcumque extraneorum perniciosa familiaritate constringi.

Illud ante omnia admoneo, vt æmulationis malum, quasi venenum vipereum fugiatis, & ita inter vos caritatis dulcedinem conseruetis, vt vobis inuicem per sancta colloquia medicamenta spiritalia præparetis. Sunt enim, quod peius est, aliquæ, quæ quando se pariter iungunt, magis sibi detrahendo, vel contra præpositas murmurando, vulnera faciunt, quàm spiritalia medicamenta componunt. Vos verò, sanctæ ac venerabiles filię, si aliquam videritis pusillanimem, consolationem impendite; si superbientem, humilitatis medicamentum apponite: si iracundam videritis, refrigerium patientiæ ministrate. Si nobiles natæ estis, magis de religionis humilitate, quàm de sæculi dignitate gaudete. Tenete ergo firmiter manus in aratro, & nolite respicere retrò. Mementote vxoris Loth, quæ retrò respiciens versa est in statuam salis. Numquam iuramentum, numquam maledictum de virginis ore procedat. Non solùm enim corpora sed etiam corda vestra omni solicitudine custodite, propter illud quod scriptum est: *Omni custodia serua cor tuum.* Prou.4.
& illud quod Dominus in Euangelio dixit: *De corde enim exeunt cogitationes malæ.* Si enim in corde nihil malè cogitatur, quidquid sanctum est ex ore profertur; quia sicut Matth.15.
scriptum est: *Ex abundantia cordis os loquitur.* Hoc enim lingua proferre consueuit, quod Matth.12.
ex officina cordis conscientia ministrauerit. Et ideò si ex ore vultis bona proferre, semper in corde quæ sancta sunt cogitate. Sic lectioni & orationi debetis incumbere, vt ante omnia etiam manibus possitis aliquid exercere, secundùm illud quod Apostolus ait: *Qui non operatur, nec manducet.* Meliorem quoque diei partem sancto operi dedicate: lectioni vacare consuescite. Oratio vestra ita cum silentio procedat ex corde, vt vix audiatur in ore. Nam qui alta voce orare voluerit, & sibi & alteri multùm nocet, dum per suam garrulitatem alterius mentem ab oratione sancta & secreta suspendit. 2.Thess.3.

Pomposa indumenta, quæ non vtilitati, sed vanitati seruiunt, fastidite atque contemnite. Multæ enim quod in moribus diligunt, hoc etiam in operibus suis ostendunt. Præparant sibi ornamenta sæcularia sæculum diligentes, & voluptati seruientes vel luxuriæ. Vobis verò nihil sit commune cum talibus, sed omnia ornamenta, quibus ad luxuriam caro componitur, velut inimica & contraria à vestro proposito respuantur. Sunt enim, quod peius est, quæ pro vanitate sæculi istius plus student terrenis cupiditatibus operam dare, quàm lectioni diuinæ iustitiæ, dum velūt stragula pulcra, & picta tapetia, plumaria etiam, & reliqua his similia, cum ingenti sumptu & superflua expensa, ad oculorum libidinem præparare; nescientes illud, quod Dominus per Ioannem Euangelistam clamat, & dicit: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt; quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi est.* Quid prodest virgini integritatem corporis custodire, si oculorum concupiscentias noluerit euitare? Vos verò, sanctæ & Deo dignæ animæ, totum spiritaliter agite. Sequimini Chri- 1.Ioan.2.

stum, tenendo perseueranter, quod vouistis ardenter. Iterùm atque iterùm, sanctæ & Deo dicatæ animæ, rogo, & cum omni humilitate pro conseruando virginitatis præmio consilium do, vt familiaritatem incongruam à vobis, vel à vestris animis, totis viribus repellere laboretis. Nam ad conseruandam sanctæ religionis dignitatem singularitas testis sanctissima est. Familiaritas enim cuiuslibet si frequens esse cœperit, non nisi corruptionem seminat, vitia pullulat, libidinem concipit, ignominiam parit, rabiem concitat, lasciuiam pascit, petulantiam nutrit, casus exaltat, ruinas ædificat, confusionem mercatur, thesaurizat opprobrium, criminationes exaggerat, excitationes inflammat, & cateruatim simul in fascem conglomerat. Nam si anima sancta secretum suum custodire voluerit, & assiduè familiaritatis malum tota animi virtute fugerit, ipsa sancta singularitas munimen illi inuictum est sanctimonij, expugnatio fortis infamiæ, exercitium continentiæ, euacuatio luxuriç, pax secura virtutum & impugnatio inquieta bellorum; puritatis culmen, & libidinis carcer; honestatis portus, & ignominiæ naufragium; virginitatis mater, & hostis immunditiæ; integritatis dignitas, & fornicationis abdicatio; voluntas bonorum operum, & afflictio vitiorum; refrigerium pudicitiæ, & pœna petulantiç; adquisitio triumphorum, & facinorum detrimentum; requies salutis, & perditionis exilium; vita spiritus, & carnis interitus. Hæc omnia mala fortiter, Deo adiuuante, repellentur, & illa quç diximus bona feliciter adquirentur, si ab animabus sanctis familiaritas inordinata respuatur. Attendite vos, ô animæ sanctç, quia inter omnia certamina, quibus semper comes est Christiana militia, sola duriora sunt prçlia castitatis, vbi quotidiana pugna est, & rara victoria. Castitatis dura sunt prælia, sed maiora sunt prçmia. Castitatis palmã nemo securus accipit, cui quãtùm duri sunt exitus, tantùm gloriosi sunt fructus. Vt ergò castitatis præmia, & virginitatis coronam feliciter, Deo remunerante, possitis accipere, periculosam familiaritatem à vobis semper excludite. Currite fideliter, vt possitis peruenire feliciter, adiuuante Domino nostro IESV Christo, qui viuit & regnat in sæcula sæculorũ. Amen.

Cap. VI. S. *Athanasij, ad sponsas Christi.*

QVantam in cçlestibus beatitudinem virginitas sancta possideat, prçter Scripturarum testimonia, Ecclesiç etiam consuetudine edocemur, qua addiscimus peculiare illi subsistere meritum, cuius specialis est consecratio. Nam cùm vniuersa turba credentium paria gratiç dona percipiat, & ijsdem omnes Sacramentorum benedictionibus glorientur, istç ad proprium aliquid prç ceteris habendum, de illo sancto & immaculato Ecclesiç grege, quasi sanctiores puriores que hostiç, & pro voluntatis suç meritis à sancto Spiritu eliguntur, & per summum sacerdotem Dei offeruntur altario. Possidet ergò virginitas & quod alij habẽt, & quod alij non habent, dum communẽ & peculiarem obtinet gratiam, & proprio, vt ita dixerim, consecrationis priuilegio gaudet. Nã & Christi sponsas virgines dicere Ecclesiastica nobis permittit auctoritas, dum in sponsarũ modum quas consecrat Domino velat, ostendẽs eas vel maximè habituras spiritale connubiũ, quç subterfugerint carnale consortiũ, & dignè Deo per matrimonij comparationem spiritaliter copulantur, quæ eius dilectionis caussã humana connubia spreuerunt. In his quàm
1.Cor.6. maximè illud impletur Apostoli: *Qui autem inhæret Domino, vnus spiritus est.* Et quoniam multa sunt, quæ bono proprio carent, nisi aliarum rerum iuuentur auxilio, attentiùs prçuidendum est, ne fortè & virginitati aliqua sint necessaria, sine quibus nequaquam fructum adferre sufficiat: & tantus nihil proderit labor, dum vanè prodesse creditur, quod absque rebus necessarijs possidetur. Æternam verò vitam non nisi per omnẽ diuinorum
Matth.19. præceptorum custodiam promereri posse Scriptura testatur: *Si vis*, inquit, *ad vitam ingredi serua mandata.* Vitam ergò non habet, nisi qui legis mandata seruauerit: & qui vitam non habuerit, cœlestis regni non potest esse possessor. Ergò pudicitiam, integritatemque seruantibus, & eius remunerationem à Dei æquitate sperantibus, ante omnia mandatorum sunt custodienda præcepta, ne gloriosæ castitatis & continentiæ labor in irritum deducatur. Cupiens diuinum implere consilium, ante omnia serua mandatum:

tum: volens virginitatis præmium consequi, vitæ amplectere merita, vt sit cuius remunerari castitas possit. Nam vt vitam præstat obseruatio mandatorum, ita eorum è contrario generat præuaricatio mortem. Et qui per præuaricationem in morte fuerit, virginitatis coronam sperare non poterit, neque pudicitiæ præmium expectare constitutus in pœna.

Nolo enim putes in hoc constare iustitiam, vt malum non facias, cùm & bonum non facere malum sit, & in vtroque legis præuaricatio cōmittatur, quoniam qui dixit, *Recede à malo*, ipse dixit, *& fac bonum*. Si à malo recesseris, & non feceris bonum, transgressor es legis, quæ non tantùm in malorum actuum abominatione, sed etiam in bonorum operum perfectione completur. Nolo enim tibi in hoc blandiaris, si aliqua non feceris qui aliqua feceris, cùm scriptum sit; *Qui vniuersam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.* Adam enim semel peccauit, & mortuus est; & tu te viuere posse existimas, illud sæpè committens, quod alium, dum semel perpetrasset, occidit? Memento Adam & Euam virgines deliquisse, nec integritatem corporis profuisse peccantibus. Licitum quippe est matrimonij inire consortium. Nam quæ connubia deserunt, non inlicita, sed licita spernunt. Eiusmodi autem si iurent, si maledicāt, si detrahant, si detrahentes patiantur audire, si malum pro malo reddant, si cupiditatis in alienis, aut auaritiæ in proprijs crimen incurrant; si zeli aut liuoris venena possideant, si contra legalia & Apostolica instituta indecens aliquid aut loquantur, aut cogitent; si in carne placendi studio comptæ & ornatæ procedant, si alia, vt adsolet, inlicita faciant, quid proderit eis spreuisse quod licuit, & exercere quod non licet? Si vis prodesse tibi quod licitè contempsisti, vide ne quid eorum quæ non licent facias. Stultum est enim timuisse quod minus est, & non timere quod maius est. Dicit enim Apostolus: *Innupta cogitat quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo, vt sit sancta corpore & spiritu: quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro.* Dicat ergo mihi quæ virum non habet, & tamen quę mundi sunt cogitat, cui placere desiderat, nónne incipiat illi nupta præponi? Quia illa cogitando, quæ mundi sunt, complacet vel marito: ista verò nec marito, quem non habet, potest placere, nec Deo. Sed nec illud silentio præterire nos conuenit, quod dixerit: *Innupta cogitat quæ Dei sunt, quomodo placeat Deo, vt sit sancta corpore & spiritu.* Quæ sunt ergo Domini, dicat Apostolus: *Quæcumque sunt sancta, quæcumque sunt iusta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ: si qua virtus, si qua laus disciplinæ.* Ista sanctæ, veræ & Apostolicæ virgines diu noctuque sine vllo téporis interuallo meditantur. Sequitur; *quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo.* Deo, inquam, non hominibus. *Vt sit sancta corpore & spiritu:* non dixit; vt sit sancta membro, aut corpore tantùm, sed *vt sit sancta corpore & spiritu.* Membrum enim vna corporis pars est; corpus verò omnium compago membrorum est. Cùm ergo dicit; *vt sit sancta corpore*, omnibus membris eam debere sanctificari testatur. Quia non proderit ceterorum sanctificatio membrorum, si inueniatur vel in vno corruptio. Et iam non erit sancta corpore, quod ex omnibus constat membris, quæ vel vnius fuerit coinquinatione polluta.

Iacob. 2.

1. Cor. 7.

Vnde, quæso te, virgo, neque in sola tibi pudicitia blandiaris, ne in vnius membri integritate confundas: sed secundùm Apostolum soli Deo confectua corporis sanctitatem. Munda ab omni inquinamento caput, quia crimen est, illud post christmatis sanctificationem, cuiuslibet pigmenti fuco, vel puluere sordidari, aut auro, vel gemmis, vel qualibet alia terrena specie componi. Munda frontem, vt humana, non diuina opera erubescat, & illam confusionem recipiat, quæ non peccatum, sed Dei gloriam parit. Munda collum, vt non aurea ex capillis portet suspensa monilia, sed illa potiùs ornamenta circumferat, de quibus Scriptura dicit: *Misericordia & veritas non deficiant à te: suspende autem illa in collo tuo.* Munda oculos, dum eos ab omni concupiscentia retrahis, & ab intuitu pauperum numquam auertis. Munda linguam à mendacio, quia os, quod mentitur, occidit animam; à detractione, à iuramento, à periurio: cohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum. Et memor esto Apostolum dicentem: *Benedicite, & nolite maledicere.* Nefas est enim, vt labia illa, quibus Dominum confiteris, rogas, benedicis

Prou. 3.

Rom. 12.

& laudas, alicuius polluantur sorde peccati. Nescio qua conscientia ea lingua quis Dominum rogat, qua aut mentitur, aut detrahit. Labia enim sancta exaudit Deus, & ipsis annuit citò precibus quas lingua immaculata pronuntiat. Munda aures, vt non nisi sermonibus sanctis auditum præbeant: vt numquam obscena, aut turpia, aut sæcularia verba suscipiant, aut aliquem de altero audiant derogantem, propter illud quod scriptum est:
Eccles. 28. *Sepi aures tuas spinis, & noli audire linguam nequam.* Manus ne porrectæ ad accipiendum sint, nec ad feriendum paratę; sed ad omnia misericordiæ & pietatis opera satis promptæ. Munda pedes, ne latam & spatiosam pergant viam, quæ ducit ad splendida sæculi & pretiosa conuiuia: sed arduum magis & angustum gradiantur iter quod tendit ad cœlum. Agnosce tibi à Deo artifice non ad vitia, sed ad virtutem membra formata: & cùm vniuersos artus mundaueris ab omni sorde peccati, & toto fueris sanctificata corpore, tunc tibi castitatem intelligas profuturam, & cum omni fiducia palmam virginitatis exspecta. O virgo, serua propositum tibi magno præmio destinatum: agnosce statum tuum, agnosce locum; agnosce propositum. Christi sponsa diceris, vide ne quid indignum eo cui desponsata videris, admittas. Christum sponsum habes, à domesticis & familiaribus eius interroga, & strenuè ac solerter inquire in quibus præcipuè delectetur: qualem compositionem in te vestium diligat, cuiusmodi concupiscat ornatum. Dicat tibi eius familiarissimus Petrus, qui nec nuptis quidem corporalem permittit ornatum, sicut in epistola
1. Pet. 3. la sua scripsit: *Mulieres similiter subiectæ sint suis viris, vt qui non credunt verbo, per mulierum conuersationem sine verbo lucrifiant, considerantes in timore Dei castam conuersationem vestram: qualis sit non extrinsecus capillatura aut circumdatio auri, aut indumenti vestimentorum cultus; sed qui absconditus est cordis homo in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus qui*
1. Tim. 2. *est in conspectu Dei locuples.* Dicat & alius Apostolus B. Paulus: *Mulieres similiter in habitu ornato cum verecundia & sobrietate ornantes se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa, sed quod decet mulieres, promittentes castitatem per bonam conuersationem.*

Sed tu forsitan dicis: Cur hæc ijdem Apostoli non iusserunt? Quia non necessarium iudicabant, ne talis virginibus commonitio potiùs iniuria, quàm emendatio videretur. Sed nec eas vmquam tantæ temeritatis fore credidissent, vt nec nuptæ concessa carnalia ornamenta & terrena præsumerent. Reuerà ornare se & componere virgo debet. Nam quomodo sponso suo placere poterit, nisi composita & ornata processerit? Ornetur planè, sed interioribus ornamentis, & spiritaliter, non carnaliter componatur; quia Deus non corporis, sed animæ decorem in illa considerat. Ergo & tu, quæcumque animam tuam à Deo diligi & inhabitari concupiscis, omni eam diligentia compone, & spiritalibus indumentis exorna. Nihil in ea dedecorum, nihil fœdum appareat. Resplendeat auro iustitiæ, gemmis refulgeat sanctitatis, ac pretiosissimo pudicitiæ margarito coruscet. Pro bysso
Coloss. 3. & serico, misericordiæ & pietatis tunica vestiatur, secundùm quod scriptū est: *Induite ergo vos, sicut electi Dei sancti & dilecti viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, &c.* Huiusmodi Deus quærit ornatum, & animam taliter compositam concupiscit. Memento
Psal. 44. te Dei filiam dici; secundùm quod ait: *Audi filia, & vide.* Sed & tu ipsa, quotiescumque Dominum patrem nominas, Dei te filiam esse testaris. Ergo si Dei filia es, vide ne quid eorum facias, quæ Deo patri incongrua sunt; sed age omnia quasi filia Dei. Originem tuam respice, genus intuere, gloriam nobilitatis aduerte. Agnosce te non hominibus, sed Dei diuinitatis nobilitate decoratam. Ita te exhibe, vt in te cœlestis natiuitas pareat, vt ingenuitas diuina clarescat. Sit in te noua grauitas, honestas admirabilis, stupenda verecundia, mira patientia, virginalis incessus, & verę pudicitię habitus, & sermo semper modestus, & suo in tempore proferendus, vt quisquis te viderit admiretur & dicat; Quę hęc nouę inter homines grauitatis patientia est? quę pudoris verecundia? quę honestatis modestia? quę maturitas sapientię? Non est ista humana institutio, nec disciplina mortalis: cœleste mihi aliquid in terreno corpore redolet. Puto enim quod habitat in quibusdam hominibus Deus. Et cùm te Christi famulam esse cognouerit, maiore stupore teneatur, & cogitet qualis sit ille Dominus, cuius talis & ancilla est. Si vis esse cum Christo
&

& cum Christo partem habere, Christi tibi exemplo viuendum est, qui ab omni malitia fuit extraneus. Nemo te circumueniat, nemo te fallaci sermone seducat. Non nisi sanctos & simplices, & innocentes & puros cœlestis aula suscipit, & nullum apud Deum habet malitia locum. Ab omni nequitia & dolo mũdum esse necesse est, qui cupit regnare cum Christo. Nolo enim illas respicias quæ sæculi, non Christi sunt virgines: quæ propositi sui & professionis immemores, gaudent in delicijs, in opibus delectantur. Tu autem, quæcumque Christi, non sęculi virgo es, omnem præsentis vitę gloriam fuge, vt eam, quę in futuro promittitur, consequaris. Contentionum verba & animositatis caussas, & litium occasiones subterfuge. Nam si iuxta Apostoli doctrinam seruum Domini litigare non oportet, quantò magis Dei ancillam, cuius, quo verecundior est sexus, animus debet esse modestior? Linguam à maliloquio cohibe & ori tuo frenum legis impone; vt tunc fortè loquaris, quando tacere peccatum sit, secundùm id quod Apostolus dicit: *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat*. Semper linguam tuam de bonis loqui assuesce, & auditum tuum ad laudem bonorum magis quàm ad malorum vituperationem commoda. Vide vt omnia, quęcumque benè facis, propter Dominum facias, sciens eius rei tantum te à Domino recepturam esse mercedis, quantum eius timoris & dilectionis caussa perfeceris. Sancta magis esse quàm videri stude. In ieiunijs verò magis quàm in epulis delectare, illius viduę memor, quæ non discedebat de templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens Domino nocte ac die. Diuinæ magis lectionis conuiuium dilige, & spiritalibus te saturari dapibus concupisce: & illos potiùs quęre cibos, quibus anima magis quàm corpus reficiatur. Carnis & vini species, quasi caloris fomenta, & libidinis incitamenta fuge. Iracundiam vince, animositatem cohibe, & quidquid illud est quod post factum pœnitentiam ingerit, velut proximi criminis abominationem declina. Satis tranquillam & quietam cõuenit esse mentem & ab omni perturbatione furoris alienam, quę Dei habitaculum esse desiderat. Cùm orationem celebrare desideras, talem te exhibe, quasi quę sis cum Domino locutura. Cùm psalmum dicis, cuius verba dicis agnosce: & in cõpunctione magis animi, quàm in tinnulę vocis dulcedine delectare. Lacrymas enim psallentis Deus magis quàm vocis gratiam comprobat. Omnium operum & cogitationum tuarum speculatorē Deum crede: & caue ne quid, quod diuinis oculis indignũ sit, aut opereris, aut cogites. Crescat in te cum annis gratia, crescat cum ætate iustitia. Omne tempus, in quo te non meliorem senseris, hoc te æstima perdidisse. Cœptum virginitatis propositũ ad finem vsque conserua: quia non incohasse tantùm, sed perfecisse virtutis est. Esto ergo omnibus viuendi forma, esto exemplum. Virginem te in omnibus exhibe. Sit & inuiolabilis conuersatio: vt quisquis vitam tuam audire saltim contigerit, in tantum sibi intelligat gratiam ex tua conuersatione transfundi, vt dum te imitari concupiscit, Dei sacrificio & ipse sit dignus. 1.Tim.2. Ephes.4.

Ecce quibus saluberrimis documentis sanctissimi & eruditissimi viri Deo dicatas ad castimoniale propositum seruandum instituunt. Ecce quibus insignium virtutum indumentis eas exornant, vt illius sponsi, cui sē dicauerunt, amplexibus dignæ fiant. Vnde solerter sanctimonialibus vigilandum est, vt tantorum Patrum obedienter obtemperent monitis: ne scilicet his resultando, cum fatuis virginibus reprobentur, sed potiùs parendo cum prudentibus Christi thalamo admittantur. Diligenter itaque, eorumdem sanctorum Patrum sententijs prælibatis, dignum & necessarium iudicauimus, per singula capita distinguere, quid Prælatis, quidve subditis obseruandum sit. Et quoniam subditarum vita Prælatarum est exemplis informanda, primùm quales debeant Abbatissæ constitui, qualiter eis viuendum, qualiter subditas gubernandum, qualitérve in monasterijs residendum, & instanter Domino tota mentis & corporis deuotione seruiendum; dein quid subiectis specialiter obseruandum sit, ponendum censuimus.

Cap.

Cap. VII. Quales in monasterijs puellaribus debeant esse Abbatissæ.

TAles Abbatissæ regendarum animarum curam suscipere debent, quæ subditis verbis & exemplis ducatum præbeant sanctæ religionis: quæ non proprijs voluntatibus deseruiant, sed magis subditarum solertissimam curam gerant: quæ se etiam, illasque, vipore vasa sancta, in quibus instanter incensum orationis Deo dignè offerri possit, ab omni labe vitiorum custodire norint: & ita eas secum in sancto proposito peruigiles reddant, vt vnà ad vitam tendentes æternam, societate supernorum ciuium mereantur perfrui. Qua igitur auctoritate, aut quibus sanctorum Patrum documentis, sibi attribuunt licentiam foras vagandi, aut per villas residendi, aut sericas vestes induendi, aut pompis vanis inseruiendi? Sed quia hoc nulla auctoritate sibi licitum facere possunt, præsertim cùm à sanctis Patribus in superioribus capitulis id penitùs sanctimonialibus legatur inhibitum; restat vt ab hinc huiuscemodi vsus ab his modis omnibus, quantum Dominus posse dederit, caueatur. Quia quamuis in sæculari dignitate positæ multigenis delicijs voluptuosè huiuscemodi soleant vti; in monasterijs tamen, in quibus Christi sponsæ sumptibus Dominicis communiter sunt gubernandæ, prorsus est hoc censura æquitatis inhibendum. Nosse etenim eas oportet, quia non ideò Prælatæ sunt, vt se solummodò, sed potiùs vt se, subditasque pascant, carnaliter videlicet & spiritaliter: nec vt præsint tantùm, sed vt prosint, à Domino sunt alijs prælatę. Ergo necesse est, vt se, sibique subditas in proposito sanctę religionis solerter constringant. Et sicut alias præcedunt prioratus honore, pręcedant etiam pię conuersationis exemplo: & quę alijs facere prohibent, nullatenùs perpetrent. Rectè enim, vt habet B. Gregorius, aliorum errata corrigit, qui ea quę reprehendit minimè agit. Sed quia pastoris absentia ouium solet fieri præda; necesse est vt Abbatissæ in monasterijs consistant assiduè, & ouium sibi subditarum vigilantissimam curam gerant, ne illis absentibus prædę fiant subditæ inuisibilis lupi. Quales etiam esse debeãt ductrices animarum, S. Cæsarius in epistola, quam ad Oratoriam Abbatissam scripsit, plenissimè docet; ex qua quædam capitula ob instructionem Abbatissarum excerpere, & huic capitulo adnectere curauimus. Dicit enim ita: Audi ergo me, dulcissima soror & filia; Tu quantumcumque semper in studijs spiritalibus occupari desideras, propter sorores tamen aliquando etiam exteriora tibi erunt negotia dirimenda. Curandum ergo tibi summopere est, vt si temporalia quasi pro tempore agas; ac semper tenaciùs in spiritali deuotione & amore inhæreas: vt cùm temporalia citiùs dispensaueris, ad orationem illicò vel lectionem, quasi ad matris sinum recurras. Optare quippe debes, vt abiecta solicitudine mundi, semper cogites de seruitio Christi, propter
2.Tim.2. illud quod dicitur: *Nemo militans Deo implicat se negotijs sæcularibus*, &c. In omnibus, iuxta
Tit.2. ta Apostolum, temetipsam præbe exemplum bonorum operum, vitaque tua velut pennatum animal ad alta semper per desiderium euolet, per verbum resonet, luceat per exemplum. Cùm verò ad annuntiandum verbum Dei te sororibus affectaueris, priùs cauta consideratione pensa, vt quod ore promis, factis impleas, & quod alijs prædicas, operibus præbeas. Prior in ecclesia inueniaris, postrema exeas. Par sis in communi cibo cum quibus pati vteris in mensa consessu. Abstinentiam, quam lingua prædicat, proximę fauces vel vicinus stomachus sentiat: ne forsitan subditę audientes, tacitis cogitationibus dicant; O quàm pulcrè nobis abstinentiam prædicat plenus venter! Et in his omnibus, ceterisque hoc tibi noueris conuenire, vt angusti callis itinera, per quæ socias admones gradiendum, prior ipsa gradiaris. Non sis vestibus ornatior ceteris, sed moribus. Non quę tibi vultu, intuituque placuerit, non quam tibi ad oculum cognoueris, vel cuius blandiori obsequio fueris delinita, sed quam amor Christi & religiosior demonstrauerit vita, præponas. Oportet enim te propter quasdam cultrum nonnumquam habere in gutture, cauterium in lingua gestare, virgam tibi & baculum in manu ferre; vt per cultrum deseces vitia, per cauterium verò ad sanitatem secta reducas, per virgæ disciplinam

corri-

corrigas, per baculum verò disciplinatam sustentes. Si quando verò cum sæcularibus ad conloquendum fueris euocata, priùs arma frontem tropheo crucis, vexillo Christi pectus ingemina, vt cum sua virguncula Christus comitari dignetur. Cõfabulatio verò tua semper sit mixta grauitate, atque dulcedine; & tantum loquaris, quantum opportunitas flagitauerit rei ac temporis. Si quid verò ab eis pretium fuerit, quod præstare deliberas, cum vultu hilari præsta. Si quid verò præstare non conuenit, petitionem illorum saltem honestate sermonis mollifica. Nomen tuum plures nouerint, beneficia tua in quantum præuales, plures sentiant, vultum rari cognoscant. Si quando autem tibi pro necessitate monasterij seorsum fuerit conloquendum, cum duabus, vel certè cum tribus electis sororibus facito. Quia opinio bonæ famę, sicut etiam perfectæ vitæ custodia, tibi necessaria est: & tunc primùm despicienda humana detractio, cùm Christus in caussa est. Omnis quoque actio tua semper sit propter Deum, semper de Deo cogitatio in Deum. Et exceptis vitijs, quibus non compassio, sed rectitudo debetur, omnibus te cupio esse compassibilem, omnibus gratam, omnibus te præfectam piam. Vt videlicet iuxta Paulum sis sancta corpore & spiritu, ipso sponso & Domino tuo mentem tuam regente, & vias tuas sanctas disponente, qui viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen. 1.Cor.7.

Cap. VIII. De congregandis in monasterijs Sanctimonialibus.

Studendum summopere Abbatissis est, vt tot talesque in monasterijs admittant Sanctimoniales, quæ & morum probitate cõmendentur, & Ecclesiasticis possint rationabiliter sustentari stipendijs. Quæ verò adhuc carnalibus delectationibus inretiuntur, nequaquam sunt in monasterijs admittendæ. Quia satius est illis iuxta Apostolum foris nubere, tantùm in Domino, quàm in monasterijs admitti, & sub imagine simulatæ sanctitatis dissolutè viuere. Cùm igitur huiusmodi religionis gratia monasteria expetiuerint, non eis facilis tribuatur ingressus, donec priùs eis hęc legantur capitula: vt his perlectis nouerint quid eis in castimoniali proposito obseruandũ, quidve vitandum sit. Quia postquàm se Domino in hac militia deuinxerint, nequaquam sibi licitum erit proprijs vti consilijs, nec sæcularibus penitùs implicare posse negotijs; nec frequentiam virorum, aut collocutionem familiarem absque caussa ineuitabili habere debent. Proinde scrutentur priùs arcana cordis sui, simulque super adnotatas sanctorum Patrum sententias assidua meditatione perlegant, ne inconsultè, & minùs cautè vinculum continentiæ, & virginitatis arripientes, redeant post satan, & fiant sicut canis reuersus ad vomitum. 1.Cor.7.

Cap. IX. Qualiter his, quæ monasterium expetunt, de rebus proprijs agendum sit.

Prouidendum est his, quæ ob amorem Christi castimonię se dicauerint, & in collegio Sanctimonialium se admitti postulauerint, vt res suas, antequam monasterium ingrediantur, ita sapienter prudenterque deliberent, atque disponant, vt ad vitam tendentes ęternam, nullam earum occasione patiantur, perturbationem. Proinde si aliqua Sanctimonialium res suas proprias Ecclesię ita contulerit, vt nihil ex his sibi proprium vindicare, sed tantum rebus sustentari velit Ecclesiæ, huic sufficienter in congregatione stipendia largiantur necessaria. Si autem Ecclesiæ eas tradiderit, & vsufructuario habebere voluerit, quæstor Ecclesię eas, vtpote Ecclesię, defendat. Quòd si eas Ecclesię conferre noluerit, Abbatissa & ceteris Sanctimonialibus conhibentiam adhibentibus, committat eas per scriptum publicè roboratum, aut propinquo, aut alio cuilibet bonę fidei amico, qui eas iure fori defendat. Secundum hanc igitur constitutionis formam Sanctimoniales suas proprias res deliberent & disponant, & aut seruis, aut certè alijs, quibus illis libuerit, eas ad procurandum sibique fideliter earum fructus administrandum com-

mendent, quoniam ante ingressum monasterij, cuncta, vt præmissum est, rationabiliter illis disponenda sunt, vt remota quarumlibet forensium rerum occupatione, suum liberiùs & quietiùs possint custodire propositum. Sed & de adolescentulis, & de his quarum conuersatione simultates & dissensiones plerumque pati solent monasteria, cauendum Abbatissis est, ne incautè & indiscretè eas in congregatione admittant, ne fortè earum admissio aliquod in posterum generet scandalum.

Cap. x. Qualiter in monasterio Sanctimonialibus conuersandum sit.

MEminisse debent quæ se castimonialis nominis professione Domino deuinxerunt, in monasterijs iugiter residere; & Domino tota mentis & corporis intentione instanter deseruire debere, nec solùm velamentum corporis sine ornamento mentis sibi prodesse posse. Quoniam nihil prodest corpus velare, & mentem vitiorum portentis maculare. Quid enim prodest corpus velare, & animum habere venenatum? Quid prodest nigris vestibus indui, & à detractione linguam non cohiberi? cùm Apostolus dicat: *Si quis putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, huius vana est religio.* Numquid enim velamentum corporis celare potest cupiditatem mentis? Quia igitur oculis Dei cuncta opera filiorum Adam nuda & aperta sunt, & humilitas vestium nihil valet sine humilitate mentium, & quia non nisi corde mundo Deus videri potest: necesse est vt quod habitu demonstrant, opere perficiant, & humilitas, quam in corpore gestant, in mente potissimùm resplendeat. Nam si quemadmodum apud Salomonem legitur, in domo patris positæ, instanter sunt monitis paternis erudiendæ, & nexu coniugali deuinctæ iuxta Apostolum, debent viris esse subditæ; quantò magis in domo Dei, quæ se religiosè viuere deuouerunt, diuinis sunt erudiendæ disciplinis, & sponso suo Christo Domino cum omni humilitate & castitate subditę esse? Illud namque quod in domo patris, & in vinculo coniugali constitutus prorsùs fuit inlicitum, qua auctoritate, imò qua dementia, in monasterijs posita sibi, nisi ob suam perniciem, facerę poterunt licitum? præsertim cùm B. Hieronymus dicat, pessimæ esse consuetudinis, cùm fragilis sexus & imbecillis ætas suo arbitrio abutitur, & putat licere, quod nō licet. Quapropter oportet vt sibi inlicita nequaquam faciant licita: sed earum voluntas Domini voluntati, imò seruituti succumbat. In monasterijs quoque positę non otio torpeant, non detractionibus, & obscenis confabulationibus incumbant: sed aut psalmorum modulationibus, aut manuum operationibus insistant, aut certè diuinis lectionibus aurem accomodent. Frequentias & familiaritates, atque confabulationes virorum, sicut à sanctis patribus inhibetur, modis omnibus caueant. Omnes in Dormitorio dormiant, singulæ scilicet in singulis lectis. In Refectorio quotidie pariter reficiantur, nisi quam infirmitas aut ætatis imbecillitas id facere prohibuerit. Omnes sibi caritatis officio vicissim seruiant. Illis namque in Refectorio comedentibus, & religiosé silentium tenentibus, cōtinuatim legatur lectio & intensissimè ab his audiatur. Ad conlationem quotidie veniant, & hanc institutionem siue aliarum diuinarum Scripturarum lectiones perlegant, & de animæ suę salute pertractent. Vbi etiam delinquentes iuxta modum delicti corripiantur. Horas canonicas cum omni deuotione custodiant, & his diuinum officium honestè expleant. Honorem sibi inuicem humiliter deferant. Minores natu eas quæ prouectæ sunt ætatis, obsequio sanctitatis venerentur. Prouectæ quoque annis, iuniores dictis & exemplis ad benè viuendum informent. Nobiles genere nequaquam ignobilioribus se præferant, scientes quia personarum acceptor non est Deus. Neque enim quæ castitate & ceterorum bonorum operum prærogatiuis aut scientię doctrinis pollent, se ceteris præferant: sed potiùs de muneribus sibi diuinitus collatis Deo gratias agentes, ceterarum imbecillitatibus caritatis officio humiliter condescendant: semper illud Apostoli perpendentes, quod dicitur: *qui se putat stare, videat ne cadat.* Et illud Hieronymi: Timendum, inquit,

Iacob. 1. / Ephes. 5. / 1. Cor. 10.

quit, & cauendum est, ne veterem gloriam & solidam firmitatem vnius horę procella subuertat.

Cap. XI. *Vt monasteria puellarum vndique muniantur, & necessaria habitationes interiùs præparentur.*

SVmma intentione Abbatissis satagendum est, vt monasteria puellarum ita vndique firmissimis circumdent munitionibus, vt nulli intrandi aut exeundi nisi per portam pateat aditus: quatenus nec viri quiddam quod non decet in earum claustris agendi, nec Sanctimoniales foras vagandi habeant facultatem. Habeant itaque interiùs Sanctimoniales Refectoria, Cellaria, Dormitoria, & ceteras suis vsibus habitationes necessarias præparatas; vti quæ Domino deuouerunt, postposita omni excusatione, inuiolabiliter custodire valeant.

Cap. XII. *Vt sanctimoniales in vna societate viuentes æqualiter cibum & potum accipiant.*

VSum reprehensibilem & emendatione dignum in nonnullis monasterijs puellaribus esse comperimus, eò quòd Sanctimoniales stipendia Ecclesiastica non æqualiter accipiant: cùm vtique hoc ita fieri debere nusquam sancitum possit reperiri. Sed quia hoc nulla auctoritate fulcitur, sed magis auaritiæ caussa, aut personarum acceptione constat esse insolitum; necesse est vt æquitatis censura ab eisdem locis in quibus sit prorsùs abdicetur. Dignum namque iustumque est coràm Deo & hominibus, vt omnes, quæ ob amorem Christi in castimoniali proposito in vna videlicet societate se viuere proposuerunt, seclusa caussa auaritiæ, & personarum acceptione, cibum & potum æqualiter accipiant.

Cap. XIII. *Qualiter Sanctimoniales stipendia accipere debeant necessaria.*

QVia perspicuè compertum est, nonnullas Abbatissas negligenter & tepidè subditis stipendia necessaria conferre, opportunissimè, imò rationabiliter statutum est, vt in omnibus monasterijs puellaribus, in quibus canonicè viuitur, singulæ Sanctimoniales per dies singulos tres libras panis accipiant, & in his regionibus, quæ viniferæ sunt, tres libras vini, si sterilitas temporis non impedierit: si autem plenè eadem regio vini ferax non fuerit, duas libras vini & duas ceruisiæ: & si minimè vini ferax fuerit, tres libras ceruisiæ, & si facultas permiserit, libram vini. In locis verò minoribus, accipiant duas libras vini, & si eadem regio, vt præmissum est, vini ferax non fuerit, duas libras ceruisiæ, & si facultas suppetit, libram vini. Licet enim in nonnullis prouincijs copia desit vini, abundat tamen sancta Dei Ecclesia, Domino attribuente, aliarum rerum copijs, è quibus industria Prælatarum ex alijs prouincijs vinum adipisci, sibique subditis iuxtà facultatem pocula conferre possunt. In locis igitur vbi permodicæ sunt res Ecclesiæ, aut fortè quorumdam abstractu valdè attenuatæ, tot talesque admittantur, quibus saltim præmissa minor mensura potus sine difficultate dari possit. In his itaque locis, vbi fortè nonnullæ Prælatæ, piarum Prælatarum imitantes exemplum, magis subditis dare solitæ sunt, nullatenus bonum, quod faciunt, omittant. Sed etsi cui ob æternam retributionem magis subditis supererogare libuerit, hilariter quod poterit, tribuat: sin autem, nullatenus mensuram prædictam eis subtrahat. Diebus verò festis, & sicut moris est Ecclesiæ, prout meliùs possunt, Sanctimonialibus stipendia administrent. In pulmentis namque eis dandis nihilominus solertissimè vigilare debet Abbatissarum industria, vt iuxta possibilitatem

eis carnem, pisces, legumina & olera, ligna & cetera necessaria attribuant, vt his adminiculatæ promptiores in Dei consistant seruitio. Nam & talia eis debent constituere loca, in quibus aptissimè nutriant pecora, & horti olerum possint fieri, vnde pulmēta habeant, exceptis his quę de villis Ecclesię & de eleēmosynarum oblationibus accipiant. Caueant siquidem, ne propter earum incuriam & insolentiam, aliquam in monasterijs patiantur inopiam: vt nec sibi in peccatum, nec Sanctimonialibus proueniat in murmurationis lapsum. Sint quoque eis in Refectorio conuiuæ quatenus Sanctimonialibus alimenta vberiùs administrentur, & quæ fortè minùs habentur, æquiori animo communiter tolerentur. Quoniam si earum societatem, curamque paruipendentes, lautiores sibi cibos priuatim domi præparauerint, excepta caussa infirmitatis, aut hospitum, procul dubio in detractionis aut murmurationis noxam sibi subditas corruere cōpellent. Dent etiam eis annis singulis lanam, & linum è quibus sibi conficiant necessaria indumenta, exceptis infirmis & debilibus, quæ propter corporis incōmoditatem, hæc sibi conficere nequeunt, & his quæ nihil proprium habere velint, quibus misericorditer studeant necessaria quęque præbere. Eleēmosynarum verò oblationes æqualiter accipiant.

Cap. XIV. *Quòd gemina ab Abbatissis, Sanctimonialibus impendenda sit pastio.*

SIcut ea, quæ superiùs præmissa sunt, ab Abbatissis, ob necessitates corporum, impendenda sunt Sanctimonialibus, ita necesse est, vt in agro mentium sibi subditarum studeant plantare documenta virtutum, seque in omnibus illis vita, moribus, actu, habitu, ipso etiam incessu irreprehensibiliter viuendo imitabiles exhibeant, ne per earum exempla peruersitatum in lapsum occurrant voraginum. Doceat ergo eas, qualiter vitent superbiam, quæ radix est omnium malorum, auaritiam, inuidiam, odium, detractionem, susurrationem, murmurationem, scurrilitates, bilinguitates, dissensiones, simulationes, vanas verborum confabulationes, & cetera his similia, quæ suos sectatores ad interitum pertrahunt. Curiositates etiam nihilominus vitent, quibus femineus sexus potissimum implicatur. Defleant propria, aliena curiosè non interrogent: attendentes illud Hieronymi: Sufficit inquit, vnicuique sua plangere, non aliena carpere. Instruant etiam eas ad sectandas bonorum operum virtutes, videlicet caritatem, humilitatem, patientiam, castitatem, continentiam, sobrietatem, benignitatem, obedientiam, mansuetudinem, & ceteras virtutes, quibus animus Christianus ad æternam patriam tendens iugiter famulari debet. Prouideant etiam vt otio vacare non possint, sed potiùs aut orationi, aut lectioni, aut manuum operationi insistant, aut certè diuinis lectionibus aurem accommodent. Quatenus sibi subditis hanc geminam pastionem tribuentes, quæ cauenda sunt vitare, quævè facienda sectari eas docentes, non de infideli & negligenti administratione condemnari, sed potiùs de fideli à Domino mereantur feliciter remunerari. Meminisse itaque, & ante oculos ponere eas oportet, quod de sibi comissis Domino procul dubio reddituræ sunt rationes.

Cap. XV. *Vt ad Horas canonicas celebrandas incunctanter conueniant Sanctimoniales.*

OPortet vt remoto totius excusationis obstaculo, expeditè atque honestè sanctimoniales Dei exequantur ministerium: sitque earum vigilantissima cura, vt ad Horas canonicas, mox vt signum datum fuerit, impigrè occurrant, Ecclesiamque cum Dei timore & reuerentia ingredientes, diuinæ potentiæ famulatui religiosissimè inseruiant. Illudquè semper caueant, vt in domo Dei nihil inhonestatis corde, aut lingua, vel opere perpetrent, sed potiùs aut orent, aut legant, aut audiant. Si verò fuerit aliqua exceptis

his,

his, quæ aut quadam incommoditate corporis, aut obedientia sibi iniuncta detinentur, quæ præfatas Horas canonicas frequentare, diligenterque custodire, & in his, vt dignum est, cæleste neglexerit officium persoluere, digna inuectione corripiatur. Custodes namque Ecclesiæ harum horarum spatia benè norint, vt scilicet signa certis temporibus pulsent. Quibus etiam sit studij, vt nihil de sibi commissis rebus Ecclesiæ pereat.

Cap. XVI. *De instantia orationis.*

AD imploranda diuina pietatis solatia, hæc Domini verba petentium animum informant: *Petite*, inquit, *& dabitur vobis; quærite, & inuenietis; pulsate, & aperietur vobis.* Matth. 7. Sed si nobis pulsantibus aperiri gestimus, oportet vt Domino ad nos venienti, & ostium mentium nostrarum pulsanti, aditum dignum pendamus, vt impleatur illud: *Si quis aperuerit mihi, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Apoc. 3. Quia ergo constat assiduitate orationum remissionem adipisci posse peccatorum, si tamen labia cordi non discrepauerint, studeant sanctimoniales mentem noxijs cogitationibus mundare, & Deum iugiter orando placare: scientes quia tunc mens benè Deum orando contemplatur, quando nullis terrenarum rerum curis, aut vitiorum inlecebris implicatur. Quoniam, vt ait Isidorus, necesse est vt cùm ad impetranda muneribus suffragia adsistitur, munda, simplexque acies cordis ad Dominum dirigatur: quatenus illuc dirigatur deprecantis oratio, quò propheta suam dirigi optabat dicens: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo Domine.* Psal. 140. Oratio namque, vt ait B. Gregorius, cordis, debet esse, non labiorum: quia nequaquam Deus verba deprecantis intendit, sed orantis cor aspicit.

Cap. XVII. *Vt Completorium pariter sanctimoniales celebrent.*

VEspertinis officijs deuotissimo obsequio celebratis, & collatione diuinarum scripturarum solemniter habita, dato signo ad Completorium celebrandum sanctimoniales pariter deuotissimè occurrant. Quo expleto, non ad epulandum & bibendum & superuacuis loquelis instandum se conuertant: sed his postpositis honestè Dormitorium petant. Caueatur etiam ab illis, vt nihil inhonestum aut indecens in Dormitorio geratur: nec aliqua aliquam inquietare præsumat, nec ad verba inutilia & otiosa prorumpere cogat. Si qua verò id fecerit, seuerissima inuectione corripiatur. Lucerna quoque noctis tempore in eodem Dormitorio iugiter ardeat.

Cap. XVIII. *Qui modus correptionis erga Sanctimoniales delinquentes adhibendus sit.*

STudendum vigilanter Abbatissis est, vt subditarum vitia nullatenus dissimulent, sed mox vt oriri cœperint, ea radicitùs euellant, ne per earum scilicet desidiam atque incuriam, animæ illarum laqueis irretiantur diaboli. Quantò enim idem sexus fragilior esse dignoscitur, tantò necesse est maiorem erga eum custodiam adhiberi. Modus verò correptionis, circa delinquentes Sanctimoniales, omissis, his, quarum latera, iuxta Salomonem, ne indurescant, virgis tundenda sunt, iste obnixè ab Abbatissis teneatur. Eccl. 30. Si aliqua in congregatione sanctimonialium horas canonicas frequentare neglexerit, & opus Dei negligenter executa fuerit, ad collationem venire distulerit, obedientiam sibi iniunctam agere recusauerit, in discendis bonorum operum instrumentis iuxta vires operam non dederit, in Dormitorio aliquid indecens aut inhonestum verbis aut actibus perpetrauerit, alibi quàm in Dormitorio absque caussa ineuitabili dormire præsumpserit, sororibus caritatis officio seruire neglexerit; iræ, detractioni, susurrationi, scurrilitati, bilinguitati, verbositati, dissensioni, simulationi, curiositati, vanisque verborum confabulationibus inseruierit, discordiam inter sorores seminauerit, huic institutioni contumax, aut superba aut murmurans seu in aliquo contraria extiterit, & cetera huiusmodi agere tenta-

tentauerit primò secundùm Domini præceptum, non solùm semel & secundò ac tertiò, quin etiam crebriùs admoneatur,& si his admonitionibus non paruerit, publica obiurgatione corripiatur. Quod si & huic renisa fuerit, ceteris alimentis sibi interdictis, pane tantùm vsque ad dignam pœnitentiæ satisfactionem vtatur, & aqua. Si verò ne c sic se correxerit, separetur à mensa, & à ceterarum Sanctimonialium in choro psallentiū societate,& seorsum in loco huiuscemodi negligentibus ab Abbatissis constituto stare cogatur; vt statim rubore sequestrationis emendetur. Si autem his modis admonita atque castigata, incorrigibilis adhuc exstiterit, congruet, si tamen ætas permiserit, verberum adhibeatur castigatio. Verùm, si talis fuerit quàm aut ætas, aut qualitas personæ verberari non fuerit; hæc,& publica obiurgatione,& ieiuniorum continuatione, & sequestrationis rubore tamdiu corripiatur, donec digna pœnitentię satisfactione veniam consequi posse videatur. Si igitur ea quæ flagellatur,& ea quam flagellari aut ętas, aut qualitas personę prohibet, incorrigibiles apparuerint; sit locus intra claustra, quò ad tempus retrudantur,& secundùm modum culpę castigentur. Quòd si etiam aliqua in tantam insaniam deuenerit, quę post tot saluberrimas admonitiones & castigationes necdum se correxerit, deprecetur pro ea communi voto ab omni congregatione, vt ab illo, cui nihil est impossibile, sanetur. Postremò si his omnibus exhibitis inemendabilis atque incorrigibilis apparuerit, quia nullatenus huic sęculum repetere fas est, aduocetur si necesse est, Episcopus, & illius sapientissimo ac discretissimo iudicio, ita eiusdem vita, quę se tot vitijs fœdando, & in pertinacià permanendo à collegio Sanctimonialium quodammodo secreuit, intra septa monasterij moderetur, quatenus & pœnitentiam sibi ab eo iniunctam salubriter gerat, & ceteris nullius contagionis morbum inferre valeat. Quæ autem criminale peccatum commiserit, huic nullatenus differenda est correptionis vtilitas, quin aut sponte peccati sui facinus pœnitendo abluat, aut si id agere renuerit, ab Episcopo, vt præmissum est, iuxta modum taxatum sententiam excommunicationis,& modum pœnitentiæ excipiat. In castigandis namque atque corrigendis delinquentibus, opem ferre nō desistant Abbatissis ceteræ Sanctimoniales.

Cap. XIX. *Vt Abbatissa virorum frequentias vitent.*

SCripturarum sanctarum doctrinis demonstratur quòd subditarum vita Prælatarum sit exemplis informanda. Et quia Sanctimoniales, secundùm Patrum documenta virorum debent vitare familiaritates & sermocinationes, decet vt Abbatissæ, sicut in ceteris, ita quoque in virorum confabulationibus, bonum sibi subditis exemplum præbeant. Si quando autem eis sermocinandi necessitas incubuerit, iuxta supranotatam sententiam B. Cæsarij, adhibitis secum sanctimonialibus, quas & ætas, & morum probitas, & vitæ innocentia commendant, id faciant; & quod deliberandum est prudenter deliberent,& quod disponendum vtiliter disponant. Quia si earum consilio & pręsentia vsę fuerint, & morsum detractionis vitabunt, & exemplum sibi subditis salubrius pręebunt. Licet enim huiuscemodi Sanctimoniales talium negotiorum experientiam non habeant, earum tamen pręsentia capaces boni consilij, castique factę sunt.

Cap. XX. *Vt Sanctimoniales virorum caueant frequentias.*

QVia virorum frequentias Sanctimoniales, iuxtà superiorum Patrum sententias, penitus vitare debeant, satis liquidò patet: restat vt imminente ineuitabili necessitate, qualiter id facere debeant, demonstretur. Decet porrò, vt Abbatissa tres aut quattuor Sanctimoniales vitę probabilis constituant, coràm quibus ceterę Sanctimoniales, aut cum proprijs equis, aut cum proprijs seruis res sibi necessarias deferentibus, tempore competenti, in loco videlicet ad hoc negotium constituto loquantur,& id quod delatum fuerit recipiant, vt videlicet huiuscemodi confabulatio nullam possit in quoquam sinistrę opinionis adferre suspicionem. Sed & tempore nouarum frugum, coram memoratis Sancti-

Sanctimonialibus, quidquid eis recipiendum aut recondendum est, recipiant & recondant. Similiter quoque, quando eis in proprijs mansiuneulis aliquid operis agendum est, quod non sine virorum labore perfici potest, hæ Sanctimoniales coràm sint, vt nullis in his negotijs possit oriri detrahendi aut peccandi locus. Sed & hoc Abbatissæ, non solùm præpositarum suarum cura, & memoratarum Sanctimonialium instantissima procuratione, verùm etiam suo studio, imò sæpissima inuestigatione scrutari atque solerter inquirere debent, ne quid inhonestatis in mansiuneulis Sanctimonialium, aut in earum claustris quispiam quolibet modo perpetrare, aut ab aliqua alicuius familiaritatis occasione suscipi, aut clanculò abscondi possit. Tanta igitur sanctimonialibus in confabulando cum viris pudicitiæ fiducia inesse debet, vt alijs adspicientibus minimè erubescant. Vt enim B. Hieronymus dicit: Speculum mentis est facies,& taciti oculi cordis fatentur arcana. Vnde ait & quidam: Frons hominis propriæ mentis depromit amictum: Qualis vultus erit, talia corda gerit. Si qua verò inuenta fuerit his confabulationibus dedita, ita iuxta superiorem modum corripiatur, vt & ipsa emendetur, & ceteræ timorem habentes nihil tale agere pertentent. In epist. ad Furiam.

Cap. XXI. *Vt Sanctimoniales erga famulas sibi seruientes peruigilem adhibeant custodiam.*

QVia licitum est Deo dicatis canonicè viuentibus, vernulas secum famulandi gratia in monasterijs habere, cauendum est illis, vt in eis animæ potiùs salutem, quàm commodum terrenum quærant. Solent enim huiuscemodi, effrænes & impudicæ effectæ, cultu meretriciò ornatæ incedere; & turpia quæque & obscena, quæ foris vagando viderint, aut audierint, auribus dominarum suarum impudenter ingerere, & animos earum à rigore diuinę seruitutis emollire. Quapropter necesse est, vt in talibus congregandis modum adhibeant discretionis: vt non ampliùs quàm necessitas exigit, sibi ad seruiendum congregent, & erga congregatas, curam adhibeant, ne illis quolibet peccato ruentibus, illarum ruinæ participes existant. Si verò hæ famulæ, aut Abbatissarum, aut certè Sanctimonialium, in claustris monasterij quippiam indecens admiserint,& crebrò admonitę atque correptæ, non se correxerint, extra claustra monasterij procul eijciendæ, atque eliminandæ sunt.

Cap. XXII. *Vt erga puellas in monasterijs erudiendas magna adhibeatur diligentia.*

REligio Ecclesiastica docet, vt puellæ, quæ in monasterijs erudiuntur, cum omni pietatis affectu & vigilantissimæ curæ studio nutriantur; ne si lubricæ ætatis annos indisciplinatè viuendo transegerint, aut vix aut nullatenus corrigi posteà possint. Quapropter præferuntur eis ex Sanctimonialibus tales magistræ, quæ vtique & probabilis sint vitæ, & erga eas talem exhibeant curam, vt nequaquam huc atque illuc possint habere progressum,& aut desidiæ aut lasciuiæ vitio maculentur; quin potiùs sacris imbuantur disciplinis, quatenus his mancipatæ vagandi otio careant. Sed qui modus huiuscemodi erudiendis tenendus sit, B.Hieronymus in epistola quā ad Lætam de institutione filiæ scripsit plenissimè docet, dicens: Igitur quæ de repromissione nata est, dignam, habeat ortu suo institutionem parentum. Samuel enim in templo nutritus est: Ioannes in solitudine præparatur, locustis alitur & melle siluestri, & in typum pœnitentię prędicandę tortuosissimi animalis vestitur exuijs. Sic erudienda est anima, quę futura est templum Domini. Nihil aliud discat audire, nihil loqui, nisi quod ad timorem Dei pertinet. Turpia verba non intelligat, cantica mundi ignoret. Adhuc tenera lingua psalmis dulcibus imbuatur. Procul sit ętas lasciua puerorum. Habeat modestam gerulam, nutricem grauem.

Discat

Diſcat in pueritia cui imperatori tyruncula nutriatur. Ipſe habitus & veſtitus doceat eam, cui promiſſa ſit. Aures eius nō perforentur, ne ora Chriſto cōſecrata ceruſſa & purpuriſſo depingantur: nec aurum, & margaritę collum eius deprimant; nec caput ſacratum gemmis oneretur: ſed habeat alias margaritas, quibus poſteà venditis emptura eſt pretioſiſſimum margaritum. Sit nutrix eiuſ ſollicita & prudens, vt ea, quę nutritur, ne percutiatur à vipera. Ne bibat de aureo calice Babylonis, nec cum Dina egrediatur videre filias regionis; ne ludat pedibus, & trahat tunicas: qui venena non dantur niſi melle circumlita, & vitia non decipiunt niſi ſub ſpecie virtutum. Poſtquam grandiuſcula fuerit, & in exemplum ſponſi ſui, ſapientia, ætate & gratia apud Deum & homines creſcere cœperit pergat ad templum veri patris cum parentibus ſuis: ſed cum illis non egrediatur è templo, & nuſquam ab eis inueniatur niſi in auditu ſanctarum Scripturarum. Nuſquam exeat foras, ne inueniant eam qui circumeunt ciuitatem, & vulnerent pudicitiam eius, auferentes theriſtrum & nudam in ſanguine derelinquant. Non veſcatur in publico, ne videat cibos, quos deſiderat. Diſcat iam nunc vinum non bibere, in quo eſt luxuria, vſque ad perfectam tamen ætatem. Propter indulgentiam modico vtatur vino, & carnium edulio ſuſtentetur. Nullus ei iuuenis, nullus cincinnatus arrideat. Vigiliarum dies & ſolemnes pernoctationes ſic celebret, vt ne tranſuerſùm quidem vmquam à nutrice diſcedat. Non cum ancillis in auribus ſuſurret, ſed quod vni loquitur omnes intelligant. Sit ei comes non compta, atque formoſa, quæ gutture carmen dulce moduletur, ſed grauis, pallens, ſubtriſtis, & pudicitię veterana, quæ illam doceat & aſſueſcat exemplo, ad orationes & pſalmos nocte conſurgere, manè hymnos canere, & ſtare in acie quaſi bellatricem Chriſti. Horarum diei curſu peracto, accenſaque lucernula, reddat ſacrificium veſpertinum. Sic dies tranſeat, ſic nox inueniat laborantem. Cibus eius oluſculum ſit & ſimila, raroque piſciculi. Sic comedat vt ſemper eſuriat, vt ſtatim poſt cibum poſſit legere, orare, & pſallere. Non habeat colloquia ſæcularium puellarum, & malarum virginum contubernijs non miſceatur; balnearum verò fontibus ſopitos non ſuſcitet ignes. Pro gemmis & ſerico diuinos codices amet. Diſcat primò pſalterium: erudiatur in Prouerbijs Salomonis ad vitam: conſueſcat in Eccleſiaſte calcare quæ mundi ſunt. Sectetur in Iob virtutis & patientiæ exempla. Ad Euangelia tranſeat, numquam ea poſitura de manibus Apoſtolorum Acta & Epiſtolas tota cordis imbibat, voluntate. Et ſic per ordinem ſeriem noui veteriſque teſtamenti. Cùmque pectoris ſui cellarium his opibus locupletauerit, tunc virtutum floribus adornata, ſoli ſponſo cæleſti, cui commiſſa eſt, calcatis cunctis quæ mundi ſunt, placere ſtudeat.

Cap. XXIII. *Ut in monaſterijs puellaribus domus propter anus & infirmas ſit.*

QVamquam intra clauſtra monaſterij Sanctimoniales canonicè viuentes proprias ſolitæ ſint habere manſiunculas, propter anus tamen & infirmas debet intra clauſtra ab Abbatiſſis manſio fieri, vbi earum, quæ fortè ſuas non habent, imbecillitatibus atque infirmitatibus miſericordiſſimè poſſit opitulari. Quarum curam Abbatiſſæ, vtpote ſpiritales matres, ante omnia gerere debent, vt his, ea quibus opus habent, miſericorditer adminiſtrent. Sed & cetera Sanctimoniales, acceſſu eas frequenti viſitantes, diuinarum Scripturarum collocutionibus demulceant, & ſuis facultatibus eis adminiculum præbeant, earumque imbecillitates & infirmitates cum caritate æquanimiter portent; vt
Matth.25. meritò à Domino eis dicatur: *Infirmus fui, & viſitaſtis me;* &c.

Cap. XXIV. *Quales ſint præpoſitæ conſtituendæ.*

QVia conſtat Abbatiſſas exteriorum & interiorum pondere grauatas, adeò, vt præpediente ignorantia fragilitatis humanæ, multa neſciant, quæ in monaſterijs negligenter fiunt; neceſſe eſt vt tales ſub ſe conſtituant, cum quibus ſecurè poſſint partiri onera regimi-

regiminis. Quibus etiam talem conferent potestatem, vt vice sua fungentes & benè agentes in meliùs proficere dictis & exemplis exhortentur, & delinquentium errata districtissima inuectione corripiant: & quæ in monasterijs ab Abbatissis, ob diuersarum curarum occupationes, perfici minimè possunt, ab his dignè & vtiliter perficiantur. Quibus etiam expedit, vt se imitabiles ceteris præbeant: quatenus irreprehensibiliter viuendo, & sanctarum virtutum exempla præbendo, cœtibus sanctarum feminarum mereantur adsciscì. Quòd si negligenter vixerint, & his, quibus benè viuendo prodesse debuerant, exemplo suæ peruersitatis aliquam læsionis maculam ingesserint, iuxta modum præmissum iudicentur, & si inemendabiles exstiterint, à ministerio amoueantur, aliæque in loca earum probabilis vitæ constituantur.

Cap. XXV. *Qualis constituenda sit Cellararia.*

EXpedit Abbatissis, vt de congregatione sibi commissa tales eligant, quibus alimenta Sanctimonialium committant, quæ non sint criminatrices, non vinolentæ, non prodigæ, & ceteris vitiorum illecebris mancipatę; sed magis quę vitę sint probabilis, & inuiolabiliter congregata conferuent, & fideliter ea atque humiliter Sanctimonialibus administrent, vt de fideli administratione à remuneratore omnium bonorum Deo fideliter remunerentur. Erga huiuscemodi verò delinquentes & inobedientes modus pręmissus obnixè tenendus est.

Cap. XXVI. *De Portaria monasterij constituenda.*

OPortet ad portam monasterij talis constituatur Sanctimonialis quę ętate & morum probitate ceteris emineat: vt neque propter personarum acceptionem, neque propter alicuius adulationem aut timorem, porta monasterij, nisi horis statutis reseretur. Quia nisi talis ad portam constituta fuerit, magnum procul dubio in monasterijs degentibus poterit prouenire periculum. Quòd si alicuius gratia contra hanc institutionem facere tentauerit, & admonita non se correxerit, digna inuectione correpta à ministerio amoueatur.

Cap. XXVII. *Vt non nisi statuto tempore presbyteri, eorumq́ ministri monasteria puellarum ingrediantur.*

PResbyteris qui in monasterijs puellaribus Missarum solemnia celebrare debent, extra monasterium sit locus, & ecclesia, vbi cum ministris suis habitent, & diuinæ seruitutis obsequium expleant: & non nisi statuto tempore monasterium ingrediantur puellarum, & cum eis diaconus tantùm & subdiaconus, qui scilicet & vitæ honestate clarescant, & non se, sed Christum amare cupiant; nec sua quęrant, sed quę IESV Christi: & non ampliùs ibi immorentur, nisi in Missarum celebrationibus ad Sanctimoniales publicè faciendis, quibus ritè ac deuotè celebratis, illicò foras egrediantur. Sanctimoniales namque velo antè posito, vt moris est, Horas canonicas, & Missarum solemnia celebrent. Sed & hoc caueant, vt nulla illarum cum eisdem presbyteris, eorumque ministris aliquam sermocinationem familiarem habeat. Si qua igitur peccata sua sacerdoti confiteri voluerit, id in ecclesia faciat, vt ab alijs videatur, sicut in dictis sanctorum Patrum continetur: exceptis infirmis, quibus in domibus id facere necesse est. Nam presbyter diaconum & subdiaconum, qui vtique boni sint testimonij, ob detractionem vitandam secum habeat, à quibus scilicet videatur, & suæ innocentiæ bonum testimonium exhibeatur.

Cap. XXVIII. Vt hospitale pauperum extra monasterium sit puellarum.

QVia sanctarum Scripturarum auctoritatibus liquidò demonstratur, quòd hospitalitas modis omnibus sit diligenda, & res Ecclesiæ oblationes sint fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum: quamquam ad portam monasterij locus talis sit ritè habendus, in quo aduentantes quique suscipiantur; oportet tamen, vt extrà, iuxta ecclesiam scilicet, in qua presbyteri cum ministris suis diuinum explent officium, sit hospitale pauperum, cui etiam præsit talis, qui & auaritiam oderit, & hospitalitatem diligat. Et exceptis decimis quę de ecclesię villis ibidem conferuntur, de rebus ecclesię prout facultas suppetit, eidem deputetur hospitali, vnde pauperes ibidem recreentur & foueantur. Sed & de oblationibus, quæ à fidelibus Sanctimonialibus deferuntur, decimæ dentur ad eorumdem sustentationem pauperum. Is namque, cui hospitale committitur, nequaquam res pauperum in suos vsus retorqueat, ne cum Iuda loculos Domini furante sententiam damnationis excipiat. Sit etiam intra monasterium receptaculum, vbi viduæ & paupercułę tantummodò recipiantur & alantur: & si non possunt alio, saltem Quadragesimę tempore Sanctimoniales, Domini implentes præceptum, earum lauent pedes, iuxta illud: *Si ego Dominus & Magister vester laui vobis pedes, quantò magis vos debetis alter alterius lauare pedes?*

Ioan. 13.

EPISTOLA LVDOVICI PII IMP.

Ad Arnonem Salzburgensem Archiepiscopum. Mittit Formulas canonicæ Institutionis, à Concilio Aquisgranensi in vnum congestas.

IN nomine Domini Dei & Saluatoris nostri Iesu Christi. LVDOVICVS diuina ordinante prouidentia Imperator Augustus venerabili Arnoni Salzburgensi Archiepiscopo in Domino salutem. Sacrum & memorabile Concilium, diuino nutu nostroque studio, in Aquisgranensi palatio nuper aggregatum, in quo multa ob propagandam Ecclesiasticam dignitatem, præcedente & subsequente gratia Christi, diligenter tractata atque instituta sunt, tuam nullatenus credimus latere sanctitatem. Sed quia contigit eidem sancto & venerabili Concilio tuam non interfuisse paternitatem, ad tuam destinare decreuimus beatitudinem, per præsentem Missum nostrum, nomine NOTHONEM, *Formulam canonicæ Institutionis*, ab eodem sacto conuentu, ex sanctorum Patrum sparsim digestis sententijs collectam, atque in vnum congestã. Quam etiam idcirco penes palatium nostrũ diligenter scribi fecimus, vt nihil in se scriptorũ vitio, deprauationis aut detruncationis habẽs, ad te vsque incolumis perferretur. Quapropter volumus atque decernimus, vt iuxta metropolitanę sedis tibi canonicè collatam dignitatem, nostræq; auctoritatis sanctionẽ, diœceseos tuę Episcopos & ceteros ecclesię Prelatos, tempore & loco congruenti, ad te accersere facias, & his coram capitulatim commemoratam Institutionis formulam prælegi iubeas, & quod ob exaltandũ ecclesiastici culminis fastigium, & animarum salutem, idem sacer conuentus eam ediderit, liquidò demonstres; sed & his, qui in vno collegio canonicè degunt, tenendam obseruandamque, coram memorato Misso nostro, percenseas. At si alicuius cordis obtusio eam intelligere nequiuerit, huic siue abs te, siue ab alijs Episcopis, comprouincialibus scilicet tuis, doctrinę fulgore renitentibus sobriè tradatur. Sed in hoc nihilominus circumspectam monemus esse tuam prudentiã, vt ab his qui eam transcripturi sunt, ita transcribatur, vt nec deprauata vitio scriptoris, nec detruncata ab aliquo fiat: sed sicut à prædicto Misso nostro eis demonstratũ fuerit, absque

que aliqua deprauatione vel detruncatione transcribatur. Noueris etiam, quia ideo illius exemplum apud armarium palatij nostri detentum est, vt eo probari patenter possit, quis eam incuriosè rranscripserit, vel quis aliquam eius partem detruncauerit.

Omnes ergo tuæ diœceseos Episcopi, & ceteri Prælati, eam vigilanti cura transcribere solerti studio intelligere, instantissimę assiduitatis exercitio, diuinitus adiuti, operibus cōplere decertent: vt cum nos huius rei gratia inquirendę, venturis Kalendis Septembribus (sicut eidem sacro & memorabili Concilio meminimus nos dixisse facturos) Missos nostros, per Imperium à Deo nobis collatum, destinauerimus, remota cuiuslibet difficultatis oppositione, eiusdem saluiferæ institutionis Prælati & subditi, pro-vt Dominus eis posse dederit, strenui inueniantur operatores. Quoniam diligenti indagine, vita comite, perquirere iubebimus, quis Prælatorum iniunctum sibi officiū strenuè peregerit, vel quis in claustris Canonicorum & ceteris habitationibus construendis, & in necessarijs stipendijs eis tribuendis, & in domibus ad receptacula pauperum reparandis, sanctioni nostræ paruerit, quisvè Clerum suum eadem Institutione & ceteris spiritalibus documentis instruere curauerit, vel quis caussa auaritiæ eos, quos in Christi militia rationabiliter alere poterat, propulerit: quia vnius anni spatium dedimus vt ea quæ promissa sunt, absque vllius difficultatis excusatione perfici, vbi necdum facta erant, facillimè possent.

Nos quoque prętatum Missum nostrum ad tuam sanctitatem ideo direximus, vt tuum ceterorumque Ecclesiasticorum in tua diœcesi existentium diligenter atque subtiliter in hoc negotio inuestiget studium; & tibi opem in ceteris commonendis ferret: qui etiam nobis referret, qualiter Prelati & Prelatę eas Formulas libenter susceperint, diligenter transcribere studuerint, & deuotè adimplere iuxta vires curauerint. Quoniam tamdiu illū in tua vel comprouincialium tuorum diœcesi immorari & discurrere, vnà cum Misso tuo, iussimus, donec ab omnibus memoratæ Formulę transcriberentur. Vt videlicet cuncta procurans diligenterque perficiens, cùm ad nos illum redire, opere expleto, tempus permiserit, cuncta quæ acta sunt vestro virorumque scripto notentur, atque per ipsum tuumque Missum nostræ dignoscentiæ intimentur: vt sciamus quibus gratiarum actiones referre, quosque etiam dignis correptionibus corrigere debeamus. Si verò aliquis tuæ diœceseos eidem Institutioni, vestręque admonitioni procaciter reniti voluerit, & eam, quæ ab eodem sacro & venerabili Concilio constituta atque decreta est, quantum Dominus ei posse dederit, obseruare contempserit, pręcipimus vt si antea huiusmodi non se correxerit, quicumque ille est, ante præsentiam nostrā, tua vel Missi nostri admonitione, venire festinet, quatenus à nobis, iuxta quantitatem culpę, dignè corrigatur. Direximus pręterea tibi pondus & mensuram, secundùm quę Clericis & Sanctimonialibus panis & potus ęqualiter tribuenda sunt. Quę vt ab omnibus firmissimè atque inuiolabiliter teneātur decernimus, & ne quid incrementi aut detrimenti à quoquam patiantur, modis omnibus inhibemus. Tuam igitur in calce epistolę admonemus sanctitatem, vt secundùm ministerium tibi diuino munere collatum, nostrę in hoc negotio saluberrimę admonitioni obedienter atque inexcusabiliter pareas, & ceteris in parendo bonum exemplum tribuas. Dignum quippe iustumque est, vt quanto sublimiùs sacerdotij dignitate alijs superemines, & à nobis venerabiliter diligeris, tanto magis ad Dei nostramq; voluntatem exequendam deuotiorem te atque promptiorem exhibeas. Vale in Domino, & ora pro nobis.

FINIS.

AVCTARIVM
REGVLÆ
SANCTIMONIALIVM
CANONICE VIVENTIVM
AB

AVBERTO MIRÆO Bruxell. concinnatum.

CAPVT I.

Animaduerſiones aduersùs Canonicas delinquentes conſtituta, & ab S. Baſilio edita.

I. QVæ iuſiurandum quoduis dederit, hebdomadas duas ſegregator.

II. Quę de natu maioribus alicui maledixerit, quibus adminiſtrandæ res monaſterij cura mandata ſit, hebdomadam vnam ſegregator.

III. Quæ aduerſùs ſororem aliquid dicat, eo conſilio vt ipſam criminetur, hebdomadam vnam ſegregator.

IV. Quæ contumelia quauis aliquam affecerit, hebdomadam vnam ſegregator.

V. Quæ præter natu maiores eas quibus commiſſa monaſterij adminiſtratio ſit, aduerſus ſororem abſentem ſuſurrare aliquid animaduerſa fuerit, ſegregator hebdomadam vnam.

VI. Quæ nulla cogente neceſſitate, intempeſtiua illata ſermocinatione futiliter garriat, ſegregator hebdomadam vnam.

VII. Quæcumque ſcurrilitatem in ſermone adhibuerit, aut immodeſtum riſum, hebdomadam vnam ſegregator.

VIII. Quæcumque in opere miniſterij occupata, & neceſſarium prę manibus munus habens, clamosè procacitérve proximam appellarit, hebdomadam vnam ſegregator.

IX. Quæcumque reprehenſam aliquā delicti alicuius ab ijs, quibus gubernatio & rerum faciendarum commiſſa moderatio ſit, defendit, hebdomadas duas, vnà cum ea quam defendit, à reliquarum conſortio ſegregator.

X. Quæ cum extraneo aliquo eorum qui intrò ingrediuntur, ſermonem contulerit, antequam ei ab ea permiſſum ſit, cui moderandæ diſciplinę ſumma tradita auctoritas ſit, hebdomadam vnam ſegregator.

XI. Quę in difficultate rerum ad vſum neceſſariarum, aut in operibus faciendis fatigatione, murmurare animaduerſa ſit, ſegregator hebdomadam vnam.

XII. Quę imperio aduerſatur illarum, quibus regendi prouincia tradita eſt, ſegregator hebdomadam vnam.

XIII. Quę contemptim, hoc eſt, reſtitans lentèque iuſſum, vt par eſſet, non expleat, hebdomadam vnam ſegregator.

XIV. Quę exquiſitè ornare ſe velit, poſt vnam & alteram correptionem, coram Antiſtite arguitor.

XV. Quę ſine ſententia illarum, quibus delata diſciplinę moderatio eſt, ad matrem ſuam aut ad ſororem abierit, hebdomadam vnam ſegregator.

Quę

Quæ nutu oculi, aut prauo aliquo gestu proximam offenderit, segregator hebdomadam vnam. XVI.

Quæ, dimissis Synaxibus, sermonem cum extranea muliere aliqua conferat, segregator hebdomadas duas. XVII.

Quæ iniussu illarum, quibus regendi tradita prouincia est, ab vno opere ad aliud transeat, segregator hebdomadam vnam. XVIII.

Quæ irrogatam sibi mulctam reijciat, contumaciterve contrà respondeat, aut murmuret, non intelligens quid sibi ex correctione vtilitatis nascatur, segregator hebdomadas duas. XIX.

Cap. II. *Quales in monasterijs Abbatissæ præfici debeant. Ex Concilio Cabilonensi* II. *celebrato anno* 813. *temporibus Caroli Magni.*

Monasterijs sanè puellaribus tales præesse debent feminę, & Abbatissę creari, quæ & se & subditum gregem cum magna religione & sanctitate custodire norint, & his, quibus pręsunt, prodesse non desinant. Sed & se & illas ita obseruent, vtpote vasa sancta in ministerio Domini præparata. Talem enim se debet Abbatissa exhibere subditis in habitu, in veste, in omni conuictu, vt eis ad cęlestia regna pergentibus ducatum prębeat. Sciat etiam se pro his, quas in religione accepit, in conspectu Domini rationem reddituram. Can. 53.

Cap. III. *Instructio pro sanctimonialibus quæ se Canonicas vocant.*

Libuit namque huic sacro conuentui, qualdam admonitiunculas breuiter eis sanctimonialibus scribere, quę se Canonicas vocant: quoniam hę quę sub monasticę Regulę norma degunt, totius vitę suę ordinem in eadem, quam profitentur, Regula s. Benedicti scriptum habent. Ibidem can. 52.

Cap. IV. *Quæ curare debeat Abbatissa erga sanctimoniales sibi commissas.*

Abbatissa diligentem habeat curam de congregatione sibi commissa, & prouideat vt in lectione, & in officio, & in psalmorum modulatione ipsę sanctimoniales strenuę sint, & in omnibus operibus bonis illa eis ducatum prębeat, vtpote pro animabus earum rationem in conspectu Domini reddit ura, & stipendia sanctimonialibus prębeat necessaria: ne fortè per indigentiam cibi aut potus peccare compellantur. Ibidem can. 54.

Cap. V. *Abbatissa cum viris, horis incompetentibus, non loquatur.*

Abbatissa cum viris, clericis siue laicis, horis incompetentibus non loquatur: sed quidquid cum masculis, clericis siue laicis, de rebus necessarijs peragere debet, à prima hora vsque ad vespertinam peragat. Et hoc non cum singulis, sed coram pluribus. Ibidem can. 55.

Cap. VI. *A vespera vsque ad Primam cum viris nulla sanctimonialium colloquatur.*

Ibidem can. 16. AVespera vsque ad Primam, neque Abbatissa, neque aliqua sanctimonialium, cum quibuslibet masculis vllum colloquium habeant, nisi fortè talis fuerit occasio, quam euitare non possint: & si necessitas incubuerit, id coram testibus facere debebunt.

Cap. VII. *Abbatissa sine Episcopi licentia non exeat, & cum foras pergit quid curare debeat.*

Ibidem can. 17. ABbatissa, quæ in ciuitate monasterium habet, nequaquam de monasterio egrediatur, nisi per licentiam Episcopi sui, aut qui eius vicem obtinet: nisi fortè aut Imperialis iussio eam cogat, aut prolixitas itineris id facere minimè permittat. Et si quando foras pergit, de sanctimonialibus, quas secum ducit, curam & vigilantiam habeat, vt nulla eis detur peccandi licentia siue occasio. Sed cùm pergit, in monasterio talem vice sua constituere debet, quæ de sanctimonialium animabus curam & vigilantiam habeat.

Cap. VIII. *Abbatissa monasterio necessaria prouideat.*

Ibidem can. 18. HAbeat etiam Abbatissa studium, aut in ædificando ea quæ ad sanctimonialium necessitatem pertinent, aut in restaurando.

Cap. IX. *Sanctimoniales in monasterio quid obseruare debeant.*

Ibidem can. 59. SAnctimoniales in monasterio constitutæ habeant studium in legendo, & in cantando, in psalmorum celebratione, siue oratione: & Horas canonicas, matutinam videlicet, primam, tertiam, sextam, nonam, vespertinam, completoriam pariter celebrent: & omnes, excepta quam infirmitas tenet, in Dormitorio dormiant, & omnibus diebus ad Collationem veniant.

Cap. X. *Presbyteri in monasterijs puellarum, nisi ad Ecclesiastica officia, non immorentur.*

Ibidem can. 60. NOn debere presbyteros ampliùs in monasterio puellari immorari, nisi donec Missarum solemnia celebrent, aut aliquid ibi de Dei seruitio & suo ministerio expleant.

Cap. XI. *Vt sanctimoniales cum masculis, nisi in auditorio, non comedant, nec colloquantur.*

Ibidem can. 61. NOn debere sanctimoniales in proprijs mansionibus cum aliquibus masculis, clericis siue laicis, consanguineis siue extraneis, bibere siue comedere: sed si quando id agendum est, in auditorio agatur; & vbi auditorium deest, fiat. Et cum nullo masculo eis colloquium habere liceat, nisi in auditorio, & ibi coram testibus.

Cap

Cap. XII. *Sanctimoniales, nisi Abbatissa mittente, non exeant, & negotia sua ad mediam portam monasterij exerceant.*

SAnctimoniales, nisi fortè Abbatissa sua, pro aliqua necessitate incumbente, illas mittente, nequaquam de monasterio egrediantur. Hæ verò quæ famulos aut famulas non habent ad exercenda negotia, ad mediam portam monasterij perueniant, & ibi coram testibus negotium suum exerceant. Ibidem can. 62.

Cap. XIII. *Nullus laicus claustra illarum, nisi ad operandum, ingrediatur.*

NVllus vassus Abbatissæ, nec minister aliquis, nec clericus, nec laicus, claustra ancillarum Dei ingrediatur, nisi fortè quando necessitas operandi incumbit. Ibidem can. 63.

Cap. XIV. *Portaria qualis eligi debeat.*

POrtaria non eligatur, nisi quæ ætate matura sit, & testimonium habeat bonum, & vitæ probabilis sit. Ibidem can. 64.

Cap. XV. *Vt Abbatissa Episcopo in omnibus obediat.*

QVidquid in his capitulis minus est, ab Episcopo suo Abbatissa perquirat, & illi in omnibus obediens sit, secundùm canonicam institutionem, sicuti iustum & rectum est. Ibidem can. 65.

Cap. XVI. *De pristina mensa communione reuocanda. Ex Synodo diœcesana Augustæ Vindelicorum anno 1548. celebrata.*

CAnonissæ, continentiæ studium nulla voti solemnitate obstrictum se ctantes, commune habeant Dormitorium: habitu modesto, mundo & castitatis indice vtantur. Magna quoque instituti sui commoda ex mensæ communione perciperent, si contra inueteratum apud eas morem, adduci ad hoc possent: quod vt faciant, eas in Domino hortamur.

Cap. XVII. *Excerptum ex Ioannis Molani libro de Canonicis.*

TEutonia frequentes Canonicas habet, & vulgari voce Canonissas nuncupat. Quamuis enim nonnulli earum nomen & originem referant ad Ludouici Pij tempora (inter quos est Gobelinus, auctor vitę B. Meinulfi) alij autem ad anteriora tempora; eò quòd Iustinianus Imp. nominet mulieres canonicas: certum tamen est, liberam & priuatam earum vitam, ante defectum Canonicorũ, inauditam fuisse. Ioannes Niderus, ordinis Prædicatorum Theologus, scribit se summam inquisitionem fecisse super sæcularium Canonissarum origine, nec inuenire potuisse, nisi quòd ex prima fundatione fuerint sanctimoniales ordinis vel Benedictini, vel alterius; exceptis paucis collegijs recẽter pro nobilium sustentatione fundatis. Quibus tamen verbis si Niderus significare voluerit eas, quæ nunc Canonissæ dicuntur, olim fuisse veri nominis monachas, quæ tria vota monastica

Cap. 19. Surius 5. Oct. Nouel. 59.

stica solemniter profiteri soleant, non ausim ei hac in parte consentire: eò quòd animaduertam, apud veteres sicut inter Canonicos & Monachos, sic etiam inter Monachas & Canonicas, discrimen fuisse. Quò pertinet caput XLVI. Parisiensis Concilij: *Comperimus quosdam Canonicos & Monachos, posthabito religionis sua pudore, monasteria Sanctimonialium tam Monacharum quàm Canonicarum, inconsulto Episcopo suo, imprudenter atque irreuerenter adire.* Puto proinde talem ferè fuisse Canonicarum tùm temporis proportionem & collationem erga sanctimoniales & monachas, qualis erat Canonicorum erga monachos: licet, sicut Canonici à veteri illa regulæ suæ disciplina plurimùm recesserunt, ita & Canonicas hac in parte sequaces habuerint. Wolffangus Episcopus habebat intra vrbem Ratisponensem duo virginum monasteria canonici instituti, in quibus corrigendis frustrà longo tempore operam nauauit: posteà tamen vtrobique canonicæ vitæ institutum in monasticum commutauit: vt facilè intelligas Canonicas liberioris fuisse instituti quàm Monachas.

Surius 31. Oct.

Si autem primas fundationes intueri velimus, sanè Meinulfus, à Carolo Magno de fonte susceptus, cùm esset Canonicus & Archidiaconus Paderbornensis, in suo Budicensi patrimonio construxit quidem monasterium & ecclesiam, instituitque illic congregationem sæcularium, vt vocant, Canonicarum: sed nostrates Canonicæ Niuellenses, vel Andennenses non facilè admittent, hunc ordinem tum primùm cœpisse: cùm sese asserant (quod & claris documentis dicunt se probare posse) ex institutione fundatricum suarum SS. Gertrudis & Beggæ, canonicæ esse institutionis, & ab initio laxam habuisse regulam, distinctam à S. Benedicti, & quacumque alia monasticæ professionis regula. Has autem clarissimi nominis fundatrices, cùm Pipini I. proles fuerint, notum est Ludouici Pij Imp. tempora multùm antecessisse.

Cap. XVIII. De Niuellensi, Montensi, Melbodiensi & Andennensi Canonicarũ in Belgio collegijs, & quando earum fundatrices vixerint. Ex Chronico Sigeberti Gemblacensis.

ANno Christi 650. Itta relicta Pipini, instinctu S. Amandi (Tungrensis Episcopi) se & sua Deo deuouens, monasterium Niuialense fundauit, eique filiam suam Gertrudem, Deo dignam virginem præfecit. Autbertus Cameracensis Episcopus claret.

Anno 651. multi vtriusque sexus in Gallijs claruerunt, qui ad testimonium sanctitatis suæ, in ædificandis Deo monasterijs operam suam nauauerunt. Ex his in nostra vicinia tunc florebant Landelinus, qui & Morosus, ab Autberto Episcopo ex prædone ad Christum retractus, fundator cœnobij Lobiensis, Gislenus Cellensis, Madelgarius Dux, qui & Vincentius Altimontensis & Sonegiensis, eiusque coniux Waldetrudis Castrilocensis, sororque Waldetrudis, Aldegundis Melbodiensis.

Anno 658. obijt Itta, mater sanctæ Gertrudis.

Anno 686. Begga, relicta Ansigisi, se & sua Deo mancipat, & monasterium Andennense fundat.

FINIS.

AD FORMAM INSTITVTIONIS CANONICORVM NOTÆ VARIÆ.

Aquisgrani, in Odeio siue Choro Canonicorum basilicæ Marianæ, extat liber manuscriptus Formam Institutionis siue Regulam Canonicorum, quam nunc damus, continens: ex quo in dies, sub finem Horæ canonicæ quam nuncupant Primam, recitari solet Lectio breuis. In principio huius libri manuscripti habetur descriptum *Compendium dictæ Institutionis seu Regulæ Canonicorum*, quod apud Seuerinum Binium, in Coloniensi Conciliorum editione, tomo 3. habetur in fine, loco Epilogi. Ne quid ergò desiderari à quopiam possit, habe Compendium quod dixi.

Compendium Institutionis seu Regulæ Canonicorum.

OPortet Canonicos, vt animam corpusque suum ab omni inquinamento carnis &
spiritus custodiant, vt iuxta Apostolum, *integer spiritus eorum & anima & corpus sine* 1.Thess.5.
querela in aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur, sobriè & iustè & piè viuant, sæcula-
ria negotia penitus abijciant: quia iuxta eundem Apostolum, *Nemo militans Deo impli-* 2.Tim.2.
cat se negotijs sæcularibus: vt ei placeat, cui se probauit. Ieiunium ament, hospites colligant,
pauperes recreent, nudos vestiant, infirmos visitent, mortuos sepeliant, in tribulatione
positis opem ferant, dolentem consolentur, amori Christi nihil præponant, caritatem
non derelinquant: pacem si fieri potest cum omnibus hominibus habeant, diem Iudicij
timeant, vitam æternam spiritualiter concupiscant, spem suam Deo committant, proprio
suo Episcopo in omnibus secundum canonicam Institutionem obtemperent, magistros
suos non temerè reprehendant. Postremò in doctrinis spiritualibus operam dent, le-
ctionibus, psalmis, hymnis, canticis & ceterorum bonorum exercitijs iugiter incumbant.
In Dormitorio, nisi quem infirmitas detinuerit, omnes dormiant, & in Refectorio pari-
ter reficiantur; quotidie ad Collationem veniant. Mox vt signum datum fuerit, omnes
festinè veniant, & Horas canonicas non negligant, sed cum omni religione pariter cele-
brent. Ecclesiam non pompaticè, sed reuerenter ingrediantur, vaniloquijs nequaquam
insistant, sed cum omni deuotione & veneratione diuinæ seruitutis opus peragant, scien-
tes Angelorum præsentiam semper illic adesse: claustris non nisi per licentiam egredian-
tur, egressi irreprehensibiliter viuant, vt ab his, qui foris sunt, bonum testimonium ha-
beant, & religionem ac propositum suum actibus illicitis nequaquam maculent: sed po-
tiùs omnes, quibus se coniunxerint, sale sapientiæ & bonorum operum exemplis con-
diant. Contubernia feminarum nullatenus appetant, non vanis oculis, aut petulanti tumi-
doque gestu ac dissolutis renibus incedant. Non spectaculis, non pompis sæcularibus in-
tersint, non aleæ, non quibuslibet venationibus inseruiant. Apostoli quoque instructi
documento, quo ait, *Non in veste pretiosa*, nequaquam pretiosis delectentur vestibus. 1.Tim.2.
Caueant summoperè, ne extra claustra moras faciant, nisi prout sibi à Priore constitu-
tum fuerit, & opportunitas temporis dictauerit. Intra claustra positi non otio vacent, sed
aut diuinis Officijs, aut proprijs vtilitatibus, aut certè magistrorum iussionibus pareant:
ne otio torpentes ab Apostolo audiant, *Qui non vult operari, non manducet*. Seniores spiri- 2.Thess.3.
tualiter iuniores diligant; iuniores senioribus obsequium dignum exhibeant. Docto-
res minùs doctis nequaquam se præferant, sed magis eos cum caritate ædificent;
neque hi, qui nobilitate generis vel virtutum donis pollent, ceteris se tumidè superextol-

lant. Omnes in congregatione vicissim sibi charitatis officio seruiant: quibus etiam in Refectorio comedentibus, & religiosè silentium tenentibus, continuatim legatur Lectio. Delinquentes zelo rectitudinis pariter arguant, & castigent pueros & adolescentes negligentes verberum disciplina, ut nullus in Collegio canonico inutilis appareat, nec vota fidelium otiosus comedat; Tales quippe in monasterio conuersari decet omnes, qui diuinis officijs se manciparunt.

Pag. 1. *Forma Institutionis Canonicorum.*) Ea vulgò nuncupatur *Regula Canonicorum*. Regula autem significat institutum seu formam piè rectéque viuendi. Regula Græcè *Canon* dicitur: à Canone dicti Canonici, hoc est, Clerici iuxta regularia præcepta viuentes. Isidorum lib. 6. Orig. cap. 16. loquentem audiamus: *Canon Græcè, Latinè Regula nuncupatur. Regula autem dicta, quòd rectè ducit, nec aliquando aliorsum trahit. Alij dixerunt Regulam dictam, vel quòd regat, vel quòd normam rectè viuendi præbeat; vel quòd distortum prauumque corrigat.*

Pag. 1. *Canonicorum.*) Sunt qui disputant, an Patres Concilij Aquisgranensis Formam Institutionis seu Regulam viuendi anno 816. scripserint Canonicis regularibus Augustinianis, an verò Canonicis quos vulgò sæculares nunc vocant. Ad hanc quæstionem Clemens Reynerus, S. Theologiæ Doctor ac Professor Duacensis, in libro de Apostolatu Benedictinorum in Anglia, Duaci 1628. edito, pag. 131. fusè respondet: ex quo hæc habe: Canonici illi, qui in Concilio Aquisgranensi instituuntur, non fuerunt Augustinianæ Regulæ professi; imò ne quidem Religiosi siue Regulares ea notione vocabuli, qua nunc vocamus Regulares seu Religiosas personas illas tantum, quæ per tria vota & plenam sæculi abrenuntiationem Deo sese dedicauerunt. Primò id clarum est ex ipso Concilij proœmio, in quo inter alia dicitur *Canonicorum vita sparsim in sacris Canonibus & in SS. Patrum dictis indita.* Post proœmium sequitur Institutio Canonicorum, descripta ex multis Conciliorũ antiquorum Canonibus, ex multis Capitulis S. Isidori, Prosperi & Gregorij; ex aliquot Epistolis S. Hieronymi, & ex duobus Sermonibus S. Augustini De communi vita Clericorum, & ex vno Sermone eiusdẽ de Pastoribus. Itaq; ex Isidoro, Prospero, Gregorio & Hieronymo, hoc est, ex vnoquoque istorum Patrum, longè plura desumpta sunt, quàm ex S. Augustino. Deinde nulla prorsus ibi fit mentio Regulæ S. Augustini, nec quidquam ex illa (quippe non viris, sed mulieribus data) decerptum est. Cur enim, si hic de Canonicis Augustinianis informandis ageretur, non potiùs & præcipuè ex Augustini Regula desumpta esset informatio? Imò si Canonici isti essent Augustiniani, quare (sicut Patres in Concilio II. Aquisgranensi, anno 836. habito, monachos omnes instituendos ad Regulã S. Benedicti ablegant, his verbis; *Monachi secundùm traditã à B. Benedicto Regulam, vnanimiter regularem vitam in omnibus sectentur;*) non etiam Canonicos ad Regulam S. Augustini remittunt? Et quamuis hæc deductio satis sit manifesta, ex alio tamen capite adhuc fiet manifestior. Canonicos namque regulares S. Augustini, verè & propriè loquendo Religiosos esse, perfectamque sæculi abrenuntiationem profiteri, nemo ignorat. Atqui Canonicos, quibus informandis Patres Aquisgranenses Regulam ex Canonibus Ecclesiæ, dictisque SS. Patrum præscripserunt, propriè loquendo non fuisse religiosæ abrenuntiationi adstrictos ipsum Concilium cap. 115. discretè his

Suprà pag. 67. verbis enuntiat: *Quamquàm Canonicis, quia in sacris Canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus vesci, dare & accipere, proprias res & Ecclesiæ cum humilitate & iustitia habere (quod monachis, qui secundùm regularem institutionem, arctiorem ducunt vitam, penitus inhibitum est) tamen in cauendis vitijs & amplectendis virtutibus, eorum & monachorum distare non debet vita.* Ex his liquet, tempore Ludouici Pij, Canonicos in communi viuentes etiam sub Abbatibus & Præpositis, non fuisse regulares, prout nunc vsus habet vocabuli, sed sæculares: quibus (præter prabendas seu stipendia, vt Patres Aquisgranenses loquuntur, quæ ab Episcopo & Ecclesia, cui inseruiebant, ordinariè accipiebant) etiam sua licuit retinere, & quibus vellent dare: & qui in hoc solùm à Canonicis sæcularibus nostri temporis differebant, quòd in communi domo viuerent, & mensa communi ac Dormitorio communi vterentur, sicut nunc Clerici Academici in

Semi-

Seminarijs (& Patres Oratorij in Italia, Gallia, Belgio & alibi) viuunt. In Gallia autem quàm plurima adhuc Collegia Canonicorum sæcularium visuntur illius veteris instituti: quos licet pios & ex virtutum actibus religiosos nuncupare possimus, non tamen Religiosos aut Regulares ea notione, qua nunc vocantur illi soli, qui perfectè abrenuntiantes sæculo, nihil prorsus retinent in sua potestate, de quo possint tamquam de re propria disponere. Sic ferè Clemens Reynerus loco citato.

In Concilio Aquisgranensi.) Aquæ Grani, vrbs Imperialis sita in diœcesi Leodicensi, à Grano nescio quo sic dicta, domicilio, tumulo & reliquijs S. Caroli Magni Imp. itemque balneis celeberrima, nostratibus *Aken*, Francis *Aix la Chapelle*. Olim dicta fuit *Nouum Castellum*: & diu ante Caroli Magni æuum, Principibus in delitijs fuit; vt Pippino Herstallio, Maiori domus regiæ in Austrasia, eiusdem Caroli Magni proauo, qui Aquisgranensem B. Mariæ basilicam liberaliter dotauit: vt ex diplomate, in Notitia ecclesiarum Belgij à me producto, liquet. *Carolus Dei gratia Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum. Nouerit omnium fidelium nostrorum magnitudo, quod inclita memoria proauus noster Pippinus, quondam Maior domus, ecclesiæ S. Mariæ in Nouo Castello constructa, diuersas res pro mercedis argumento dedit. Vnde seruientes eiusdem loci consolationem substantia vsque nunc visi sunt habere, perpetuoque tempore ipsas res quieto ordine possidere videntur. Data V. Nonas Maij anno XI. & V. regni nostri. Actum Haristalio palatio, in Dei nomine feliciter, amen.* Pag. 1. Cap. 23.

Ceterùm anno Christi 816. in vrbe Aquisgranensi habitum est Concilium; in quo (iussu Imp. Ludouici Pij, qui Caroli Magni filius ac successor fuit) duplex condita est *Formula institutionis seu Regula*; vna *Canonicorum*, altera *Sanctimonialium canonicè viuentium*, quas vulgò Canonicas vel Canonissas vocant. Prior à Surio & Binio in tomis Conciliorum iam olim evulgata fuit. Alteram, cùm Lutetiæ Parisiorum anno 1610. negotiorum publicorum caussâ agerem, ex manuscripto codice viri humanissimi mihique amicissimi Nicolai Fabri Parisiensis (qui Petro Pithæo studiorum socius fuerat, & quem posteà Ludouicus XIII. Gallorum Rex in litteris præceptorem habuit) describendam curaui. Ex eodem codice, qui nunc Lutetiæ in Thuana Bibliotheca adseruatur, hanc ipsam Iacobus Sirmondus, tomo 2. Conciliorum Galliæ, 1629. publicauit. Ceterùm in condenda vtraque Regula præcipuam operam nauasse creditur *Amalarius* Metensis ecclesiæ Diaconus, is qui eiusdem Ludouici Pij iussu, libros quattuor De diuinis officijs contexuit. Quos quidem libros Amalario Fortunato, Treuerensi Episcopo, hactenus falsò typographi attribuerunt. Amalarius porrò Metensis, vt dixi, Diaconus (quem Honorius libro de Scriptoribus ecclesiasticis, Episcopum Metensem non rectè appellat) Amalario Treuerensi Episcopo ætate suppar, vir fuit longè eruditissimus. Ab isto Amalario Metensi ferunt, factâ è palatio Aquisgranensi librorum copiâ, totum hoc opus Institutionis canonicæ ex diuersis Doctorum sententijs concinnatum, Concilijque Aquisgranensis iudicio & auctoritate comprobatum: quod ex Ademari Chronico Engolismensi Sirmondus obseruauit.

De tonsura Clericorum.) In veteri Ecclesia occidentali comam fluentem statim ponebant, qui se militiæ sacræ accinxerant. Prudentius de S. Cypriano: *deflua cæsaries compescitur ad breues capillos*. Et manent huius moris vestigia in sacro ritu quo fiunt Clerici. Episcopus enim quos cooptat, ijs capillorum cirros hinc inde delibat: quæ prima Tonsura nominatur. & Tonsi olim dicebatur eius gradus Clerici. Olim enim reuerà tondebantur, nec posteà integrum erat comam alere. Inde Concilij IV. Carthaginiensis Canon 44. *Clericus nec comam nutriat, nec barbam radat*, vel vt alij veteres libri legunt, *tondeat*. Barbam igitur alebant; vt hodieque Græci, & Latini non pauci. Vt prorsus non capiam quod scribit Gregorius VII. Papa ad Iudicem Caralitanum lib. 9. epist. 10. *Totius occidentalis Ecclesiæ Clerum, ab ipsis Ecclesiæ Christi primordijs, barbam radendi morem tenuisse*: Latini tamen posteà barbam plerique rasitarunt: idque discrimen Græci, Latinique Cleri. Quod religioni nostræ nihil officere accuratè differit Synodus Lemouicina, in cuius actis diei secundæ recitantur Canones Synodi Bituricensis, quorū septimus Clericos Pag. 1.

ricos

ricos omnes tonfuram ecclefiafticam habere iubet, hoc eft, barbam rafam, & coronam in capite. Adeò variæ hac etiam in parte vices temporum fuerunt. Sic ferè Sirmondus in Notis ad Apollinarem Sidonium, & Ennodium.

Pag. 1. *Ifidori.*) S. Ifidorus Hifpalenfis in Bætica, Hifpaniæ prouincia, Epifcopus an. 629. floruit, & iuxta Bellarmini calculum, anno 636. deceffit. De ifto & alijs Ifidoris Baronius in Notis ad Martyrologium Rom. 4. Aprilis confuli poterit.

Pag. 1. *Inferius circuli corona.*) Tonfura clericalis ita olim fiebat, vt circulus tantummodo capillorum emineret, inftar coronæ. Sic eam defcribit Gregorius Turonenfis, de Nicetio Treuerorum Epifcopo agens: *S. Nicetius*, inquit, *ab ortu fuo clericus eft defignatus. Nam cùm partu fuiffet effufus, omne caput eius, vt eft confuetudo puerorum, à capillis nudum quidem cernebatur; in circuitu verò mediorum capillorum ordo apparuit, vt putares ab ijfdem coronam Clerici fuiße fignatam.* Hodie apud nos antiquam coronæ formam foli ferè monachi retinent, & pueri vocales fymphoniaci. Nam breuis ille orbis in vertice, quo cleri pars magna vtitur, infolens olim atque inufitatus in Ecclefia fuit: vt docet Canon 40. Concilij IV. Toletani. Ita Sirmondus ad Sidonium.

Pag. 1. *Acolyti.*) De difciplina Acolytorum libros duos edidit Auguftinus Valerius, Cardinalis & Epifcopus Veronenfis.

Pag. 1. *Subdiaconi.*) olim dicti funt Obfequentes: vt infrà cap. 77. pag. 42. ex Concilio Laodiceno conftabit.

Pag. 4. *De Presbyteris.*) Qui olim Presbyteri dicebantur, erant Epifcoporum quafi Adfeffores; quorum confilio Ecclefiam fibi creditam regebant. Atque hac ratione eos S. Cyprianus fuos collegas & fratres paffim nuncupat. Et S. Auguftinus huius ordinis pondus tanti æftimauit, vt ipfum penè innitum & cum lacrymis reluctantem Valerius Epifcopus ordinauit Presbyterum: vt in Auguftini vita tradit Poffidius, & ipfe Auguftinus in fua ad Valerium epiftola declarat.

Pag. 7. *Huius rei gratia.*) Capite X. vt & capite fubfequenti ex profeffo agitur de Epifcopis. Vtriufque capitis textus ex S. Hieronymo eft defumptus. Idem Hieronymus epift. 50. ad Pammachium: *Epifcopi, Presbyteri, Diaconi, aut virgines eliguntur, aut vidui, aut certè poft facerdotium in æternum pudici.* Primis Ecclefiæ fæculis qui ex coniugio ad facerdotium adfcifcebantur, ab vxorum toro feparati, non aliter deinceps cum illis quàm cum fororibus verfabantur. Sic Paulino Nolano Terafia de coniuge facta eft foror: vt in Chronico loquitur Idacius. Idem de Placidina Leontij Burdigalenfis Epifcopi fcribit Fortunatus. Ceterùm primo in ordine Clericorum funt *Epifcopi*, in fecundo *Presbyteri*, in tertio *Diaconi*, atque ita deinceps. Optatus Mileuitanus lib. 1. *Quid commemorem Diaconos in tertio, quid Presbyteros in fecundo facerdotio conftitutos? Ipfi apices & principes omnium Epifcopi.* Eft autem mera fabula, quam de primi & fecundi ordinis Epifcopis nonnulli finxerunt; quafi duo olim, fi Deo placet, in fingulis cathedris Epifcopi fuiffent.

Pag. 7. B. HIERONYMI.) Is in opido Stridone (quod à Gothis euerfum, Dalmatiæ quondam Pannoniæque confinium fuit) natus, anno Chrifti 420. ætatis 91. pridie Kalendas Octobris deceffit: vt Profper in Chronico ait. Sed Baronius non nifi 78. vel 79. annos ipfi tribuit.

Pag. 10. AVGVSTINI.) Is Arbetio & Mauortio Lolliano Confulibus, (vt ipfe lib. 1. De vita beata & lib. 1. De ordine tradit) hoc eft, anno Chrifti vulgari 355. in Africa natus eft. Deceffit autem V. Kalendas Septembris, ætatis 76. Epifcopatus 36. conuerfionis 43. anno: quo tempore Vandali Hipponem tertio iam menfe obfidebant; vt Poffidius in eius vita narrat.

Pag. 36. GREGORII.) Paftoralis curæ officia S. Gregorius Nazianzenus Græcè explicuerat eo libro, quem Apologeticum infcripfit. Hunc æmulatus S. Gregorius Magnus I. Papa, in fui pontificatus exordio, ad Ioannem Rauennæ Epifcopum, fcripfit librum De Paftorali cura, eumque in Hifpaniam ad Leandrum Epifcopum Hifpalenfem tranfmifit. Hunc librum tanti fecit Græcia, vt recèns editum Amphilochius Patriarcha Alexandrinus in linguam Græcam transfuderit. Eumdem vt ftudiosè legant Epifcopi, cautum eft à Patribus

tribus Concilij III. Turonensis, & Cabilonensis II. anno 813. & Aquisgranensis II. anno 836. celebratorum. Ceterùm S. Gregorius anno Christi 590. electus Papa, demum anno 604. Indictione VII. ad Christum migrauit.

PROSPERI.) Iam tum videlicet, hoc est, Ludouici Pij Imp. æuo, Prospero tribuebantur libri tres *De vita contemplatiua*, qui inter eius opera edi solent, eiusque nomine à Gratiano & alijs passim citantur; re autem vera Prosperi non videntur. Primò quia Gennadius Prosperi opera recensens, horum librorum non meminit. Deinde quia illorum auctor lib. 2. cap. 9. de Hilario Arelatensi (qui æqualis fuit Prosperi) sic loquitur, vt ætate sua superiorem fuisse significet. Denique, vt alijs argumentis supersedeam, in antiqua Collectione Canonum, codicis Andegauensis, S. Pomerio (sic enim appellat) vt auctori tribuuntur; loco citato, qui apud Prosperum exstat lib. 2. cap. 6. Et in codice S. Saluatoris Vicecomitis, qui nunc est in bibliotheca Archiepiscopi Tolosani, eiusdem loci Abbatis, auctor bis libris adscriptus est *Iulianus Pomerius*. Et Iuliano Pomerio eosdē prorsus adserit Isidorus De ecclesiasticis scriptoribus cap. 12. *Alios quoque*, inquit, *tres libros edidit de futura vita contemplatione, vel actuali conuersatione, nec non etiam de vitijs & virtutibus*. Quibus verbis liquidò patet, singulorum huius operis librorum argumenta describi. Ediderat idem Iulianus Pomerius pręterea alios libros octo; quorum etiam lemmata ibidem singillatim explicat Isidorus, quorumq; testimonio frequenter vsus est Iulianus alter, Toletanus Antistes, in Prognosticis futuri sæculi. Fuit porrò Pomerius hic Afer Maurusque patriâ; sed in Gallia primùm Rhetor, posteà presbyter & Abbas floruit Arelate: vt ex vita S. Cæsarij Arelatensis Episcopi, & ex Ruricij ad Pomerium epistolis intelligi datur. Sic ferè Sirmondus in suis Notis ad tomum 2. Conciliorum Galliæ. Pag. 21.

Ceterùm Prosper Aquitanus presbyter, non Episcopus (si Victorio itidem Aquitano, Gennadio, Gelasio, Marcellino & Bedæ credimus) Eusebij tenorem secutus, vt Victorij verbis vtar, Chronicon egregria breuitate composuit, & à Mundi incohatum exordio ad Valentiniani Augusti VIII. & Anthemij Consulatum, seu ad annum Christi 455. deduxit; tertiâ editione. Primam namque editionem Theodosio XIV. & Maximo Consulibus, hoc est, anno Christi 433. videtur conclusisse: quandoquidem eo anno priorum annorum epochas summasque colligat: quod non nisi in operum fine fieri consueuit; nisi fortè caussa aliqua peculiaris intercurrat, quæ hîc nulla apparet. Secundam verò editionem Prosper 12. annis auxisse, & ad Valentiniani VI. ac Nonij Consulatum, seu ad vulgarem 445. Christi annum videtur produxisse; quo vulgare eius Chronicon, Eusebiano & Hieronymiano subnecti solitum, terminatur. Tertia denique & postrema editio fuit ea, quæ ad Valentiniani Aug. VIII. & Antemij Consulatum, id est, ad annum Christi 455. protenditur; quam à Chiffletio, Soc. Iesu Theologo, cum mss. codicibus collatam nuper Andreas Quercetanus in Bibliotheca veterum Galliæ Historicorum & Chronographorum Lutetiæ publicauit. De tribus aut quattuor huius sæculi Prosperis, Aurelianensi, Regiensi, Chronographo, & Tirone Bucherius in commentario ad Victorij Canonem cap. 6. fusè disputat.

Ex Concilio Nicæno.) Dionysius cognomento Exiguus, Abbas Romanus (qui omisso profano annorum calculo, primus numerare cœpit à Christi Incarnatione) concinnauit *Codicem Canonum Ecclesiæ Romanæ*, & Stephano Episcopo Salonitano inscripsit; Moguntiæ primùm anno 1525. deinde Parisijs 1609. typis editum. Codicis huius exemplar fideliter descriptum, Carolo Magno Francorum Regi, cùm Romæ anno 787. esset, Hadrianus Papa obtulit. Id certò constat ex plurimis, quæ in Bibliothecis Galliæ visuntur, Collectionis huius exemplaribus: quorum in fronte, velut oblati muneris dedicatio, præfixa est, Hadriani ad Carolum epistola, quæ primis singulorum versuum litteris hunc titulum reddit: DOMINO EXCELL. FILIO CARVLO REGI HADRIANVS PAPA. Exstat ea typis edita apud Sirmondum tom. 2. Conciliorum Galliç. Collectionis istius Dionysianæ magna apud Francos exinde fuit auctoritas; vt patet ex Capite XXXIX. huius Institutionis Canonicorū, & alijs pluribus subsequētibus. Pag. 16.

Pag. 40. *Diaconi septem.)* Sic & septem fuisse iam olim vrbis Romæ Diaconos Cardinales, constat ex antiquis Canonibus.

Pag. 42. *Agape)* communia erant Christianorũ conuiuia; sic dicta, quòd caritatis mutuæ causâ essent instituta. Tertullianus lib. aduersus Gentes: *Cœna nostra de nomine rationem suam ostendit. Vocatur Agape: id quod Dilectio penes Græcos est.* Sed piam hanc consuetudinem lapsu temporis abusus, luxus & ebrietas corruperunt: ideoque meritò abrogatæ fuerunt, & à SS. Ambrosio, Augustino, alijsque Patribus reprehensæ. Baronium ad annum 377. & 391. consule.

Pag. 43. *Thymelici)* propriè sunt dicti ludiones, qui in orchestra modò versus histriones, modò versus populum saltitabant, histrionibus interim in scena abditis.

Pag. 15. CLERICI *siue in domibus suis, siue in congregatione viuentes.)* Notet hîc Lector, à Prospero Aquitano, seu potius à Iuliano Pomerio disertam fieri mentionem duplicis classis Clericorum, hoc est, Clericorum in domibus suis priuatim, & aliorum in communi seu congregatione viuentium. Sic & Gerundense apud Hispanos Concilium, circa annum 517. celebratum, Canonem edidit pro Clericis, qui domus familiàs habebant. Vide quæ suprà in Epistola dedicatoria diximus. Ex eiusdem Prosperi seu Pomerij verbis, superiore capite recitatis, colligi datur, ex Clero multos olim sibi retinuisse rerum suarum proprietatem ac dispositionem. Verba sunt ista: *Quòd si aliquid de fructibus suis Ecclesiæ, velut pro ipsa expensa sua, contulerint &c.* Sic hodie faciunt Patres Oratorij in Italia, Gallia, Belgio & alibi. Similem vitæ rationem fuisse Clericis Hispaniæ, Concilium IX. Toletanum anno 655. celebratum, cap. 4. testatur. Videatur & Caput proximè subsequens, suprà pag. 56.

Pag. 58. *Monasterium Clericorum.)* S. Augustino monasterium Clericorum est congregatio Clericorum, instar monachorum, in communi viuentium. Sic passim loquuntur vetustioris & medij æui Scriptores. Baldericus Nouiomensis ac Tornacensis Episcopus (qui anno 1112. obijt) in Chronico Cameracensi lib. 2. & alibi passim Cameracense & Atrebatense cathedralia Canonicorum collegia nuncupat *Monasteria Canonicorum S. Mariæ*: quas tamen ecclesias constat iam inde à primis initijs fuisse Clericorum seu Canonicorum, non monachorum. Sic idem Baldericus, sub finem libri 2. *Monasterium Canonicorum S. Rumoldi apud Maslinas, & Monasterium Canonicorum à viro Dei Guntmaro structum* memorat; quæ sunt hodie Canonicorum illustria collegia Mechliniense & Liranum in Brabantia.

Pag. 61. *Carraria.)* hoc est, lapidicina. Apud Francos, Gallo-Belgas, Hispanos & alias nationes, Carrariæ, vulgò *Carrieres*, dicuntur fossæ seu cryptæ subterraneæ, ex quibus lapides aut marmora eruuntur. Porrò vt apud veteres Lunense marmor, sic hodie in pretio est Carrariense, ab opido vicino sic dictum, in cuius vicinia è visceribus terræ extrahitur.

Pag. 64. *Nemo det lineam aut byrrhum.)* Ex his verbis colligitur, S. Augustinum eiusque Clericos veste linea & byrrho seu birro, non tamen pretioso, vsos fuisse. Byrrhos Lipsius, in suo Amphiteatro, reponit inter pilleos, referens illud Vopisci de Imp. Carino, *Donati ab Atrebaticis byrrhi petiti, donati byrrhi Canusini.* A birro birretum, pilleum clericalem quadrarum, Molanus libro de Canonicis deriuat. Alciatus lib. 1. Prætermiss. byrrhum interpretatur sagum, & vestem quâ supra alias induimur. Cui Baronius accedit, qui lacernum byrrhum, in Concilio Gangrensi memoratum explicat Byrrhum per modum lacerni seu lacernæ compositum. Ceterùm vt in Africa, sic & in Gallia & alibi byrrho vsi sunt Clerici. Sulpitius Seuerus Dialog. 3. cap. 14. de luxu quosdam taxans, *byrrhos rigentes* reprehendit.

Pag. 65. EXPLICIT.) Hîc definit Pars prior Institutionis seu Regulæ Canonicorum, ex SS. Patrum scriptis & veterum Conciliorum decretis, à Patribus Concilij Aquisgranensis anno Christi 816. concinnatæ. Pars subsequens seu posterior ferè tota ab eiusdem Concilij Patribus fuit dictata.

Pag. 67. *Canonicis liceat linum induere, carnibus vesci, dare & accipere, proprias res & Ecclesiæ habere: quod monachis inhibitum est.)* Ex his verbis clarissimè conuincitur, istam Formam insti-

ſtitutionis ab Aquiſgranenſis Cõcilij Patribus non fuiſſe ſcriptam ſeu datam Canonicis regularibus Auguſtinianis (vt Pennottus & alij contendunt) ſed noſtri ordinis Canonicis, quos vtpote ſæculi hominibus immixtos, vulgus ſæculares vocat. Suprà pag.130.

Carnibus veſci monachis inhibitũ eſt.) In Orientali Eccleſia monachis Baſilianis & in Occidentali monachis Benedictinis, ex primæuo inſtituto, eſus carnium vetitus fuit. Hos poſteà æmulati fuerunt Canonici regulares Præmonſtratenſes, Vallis-Scholares & alij votis ſolemnibus, inſtar monachorum, adſtricti. Pag.67.

Dormitoria, Refectoria.) Hæc & aliud genus loca publica, quibus noſtri ordinis Canonici olim vſi fuerunt, hodieque exſtant & cum admiratione monſtrantur Coloniæ Agrippinæ, Tornaci, Leodiei, Brugis, Inſulis & alibi. Pag.68.

Quotidie ad Collationem veniant,) hoc eſt, ad Capitulum diſciplinæ; vt Concilium Colonienſe, anno 1536. habitum, p. 3. c. 14. interpretatur: *Capitula,* inquit, *diſciplinæ multo maiore diligentia obſeruentur atque hactenus. Id ita fiet, ſi non tam profana quàm res ſacræ in his tractentur: ſi de moribus inquiratur, ſi vita expendatur ſingulorum: & quod olim SS. Patres feciſſe dignoſcuntur, extemporali oratione interdum commonerentur fratres: & in primis ad ſacras litteras capeſſendas inſtigarentur, atque vt in his optimas horas collocarent, incitarentur.* Huc ſpectat & Conſtitutio Concilij itidem Colonienſis, anno 1260. celebrati: *Decanus & fratres Canonici ingrediantur domum Capituli, & ante omnem tractatum diſciplinæ, vel etiam præbendæ, tabula Capitularis (habentis quid vnicuique cantandum vel legendum ſit in Choro) lecturam audiant diligenter: nec non aliqua lectio de Regula & vita Clericorum legatur.* Iſtis decretis longè vetuſtiora ſunt ea quæ Iſidorus in Regula monachorum & lib. 2. cap. 15. De officijs eccleſiaſticis memorat: Ad audiendum, *inquit,* in Collatione Patrem, tribus in hebdomada vicibus, fratres poſt celebrationem Tertiæ, dato ſigno ad Collectam conueniant; audiant docentem ſeniorem, inſtruentem cunctos ſalutaribus præceptis; audiant Patrem ſtudio ſummo & ſilentio; intentionem animorum ſuorum ſuſpirijs & gemitibus demonſtrantes. Ipſa quoque Collatio erit vel pro corrigendis vitijs, inſtruendiſque moribus, vel pro reliquis cauſſis ad vtilitatem cœnobij pertinentibus. Quòd ſi talia deſunt, pro conſuetudine tamen diſciplinæ, nequaquam erit omittenda Collatio, ſed in præfinitis diebus, cunctis pariter congregatis, præcepta Patrum regularia recenſenda ſunt: vt qui necdum didicerunt, percipiant quod ſequantur: qui verò didicerunt, frequenti memoria admoniti, ſolicitè cuſtodiant quod nouerunt. Sedentes autem omnes in Collatione tacebunt. Hactenus ex Iſidoro. Pag.71.

Vt Canonici cucullas monachorum non induant.) Cucullus ſeu Cuculla propriè eſt operimentum capitis, forma pyramidali, ſimile papyraceis illis vaſculis, quibus pigmentarij ſuas merces incluſas diuendunt. De quibus lepidè Martialis ad ſuum libellum: *Feſtina tibi vindicem parare, Ne nigram citò raptus in culinam Cordyllas madidà tegas papyro. Vel thuris piperiſue ſis cucullus.* Cucullum propriè nunc gerunt Capucini: quod capitis tegumentum Itali nunc caputium ſeu capuccium nuncupant; vnde & Capucinis nomen apud vulgus eſt natum. Caſſianus Inſtit. lib. 2. cap. 4. legatur. Pag.72.

Horam Tertiam, Sextam.) De Horarum canonicarum antiquitate multi ſcripſerunt: ad quos Lectorem remitto. Legi inſuper poterunt *Bartholomæi Gauanti* Theſaurus ſacrorum Rituum, & Anacleti Sicci Eccleſiaſtica Hymnodia. Pag.73.

Miſſarum ſolemnia.) Miſſa, ſacrificium Chriſtianorũ, ſic dicta eſt, non à voce Hebræa, nec à miſſa, id eſt, dimiſſa multitudine, ſed à miſſa Hoſtia, hoc eſt, delata in conſpectum, vel ad altare cæleſte. Mittit enim Eccleſia Chriſtũ in hoc myſterio, velut legatũ & deprecatorem ad Patrem, ac offert ei atque oſtendit hoc tantum Filij beneficium; per id eum placare ſtudet; orat eum pro viuis & mortuis; non mactat iterum, non crucifigit, vt blaſphemi calumniantur: & valet hoc ex opere operato, vt loquuntur in ſcholis Theologicis, id eſt, ex inſtitutione diuina, non ex opere operantis. Pag.75.

Si quis frater.) Habemus hic modum correptionis Capitularis, olim inter Canonicos vſitatæ. Pag.76.

Pueri & adoleſcentes.) Lector notet in clauſtris Canonicorum & palatijs Epiſcoporum Pag.77.

celeberrimas olim ſcholas ſeu gymnaſia litteraria exſtitiſſe. Carolus Magnus, cùm anno 804. Oſnaburgenſem in Weſtfalia Epiſcopatum fundaret, *in eodem loco Græcas & Latinas ſcholas in perpetuum manere ordinauit; ne vmquam Clerici vtriuſque linguæ gnari deeſſent.* Diploma fundationis in noſtra Notitia eccleſiarum Belgij cap. 26. extat. De Epiſcopis & alijs viris illuſtribus, qui ex Notgeri Leodicenſis Epiſcopi ſchola prodierunt, item de Eraclio eiuſdem vrbis Epiſcopo, eximio ſcholarum promotore, conſuli poterit Anſelmus in Hiſtoria Leodicenſi. De Lieberto ſcholarum Cameraci Rectore, poſt illius vrbis Epiſcopo, Baldericus in Chronico Cameracenſi lib. 3. cap. 61. tractat.

Pag. 78. *Cantorum ſchola.*) Officio diuino rectè cantum admiſceri, ex Concilij IV. Toletani & aliorum decretis conſtat. De Cantorum ſchola Onuphrius Panuinius, Platinæ continuator, hæc tradit: Schola Cantorum communibus ſumptibus viuebat, habebatque magnæ in Vrbe exiſtimationis & dignitatis Præfectum, qui *Primicerius*, aliàs *Prior ſchola Cantorum* vocabatur: cuius opera optimi iuuenes ſelecti, in cantu, lectione ſacrorum librorum & optimis moribus inſtituebantur. Hinc origo Primiceriorum per alias orbis eccleſias cathedrales manauit: de quorum officio & dignitate Diſtinctione 25. fit mentio. Hanc ſcholam eam eſſe opinor, cuius initium ſic deſcribit Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Hilari Papæ: *Hic conſtituit in Vrbe Miniſtrales, id eſt, Clericos, qui circumirent conſtitutas Stationes, id eſt, miniſtrando ſacris & pſallendo.* Ioannes tamen Diaconus, lib. 2. de vita S. Gregorij I. Papæ, ſcribit S. Gregorium ipſam hanc ſcholam conſtituiſſe: quod potiùs de eius quadam reformatione ſeu reſtitutione intelligendum eſſe opinor, quàm de prima inſtitutione. Hactenus ex Onuphrio. Iuxta mores noſtrorum temporum, Cantoris dignitas inter primarias in eccleſijs cathedralibus & collegiatis computatur. Molanum conſule lib. de Canonicis.

Pag. 79. *Celerarius,*) alijs Cellarius. Iuxta Grammaticos vocabulum iſtud eſt latæ ſignificationis. Cella enim dicitur omnis locus, in quo aliquid recõditur: vt eſt cella vinaria, cereuiſiaria, farinaria, promaria, & ſimilium rerum. Cellararius autem hîc dicitur Procurator & cuſtos annonæ, & qui rebus eſculentis ac poculentis præerat. Monachi hodie Oeconomum domus, Procuratorem aut Diſpenſatorem vocant: Plautus Promum & Condum appellat. Tornaci hodieque duo ſunt Magiſtri Cellarij.

Pag. 79. *Eum cui Hoſpitale pauperum committitur.*) Is Hoſpitalarius vocabatur, & habebat curam domus hoſpitalariæ, ad vſum pauperum eſtructæ. Quales domus hodieque multis in locis iuxta Canonicorum templa viſuntur; vt ad S. Seruatium in vrbe Traiectenſi ad Moſam, Tornaci, & alibi in Belgio. Sic & Antuerpiæ olim Hoſpitalaria domus ſtetit iuxta baſilicam Marianam; inde poſteà ad extimam vrbis regionem tranſlata.

Pag. 80. *Porta & clauſtra Canonicorum.*) Manſiones Canonicorum olim circumquaque muris ac portis clauſæ fuerunt: vnde & *Clauſtra* hodieque nuncupantur; etſi nunc die noctuque cuiuis ſint peruia. Pleriſque tamen in locis ſuperſunt veteris clauſuræ veſtigia; vt & quibuſdam locis portæ nunc quoque de nocte clauduntur. Quo nomine laudandos cenſeo Canonicos *Inſulenſes* in Flandria, & Canonicas nobiles *Melbodienſes* in Hannonia ad Sabim fluuium.

Pag. 81. *Vt ſignum datum fuerit.*) Sæuientibus perſecutionibus, olim conuocabantur fideles ad eccleſiam per *Curſorem*: & erat is plerumque Subdiaconus, aut Lector, aut Acolytus. Eccleſiæ pace reddita, putatur cœpiſſe vſus *Tintinnabulorum*: quibus & Gentiles ad thermas & operas conuocari ſolitos, Martialis epigram. 128. ſubindicat: *Redde pilam, ſonat æs thermarum.* Polidorus Virgilius lib. 6. cap. 12. de Inuentoribus rerum, ad tempora Sabiniani Papæ id refert: *Quod*, inquit, *Tintinnabulorum ſono populus mutatur ad ſacra ſtatis diebus, Sabinianus, qui Gregorio ſucceſſit, hoc decreuit.* Sanè paulò poſt æuum Sabiniani, communem fuiſſe in Occidẽte vſum æris Campani ſeu Campanarum, Baronius in geſtis anni 616. probat. Beda lib. 4. cap. 23. Hiſt. Anglorum: *Campanæ ſono ad orationes excitari vel conuocari ſolebant, cùm quis eorum de ſæculo fuiſſet euocatus.* Walafridus Strabo de eiſdem loquens, *Vaſorum*, inquit, *de quibus ſermo eſt, vſum primò apud Italos affirmant inuentum. Vnde à Campania, Italiæ prouincia, eadem vaſa, maiora quidem Campanæ dicuntur; minora*

minora vero, quæ & à sono Tintinnabula dicuntur, Nolas appellant, à Nola eiusdem Campania ciuitate, vbi eadem vasa sunt commentata. Tintinnabulorum certè vsus longè antiquissimus est, vtpote iam inde à Moysis temporibus notus: vt ex c.23. Exodi & lib.3. Iosephi de Antiquitatibus Iudaicis colligi datur. Ceterùm ex Occidente in Orientē signa ærea circa an. Christi 815. transmigrasse putantur: cùm Vrsus Particiatus, Dux Venetus, Michaëli Imp. Græco plures Cāpanas dono misit: vt rerū Veneticarū Scriptores narrant.

Signi porrò, ad ecclesiam conuocantis, apud veteres frequens est mentio. Gregorius Turonensis in vitis Patrum à se conscriptis; in Gregorio Lingonensi Episcopo: *Commoto signo sanctus Dei, sicut reliqui, nouus ad officium Dominicum consurgebat.* Idem in Ni- cetio Ep. Lugdunensi: *Quod presbyter audiens, iussit signum ad Vigilias cōmoueri.* Idem lib.2. cap.23. Hist. Francoıum. *Signum ad Matutinas.* ı.ıtbartus De translatione SS. Marcellini & Petri lib. 3. cap. 55. *Turricula, quæ signa basilica continebat, ab eis conspici potuißet.* Capitularia lib. 6. tit.168. *Vt sacerdotes signa tangant horis canonicis.* In Ordine Dunstani Dorcberncnsis in Anglia Archiepiscopi: *Benedictio ad signum ecclesia, id est, tintinnum.* A signo Gallis *Seins*, & inde *Toc-sein.* Signa autem primis sæculis non ærea, sed lignea erant. Id constat ex libro miraculorum Anastasij martyris, qui in VII. Synodo Act. 4. recitatur: *Ligna sacra pulsantes, inuicem obuiàm facti sunt.* Lignea quidem monachorum plerumque erant: qualibus etiamnum vtuntur tribus vltimis diebus maioris hebdomadæ, in Quadragesima. Alicubi tamen in monasterijs singulorum fores malleo pulsabantur. Plura de his qui volet, Baronium anno 58. consulat.

Diuersarum artium erudiantur disciplinis.) In claustris Canonicorum olim omnis ge- Pag. 81. neris disciplinæ iuuentuti tradebantur: nec Latinę solùm, sed & Græcę litteræ explicabantur. Vide suprà pag.135.

EPISTOLA *Lud. Pij.*) Institutionum seu Regularum, Canonicis & Sanctimonia- Pag. 82. libus canonicè viuentibus, à Patribus Concilij Aquisgranensis, anno 816. præscriptarum, exemplaria in singulas prouincias, cum Ludouici Pij Imp. Epistola, ad vniuscuiusque prouinciæ Metropolitanum, vt omnibus innotescerent, missa fuerunt. Hinc Epistolarum, quæ in manuscriptis codicibus occurrunt, tituli sunt diuersi. In exemplari, quo Iacobus Sirmondus in editione Conciliorum Galliæ vsus est, nomen habetur *Sicharij* Archiepiscopi Burdigalensis: quia in Aquitaniam secundam à Lud. Pio missum fuit. In Autisiodorensi codice nomen est *Magni* Senonensis Archiepiscopi: quæ vrbs caput est illius prouinciæ. In codice Nicolai Fabri Parisiensis (ex quo Lutetiæ anno 1610. Suprà pag. 122. Regulam Sanctimonialium canonicè viuentium describendam curaui) nomen habetur *Arnonis* Archiepiscopi Salisburgensis. Omnes porrò Epistolæ eiusdem sunt argumenti: tametsi quædam, prout res poscebat, in singulis sint diuersa.

S. BASILII.) Is anno 369. Cæsariensis in Cappadocia Episcopus creatus, demum Pag. 87. anno 379. Kalendis Ianuarij in terris viuere desijt. Inter opera eius exstant Canones pœnitentiales, seu *Animaduersiones aduersùs Canonicos delinquentes constituta.* Hinc liquet ante annum Christi 400. nomen Canonicorum in Ecclesia orientali notum fuisse. Quod ad Ecclesiam occidentalem attinet, Chilpericus illo nomine primus Francorum Rex, Clotharij filius, Clodouici Magni nepos, an. regni sui primo, hoc est, Christi 575. ecclesiā cathedralem Tornacensem dotans, *teloneum de nauibus super fluuio Scalt, & iustitiam de ipso teloneo in stipendijs Canonicorum concessit.* Chilperici diploma in nostra Notitia ecclesiarum Belgij cap. 3. exstat: sed doleo ex illius autographo (quod iniuria temporum perijt) non potuisse me certò discere antiquitatem vocabuli Canonicorum. Iustinianus Imp. Nouella 59. memorat Canonicas mulieres.

ORDO *Episcoporum quadripartitus est, id est, in Patriarchis, Archiepiscopis, Metropolitanis,* Pag. 88. *atque Episcopis.*) Ordines seu gradus Episcoporum, multis communes, quattuor hodie à Latinis vulgò numerantur, *Episcopus, Metropolitanus, Primas & Patriarcha.* Quintus & supremus Pontificis Maximi apex hîc prætermittitur; quòd is in eodem vniuersæ Ecclesiæ capite solo resideat. De singulorū gradibus in Notitia Episcopatuum orbis Christiani, typis Plantinianis anno 1613. edita, disserui. Ceterùm Isidorus videtur hîc *Archiepis-*

chiepiscopum pro *Primate* accipere; aut more Græcorum (de quo in citata Notitia lib.2.cap.10. egi) Metropoles ab Archiepiscopatibus distinguere. Hodie in occidentali Ecclesia Metropolitanus & Archiepiscopus communiter pro eodem accipiuntur.

Pag 19. *Canonici clerici simul manducent & dormiant.*) Istud vitæ communis institutum non solùm in Germania & Gallia, sed etiam in Belgio, Italia, Hispania aliisque prouinciis inter Canonicos olim obtinuit. Ioannes Cognatus Canonicus Tornacensis, in illius ecclesiæ Historia lib.2.cap.52.& 63. ex eiusdem monumentis probat, *Tornacenses* Canonicos communi olim Claustro & Refectorio vsos fuisse. In quem finem producit Ludouici Pij Imp. diploma, anno 818. datum (idem in nostra Notitia ecclesiarum Belgij cap.18. exstat) quo *terras quasdam Fisci Regij, in vrbe Tornacensi, in amplianda & dilatanda claustra Canonicorum concessit.*

In *Toletana* ecclesia & aliis Hispanicis, Clericos plerosque vna in domo & vno in conclaui quondam egisse, Toletanum IV. & IX. aliaque Concilia Hispanica coquinunt. De *Mediolanensis* ecclesiæ statu ac mutationibus legi poterit Iosephus Ripamontius in Historia illius ecclesiæ. De Ticinensi seu Papiensi ecclesia nos paulò infrà agemus.

Istam porrò communis vitæ societatem, deferuescente caritate & opibus affluentibus, Canonici paulatim deseruerunt; & quidem diuerso tempore diuersis in locis. De Treuerensibus, Moguntinis, Wormatiensibus, Spirensibus, & aliis Germanicis Trithemius in Hirsaugiensi Chronico ad annum 975. hæc narrat: *Sub Theoderico Archiepiscopo Treuerensi, Canonici maioris ecclesiæ ibidem abiecta vita regulari, quam huc vsque in eadem ecclesia maiores eorum continuauerant, desierunt esse regulares, & facti sunt nomine & conuersatione seculares. Quorum exemplo malo, Canonici quoque S. Paulini Treuerenses, S. Castoris in Confluentia, Moguntinenses, Wormatienses, Spirenses, & complurium aliarum ecclesiarum, diuersis quidem temporibus, sed vno impietatis spiritu, regularis vitæ communitatem abiecerunt.* De Paderbornensibus ita Gaspar Bruschius: *Bernardus IV. huius nominis Episcopus passus est, vt Canonici Paderbornenses obseruantiam regularem, quæ hactenus viguerat, mutarent in secularium Canonicorum statum. Obijt anno 1254.*

LEODICI disciplina ista sub Alberone II. Episcopo se remisit; sed magis periit sub Radulpho; etsi acerrimè hic à Lamberto Beguio, sacerdote piissimo, sui officij moneretur. Leodicensium rerum Scriptores à Chapeauillio editi consulantur. Apud *Vltraiectenses* videtur feruor iste desiisse sub Godebaldo Episcopo: cùm Decano maioris ecclesiæ data est prima præbenda.

De *Trecensibus* in Gallia Canonicis Nicolaus Camuzæus in Promptuario Antiquitatum Trecensium hæc ferè narrat: Congregatio Canonicorum S. Petri Trecensis, vnde communiter viueret, non habebat. Quod videns S. *Aderaldus*, Canonicus & Archidiaconus Trecensis, Manassem Pontificem Trecensem sæpè interpellabat. Cuius crebris persuasioni assensum præbens Episcopus, largitus est eis iure perpetuo nonnulla, quæ tenebat, bona. Quibus vir Dei Aderaldus subiunxit supplementum, tradens & ipse eis quod in prædiis tenebat patrimonium: hisque constitutis, cœnobitarum more viuere
1004. cœpit congregatio S. Petri Tricassinæ ciuitatis. Obijt autem S. Aderaldus anno millesimo quarto, & sacræ eius reliquiæ adseruantur in Prioratu S. Sepulcri, ordinis Cluniacensis, octauo lapide ab vrbe Tricassina: quem Prioratum ipse S. Aderaldus, ab Hierosolymitana peregrinatione domum reuersus, suo ære fundauit. Festus eius dies in diœcesi Tricassina die 20. Octobris quotannis agitur. Ceterùm prædicti Canonici Trecenses ad tempora vsque Philippi, qui cathedram Episcopalem Trecensem anno 1082. regendam suscepit, communem viuendi rationem arctè tenuerunt & obseruarunt. Quo quidem tempore, secularem vitam denuò amplexi sunt, & decimarum, quas anteà coniunctim cum Episcopo possidebant, ex æquo diuisionem fecerunt. Et vt aliqua antiqui huius viuendi moris vestigia superessent, memoratus Episcopus, eiusque successores solemni epulo & conuiuio, quattuor celebrioribus & præcipuis anni festis, videlicet Paschate, Pentecoste, Natiuitate Domini & omnium Sanctorum, omnes dictæ ecclesiæ Canonicos excipere obstricti remanserunt: cuius epuli loco hodie exigua pecunia

curiæ Capitulo ipsius ecclesiæ ab Episcopo penditur. Insuper in libro Actorum Capitularium ipsius ecclesię, litteris mandatum reperitur die 19. Nouembris anno 1364. Decretum, quod sequitur: *Ordinatum quod de cetero Matutina, prout hactenus fuit consuetum, in media nocte cantabuntur.* Sic ferè Camuzæus.

De *Turonensium* & *Meldensium* Canonicorum vita communi constat ex Concilijs Turonensi & Meldensi, suprà pag. 90. & 91. citatis.

VICEDOMINVS) apud veteres idem est quod Oeconomus. *Placuit omnes Ecclesias habentes Episcopos, etiam Oeconomos habere de proprio clero, qui gubernent res Ecclesiæ, de arbitrio sui Episcopi*: vt Patres Concilij Calchedonensis statuerunt, & Dist. 89. c. Quia, refertur. Pag. 90.

Cellulæ Monachorum vel Canonicorum) nunc Præpositurę aut Prioratus vocantur. Ceterùm nonnullę sunt Canonicorū ecclesiæ, in quibus est Abbas sæcularis, vt vocant, Præposito & Decano dignior. Tales olim Abbates XII. in diœcesi Leodicensi numeratos fuisse, Molanus lib. 2. cap. 5. de Canonicis narrat, ex Chronicis Leodicensium. De sæcularibus in Francia Abbatibus agit Chopinnus in Politia sua ecclesiastica. Pag. 90.

Ex Ticinensi Concilio anno 876. celebrato) Mandatur hîc vt Episcopi in ciuitatibus suis proximum ecclesiæ suæ claustrum instituant, in quo ipsi cum Clero secundùm Canonicam Regulam Deo militent. Hinc liquet illo æuo etiam in Italia Clericos seu Canonicos in communi claustro sub regimine sui Episcopi vixisse. Idem capitibus proximè sequentibus, de Clericis Remensibus, Leodicensibus & Coloniensibus probatur, ex Ebonis Episcopi Remensis opusculo de Ministris illius ecclesiæ, & ex Wazonis Decani Leodicensis epistola monitoria. Pag. 92.

CHOREPISCOPI.) id est, Vicarij Episcoporum, iuxta quod Canones testantur, instituti sunt, ad exemplum LXX. seniorum, tamquam sacerdotes, propter solicitudinem pauperum. Hi in vicis & villis instituti gubernant sibi commissas ecclesias, habentes licentiam constituere Lectores, Subdiaconos, Exorcistas. Presbyteros autem & Diaconos ordinare non audeant, pręter conscientiam Episcopi, in cuius regione præesse noscuntur. Hi enim à solo Episcopo ciuitatis, cui adiacent, ordinantur. Sic Isidorus lib. 2. cap. 6. De officijs ecclesiasticis. Pag. 93.

Coloniensis Archiepiscopus per claustrum sæpè deambulans scholas visitat.) Fuit is aut S. Heribertus, qui anno 1021. in cœlum abijt, aut eius successor Piligrinus aut Hermannus. Notet autem Lector, illo æuo apud Agrippinenses in metropolitano Canonicorum claustro scholas ac studia litteraria eximiè floruisse. Quo nomine laudandi sunt Tornacenses, Mechlinienses, Montenses, & alij in Belgio Canonici, qui gymnasia publica, à maioribus suis instituta, liberaliter fouent ac promouent. Pag. 95.

Disciplina claustri specialius adscribitur Prælato,) hoc est, Decano. Sic hodieque in Canonicorum collegijs non ad Præpositum, sed ad Decanum pertinet cura disciplinæ Capitularis. Quin imò Præpositi ordinarijs Canonicorum conuentibus seu Capitularibus congregationibus hodie vix interesse solent; aut si intersint (vt Sonegijs in Hannonia & alibi) regimen ac locum Decanis cedunt. Pag. 95.

IVO,) ex Præposito ecclesiæ S. Quintini Bellouacensis, Episcopus Carnutensis, Canonici ordinis in Gallia reformator. Pag. 96.

Canonici appellati estis, quod canonicas regulas &c.) Ex his verbis colligi posse videtur, Iuonem Carnutensem Canonicis à se reformatis non Regulam S. Augustini (vt quidam volunt) sed Regulas canonicas, hoc est, Canones sacros, de communi & regulari Clericorum vita tractantes, præscripsisse: etsi fortasse nonnulli ex ijs posteà, inualescente apud Gallos Augustiniana viuendi formula, eamdem sint amplexi. Pag. 96.

NOTAS ad Regulam Canonicorum conclusurus, moneo multis in locis intra vnius claustri septa & Canonicos & Monachos olim domicilium habuisse. Nimirum adeò diuersi sunt mores ac consuetudines diuersarum ætatum. Iosephus Ripamontius, in Historia ecclesię Mediolanensis Decadis 1. lib. 5. scribit in metropolitano seu *Ambrosiano* illius vrbis claustro quondam & Canonicos & Benedictinos monachos simul resedisse;

& vtrosque separatis in ædibus sacris Horarias preces de more persoluisse. E contrà apud Belgas, in antiquissimis Benedictinorum cœnobijs olim & Monachi & Canonici simul habitarunt, & in suo quique templo Chorum tenuerunt. Apud Atrebates in monasterio *Vedastino* (quod inter Belgica primas obtinet) *duæ sunt basilicæ Canonicorum, vna in honore S. Mariæ, altera verò S. Petri Apostoli*: vt Baldericus lib. 2. cap. 15. in Chronico Cameracensi loquitur. Hæ duæ basilicæ etiamnum extant intra septa dicti monasterij Vedastini, sibi cohærentes: quarum illa *Nostra Domina in castro*, altera *S. Petri* hodieque dicitur. In hac olim sex Canonici sederunt: sed è multis retrò annis defierunt, & annui eorum prouentus, auctoritate Romani Pontificis, monachorum vsibus sunt attributi. Celebrant ibidem Vedastini monachi certis diebus & horis Officium diuinum: quorum vnus Decani nomen obtinet.

Sic & in Elnonensi seu Amandino cœnobio, diœcesis Tornacensis, extat etiamnum ædes S. Andreæ sacra, in qua olim aliquot Canonici, vsque ad annum Christi millesimum ducentesimum, stationem suam habuerunt. Horum itidem possessiones Pontifex Romanus monachis adsignauit. Atque in hac quidem æde Andreana primò sepultum fuit corpus S. *Amandi* Episcopi Tungrensis, ac fundatoris dicti monasterij Elnonensis: quod inde posteà ad cryptam basilicæ monachorum Elnonensium fuit translatum. Ex quo conijcere liceat fortasse, in dicto Elnonensi cœnobio ab initio non Monachos, sed Clericos fuisse collocatos; ideoque ipsorum ædem reliquijs S. Amandi, velut fundatoris sui, fuisse honoratam. Gandaui certè Bauonéses adserunt, ab eodem S. Amando non monasticum, sed clericale institutum iam inde à principio in sua congregatione plantatum fuisse. De Vedastinorum prima viuendi formula non habeo quod certò adferam. Dubito certè, an S. Vedasti æuo (is circa annum Christi 537. decessit) monastica S. Benedicti disciplina apud Belgas in vsu fuerit. Vt-ut sit, cōstat in singulis olim cœnobijs vix vnum alterumvè è monachis ad sacerdotium fuisse euectum: ideoque fortasse maiores nostri Clericos monachis adiunxerunt, vt his illi in sacris Missarum mysterijs celebrandis operam præstarent.

1200. (margin)

Transeo ad *Laubiense* cœnobium, à S. Landelino, S. Auberti Cameracensis & Atrebatensis Episcopi, patroni mei, discipulo fundatum. Huic cœnobio parochialis ecclesia subiacet, iuxtà in vertice montis sita: vbi ipsi monachi, & omnes collimitanei circum & circa degentes tumulabantur. Postquam verò SS. Vrsmarus & Erminus in dicta parochiali ecclesia tumulati fuissent, tot & tantis munificentijs locus ille donatus fuit, vt Canonici eò transmissi fuerint. Sic ferè Baldericus in Chronico Cameracensi lib. 2. cap. 33. loquitur. Istud porrò Canonicorum Collegium Laubijs anno Christi 1409. Binchium (quod est Hannoniæ oppidum) est translatum: & inter Binchienses Canonicos vnus monachus Laubiensis ordinariè Binchij residet.

De Corbeiensi S. Petri cœnobio, in diœcesi Ambianensi à Bathilde Francorum Regina fundato, agens Antonius Iepesus tomo 2. Chronici Benedictini sub finem, producit Nicolai Papæ diploma, & ex eo recitat hæc verba: *Episcopus Ambianensis Ordinationes, quæ necessariæ fuerint in monasterio, siue de monachis siue de Canonicis, & quas petierint Abbas & fratres, agere non differat.*

Ad Germaniam quod attinet, Vnvvanus Archiepiscopus Hamburgensis *primus omnium congregationes, apud ecclesias cathedrales aliasque, ad Canonicam perduxit Regulam: quæ anteà quidem mixta ex Monachis & Canonicis, vtraque conuersatione turbata, degebant, non vigebant. Vixit sub S. Henrico Imp. & pallium accepit à Benedicto* VIII. *Papa.* Sic ferè Albertus Crantzius in sua Metropoli seu Historia ecclesiastica Saxoniæ, lib. 4. cap. 1.

Circa an. 1020. (margin)

Apud Hispanos in diœcesi Calaguritana est illustre ac vetustum S. *Æmiliani* cœnobium, quod monachi Benedictini possident. In hoc cœnobio olim Clericos & Monachos simul habitasse, tradit Prudentius Sandouallius in libro Fundationum Hispaniensium, anno 1601. Madriti edito; & producit testimonium ex antiquo diplomate donationis, *in subsidium Clericorum factæ.*

Pag. 97. FORMA *Institutionis Sanctimonialium canonicè viuentium.*) Eas hodie Canonicas seu Cano-

Canonissas vocamus: vt Clemens Reynerus, libro suprà pag. 129. à nobis citato, censet. Lector porrò notet, in hac Forma Institutionis canonicæ nullam fieri mentionem Regulæ à S. Augustino feminis datæ; adeoque hanc Institutionem à Patribus Aquisgranensibus non esse scriptam Sanctimonialibus Augustinianis.

S. CÆSARII *Episcopi*) Arelatensis: qui præter Regulam ad monachos scripsit alteram ad sanctimoniales: ex qua istud caput V. est desumptum. Regulæ huius meminit S. Radegundis, Abbatissa Pictauiensis, in epistola ad Episcopos anno 567. in Turonensi II. Concilio congregatos: *Congregationi per me, Christo præstante, collectæ Regulam, sub qua S. Cæsaria deguit, quam sollicitudo B. Cæsarij Antistitis Arelatensis ex institutione SS. Patrum conuenienter collegit, adsciui.* Regulas ac Constitutiones Clericorum in congregatione viuentium pag. 129. & Chronicon nostrum Belgicum in gestis anni 567. consule. Pag. 106.

S. ATHANASII) Alexandrini in Ægypto Episcopi. Sunt qui scribunt ipsum Gratiano II. & Probo Consulibus, hoc est, anno Christi 371. obijsse. Sed anno 373. ipsum adhuc superstitem fuisse, constat ex Proterij Patriarchæ Alexandrini ad Leonem I. Papam epistola, quam Ioannes Bucherius in commentario ad Victorij Canonem Paschalem cap. 2. edidit. Pag. 108.

Nobiles genere.) Hinc liquet, iam inde à Ludouici Pij Imp. temporibus virgines genere nobiles, præ ceteris, sese Sanctimonialibus canonicè viuentibus aggregasse. Pag. 114.

In earum claustris.) Vt Canonici, sic & Sanctimoniales canonicè viuentes sua olim claustra circumquaque muris septa, itemque Dormitoria ac Refectoria communia habuerunt: quorum vestigia plerisque in locis etiamnum supersunt. Huic disciplinæ in vsum reuocandæ, Excellentissima heroina D. *Margarita de Lalain*, Comitissa de Berlaimont, annis superioribus illustre nobilium virginum Canonicarum, sub Regula S. Augustini militantium cœnobium, in vrbe Bruxellensi, de suo à fundamentis excitauit ac dotauit; Vrbano VIII. Pontifice Maximo approbante. Pag. 115.

Puella quæ in monasterio erudiuntur.) Lector obseruet, in claustris Sanctimonialium canonicè viuentium scholas etiam puellarum viguisse. Quod pium institutum cum laude æmulantur Canonicæ nobiles Bruxellis, quas à Comitissa Berlaimontia fundatas iam dixi. Pag. 119.

Quales sint Præposita constituenda.) Niuellis, Melbodij, Thoræ & alibi hodieque inter Canonicas prima post Abbatialem est dignitas Præposituræ. Pag. 120.

Presbyteris extra monasterium puellarum sit locus & ecclesia.) Niuellis, Montibus Hannoniæ & alibi passim sunt Collegia Canonicorum, qui in Sanctimonialium canonicè viuentium templis Missarum solemnia ex ordine celebrant; & habent ij insuper sua propria ac peculiaria templa, in quibus Horas canonicas cantant, & alia sacra munia obeunt. Pag. 121.

Animaduersiones à S. Basilio editæ.) Sanctimonialium canonicè viuentium antiquitatem hinc discere licet; vt & ex Iustiniani Imp. Nouella 59. vbi *Canonicas mulieres* nominat. An verò Canonissæ olim fuerint veri nominis monachæ, scio esse qui disputent. Sigebertus noster Gemblacensis Chronographus, in gestis anni 820. eas vocat *Sanctimoniales clericales*: quod est notatu dignum. Quid porrò ea de re Ioannes Molanus, Doctor Theologus Louaniensis, antiquitatis ecclesiasticæ summus indagator senserit, suprà pag. 127. retuli. Idem lib. 1. cap. 15. de Canonicis, tradit ex proprietaria Canonicorum vita liberiorem Canonissarum vitam profluxisse. Ceterùm haut abs re fuerit nostris hisce Notis subnectere Collegia Canonicorum & Canonissarum, quæ in Belgio vicinisque prouincijs potissimùm numerantur. Pag. 124.

Collegia Canonicorum in Brabantia, vicinisq́ue locis.

MEchliniense S. Rumoldi collegium metropolitanum, à Notgero Episcopo Leodicensi circa annum 1000. fundatum. *Malines*,

Antuerpiense S. Mariæ cathedrale initia ac dotem suam ab anno 1096. debet God. Bullonio, Duci Lotharingiæ inferioris ac Marchioni S.R.Imperij ad Scaldim, pòst Regi Hierosolymitano. *Antwerpen. Anvers.*

Siluiducense seu Buscoducense S. Ioannis Euangelistæ collegium cathedrale, anno 1366. institutum à Ioanne Arkelio Episcopo Leodicensi. *Bolduc.*

Louaniense S. Petri, à Baldrico Comite Louaniensi circa annum 1040. fundatum, pòst à God. Barbato & alijs auctum: vt in Notitia ecclesiarum Belgij cap. 151. docui. *Loven. Louain.*

Louaniense S. Iacobi collegium, Aicuriæ in Gallo-Brabantia anno 1036. fundatum, inde Louanium 1456. est translatum. Notitia eccles. Belgij cap. 85. videatur.

Bruxellense SS. Michaëlis & Gudilæ, à Baldrico Comite Louaniensi anno 1047. fundatum. Collegium nominis 1221. Henricus I. Brabantiæ Dux adiecit. Notitia eccles. Belgij capp. 88.102.198. *Brußelles.*

Liranum S. Gummari, ab eodem sai & o viro circa annum 770. fundatum. *Liere.*

Anderlacense SS.Petri & Guidonis, prope Bruxellam; Regelinde, Folcardi V. N. vidua 1078. dotatum. Notitia eccles. Belgij cap. 201. *Anderlecht.*

Arschotanum 1462. dotante Antonio de Crey, domino Arschoti. *Arschot.*

Bergizomense 1442. Ioannes Labco, dominus Bergarum ad Zomam, instituendum curauit. *Berges sur Zom* in d. Antuerpiensi.

Boxtellense S. Petri in diœcesi Buscoducensi 1495. petente Henrico Ranstio domino Boxtellæ. *Boxtel.*

Bredanum B. Mariæ anno 1303. est institutum. Diploma in Not. eccles. Belgij cap. 223. exstat. *Breda* in diœcesi Antuerpiensi.

Distense S. Ioannis anno 1297. ab Hugone Ep. Leodicensi institutum, petente Gerardo Toparcha Distensi. *Dust.*

Distense S. Sulpitij anno 1457. à Ioanne Bauaro Episcopo Leodicensi.

Eindouiense S. Catharinæ 1399. institutum. Donationes Belgicas vide. *Eyndouen.*

Gelense SS. Martini & Dimpnæ anno 1562. in Campinia & in d. Buscoducensi. *Gele.*

Gertrudibergense S. Gertrudis, in confinibus Brabantiæ & Hollandiæ 1310. à Theobaldo Ep. Leodicensi institutum, petente Margarita Abbatissa Thorensi; quæ est collatrix præbendarum. *Gertrudenbergh.*

Hiluaribecanum S. Petri, in diœcesi Buscoducensi. *Hiluerenbeke.*

Heusdanum S. Catharinæ, in confinijs Brabantiæ & Hollandię. *Heusden.*

Hochstratanum S. Catharinæ, in Campinia & d. Antuerpiensi, 1531. à Clemente VII. institutum, petente Antonio de Lalain, Comite I. Hochstratano. *Hoochstrate.*

Niuellense S. Pauli, in Gallo-Brabantia & d. Namurcensi. *Niuelles.*

Oirschotanum S. Petri, in Campinia & d. Buscoducensi. *Oirschot.*

Rodanum S. Odæ in Campinia & d. Buscoducensi. *S. Oden-Roy.*

Ruthenense S. Euermari in Hasbania. *Rotthem.*

Thenense S. Germani 1221. ab Henrico I. Brab. Duce fundatum. *Tirlemont.*

Turnhoutanum S. Petri, fundatum à Maria Gelriæ Ducissa, 1398. *Turnhout.*

Traiectense S. Seruatij ad Mosam, in diœcesi Leodicensi. *Maestricht.*

Traiectense B. Mariæ. Vide de his Cheappeavillium in Chronicis Leod.

Kerpense in d. Coloniensi: quod castrum Ioannes I. Brab. Dux emit. *Kerpen.*

Iuodiense in Ducatu Luxemburgensi. *Ivois.*

Levvense S. Leonardi. *Leeuw.* Mærbecanum S. Berlendis. *Meerbeke.*

Collegia Canonicorum in Comitatu Flandriæ.

TOrnacense S. Mariæ collegium cathedrale, à Chilperico I. Francorum Rege anno 575. dotatum. Tabulæ exstant in Notitia citata cap. 3. *Tournay.*

Gandense SS. Bauonis & Ioannis, cathedrale, dotem suam debet S. Bauoni. *Gand.*

Bru-

Brugense S.Donatiani cathedrale, ab Arnulfo Magno Flandriæ Comite anno 960. conditum. Eius diploma in Notitia cap. 59. exstat. *Bruges.*
Iprense S.Martini cathedrale, olim Canonicorum regularium. *Ipre.*
Alostanum S. Gaugerici, primitùs in pago *Haltren* ab Ingelberto V. N. 1046. fundatum, inde Alostum an. 1495. translatum. *Aloft.*
Ardenburgense B. Mariæ, anno 1296. à Michaële Episcopo Tornacensi incohatum. *Aerdenburgh.*
Brugense B. Mariæ, anno 1091. à Radbodo Episcopo Tornacensi institutum.
Brugense S.Saluatoris, an. 1499. aut 1501. cuius templi fabrica S.Eligio adscribitur.
Casletense S. Petri 1071. à Roberto Frisio Flandriæ Comite fundatum. *Cassel.*
Casletense B.Mariæ collegium, in d. Iprensi.
Cortracense S. Mariæ, à Balduino Flandriæ Comite, post Imperatore Constantinopolitano, anno 1203. fundatum.
Cominiense S. Chrysolij, in diœcesi Tornacensi, *Comines* ad Lisam fl.
Duacense S. Amati, in diœcesi Atrebatensi. *Douay.*
Duacense S.Petri. De vtroque Buzelinus in Gallo-Flandria agit.
Furnense S. Walburgis, in d. Iprensi. *Furnes.*
Gandense S.Pharaildis. *Gand.*
Harlebecanum S.Saluatoris, à Balduino Insulano Fl. Comite anno 1063. fundatum, in d. Tornacensi. Diploma exstat in Notitia cap. 91.
Insulense S.Petri à Bald. Insulano Fl. Comite 1055. incohatum, & 1066. dotatum. Notitia cap. 95. legatur. *Lille. Ryssel.*
Messinense ab Adela Bald. Insulani coniuge 1060. exstructum. *Messene.*
Middelburgense 1446. à Petro Bladelino. *Middelburgh.*
Rosselariense in territorio Winendalensi situm. *Rosselare.*
Rotnacense S. Hermetis, in diœcesi Mechliniensi. *Ernay. Ronsen.*
Secliniense S.Piati : de quo Buzelinus in Gallo-Flandria. *Seclin.*
Teneræmondanum S.Mariæ 1108. à Ringoto Caluo, Teneræmondæ domino, eiusque coniuge Adelvvide fundatum. *Tenremonde.*
Thoroltanum S. Petri, in diœcesi Brugensi. *Thorholt.*

Collegia Canonicorum in Artesia, viciniśq; locis.

Atrebatense B.Mariæ collegium cathedrale. *Arras.*
Audomaropolitanum B.Mariæ cathedrale anno 1559. *S.Omer.*
Ardense S. Audomari, in diœcesi olim Teruanensi, nunc Boloniensi, anno 1069. fundatum, vertitur in Abbatiam Ord. Præmonstratensis anno 1144. Notitiam cap. 100. consule. *Ardres.*
Ariense S.Petri, à Bald. Insulano Fl. Comite 1059. incohatum & à Philippo Alsatio Flandrorum ac Veromanduorum Comite 1169. auctum. Notitia eccles. Belgij, cap. 163. legatur. *Aire.*
Betuniense S.Bartholomæi circa annum 1078. incohatum. *Bethune.*
Falcobergense collegium. *Faulquenbergh.* Comitatus gentis de Ligne.
Hesdiniense in diœcesi Atrebatensi. *Hesdin.*
Lensiense anno 1070. ab Eustathio I. Comite Boloniensi, eiusque vxore Ida, parentibus Godefridi Bullonij, dotatum. Notitia cap. 101. *Lens.*
Lileriense anno 1043. à Wenemaro toparcha Liileriensi conditum. *Lillers.* Eius filius (vt suspicor) Ingelramus fundauit 1084. Abbatiam Hammensem Benedictinorum, in diœcesi Audomaropolitana.
Paulopolitanum in opido eiusdem nominis. *S.Pol.*
Dureriense S. Georgij collegium, prope Hesdinum, à toparchis de Crequy fundatum. *Dourrier.*

Collegia

Collegia Canonicorum in Hannonia & territorio Cameracensi.

In vrbe Cameracensi { Collegium B. Mariæ metropolitanum. *Cambray.* Collegium S. Gaugerici. De vtroque Baldericus in Chron. Cameracen. Collegium S. Crucis ab Elbaudo Rubeo V. N. fundatum, qui 1071. obijt.

Sonegiense S. Vincentij, ab eodem sancto Comite circa an. 651. conditum. *Soigny.*

Montense S. Germani. *Mons en Hainault.* Præter hos Canonicos sunt & alij in basilica Montensi S. Waldetrudis.

Lutosanum S. Mariæ Magdalenæ & S. Badilonis collegium initia sua debet S. Amando, dotem Gerardo Rossilonio, qui anno circiter 871. obijt. Chronicon nostrum Belgicum ad hunc an. consule. Præbendarum collator est Dux Arschotanus. *Leuse.*

Antoniense B. Mariæ, in diœcesi Cameracensi, initia sua refert ad eumdem Gerardum Rossilonium. *Antoing.* Præbendarum collator est Abbas Laubiensis.

Condatense S. Mariæ & S. Walnulfi collegium ad Hainæ & Scaldis confluentes, debet instaurationem suam Brunoni Archiepiscopo Coloniensi & Duci Lotharingiæ, post Normannicam vestationem. *Condé.* De his & alijs ecclesijs antiquis, ad diœcesim Cameracensem & Atrebatensem pertinentibus, Baldericus in Chron. Cameracensi lib. 2. consuli poterit.

Valentianense B. Mariæ, in Aula Comitis, à Balduino Hannoniæ Comite 1192. fundatum. *Nostre Dame de la Salle en Valenciennes.*

Binchiense S. Vrsmari, Laubijs 1409. eò translatum. *Binche.*

Auesnense, à Ludouica Albreta, Caroli de Croy, Principis I. Chimacensis vxore, conditum. *Auesnes.*

Chimacense S. Monegundis, in diœcesi Leodicensi. *Chimay,* Principatus.

Collegia Canonicorum in Ducatu Gelriæ, Comitatu Sutfaniæ, viciniſq; locis.

Ruræmondense S. Spiritus cathedrale, in Gelria ad Mosam. *Rurmonde.*

Arnhemiense S. Walburgis collegium, ex opido Thilensi eò translatum 1315. iussu Reinoldi Gelriæ Comitis. *Arnhem.*

Bomeliense S. Martini, in Gelria, & diœcesi Buscoducensi. *Bomel.*

Culemburgense S. Barbaræ 1422. Humbertus illius loci dominus constituit. *Culemburch.*

Elstense S. Werenfridi in Gelria. De quo & alijs vide quæ scripsimus in libro De collegijs Canonicorum 1615. Coloniæ edito.

Grauiense S. Mariæ, & alterum in arce. *Graue,* ad Mosam.

Hastiense, in territorio Heusdano & diœcesi Buscoducensi 1399. Otho dominus loci condidit. *Haeffien.*

Hemertanum, in agro Heusdano & diœcesi Buscoducensi. *Hemert.*

Nouiomagense, in Gelria, ad Vahalim fluuium. *Nimmeghen.*

Rossemicense S. Martini, in Gelria & d. Buscoducensi, 1493. *Rossum.*

Sutfaniense S. Walburgis, in d. Dauentriensi. *Zutphen.*

Collegia Canonicorum in Hollandia & Zelandia.

HArlemenſe S. Banonis cathedrale collegium, 1559. *Harlem.*
Middelburgenſe S. Petri 1320. à Guilielmo Hollandiæ & Zelandiæ Comite fundatum, & 1559. cathedra Epiſcopali honoratum. *Middelburg.*
Abbenbroucanum B. Mariæ, in Hollandia. *Abbenbroeck.*
Aggerenſe S. Martini in Zelandia 1400. Franco Borſelus incohauit, & 1450. Fredericus Borſelus auxit. *S. Martensf Dijck.*
Brilenſe S. Catharinę, in Hollandia, à Vornenſibus toparchis excitatum. *Briele.*
Capellenſe in Zutbeuerlandia Zelandiæ inſula 1503. Anna Burgunda & Colardus Lidekercæ dominus fundarunt. *Capellen.*
Dordracenum S. Marię, in Hollandia, anno 1366. Alberto Bauaro Hollandiæ Comiti ſua debet initia. *Dordrecht.*
Egmondanum S. Catharinę, in d. Harlemenſi, Ioannes dominus Egmondę, pater Arnoldi Ducis Gelrię, inſtituendum curauit & 1451. obijt. *Egmond*, Comitatus.
Gerflitanum S. Marię fundauit Nicolaus dominus de Putten & Stryen, qui 1311. obijt: ſed 1571. vnitum fuit cum Harlemenſi Collegio cathedrali. *Geervliet.*
Gertrudi-Bergenſe & Heuſdanum. De ijs vide ſuprà pag. 142.
Hagenſe S. Marię, in palatio, 1368. Albertus Bauarus condidit. *Haghe.*
Leidenſe S. Pancratij 1366. Ioannes Epiſcopus Vltraiectenſis inſtituit. *Leyden.*
Middelburgenſe S. Martini, vulgò *Weſtmunſter*, in Zelandia, 1479. Maximilianus I. Imp. eiuſque coniux Maria excitarunt.
Naldevicanum S. Adriani, ſecundo lapide ab Haga Comitis, 1307. à Guilielmo loci domino incohatum, & 1369. ab illius nepote auctum. *Naeldwijck.* Tabulæ in Notitia eccleſ. Belgij cap. 227. exſtant.
Neo-eccleſienſe in Duuelandia, Zelandiæ inſula, circa an. 1490. Anna Burgunda, Adolfi Cliuenſis, toparchæ Raueſteinienſis vidua, fundauit. *Nieukercke.*
Tolenſe in Zelandia circa annum 1305. à Ioanne Tolæ & Belli-Montis in Hannonia domino, Ioannis Hollandiæ & Zelandiæ Comitis filio, conditum. *Tolen.*
Verienſe S. Mariæ, ab Henrico Borſelo, Veriæ domino & Grandis-Prati Comite, 1474. Santbergæ fundatum, inde Veriam translatum. *Ter Veren.*
Weſtvornenſe aut Oiſtvornenſe, item Weſterſulburgenſe, Horinchemenſe, & Iſelſteinienſe, in Hollandia 1398. ab Arnoldo Egmundæ & Iſelſteinij domino conditum.
Ziricзęanum S. Liuini, in Zelandia, 1378. ab Alberto Bauaro conſtitutum. *Ziericzee.*

Collegia Canonicorum in ditione Vltrajectenſi, Tranſiſalania & Friſia.

In vrbe Vltraiectenſi:
- S. Martini metropolitanum collegium. *Vtrecht.*
- S. Saluatoris collegium. De vtriuſque origine Ioannes Beccanus & Guil. Heda, rerum Vltraiectenſium ſcriptores, conſulantur.
- S. Mariæ collegium Conradus Epiſcopus Vltraiectenſis 1081. excitauit ac dotauit.
- S. Petri collegium Bernulfus Epiſcopus Vltraiectenſis fundauit, qui anno 1154. obijt.
- S. Ioannis Bap. collegium, ab eodem Bernulfo conditum.

Dauentrienſe S. Marię & S. Lebuini cathedrale, in Tranſiſalania. *Deuenter.*
Leouardienſe S. Viti cathedrale, in Friſia occidentali, 1559. *Leeuwarden.*
Groningenſe S. Martini cathedrale, apud Friſios, 1559. *Groeninghen.*
Amersfordienſe collegium, in ditione Vltraiectenſi, 1337. Ioannes Epiſcopus Vltraiec-

T ctendi-

ctensis, toparchæ Distensis in Brabantia filius exstruxit. *Amersfort.*

Embricense S.Martini, in Cliuia & diœcesi Vltraiectina. *Emmerick.*

Oldensaliense S. Plechelmi, in d. Dauentriensi, à Balderico Episcopo Vltraiectensi fundatum; qui & ipsum opidum muris cinxit. *Oldenseele.*

Steinvicanum S.Clementis, in d.Dauentriensi, ab Henrico Episcopo Vltraiectino 1257. fundatum. *Steenwijck.*

Vicanum S. Ioannis Bapt. collegium, in ditione Vltraiectina, Ioannes Abcoudæ dominus 1366. instituendum curauit ac dotauit. *Wijck te Duerstede.*

Collegia Canonicorum in Comitatu Namurcensi.

NAmurcense S. Albani collegium circa annum 1047. Albertus II. Comes Namurcensis instituit: Balduinus Magnanimus Flandriæ, Hannoniæ & Namurci Comes 1192.& Philippus Marchio Namurcensis 1211. auxerunt ac dotarunt. Tabulæ in Notitia ecclesiarum Belgij cap.176. & 190. leguntur. Episcopalis cathedræ honor 1559. accessit. *Namur.*

Namurcense B. Mariæ collegium perantiquum, cum parochia amplissima.

Namurcense S. Petri in arce collegium 1202. Philippus Nobilis Comes Namurcensis condidit. Canonici nunc in cathedrali basilica S. Albani resident.

Andennense Canonicorum X. & Canonissarum XXX. collegium S. Begga, Ansigisi vidua, sororem suam S.Gertrudem Niuellensem æmulata, anno 686. haut procul à Mosa fl. fundauit: teste Sigeberto in Chronico. *Andenne.*

Monasteriense S.Petri collegium, Canonicorum X. & Canonissarum XVII. ad Sabim fluuium, fundatorem agnoscit S. Amandum Tungrensem Episcopum. Relicta vita communi an.1282. ad proprietariam transierunt. Præposita collatrix est præbendarum. *Moustier.*

Walcuriense B.Mariæ collegium, Canonicorum VIII. cum Præposito, anno 1020. ab Eduino Walcuriæ domino inchoatum, pòst à Theoderico Comite Rupefortensi auctum. *Walcour.*

Scladiniense S.Felicis in Pincis collegium, ad Mosam, Henricus IV. Imp. 1106. incohauit: dotem Abbas S.Cornelij Indensis (qui & præbendarum collator) posteà auxit. Canonicos habet septem præter Præpositum.

Collegia nobilium virginum Canonicarum.

In Belgio:
- Niuellense S.Gertrudis in Gallo-Brabantia, suprà pag.128. *Niuelle.*
- Montense S. Waldetrudis in Hannonia, pag.128. *Mons en Haynau.*
- Melbodiense S.Aldegundis, in Hannonia, ad Sabim fl. *Maubenge.*
- Andennense S.Beggæ, in Comitatu Namurcensi. *Andenne.*
- Monasteriense S.Petri, ad Sabim fl. in Comitatu Namurcensi. Vide suprà hac ipsa pagina. *Moustier.*

In diœcesi Leodicensi:
- Belisiense SS. Amoris & Landradæ, in agro Tungrorum, ab eadem S. Landrada virgine, hortante S.Lamberto, conditum. *Munster Bilsen.* Fastos nostros Belgicos 8.Iulij lege.
- Thorense ab Hilsunde, Comitissa Striensi, vxore Ansfridi Comitis Louaniensis & Huiensis (pòst Episcopi Vltraiectini) ad Mosam 992. fundatum ac dotatum. Diploma in Notitia eccles. Belgij.c.74. exstat. *Thore.*

In Lotharingia:
- Romarici-Montense in diœcesi Tullensi, à S. Romarico Auenduni Comite circa annum 620. fundatum. *Remieremont.*
- Spinalense, in opido eiusdem nominis. *Espinal.*

In Ger-

In Germania:
- Buchouienſe in Sueuia, prope Biberacum vrbem Imperialem. *Buchouen.*
- Coloniense S. Vrſulæ, & alterum B. Mariæ in Capitolio. *Colen.*
- Edelſtetenſe in Sueuia, inter Auguſtam & Vlmam. *Edelſtet.*
- Eſſendienſe in diœceſi Colonienſi. *Eſſen.*
- Frauvven-munſterienſe, apud Heluetios, in Tigurino pago. *Frauwen-munſter.*
- Lindauienſe in d. Conſtantienſi. *Lindaw.* De iſto & alijs Germaniæ collegijs egi in libro De Canonicis, 1615. Coloniæ excuſo.
- Ratiſponæ tria ſunt Canonifſiarum collegia, videlicet Monaſterium ſuperius, & alterum inferius: item S. Pauli collegium. *Regenſpurg.*
- Seccingenſe, in Rheni inſula ſitum, S. Fridelino initia ſua debet. *Seckingē.*
- Suſtetenſe in Ducatu Iuliacenſi, à S. Willibrordo, *Suſteren:*
- Vilicenſe in d. Colonienſi, à S. Megengoſo Comite Gelrienſi conditum.
- De duobus iſtis poſterioribus Faſtos noſtros Belgicos 7. Nouembris & 19. Decembris conſule.

Ceterùm inter Belgica Canoniſſarum collegia antiquiſſimum videtur *Niuellenſe*, anno Chriſti 650. ab Idâ ſeu Idubergâ, matre S. Gertrudis, fundatum: vt Sigebertus Gemblacenſis in Chronico tradit. Niuellenſe porrò collegium in communione bonorum ac poſſeſſionum vſque ad annum 1059. perſtitit: quo anno prædia illius eccleſiæ in tres portiones, Henrico IV. Imp. agente, fuerunt diuiſa: in Xenodochium, in beneficium Abbatiſſæ, & in præbendas LXXII. fratrum ac ſanctimonialium. Diuiſionem iſtam Lotharius Imp. anno 1136. approbauit. Tomo 2. Conciliorum Galliæ pag. 599. exſtat diploma Odonis Epiſcopi Bellouacenſis, anno 875. ſcriptum, de rebus congregationi Canonicorum Bollouacenſium cathedralis baſilicæ S. Petri deſtinatis, & de quinquagenario in ea numero Canonicorum: *Numerus*, inquit, *Canonicorum mihi degentium, volumus, niſi res addantur vnde facultas ſubminiſtretur, non tranſcendat quantitatem quinquagenarij numeri. Verùm & cùm quilibet diuina vocatione, deceſſerit, alius ſubrogetur, ne præfatus numerus minuatur.* Qualium porrò litterarum ſubſidio licuerit olim Clericis ex vna eccleſia ad aliam migrare, pro coronide hîc ſubnectam.

Nullus peregrinorum ſine pacificis, id eſt, commendatitijs ſuſcipiatur epiſtolis.) Verba ſunt Patrum Concilij Antiocheni. Paulò infrà, in eadem pagina 38. Patres Concilij Laodiceni mandant, vt Clericus nõ proficiſcatur ſine litteris canonicis. Lector hîc notet, Canonicarum ſeu Formatarum epiſtolarum (ſine quibus olim peregrinari Clericis non licuit) duo genera olim fuiſſe. Nam Clerici aut in aliam diœceſim tranſibant, vt in ea manerent; & tum *Dimiſſoria* litteræ ſeu epiſtolæ dabantur: aut non penitus migrabant, ſed ad tempus, priuati ſeu publici negotij cauſſa; atque his *Commendatitia* dabantur, quas & *Pacificas* nominabant. Eſt autem epiſtola *Formata*, ſic dicta à ſigilli forma, quâ muniebatur. Gloſſæ veteres Vaticanæ *Formatam epiſtolam, ſigillatam* interpretantur. Formatarũ porrò litterarũ vſus quondã inter Epiſcopos frequentiſſimus fuit; Clericorum maximè cauſſa, cùm aliò migrabant: quia ſine Formatis ad cõmunionem illos recipi, vel in alia eccleſia ordinari non licebat. Græcam earum originem Græcæ litteræ oſtendunt, quarum in his numeros, etiam in Latinis nominibus, obſeruabant. Nicænorum quoque Patrum auctoritate inſtitutas fuiſſe, tum alij vulgò tradunt, tum ipſa, quæ Attici Epiſcopi Conſtantinopolitani titulo circumfertur, vetus conficiendarum Formatarum formula docet. Hanc Sirmondus, vnà cum varijs Formatarum exemplis, ſub finem tomi 2. Conciliorum Galliæ, publicauit: quem & conſule in Notis ad Sidonij epiſtolam 8. lib. 6. Pag. 12.

Excerptum ex vita S. Norberti.

CVm omnes ex more in Capitulo resedissent, cœpit primò Norbertus, accepto codice, alloqui Decanum; ostendens ex verbis B. Gregorij atque Isidori, quorum se Regulam tenere dicebant, quia ipse qui erat omnium Præpositus & magister, deberet eos ad rectum honestæ & sanctæ vitæ tramitem reuocare. Audientes autem hæc seniores & Prælati, vtpote sapientes, rem tacitè considerabant, quia veritati nullatenus & Spiritui qui loquebatur, resistere præsumebant: iuniores verò murmurantes pristinæ leuitati deputabant.

Hæc sunt desumpta ex historia vitæ S.Norberti, primùm Sanctensis in Cliuia Canonici, posteà fundatoris ordinis Præmonstratensis, ac demùm Archiepiscopi Magdeburgensis, à coætaneo scripta. Ex quibus colligi datur, olim in Sanctensi ecclesia à Canonicis seruari solitam Regulam ab Aquisgranensis Concilij Patribus 816. conditam; quæ hîc (vt & apud Vesontionenses S.Stephani, & alios alibi Canonicos) vocatur Regula Isidori & Gregorij; eò quòd prima Capitula Regulę Aquisgranēsis ex istis Patribus sint desûpta.

Vt apud Cliuenses, sic & apud Bauaros aliosque Germanos superiores, Aquisgranensis Canonicorum Regula quondam in vsu fuit. Raderus tomo 2. Bauariæ sanctę narrat, à Georcho *Reicherspergensi* in Bauaria Pręposito cũ fructu lectum fuisse *Excerptum de dictis Sanctorum & de vita Canonicorum*, hoc est, Institutionem Clericorum ex sententijs SS.Patrum concinnatam. Excerpta illa, ante 600. annos, in *Pollingano* eiusdem Bauariæ cœnobio, sub Hildeberto, primo illius loci Præposito, similiter legebantur: quorum Capitula & Raderus citato loco recitat. Sed notet Lector, in Pollingano codice omitti xxIV. priora Capitula Institutionis Aquisgranensis, & sub finem alia nonnulla adiungi. Vt-ut sit, Pollingana ista Regula, quo ad potiorem partem, est ex Aquisgranensi verbotenus hausta: quod monere visum fuit, ne quis illam S.Augustino adscribendam putet. In Actis S. Leopoldi memoratur Regula ab *Hartmanno* Brixinensi Episcopo composita; cuius hoc est initium: *Sub testimonio Christi & Ecclesiæ.* Quę porrò vera & germana S.Augustini sit Regula, Simon Werlinus, Diessensis Prępositus, fusè disputat in suis Quęstionibus, Monachij & Ingolstadij editis.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM MEMORABILIVM.

Han-

Pon-

FINIS.

APPROBATIO CENSORIS.

FOrmam Institutionis Canonicorum & Sanctimonialium canonicè viuentium, anno 816. in Concilio Aquisgranensi editam, à Reuerendo admodùm & Clarissimo Viro Domino Auberto Miræo, Decano Antuerpiensi, At ētarijs & Notis variè illustratam, prœlo dignissimam judico. Datum Antuerpiæ die 26. Octobris 1637.

Gaspar Estrix Plebanus & lib. Censor.